This is a digital copy of a book that was preserved for generations on library shelves before it was carefully scanned by Google as part of a project to make the world's books discoverable online.

It has survived long enough for the copyright to expire and the book to enter the public domain. A public domain book is one that was never subject to copyright or whose legal copyright term has expired. Whether a book is in the public domain may vary country to country. Public domain books are our gateways to the past, representing a wealth of history, culture and knowledge that's often difficult to discover.

Marks, notations and other marginalia present in the original volume will appear in this file - a reminder of this book's long journey from the publisher to a library and finally to you.

Usage guidelines

Google is proud to partner with libraries to digitize public domain materials and make them widely accessible. Public domain books belong to the public and we are merely their custodians. Nevertheless, this work is expensive, so in order to keep providing this resource, we have taken steps to prevent abuse by commercial parties, including placing technical restrictions on automated querying.

We also ask that you:

+ *Make non-commercial use of the files* We designed Google Book Search for use by individuals, and we request that you use these files for personal, non-commercial purposes.
+ *Refrain from automated querying* Do not send automated queries of any sort to Google's system: If you are conducting research on machine translation, optical character recognition or other areas where access to a large amount of text is helpful, please contact us. We encourage the use of public domain materials for these purposes and may be able to help.
+ *Maintain attribution* The Google "watermark" you see on each file is essential for informing people about this project and helping them find additional materials through Google Book Search. Please do not remove it.
+ *Keep it legal* Whatever your use, remember that you are responsible for ensuring that what you are doing is legal. Do not assume that just because we believe a book is in the public domain for users in the United States, that the work is also in the public domain for users in other countries. Whether a book is still in copyright varies from country to country, and we can't offer guidance on whether any specific use of any specific book is allowed. Please do not assume that a book's appearance in Google Book Search means it can be used in any manner anywhere in the world. Copyright infringement liability can be quite severe.

About Google Book Search

Google's mission is to organize the world's information and to make it universally accessible and useful. Google Book Search helps readers discover the world's books while helping authors and publishers reach new audiences. You can search through the full text of this book on the web at http://books.google.com/

Ак N 14830

CAII PLINII

SECUNDI

HISTORIA NATURALIS.

TOMUS IV.

CAII PLINII
SECUNDI
HISTORIÆ NATURALIS
LIBRI XXXVII.

Quos recenſuit & Notis illuſtravit

GABRIEL BROTIER.

TOMUS IV.

PARISIIS.

Typis J. Barbou, viâ Mathurinenſium.

MDCCLXXIX.

BIBLIOTHEQUE CANTONALE
LAUSANNE
ET UNIVERSITAIRE

C. PLINII SECUNDI
NATURALIS HISTORIÆ
LIBER XIX.

Natura lini, & cultus hortenſiorum.

I. SIDERUM quoque tempeſtatumque ratio, vel imperitis facili, atque indubitato modo monſtrata eſt : verèque intelligentibus non minùs conferunt rura deprehendendo cælo, quàm ſideralis ſcientia agro colendo. Proximam multi hortorum curam fecere : nobis non protinus transire ad iſta tempeſtivum videtur. Miramurque quoſdam ſcientiæ gratiâ, eruditionis ſuæ gloriam ex his petentes tam multa præteriiſſe, nullâ mentione habitâ tot rerum ſponte curâve provenientium, præſertim cùm pleriſque earum, pretio uſuque

vitæ, major etiam, quàm frugibus, perhibeatur auctoritas. Atque ut a confeſſis ordiamur utilitatibus, quæque non ſolùm terras omnes, verùm etiam maria replevere: ſeritur, ac dici neque inter fruges, neque inter hortenſia poteſt, linum. Sed in quâ non occurret vitæ parte, quodve miraculum majus, herbam eſſe quæ admoveat Ægyptum Italiæ: in tantum, ut Galerius a freto Siciliæ Alexandriam ſeptimâ die pervenerit, Babillus ſextâ, ambo præfecti: æſtate verò proximâ Valerius Marianus ex prætoriis ſenatoribus, a Puteolis nono die leniſſimo flatu? herbam eſſe, quæ Gades ad Herculis columnas ſeptimo die Oſtiam adferat, & citeriorem Hiſpaniam quarto, provinciam Narbonenſem tertio, Africam altero: quod etiam molliſſimo flatu contigit C. Flavio legato Vibii Criſpi proconſulis? Audax vita, ſcelerum plena: aliquid ſeri, ut ventos procellaſque recipiat: & parum eſſe fluctibus ſolis vehi. Jam verò nec vela ſatis eſſe majora navigiis. Sed quamvis amplitudini antennarum ſingulæ arbores ſufficiant, ſuper eas tamen addi velorum alia vela, præterque alia in proris, & alia in puppibus pandi, ac tot modis provocari mortem. Denique tam parvo ſemine naſci, quod orbem terrarum ultro citroque portet, tam gracili avenâ, tam non altè a tellure tol-

li: neque id viribus ſuis necti, ſed fractum tuſumque & in mollitiam lanæ coactum, injuriâ ac ſummâ audaciâ, eò pervenire. Nulla exſecratio ſufficit contra inventorem dictum ſuo loco a nobis: cui ſatis non fuit hominem in terrâ mori, niſi periret & inſepultus. At nos priore libro imbres & flatus cavendos, frugum causâ victûſque, præmonebamus. Ecce ſeritur hominis manu, metitur ejuſdem hominis ingenio, quod ventos in mari optet. Præterea ut ſciamus faviſſe pœnas, nihil gignitur faciliùs: ut ſentiamus nolente id fieri naturâ, urit agrum, deterioremque etiam terram facit.

II. 1. Seritur ſabulosis maximè, unoque ſulco: nec magis feſtinat aliud. Vere ſatum æſtate vellitur: & hanc quoque terræ injuriam facit. Ignoſcat tamen aliquis Ægypto ſerenti, ut Arabiæ Indiæque merces importet: itane & Galliæ cenſentur hoc reditu, monteſque mari oppositos eſſe non eſt ſatis, & a latere oceani obſtare ipſum quod vocant inane? Cadurci, Caleti, Ruteni, Bituriges, ultimique hominum exiſtimati Morini, immo verò Galliæ univerſæ vela texunt. Jam quidem & Tranſrhenani hoſtes: nec pulcriorem aliam veſtem eorum feminæ novere. Quâ admonitione ſuccurrit, quod M. Varro tradit, in Seranorum familiâ gentilitium eſſe,

feminas lineâ veſte non uti. In Germaniâ autem defossi atque ſub terrâ id opus agunt. Similiter etiam in Italiâ, regione Alianâ, inter Padum Ticinumque amnes, ubi a Sætabi tertia in Europâ lino palma: ſecundam enim in vicino Alianis capeſſunt Retovina, & in Æmiliâ viâ Faventina. Candore Alianis ſemper crudis Faventina præferuntur: Retovinis tenuitas ſumma denſitaſque, candor æquè ut Faventinis, ſed lanugo nulla, quod [apud alios gratiam, apud alios offenſionem habet. Nervoſitas filo æqualior pæne quàm araneis, tinnituſque, cùm dente libeat experiri: ideo duplex, quàm ceteris, pretium.

Et Hiſpania citerior habet ſplendorem lini præcipuum, torrentis in quo politur naturâ, qui adluit Tarraconem. Et tenuitas mira, ibi primùm carbaſis repertis. Non dudum ex eadem Hiſpaniâ Zoelicum venit in Italiam, plagis utiliſſimum. Civitas ea Gallæciæ & oceano propinqua. Eſt ſua gloria & Cumano in Campaniâ, ad piſcium & alitum capturam. Eadem & plagis materia. Neque enim minores cunctis animalibus inſidias, quàm nobiſmetipſis lino tendimus. Sed Cumanæ plagæ concidunt apros, & hi caſſes vel ferri aciem vincunt. Vidimuſque jam tantæ tenuitati, ut anulum hominis cum epidromis

transirent, uno portante multitudinem quâ ſaltus cingerentur: (nec id maximè mirum, ſed singula earum ſtamina centeno quinquageno filo conſtare:) sicut paulo antè Julio Lupo, qui in præfecturâ Ægypti obiit. Mirentur hoc ignorantes in Ægyptii quondam regis, quem Amasim vocant, thorace, in Rhodiorum inſulâ oſtendi in templo Minervæ, CCCLXV. filis singula fila conſtare: quod ſe expertum nuper Romæ prodidit Mucianus ter conſul, parvaſque jam reliquias ejus ſupereſſe hac experientium injuriâ. Italia & Pelignis etiamnum linis honorem habet, ſed fullonum tantùm in uſu; nullum eſt candidius, lanæve similius: sicut in culcitis præcipuam gloriam Cadurci obtinent. Galliarum hoc, & tomenta pariter, inventum. Italiæ quidem mos etiam nunc durat in appellatione ſtramenti.

Ægyptio lino minimum firmitatis, plurimum lucri. Quatuor ibi genera: Taniticum, ac Pelusiacum, Buticum, Tentyriticum, cum regionum nominibus, in quibus naſcuntur. Superior pars Ægypti in Arabiam vergens gignit fruticem, quem aliqui gossipion vocant, plures xylon, & ideo lina inde facta xylina. Parvus eſt, similemque barbatæ nucis defert fructum, cujus ex interiore bombyce lanugo netur. Nec ulla ſunt eis candore mollitiâve præ-

ferenda. Veſtes inde ſacerdotibus Ægypti gratissimæ. Quartum genus Orchomenium appellant. Fit e paluſtri velut arundine, dumtaxat paniculâ ejus. Asia e geniſtâ facit lina ad retia præcipua, in piſcando durantia, frutice madefacto denis diebus. Æthiopes Indique e malis, Arabes cucurbitis, in arboribus, ut diximus, genitis.

III. Apud nos maturitas ejus duobus argumentis intelligitur, intumeſcente ſemine, aut colore flaveſcente. Tum evulſum, & in faſciculos manuales colligatum, siccatur in Sole, pendens converſis ſupernè radicibus uno die, mox quinque aliis, in contrarium inter ſe versis faſcium cacuminibus, ut ſemen in medium cadat. Inter medicamina huic vis, & in quodam ruſtico ac prædulci Italiæ Tranſpadanæ cibo, ſed jam pridem ſacrorum tantùm gratiâ. Deinde poſt meſſem triticeam virgæ ipſæ merguntur in aquam Solibus tepefactam, pondere aliquo depreſſæ: nulli enim levitas major. Maceratas indicio eſt membrana laxatior. Iterumque inverſæ, ut priùs, Sole siccantur: mox arefactæ in ſaxo tunduntur ſtupario malleo. Quod proximum cortici fuit, ſtupa appellatur, deterioris lini, lucernarum fere luminibus aptior. Et ipſa tamen pectitur ferreis hamis, donec omnis membrana decorticetur. Medullæ numerosior diſtinctio, candore, mollitiâ,

Linumque nere & viris decorum eſt. Cortices quoque decuſsi clibanis & furnis præbent uſum. Ars depectendi digerendique: juſtum e quinquagenis faſcium libris quinaſdenas carminari. Iterum deinde in filo politur, illiſum crebrò in silice ex aquâ: textumque rurſus tunditur clavis, ſemper injuriâ melius.

IV. Inventum jam eſt etiam, quod ignibus non abſumeretur. Vivum id vocant, ardenteſque in focis conviviorum ex eo vidimus mappas, ſordibus exuſtis ſplendeſcentes igni magis, quàm poſſent aquis. Regum inde funebres tunicæ, corporis favillam ab reliquo ſéparant cinere. Naſcitur in deſertis aduſtiſque Sole Indiæ, ubi non cadunt imbres, inter diras ſerpentes: adſueſcitque vivere ardendo, rarum inventu, difficile textu propter brevitatem. Rufus de cetero colos, ſplendeſcit igni. Cùm inventum eſt, æquat pretia excellentium margaritarum. Vocatur autem a Græcis asbeſtinum ex argumento naturæ. Anaxilaus auctor eſt linteo eo circumdatam arborem, ſurdis ictibus, & qui non exaudiantur, cædi. Ergo huic lino principatus in toto orbe.

Proximus byſſino, mulierum maximè deliciis circa Elim in Achaiâ genito: quaternis denariis ſcripula ejus permutata quondam, ut auri, reperio. Linteorum lanugo, e velis navium maritimarum maximè, in

magno uſu medicinæ eſt: & cinis ſpodii vim habet. Eſt & inter papavera genus quoddam, quo candorem lintea præcipuum trahunt.

V. Tentatum eſt tingui linum quoque, & veſtium inſaniam accipere, in Alexandri Magni primùm claſſibus, Indo amne navigantis, cùm duces ejus ac præfecti in certamine quodam variaſſent insignia navium: ſtupueruntque litora, flatu versicoloria implente. Velo purpureo ad Actium cùm M. Antonio Cleopatra venit, eodemque effugit. Hoc fuit imperatoriæ navis insigne.

VI. Poſtea in theatris tantùm umbram fecere: quod primus omnium invenit Q. Catulus, cùm Capitolium dedicaret. Carbasina deinde vela primus in theatro duxiſſe traditur Lentulus Spinter Apollinaribus ludis. Mox Cæſar dictator totum forum Romanum intexit, viamque ſacram ab domo ſuâ & clivum uſque in Capitolium, quod munere ipſo gladiatorio mirabilius viſum tradunt. Deinde & sine ludis Marcellus Octaviâ ſorore Auguſti genitus, in ædilitate ſuâ, avunculo XI. conſule, a. d. Kalendas Auguſti, velis forum inumbravit, ut ſalubriùs litigantes consiſterent: quantùm mutatis moribus Catonis cenſorii, qui ſternendum quoque forum muricibus cenſuerat. Vela nuper co-

lore cæli, ſtellata, per rudentes iere etiam in amphitheatro principis Neronis. Rubent in cavis ædium, & muſcum a Sole defendunt. Ceterò manſit candori pertinax gratia. Honor etiam & Trojano bello. Cur enim non & prœliis interſit, ut naufragiis? Thoracibus lineis paucos tamen pugnaſſe, teſtis eſt Homerus. Hinc fuiſſe & navium armamenta apud eumdem interpretantur eruditiores: quoniam cùm ſparta dixit, ſignificaverit ſata.

VII. 2. Sparti quidem uſus multa poſt ſæcula cœptus eſt: nec ante Pœnorum arma, quæ primùm Hiſpaniæ intulerunt. Herba & hæc ſponte naſcens, & quæ non queat ſeri, juncuſque propriè aridi ſoli, uni terræ dato vitio. Namque id malum telluris eſt: nec aliud ibi ſeri aut naſci poteſt. In Africâ exiguum & inutile gignitur. Carthaginienſis Hiſpaniæ citerioris portio, nec hæc tota, ſed quatenus parit, montes quoque ſparto operit. Hinc ſtrata ruſticis eorum, hinc ignes faceſque, hinc calceamina, & paſtorum veſtis, animalibus noxium, præterquam cacuminum teneritate. Ad reliquos uſus laborioſè evellitur, ocreatis cruribus, manu, textiſque manicis, convolutum oſſeis iligneiſve conamentis. Nunc jam in hiemem juxtà. Facillimè tamen ab Idibus Maiis in Junias: hoc maturitatis tempus.

VIII. Vulſum faſcibus in acervo animatum biduo, tertio reſolutum, ſpargitur in Sole ſiccaturque, & rurſus in faſcibus redit ſub tecta. Poſtea maceratur aquâ marinâ optimè, ſed & dulci, si marina desit: ſiccatumque Sole iterum rigatur. Si repentè urgeat desiderium, perfuſum calidâ in ſolio ac ſiccatum ſtans, compendium operæ fatetur. Hoc autem tunditur, ut fiat utile, præcipuè in aquis marique invictum. In ſicco præferunt e cannabi funes. At ſpartum alitur etiam demerſum, veluti natalium ſitim penſans. Eſt quidem ejus natura interpolis: rurſuſque quàm libeat vetuſtum novo miſcetur. Verumtamen complectatur animo, qui volet miraculum æſtimare, quanto sit in uſu, omnibus terris, navium armamentis, machinis ædificationum, aliiſque desideriis vitæ. Ad hos omnes uſus quæ ſufficiant, minùs triginta millia paſſuum in latitudinem a litore Carthaginis novæ, minuſque c. in longitudinem eſſe reperientur. Longiùs vehi impendia prohibent.

IX. Junco Græcos ad funes uſos nomini credamus, quo herbam eam appellant: poſtea palmarum foliis, philurâque, manifeſtum eſt: & inde tranſlatum a Pœnis ſparti uſum, perquàm simile veri eſt.

X. Theophraſtus auctor eſt, eſſe bulbi genus circa ripas amnium naſcens, cujus

inter ſummum corticem, eamque partem quâ veſcuntur, eſſe laneam naturam, ex quâ impilia veſteſque quædam conficiant. Sed neque regionem, in quâ fiat, neque quidquam diligentiùs, præterquam eriophoron id appellari, in exemplaribus, quæ quidem invenerim, tradit: neque omnino ullam mentionem habet, cuncta curâ magnâ perſecutus CCCXC. annis ante nos, ut jam & alio loco diximus; quo apparet, poſt id temporis ſpatium in uſum veniſſe ſpartum.

XI. Et quoniam a miraculis rerum cœpimus, ſequemur eorum ordinem, in quibus vel maximum eſt, aliquid naſci aut vivere sine ullâ radice. Tubera hæc vocantur, undique terrâ circumdata, nullisque fibris nixa, aut ſaltem capillamentis, nec utique extuberante loco in quo gignuntur, aut rimas agente: neque ipſa terræ cohærent. Cortice etiam includuntur, ut planè nec terram eſſe possimus dicere, nec aliud quàm terræ callum. Siccis hæc fere & ſabuloſis locis, fruteoſiſque naſcuntur. Excedunt ſæpe magnitudinem mali cotonei, etiam librali pondere. Duo eorum genera, arenoſa dentibus inimica, & altera sincera. Diſtinguuntur & colore, ruſo, nigroque, & intus candido: laudatiſsima Africæ. Creſcant, anne vitium id terræ (neque enim aliud intelligi poteſt)

eâ protinus globetur magnitudine, quâ futurum eſt: & vivantne, an non, haud facilè arbitror intelligi poſſe. Putreſcendi enim ratio communis eſt iis cum ligno. Lartio Licinio prætorio viro jura reddenti in Hiſpaniâ Carthagine, paucis his annis ſcimus accidiſſe, mordenti tuber, ut deprehenſus intus denarius primos dentes inflecteret: quo manifeſtum erit, terræ naturam in ſe globari. Quod certum eſt, ex iis erunt quæ naſcantur, & ſeri non poſſint.

XII. 3. Simile eſt & quod in Cyrenaicâ provinciâ vocant miſy, præcipuum ſuavitate odoris ac ſaporis, ſed carnoſius: & quod in Thraciâ iton, & quod in Græciâ geranion.

XIII. De tuberibus hæc traduntur peculiariter: Cùm fuerint imbres autumnales, ac tonitrua crebra, tunc naſci, & maximè e tonitribus: nec ultra annum durare: tenerrima autem verno eſſe. Quibuſdam locis accepta riguis feruntur: ſicut Mitylenis negant naſci, niſi exundatione fluminum invecto ſemine ab Tiaris. Eſt autem is locus, in quo plurima naſcuntur. Aſiæ nobiliſſima circa Lampſacum, & Alopeconneſum: Græciæ verò, circa Elin.

XIV. Sunt & in fungorum genere a Græcis dicti pezicæ, qui ſine radice aut pediculo naſcuntur.

XV. Ab his proximum dicetur auctoritate clariſſimum laſerpitium, quod Græci ſilphion vocant, in Cyrenaicâ provinciâ repertum: cujus ſuccum vocant laſer: magnificum in uſu medicamentiſque, & ad pondus argenti denarii penſum. Multis jam annis in eâ terrâ non invenitur, quoniam publicani, qui paſcua conducunt, majus ita lucrum ſentientes, depopulantur pecorum pabulo. Unus omnino caulis noſtrâ repertus memoriâ, Neroni principi miſſus eſt. Si quando incidit pecus in ſpem naſcentis, hoc deprehenditur ſigno: ove, cùm comederit, dormiente protinus, caprâ ſternutante. Diuque jam non aliud ad nos invehitur laſer, quàm quod in Perſide, aut Mediâ, & Armeniâ naſcitur largè, ſed multò infrà Cyrenaicum: id quoque adulteratum gummi, ſacopenio, aut fabâ fractâ. Quò minus omittendum videtur, C. Valerio, M. Herennio coſſ. Cyrenis advecta Romam publicè laſerpitii pondo XXX. Cæſarem verò dictatorem initio belli civilis, inter aurum argentumque protuliſſe ex ærario laſerpitii pondo CXI. Id apud auctores Græciæ evidentiſſimos invenimus natum imbre piceo repentè madefactâ tellure, circa Heſperidum hortos Syrtimque majorem, ſeptem annis ante oppidum Cyrenarum, quod conditum eſt Urbis noſtræ anno CXLIII.

Vim autem illam per quatuor millia ſtadiûm Africæ valuiſſe. In eâ laſerpitium gigni ſolitum, rem feram ac contumacem, & si coleretur, in deſerta fugientem: radice multâ craſsâque, caule ferulaceo, aut ſimili craſſitudine. Hujus folia maſpetum vocabant, apio maximè ſimilia. Semen erat foliaceum, folium ipſum verò deciduum. Veſci pecora ſolita, primóque purgari, mox pingueſcere, carne mirabilem in modum jucundâ. Poſt folia amiſſa, caule ipſo & homines veſcebantur decocto, aſſo, elixoque: eorum quoque corpora XL. primis diebus purgante a vitiis omnibus. Succus duobus modis capiebatur: e radice, atque caule. Et hæc duo erant nomina: rhizias, atque caulias vilior illo ac putreſcens. Radici cortex niger. Ad mercis adulteria, ſuccum ipſum in vaſa conjectum, admixto furfure, ſubinde concutiendo ad maturitatem perducebant, ni ita feciſſent, putreſcentem. Argumentum erat maturitatis, color, ſiccitaſque ſudore finito. Alii tradunt laſerpitii radicem fuiſſe majorem cubitali, tuberque in eâ ſupra terram. Hoc inciſo, profluere ſolitum ſuccum, ceu lactis, ſuperenato caule, quem magydarin vocarunt. Folia aurei coloris pro ſemine fuiſſe, cadentia a Canis ortu, Auſtro flante. Ex his laſerpitium naſci ſolitum, anno ſpatio & radice & caule conſummari.

tibus ſeſe. Hoc & circumfodi ſolitum prodidere. Nec purgari pecora, ſed ægra ſanari, aut protinus mori, quod in paucis accidere. Perſico silphio prior opinio congruit.

XVI. Alterum genus ejus eſt, quod magydaris vocatur, tenerius & minùs vehemens, sine ſucco: quod circa Syriam naſcitur, non proveniens in Cyrenaicâ regione. Gignitur & in Parnaſſo monte copiosiùs, quibuſdam laſerpitium vocantibus: per quæ omnia adulteratur rei ſaluberrimæ utilissimæque auctoritas. Probatio sinceri prima, in colore modicè rufo, & cùm frangitur, candido intus, mox tranſlucente: gutta, aquâ ſalivâque liqueſcit. Uſus in multis medicaminibus.

XVII. Sunt etiamnum duo genera, non nisi ſordido nota vulgo, cùm quæſtu multùm polleant. In primis rubia tinguendis lanis & coriis neceſſaria. Laudatissima Italica, & maximè ſuburbana: & omnes pæne provinciæ ſcatent eâ. Sponte provenit, ſeriturque similitudine ervillæ. Verùm ſpinoſus ei caulis: geniculatus hic eſt, quinis circa articulos in orbe foliis. Semen ejus rubrum eſt. Quos in medicinâ uſus habeat, ſuo dicemus loco.

XVIII. At quæ vocatur radicula, lavandis demum lanis ſuccum habet: mirum quantùm conferens candori mollitiæque.

Naſcitur ſativa ubique, ſed ſponte præcipua in Aſiâ Syriâque, ſaxoſis & aſperis locis. Trans Euphratem tamen laudatiſſima, caule ferulaceo, tenui, & ipſo cibis indigenarum expetito, & unguentis, quidquid ſit cum quo decoquatur: folio oleæ. Struthion Græci vocant: floret æſtate, grata aſpectu: verùm ſine odore, ſpinoſa, & caule lanuginoſo. Semen ei nullum, radix magna, quæ conditur ad quem dictum eſt uſum.

XIX. 4. Ab his ſupereſt reverti ad hortorum curam, & ſuapte naturâ memorandam, & quoniam antiquitas nihil priùs mirata eſt, quàm Heſperidum hortos, ac regum Adonis & Alcinoi: itemque penſiles, ſive illos Semiramis, ſive Aſſyriæ rex Cyrus fecit, de quorum opere alio volumine dicemus. Romani quidem reges ipſi coluere. Quippe etiam Superbus Tarquinius nuntium illum ſævum atque ſanguinarium filio remiſit ex horto. In XII. tabulis legum noſtrarum nuſquam nominatur villa, ſemper in ſignificatione eâ hortus: in horto verò heredium. Quam rem comitata eſt & religio quædam: hortoque & foco tantùm contra invidentium effaſcinationes, dicari videmus in remedio ſatyrica ſigna, quamquam hortos tutelæ Veneris adſignante Plauto. Jam quidem hortorum nomine in ipſâ urbe delicias, agros,

villaſque possident. Primus hoc inſtituit Athenis Epicurus, otii magiſter. Uſque ad eum, moris non fuerat in oppidis habitari rura. Romæ quidem per ſe hortus ager pauperis erat.

Ex horto plebei macellum, quantò innocentiore victu! Mergi enim, credo, in profunda ſatius eſt, & oſtrearum genera naufragio exquiri, aves ultra Phasidem amnem peti, & fabuloſo quidem terrore tutas, immo sic pretiosiores, alias in Numidiam atque Æthiopiæ ſepulcra: aut pugnare cum feris, mandique capientem quod mandat alius. At hercule quàm vilia hæc, quàm parata voluptati ſatietatique, nisi eadem, quæ ubique, indignatio occurreret! Ferendum ſanè fuerit exquisita naſci poma, alia ſapore, alia magnitudine, alia monſtro, pauperibus interdicta: inveterari vina, ſacciſque caſtrari: nec cuiquam adeò longam eſſe vitam, ut non ante ſe genita potet: e frugibus quoque quoddam alimentum sibi excogitaſſe luxuriam, ac medullam tantùm earum: ſuperque piſtrinarum operibus & cælaturis vivere, alio pane procerum, alio vulgi, tot generibus uſque ad infimam plebem deſcendente annonâ. Etiamne in herbis diſcrimen inventum eſt, opeſque differentiam fecere in cibo, etiam uno aſſe venali? In his quoque aliqua sibi naſci tribus negant, caule in tantum ſaginato, ut

pauperis menſa non capiat. Silveſtres fecerat natura corrudas, ut quiſque demeteret passim: ecce altiles ſpectantur aſparagi: & Ravenna ternos libris rependit. Heu prodigia ventris! Mirum eſſet non licere pecori carduis veſci: non licet plebi. Aquæ quoque ſeparantur, & ipſa naturæ elementa vi pecuniæ diſcreta ſunt. Hi nives, illi glaciem potant, pœnaſque montium in voluptatem gulæ vertunt. Servatur algor æſtibus, excogitaturque ut alienis menſibus nix algeat. Decoquunt alii aquas: mox & illas hiemant. Nihil utique homini sic, quomodo rerum naturæ placet. Etiamne herba aliqua divitiis tantùm naſcitur? Nemo Sacros Aventinoſque montes, & iratæ plebis ſeceſſus circumſpexerit: mox enim certè æquabit, quos pecunia ſeparaverit. Itaque hercule nullum macelli vectigal majus fuit Romæ, clamore plebis incuſantis apud omnes principes, donec remiſſum eſt portorium mercis hujus: compertumque non aliter quæſtuosiùs cenſum haberi aut tutiùs, ac minore fortunæ jure, cùm credatur penſio ea pauperum. Is in ſolo ſponſor eſt, & ſub dio reditus, ſuperficieſque cælo quocumque gaudens.

Hortorum Cato prædicat caules. Hinc primùm agricolæ æſtimabantur priſci, & sic ſtatim faciebant judicium, nequam eſſe

in domo matrem familias (etenim hæc cura feminæ dicebatur) ubi indiligens eſſet hortus: quippe e carnario, aut macello vivendum eſſe. Sed nec caules, ut nunc, maximè probabant, damnantes pulmentaria, quæ egerent alio pulmentario: id erat oleo parcere; nam gari desideria etiam in exprobratione erant. Horti maximè placebant, quia non egerent igni, parcerentque ligno, expedita res & parata ſemper: unde & acetaria appellantur, facilia concoqui, nec oneratura ſenſum cibo, & quæ minimè accenderent desiderium panis. Pars eorum ad condimenta pertinens fatetur domi verſuram fieri ſolitam: atque non Indicum piper quæsitum, quæque trans maria petimus. Jam quoque in feneſtris ſuis plebs urbana in imagine hortorum quotidiana oculis rura præbebant, antequam præfigi proſpectus omnes coegit multitudinis innumeræ ſæva latrocinatio. Quamobrem sit aliquis & his honos, neve auctoritatem rebus vilitas adimat, cùm præſertim etiam cognomina procerum inde nata videamus: Lactucinoſque in Valeriâ familiâ non puduiſſe appellari: & contingat aliqua gratia operæ curæque noſtræ, Virgilio quoque confeſſo, quàm sit difficile verborum honorem tam parvis perhibere.

XX. Hortos villæ jungendos non eſt du-

bium, riguoſque maximè habendos, si contingat, præfluo amne: si minùs e puteo rotâ, organiſve pneumaticis, vel tollenonum hauſtu rigandos. Solum proſcindendum a Favonio: in autumnum præparandum eſt poſt xiv. dies, iterandumque ante brumam. Octo jugerum operis palari juſtum eſt, fimum tres pedes altè cum terrâ miſceri, areis diſtingui, eaſque reſupinis pulvinorum toris, ambiri ſingulas tramitum ſulcis, quà detur acceſſus homini, ſcatebriſque decurſus.

XXI. In hortis naſcentium alia bulbo commendantur, alia capite, alia caule, alia folio, alia utroque, alia ſemine, alia cortice, alia cute, aut cartilagine, alia carne, alia tunicis carnosis.

XXII. Aliorum fructus in terrâ eſt, aliorum & extrà, aliorum non nisi extrà. Quædam jacent creſcuntque, ut cucurbitæ & cucumis. Eadem pendent, quamquam graviora multò etiam iis quæ in arboribus gignuntur: ſed cucumis cartilagine. Cortex huic uni maturitate transit in lignum. Terrâ conduntur raphani, napique, & rapa: atque alio modo inulæ, siſer, paſtinacæ. Quædam vocabimus ferulacea, ut anethum, malvas. Namque tradunt auctores, in Arabiâ malvas ſeptimo menſe arboreſcere, baculorumque uſum præbere extemplo. Sed & arbor eſt malva in Mau-

retaniâ Lixi oppidi æſtuario, ubi Heſperidum horti fuiſſe produntur CC. passibus ab Oceano, juxta delubrum Herculis, antiquius Gaditano, ut ferunt. Ipſa altitudinis pedum XX. craſſitudinis quam circumplecti nemo poſsit. In ſimili genere habebitur & cannabis. Necnon & carnoſa aliqua appellabimus, ut ſpóngias in humore pratorum enaſcentes. Fungorum enim callum, in ligni arborumque naturâ diximus, & alio genere tuberum paulo antè.

XXIII. 5. Cartilaginei generis, extraque terram eſt cucumis, mirâ voluptate Tiberio principi expetitus. Nullo quippe non die contigit ei, penſiles eorum hortos promoventibus in Solem rotis olitoribus: rurſuſque hibernis diebus intra ſpecularium munimenta revocantibus. Quin lacte.mulſo ſemine eorum biduò macerato, apud antiquos Græciæ auctores ſcriptum eſt ſeri oportere, ut dulciores fiant. Creſcunt quâ coguntur formâ. In Italiâ virides, & quàm minimi: in provinciis quàm maximi: & cerini, aut nigri. Placent copiosissimi Africæ, grandissimi Mœsiæ: cùm magnitudine exceſſere, pepones vocantur. Vivunt hauſti in ſtomacho in poſterum diem, nec perfici queunt in cibis, non inſalubres tamen plurimùm. Naturâ oleum odere mirè: nec minùs aquas diligunt. Deſecti quoque ad eas modicè di-

ſtantes adrepunt: aut si quid obſtet, versi pandantur, curvanturque: id vel unâ nocte deprehenditur, si vas cum aquâ ſubjiciatur a quatuor digitorum intervallo, deſcendentibus ante poſterum diem: at si oleum eodem modo sit, in hamos curvatis. Iidem in fiſtulâ flore demiſſo, mirâ longitudine creſcunt. Ecce cùm maximè nova forma eorum in Campaniâ provenit mali cotonei effigie. Fortè primò natum ita audio unum: mox ſemine ex illo genus factum: melopeponas vocant. Non pendent hi, ſed humi rotundantur. Mirum in his, præter figuram coloremque, & odorem, quòd maturitatem adepti, quamquam non pendentes, ſtatim a pediculo recedunt. Columella ſuum tradit commentum, ut toto anno contingant. Fruticem rubi quàm vaſtissimum in apricum locum transferre, & recidere, duûm digitorum relictâ ſtirpe, circa vernum æquinoctium: ita in medullâ rubi ſemine cucumeris insito, terrâ minutâ fimoque circumaggeratas resiſtere frigori radices. Cucumerum Græci tria genera fecere: Laconicum, Scytalicum, Bœoticum. Ex his tantùm Laconicum aquâ gaudere. Sunt qui herbâ, quæ vocatur culix nomine, tritâ, ſemen eorum maceratum ſeri jubeant, ut sine ſemine naſcantur.

XXIV. Similis & cucurbitis natura,

dumtaxat in naſcendo. Æquè hiemem odere. Amant rigua ac fimum. Seruntur ambo ſemine in terrâ ſeſquipedali foſſurâ, inter æquinoctium vernum, & ſolſtitium: Parilibus tamen aptissimè. Aliqui malunt ex Kalendis Martii cucurbitas, & Nonis cucumeres, & per Quinquatrus ſerere, simili modo reptantibus flagellis ſcandentes parietum aſpera in tectum uſque, naturâ ſublimitatis avidâ. Vires sine adminiculo ſtandi non ſunt, velocitas pernix, levi umbrâ cameras ac pergulas operiens. Inde hæc duo prima genera: camerarium; & plebeium, quod humi repit. In priore mirè tenui pediculo libratur pondus immobile auræ. Cucurbita quoque omni modo faſtigatur, vaginis maximè vitilibus, conjecta in eas poſtquam defloruit: creſcitque quâ cogitur formâ, plerumque & draconis intorti figurâ. Libertate verò pensili conceſsâ, jam viſa eſt novem pedum longitudinis. Particulatim cucumis floret, sibi ipſe ſuperfloreſcens, & sicciores locos patitur, candidâ lanugine obductus, magiſque cùm creſcit.

Cucurbitarum numerosior uſus. Et primus caulis in cibo. Atque ex eo in totum natura diverſa. Nuper in balinearum uſum venêre urceorum vice, jam pridem verò etiam cadorum ad vina condenda. Cortex viridi tener: deraditur nihilominus

in cibis. Cibos ſalubres ac lenes pluribus modis exiſtimant, qui perfici humano ventre non queant, ſed non intumeſcant. Semina quæ proxima collo fuerint, proceras pariunt: item ab imis, ſed non comparandas ſuprà dictis: quæ in medio, rotundas: quæ in lateribus, craſſas brevioreſque. Siccantur in umbrâ, & cùm libeat ſerere, in aquâ macerantur. Cibis, quò longiores tenuioreſque, eò gratiores. Et ob id ſalubriores, quæ pendendo crevere: minimumque ſeminis tales habent, duritiâ ejus in cibis gratiam terminante. Eas quæ ſemini ſerventur, ante hiemem præcidi non eſt mos. Poſtea fumo siccantur, condendis hortensiorum ſeminibus ruſticæ ſupellectili. Inventa eſt ratio, quâ cibis quoque ſervarentur: eodemque modo cucumis, uſque ad alios pæne proventus: & id quidem in muriâ fit. Sed & ſcrobe, opaco in loco arenâ ſubſtrato, fenoque ſicco opertos, ac deinde terrâ, virides ſervari tradunt. Sunt & silveſtres in utroque genere, & omnibus fere hortensiis. Sed & his medica tantùm natura eſt. Quam ob rem differentur in ſua volumina.

XXV. Reliqua cartilaginum naturæ terrâ occultantur omnia. In quibus de rapis abundè dixiſſe poteramus videri, nisi medici maſculini ſexûs facerent in his rotunda, latiora verò & concava feminini, præſtantiora

tiora ſuavitate, & ad condiendum facilio-ra: quæ ſæpius ſata tranſeunt in marem. Iidem naporum quinque genera fecere: Corinthium, Cleonæum, Liothasium, Bœoticum, & quod per ſe viride dixerunt. Ex iis in amplitudinem adoleſcit Corinthium, nudâ fere radice. Solum enim hoc genus ſupernè tendit, non ut cetera in terram. Liothasium quidam Thracium appellant, frigorum patientissimum. Ab eo Bœoticum dulce eſt, rotunditate etiam brevi notabile, neque ut Cleonæum prælongum. In totum quidem, quorum tenuia folia, ipsi quoque dulciores: quorum ſcabra, & anguloſa, & horrida, amariores. Eſt præterea genus silveſtre, cujus folia ſunt erucæ similia. Palma Romæ Amiterninis datur, inde Nursinis: tertia noſtratibus. Cetera de ſatu eorum in rapis dicta ſunt.

XXVI. Cortice & cartilagine conſtant raphani: multiſque eorum cortex crassior etiam, quàm quibuſdam arborum. Amaritudo plurima illis eſt, & pro crassitudine corticis. Cetera quoque aliquando lignoſa. Et vis mira colligendi ſpiritum, laxandique ructum: ob id cibus illiberalis, utique si proximè olus mandatur: si verò cum olivis drupis, rarior ructus fit, minúſque fœtidus. Ægypto mirè celebratur propter olei fertilitatem, quod e ſemine

ejus faciunt. Hoc maximè cupiunt ſerere, si liceat: quoniam & quæſtûs plus quàm a frumento, & minùs tributi eſt, nullumque copiosius oleum.

Genera raphani Græci fecere tria, foliorum differentiâ, criſpi, atque lævis, & tertium silveſtre. Atque huic lævia quidem, ſed breviora ac rotunda, copioſaque; atque fruticoſa: ſapor autem aſper, & medicamenti inſtar ad eliciendas alvos. Et in prioribus tamen differentia a ſemine eſt: quoniam aliqua pejus, aliqua admodum exiguum ferunt. Hæc vitia non cadunt, nisi in criſpa folia.

Noſtri alia fecere genera: Algidenſe a loco, longum atque tranſlucidum. Alterum rapi figurâ, quod vocant Syriacum, ſuavissimum fere ac tenerrimum, hiemiſque patiens. Præcipuum tamen eſt, quod e Syriâ non pridem adveɛtum apparet, quoniam apud auɛtores non reperitur: id autem totâ hieme durat. Etiamnum unum silveſtre Græci agrion vocant, Pontici armon, alii leucen, noſtri armoraciam, fronde copiosius quàm corpore. In omnibus autem probandis maximè ſpeɛtantur caules: immitium enim rotundiores crassioreſque, ac longis canalibus. Folia ipſa triſtiora, & angulis horrida.

Seri vult raphanus terrâ ſolutâ, humidâ. Fimum odit, paleâ contentus. Frigo-

re adeò gaudet, ut in Germaniâ infantium puerorum magnitudinem æquet. Seritur poſt Idus Febr. ut vernus ſit : iterumque circa Vulcanalia, quæ ſatio melior. Multi & Martio, & Aprili ſerunt, & Septembri. Incipiente incremento, confert alterna folia circumobruere, ipſos verò adcumulare. Nam qui extra terram emersit, durus fit atque fungoſus. Ariſtomachus detrahi folia per hiemem jubet, &, ne lacunæ ſtagnent, adcumulari : ita in æſtatem grandeſcere. Quidam prodidere, si palo adacto caverna paleâ inſternatur ſex digitorum altitudine, deinde in ſemen fimumque & terra congeratur, ad magnitudinem ſcrobis creſcere. Præcipuè tamen salsis aluntur. Itaque etiam talibus aquis irrigantur, & in Ægypto nitro ſparguntur, ubi ſunt ſuavitate præcipui. In totum quoque ſalſugine amaritudo eorum eximitur, fiuntque coctis similes. Namque & cocti dulceſcunt, & in naporum vicem tranſeunt. Crudos medici ſuadent, ad colligenda acria viſcerum, dandos cum ſale jejunis eſſe, atque ita vomitionibus præparant meatum. Tradunt & præcordiis neceſſarium hunc ſuccum : quando phthisin cordi intus inhærentem non alio potuiſſe depelli compertum sit in Ægypto, regibus corpora mortuorum ad ſcrutandos morbos inſecantibus. Atque, ut eſt Græca vanitas, fertur

in templo Apollinis Delphis adeò ceteris cibis prælatus raphanus, ut ex auro dicaretur, beta ex argento, rapum e plumbo. Scires non ibi genitum Manium Curium imperatorem, quem Samnitium legatis aurum repudiaturo adferentibus rapum torrentem in foco inventum Annales noſtri prodidere. Scripsit & Moſchion Græcus unum de raphano volumen. Utilissimi in cibis hiberno tempore exiſtimantur : iidemque dentibus ſemper inimici, quoniam atterant. Ebora certè poliunt. Odium his cum vite maximum, refugitque juxtà ſatos.

XXVII. Lignosiora ſunt reliqua, in cartilaginum genere a nobis posita. Mirumque, omnibus vehementiam ſaporis ineſſe. Ex iis paſtinacæ unum genus agreſte ſponte provenit : ſtaphylinos Græcè dicitur. Alterum ſeritur radice vel ſemine, primo vere vel autumno : ut Hygino placet, Februario, Auguſto, Septembri, Octobri, ſolo quàm altissimè refosso. Annicula utilis eſſe incipit, bima utilior, gratior autumno, patiniſque maximè, & sic quoque virus illi intractabile eſt. Hibiſcum a paſtinacâ gracilitate diſtat, damnatum in cibis, ſed medicinæ utile. Eſt & quartum genus in eadem similitudine paſtinacæ, quam noſtri Gallicam vocant, Græci verò daucon: cujus genera etiam quatuor fecere : inter medica dicendum.

XXVIII. Siſer & ipſum Tiberius princeps nobilitavit, flagitans omnibus annis e Germaniâ. Gelduba appellatur caſtellum Rheno impoſitum, ubi generoſitas præcipua. Ex quo apparet frigidis locis convenire. Ineſt longitudine nervùs, qui decoctis extrahitur, amaritudinis tamen magnâ parte relictâ: quæ mulſo in cibis temperata, etiam in gratiam vertitur. Nervus idem & paſtinacæ majori, dumtaxat anniculæ. Siſeris ſatus menſibus Februario, Martio, Aprili, Auguſto, Septembri, Octobri.

XXIX. Brevior his eſt, ſed toroſior, amariorque, inula, per ſe ſtomacho inimiciſſima: eadem dulcibus mixtis ſaluberrima. Pluribus modis auſteritate victâ gratiam invenit. Namque & in pollinem tunditur arida, liquidoque dulci temperatur: & decocta poſcâ, aut adſervata, vel macerata pluribus modis, & tunc mixta defruto, aut ſubacta melle, uviſve paſſis, aut pinguibus caryotis. Alio rurſus modo cotoneis malis, vel ſorbis, aut prunis, aliquando pipere aut thymo variata, defectus præcipuè ſtomachi excitat, illuſtrata maximè Juliæ Auguſtæ quotidiano cibo. Supervacuum ejus ſemen: quoniam oculis ex radice exciſis, ut arundo ſeritur. Et hæc autem, & ſiſer, & paſtinaca, utroque tempore, vere & autumno,

magnis ſeminum intervallis: inula ne minùs quàm ternorum pedum, quoniam ſpatiosè fruticat. Siſer autem transferre meliùs.

XXX. Proxima his eſt bulborum natura, quos Cato in primis ſerendos præcepit, celebrans Megaricos. Verùm nobilissima eſt ſcilla, quamquam medicamini nata, acetoque exacuendo. Nec ulli amplitudo major, sicùt nec vis aſperior. Duo genera medica: maſculum albis foliis, femina nigris. Et tertium genus eſt cibis gratum: epimenidium, vocatur anguſtius folio, ac minùs aſpero. Seminis plurimùm omnibus. Celeriùs tamen proveniunt ſatæ bulbis circa latera natis. Et ut creſcant, folia quæ ſunt his ampla, deflexa circà obruuntur: Ita ſuccum omnem in ſe trahunt capita. Sponte naſcuntur copiosissimè in Balearibus Ebuſoque inſulis, ac per Hiſpanias. Unum de iis volumen condidit Pythagoras philoſophus, colligens medicas vires, quas proximo reddemus libro. Reliqua bulborum genera differunt colore, magnitudine, ſuavitate. Quippe cùm quidam crudi mandantur, ut in Cherroneſo Tauricâ. Poſt hos in Africâ nati maximè laudantur, mox Apuli. Genera Græci hæc fecere: Bulbinen, ſetanion, pythion, acrocorion, ægilopa, siſyrinchion. In hoc mirum imas ejus radices

creſcere hieme: verno autem, cùm apparuerit viola, minui & contrahi, tum deinde bulbum pingueſcere.

Eſt inter genera & quod in Ægypto aron vocant, ſcillæ proximum amplitudine, foliis lapathi, caule recto duûm cubitorum, baculi crassitudine, radice mollioris naturæ, quæ edatur & cruda. Effodiuntur bulbi ante ver, aut deteriores illico fiunt. Signum maturitatis, folia inareſcentia ab imo; vetuſtioreſque improbant: item parvos & longos. Contrà rubicundis rotundioribuſque laus, & grandissimis. Amaritudo pleriſque in vertice eſt. Media eorum dulcia. Bulbos non naſci, nisi e ſemine, priores tradiderunt. Sed & in Præneſtinis campis ſponte naſcuntur, ac sine modo etiam in Remorum arvis.

XXXI. 6. Hortensiis omnibus fere singulæ radices, ut raphano, betæ, apio, malvæ. Amplissima autem lapatho, ut quæ deſcendat ad tria cubita. Silveſtri minor & humida: effoſſa quoque diu vivit. Quibuſdam tamen capillatæ, ut apio, malvæ: quibuſdam ſurculoſæ, ut ocimo. Aliis carnoſæ, ut betæ, aut magis etiamnum croco: aliquibus ex cortice & carne conſtant, ut raphano, rapis: quorumdam geniculatæ ſunt, ut graminis. Quæ rectam non habent radicem, ſtatim plurimis naſcuntur capillamentis, ut atriplex, & blitum.

Scilla autem, & bulbi, & cepe, & allium, non nisi in rectum radicantur. Sponte naſcentium quædam numeroſiora ſunt radice, quàm folio, ut aſpalax, perdicium, crocum.

Florent confertim ſerpyllum, abrotonum, napi, raphani, menta, ruta: & cetera quidem cùm cœpere, defloreſcunt: Ocimum autem particulatim & ab imo incipit: quâ de cauſâ diutissimè floret. Hoc & in heliotropio herbâ evenit. Flos aliis candidus, aliis lùteus, aliis purpureus. Folia cadunt a cacuminibus, origano, inulæ, & aliquando rutæ injuriâ læſæ. Maximè concava ſunt cepæ, gethyo.

XXXII. Allium cepaſque inter deos in jurejurando habet Ægyptus. Cepæ genera apud Græcos, Sardia, Samothracia, Alsidena, Setania, Schiſta, Aſcalonia, ab oppido Judææ nominata. Omnibus etiam odor lacrimoſus, & præcipuè Cypriis, minimè Gnidiis. Omnibus corpus totum pinguitudinis earum cartilagine. E cunctis ſetania minima, exceptâ Tuſculanâ, ſed dulcis. Schiſta autem & Aſcalonia condiuntur. Schiſtam hieme cum comâ ſuâ relinquunt, vere folia detrahunt, & alia ſubnaſcuntur iiſdem diviſuris: unde & nomen. Hoc exemplo reliquis quoque generibus detrahi jubent, ut in capita creſcant potiùs, quàm in ſemina. Aſcalonia-

rum propria natura. Etenim velut ſteriles ſunt ab radice, & ob id ſemine ſeri illas, non deponi, juſſere Græci. Præterea ſeriùs circa ver, cùm germinant, transferri: ita craſſeſcere, & tunc properare præteriti temporis pensitatione. Feſtinandum autem in his eſt quoniam maturæ celeriter putreſcunt. Si deponantur, caulem mittunt & ſemen, ipſæque evaneſcunt. Eſt & colorum differentia. In Iſſo enim & Sardibus candidissimæ proveniunt. Sunt in honore & Creticæ, de quibus dubitant, an eædem sint, quæ Aſcaloniæ, quoniam ſatis capita craſſeſcunt: depositis, caules & ſemina. Diſtant ſapore tantùm dulci.

Apud nos duo prima genera. Unum condimentariæ, quam illi gethyon, noſtri pallacanam vocant. Seritur mensibus, Martio, Aprili, Maio. Alterum capitatæ, quæ ab æquinoctio autumni, vel a Favonio. Genera ejus auſteritatis ordine, Africana, Gallica, Tuſculana, Aſcalonia, Amiternina. Optima autem, quæ rotundissima. Item ruſa acrior, quàm candida: sicca, quàm viridis: & cruda, quàm cocta: sicca, quàm condita. Seritur Amiternina frigidis & humidis locis, & ſola allii modo capite, reliquæ ſemine. Proxima quæ æſtate nullum ſemen emittunt, ſed caput tantùm, quod inareſcit. Sequenti autem anno permutatâ ratione ſemen gignitur, caput ipſum cor-

rumpitur. Ergo omnibus annis ſeparatim ſemen cepæ causâ ſeritur, ſeparatim cepæ ſeminis. Servantur autem optimè in paleis. Gethyum pæne sine capite eſt cervicis tantùm longæ, & ideo totum in fronde: ſæpiuſque reſecatur, ut porrum. Ideo & illud ſerunt, non deponunt. Ceterò cepas ter foſſo ſolo ſeri jubent, exſtirpatis radicibus herbarum, in jugera denas libras. Intermiſceri ſatureiam quoniam meliùs proveniat. Runcari præterea, & ſarriri, si non ſæpius, quater. Aſcaloniam menſe Februario ſerunt noſtri. Semen ceparum nigreſcere incipiens, antequam marceſcat, metunt.

XXXIII. Et de porro in hac cognatione dici conveniat, præſertim cùm ſectivo nuper auctoritatem dederit princeps Nero, vocis gratiâ, ex oleo ſtatis mensium omnium diebus, nihilque aliud, ac ne pane quidem veſcendo. Seritur ſemine ab æquinoctio autumno: si ſectivum facere libuit, densius. In eadem areâ ſecatur, donec deficiat, ſtercoraturque ſemper. Si nutritur in capita, antequam ſecetur, cùm increvit, in aliam aream transfertur, ſummis foliis leviter recisis ante medullam: & capitibus retractis, tunicifve extremis. Antiqui silice vel tegulâ ſubjecta capita dilatabant: Hoc item in bulbis. Nunc ſarculo leviter convelluntur radices, ut delumbatæ alant, neque diſtrahant. Insigne,

quòd cùm fimo lætoque ſolo gaudeat, rigua odit, & tamen proprietate quadam ſoli conſtant. Laudatissimus in Ægypto, mox Oſtiæ, atque Ariciæ. Sectivi duo genera: Herbaceum folio inciſuris ejus evidentibus, quo utuntur medicamentarii. Alterum genus pallidioris folii, rotundioriſque, inciſuris levioribus. Fama eſt, Melam equeſtris ordinis reum ex procuratione a Tiberio principe accersitum, in ſummâ deſperatione ſucco porri ad trium denariorum argenteorum pondus hauſto, confeſtim exſpiraſſe sine cruciatu. Ampliorem modum negant noxium eſſe.

XXXIV. Allium ad multa ruris præcipuè medicamenta prodeſſe creditur. Tenuiſſimis, & quæ ſeparantur, in univerſum velatur membranis : mox pluribus coagmentatur nucleis, & his ſeparatim veſtitis. Aſperi ſaporis : quò plures nuclei fuere, hoc eſt aſperius. Tædium huic quoque halitu, ut cepis : nullum tamen coctis. Generum differentia in tempore : præcox matureſcit ſexaginta diebus : tum in magnitudine. Ulpicum quoque in hoc genere Græci appellavere allium Cyprium, alii antiſcorodon, præcipuè Africæ celebratum inter pulmentaria ruris, grandius allio. Tritum in oleo & aceto, mirum quantum increſcat ſpuma. Quidam ulpicum, & allium in plano ſeri vetant, caſtellatimque

grumulis imponi, diſtantibus inter ſe pedes ternos. Inter grana digiti intereſſe debent: ſimul atque tria folia eruperunt, ſarriri. Grandeſcunt, quò ſæpius ſarriuntur. Matureſcentium caules depressi in terram obruuntur: ita cavetur ne in frondem luxurient. In frigidis utilius vere ſeri, quàm autumno. Ceterò ut odore careant, omnia hæc jubentur ſeri, cùm Luna ſub terrâ sit: colligi, cùm in coitu. Sine his Menander e Græcis auctor eſt, allium edentibus, si radicem betæ in prunâ toſtam ſuperederint, odorem extingui. Sunt qui & allium ulpicum inter Compitalia ac Saturnalia ſeri aptissimè putent. Allium & ſemine provenit, ſed tardè. Primo enim anno porri crassitudinem capite efficit: ſequenti dividitur, tertio conſummatur: pulcriuſque tale exiſtimant quidam. In ſemen exire non debet, ſed intorqueri caulis ſatûs gratiâ, uti caput validius fiat. Quòd si diutiùs allium cepamque inveterare libeat, aquâ ſalsâ tepidâ ungenda ſunt. Ita diuturniora fient, melioraque uſui, ſed in ſatu ſterilia. Alii contenti ſunt primò ſuper prunas ſuſpendiſſe, abundéque ita profici arbitrantur ne germinent: quod facere allium cepamque extra terram quoque certum eſt, & cauliculo acto evaneſcere. Aliqui & allium paleâ optimè ſervari putant. Allium eſt & in arvis ſponte naſcens,

alum hoc vocant: quod adversùs improbitatem alitum depaſcentium ſemina coctum, ne renaſci poſſit, abjicitur: ſtatimque quæ devoravere aves, ſtupentes manu capiuntur: & si paulum commovêre, ſopitæ. Eſt & silveſtre, quod ursinum vocant, odore molli, capite prætenui, foliis grandibus.

XXXV. 7. In horto ſatorum celerrimè naſcuntur ocimum, blitum, napus, eruca: tertio enim die erumpunt: anethum quarto, lactuca quinto, raphanus ſexto, cucumis & cucurbitæ ſeptimo, prior cucumis: naſturtium ac sinapi quinto, beta æſtate ſexto, hieme decimo: atriplex octavo, cepæ XIX. aut vicesimo, gethyum decimo, aut duodecimo. Contumacius coriandrum. Cunila quidem, & origanum poſt XXX. diem. Omnium autem difficillimè apium: quadragesimo enim die cùm celerrimè, quinquagesimo majore ex parte emergit.

Aliquid & ſeminum ætas confert, quoniam recentiora maturiùs gignuntur, in porro, gethyo, cucumi, cucurbitâ: ex vetere autem celeriùs proveniunt apium, beta, cardamum, cunila, origanum, coriandrum. Mirum in betæ ſemine: non enim totum eodem anno gignit, ſed aliquid ſequente, aliquid tertio. Itaque ex copiâ ſeminis modicè naſcitur. Quædam anno tan-

tùm ſuo pariunt, quædam ſæpius, ſicut apium, porrum, gethyum. Hæc enim ſemel ſata pluribus annis reſtibili fertilitate proveniunt.

XXXVI. Semina plurimis rotunda, aliquibus oblonga, paucis foliacea & lata, ut atriplici. Quibuſdam anguſta, & canaliculata, ut cumino. Differunt & colore, nigro candidoque: item duritiâ ſurculaceâ. In folliculo ſunt, raphano, ſinapi, rapo. Nudum ſemen apii, coriandri, anethi, feniculi, cumini. Cortice obducta bliti, betæ, atriplicis, ocimi. At lactucis in lanugine. Nihil ocimo fecundius: cum maledictis ac probris ſerendum præcipiunt: ut lætiùs proveniat, ſato pavitur terra. Et cuminum qui ſerunt, precantur ne exeat. Quæ in cortice ſunt, difficillimè inareſcunt, maximéque ocimum & gith: ſiccantur omnia, ac ſunt fecunda. Utique meliora naſcuntur acervatim ſato ſemine, quàm ſparſo. Ita certè porrum & allium ſerunt in laciniis colligatum. Apium etiam paxillo cavernâ factâ, ac fimo ingeſto.

Naſcuntur autem omnia aut ſemine, aut avulſione. Quædam ſemine, & ſurculo: ut ruta, origanum, ocimum: præcidunt enim & hoc, cùm pervenit ad palmum altitudinis. Quædam & radice & ſemine, ut cepa, allium, bulbi, & si quorum radicem anniferorum relinquunt. Eorum verò quæ à

radice naſcuntur, radix diuturna & fruticoſa eſt, ut bulbi, gethyi, ſcillæ. Fruticant alia & non capite, ut apium & beta. Caule reciſo fere quidem omnia regerminant, exceptis quæ non ſcabrum caulem habent: & in uſum verò ocimum, raphanus, lactuca. Hanc etiam ſuaviorem putant a regerminatione. Raphanus utique jucundior detractis foliis antequam decauleſcat. Hoc & in rapis. Nam & eadem dereptis foliis cooperta terrâ creſcunt, durantque in æſtate.

XXXVII. Singula genera ſunt ocimo, lapatho, blito, naſturtio, erucæ, atriplici, coriandro, anetho. Hæc enim ubique eadem ſunt, neque aliud alio melius uſquam. Rutam furtivam tantùm provenire fertiliùs putant, ſicut apes furtivas peſſimè. Naſcuntur etiam non ſata, mentaſtrum, nepeta, intubum, pulegium. Contrà plura genera ſunt eorum quæ diximus, dicemuſque: & in primis apio.

8. Id enim quod ſponte in humidis naſcitur heliofelinum vocatur, uno folio, nec hirſutum. Rurſus in ſiccis hippoſelinum, pluribus foliis, ſimile helioſelino. Tertium eſt, oreoſelinum, cicutæ foliis, radice tenui, ſemine anethi, minutiore tantùm. Et ſativi autem differentiæ in folio denſo, criſpo, aut rariore & leviore: item caule tenuiore aut craſſiore. Et caulis aliorum

candidus eſt, aliorum purpureus, aliorum varius.

XXXVIII. Lactucæ Græci tria fecere genera: unum lati caulis, adeò ut oſtiola olitoria ex his factitari prodiderint. Folium his paulo majus herbaceo, & anguſtiſſimum, ut alibi conſumpto incremento. Alterum rotundi caulis: tertium ſeſſile, quod Laconicon vocant. Alii colore, & tempore ſatûs, genera diſcrevere. Eſſe enim nigras, quarum ſemen menſe Januario ſeratur: albas, quarum Martio: rubentes, quarum Aprili. Et omnium earum plantas poſt binos menſes deferri. Diligentiores plura genera faciunt: purpureas, criſpas, Cappadocas, Græcas. Longioris has folii, cauliſque lati: præterea longi & anguſti, intubi similis. Peſſimum autem genus cum exprobratione amaritudinis appellavere picrida. Eſt etiamnum alia diſtinctio atræ, quæ meconis vocatur, a copiâ lactis ſoporiferi, quamquam omnes ſomnum parere creduntur. Apud antiquos Italiæ hoc ſolum genus carum fuit, & ideo lactucæ nomen adeptæ. Purpuream maximæ radicis, Cæcilianam vocant. Rotundam verò ac minimâ radice, latis foliis, aſtytida: quidamque eunuchion, quoniam hæc maximè refragetur Veneri. Eſt quidem natura omnibus refrigeratrix, & ideo æſtate gratæ ſtomacho faſtidium auferunt,

cibique appetentiam faciunt. Divus certè Auguſtus lactucâ conſervatus in ægritudine fertur prudentiâ Muſæ medici, cùm prioris Camelii religio nimia eam negaret: in tantum receptâ commendatione, ut ſervari etiam in alienos menſes eas oxymelite repertum sit. Sanguinem quoque augere creduntur. Eſt etiamnum, quæ vocatur caprina lactuca, de quâ dicemus inter medicas. Et ecce cùm maximè cœpit irrepere ſativis admodum probata, quæ Cilicia vocatur, folio Cappadociæ, nisi criſpum latiuſque eſſet.

XXXIX. Neque ex eodem genere poſſunt dici, neque ex alio intubi, hiemis patientiores, viruſque præferentes, ſed caule non minùs grati. Seruntur verno plantæ eorum: ultimo vere transferuntur. Eſt & erraticum intubum, quod in Ægypto cichorium vocant, de quo plura aliàs. Inventum omnes thyrſos, vel folia lactucarum, prorogare urceis conditos, ac recentes in patinis coquere.

Seruntur lactucæ anno toto lætis & riguis, ſtercoratiſque, binis mensibus inter ſemen, plantamque, & maturitatem. Legitimum tamen, a brumâ ſemen jacere, plantam Favonio transferre: aut ſemen Favonio, plantam æquinoctio verno. Albæ maximè hiemem tolerant. Humore omnia hortensia gaudent, & ſtercore præcipuè

lactucæ, & magis intubi. Seri etiam radices illitas fimo intereſt, & repleri ablaqueatâ humo. Quidam & aliter amplitudinem augent: recisis, cùm ad ſemipedem excreverint, fimoque ſuillo recenti illitis. Candorem verò putant contingere iis dumtaxat quæ sint ſeminis albi, si arena de litore a primo incremento congeratur in medias, atque increſcentia folia contra ipſas religentur.

XL. Beta hortensiorum levissima eſt. Ejus quoque a colore duo genera Græci faciunt, nigrum, & candidius, quod præferunt, parcissimi ſeminis: appellantque Siculum, candoris ſanè diſcrimine præferentes & lactucam. Noſtri betæ genera faciunt, vernum & autumnale, a temporibus ſatûs, quamquam & Junio ſeritur. Transferuntur autem in plantâ hæ quoque & oblini fimo radices ſuas, locumque similiter madidum amant. Uſus iis & cum lente ac fabâ, idemque qui oleris: & præcipuus, ut lenitas excitetur acrimoniâ sinapis. Medici nocentiorem quàm olus, eſſe judicavere. Quamobrem adpositas non memini: deguſtare etiam religio eſt, ut validis potiùs in cibo sint. Gemina iis natura, & oleris, & capite ipſo exsilientis bulbi: ſpecies ſumma in latitudine. Ea contingit, ut in lactucis, cùm cœperint colorem trahere, imposito levi pondere.

Neque alii hortenſiorum latitudo major. In binos pedes aliquando ſe pandunt, multùm & ſoli naturâ conferente. Hæ quidem in Circeiensi agro amplissimæ proveniunt. Sunt qui betas Punicâ malo florente optimè ſeri exiſtiment: transferri autem, cùm quinque foliorum eſſe cœperint. Mira differentia, si vera eſt, candidis ſolvi alvos modicè, nigris inhiberi. Et cùm brassicâ corrumpatur in dolio vini ſapor, odore betæ foliis demersis reſtitui.

XLI. Olus cauleſque, quibus nunc principatus hortorum, apud Græcos in honore fuiſſe non reperio. Sed Cato brassicæ miras canit laudes, quas in medendi loco reddemus. Genera ejus facit tria: unam extentis foliis, caule magno: alteram criſpo folio, quam apianam vocat: tertiam minutis caulibus, lenem, teneram, minimèque probat. Brassica toto anno ſeritur, quoniam & toto ſecatur. Utilissimè tamen ab æquinoctio autumni: transferturque, cùm quinque foliorum eſt. Cyma a primâ ſectione præſtat proximo vere. Hic eſt quidam ipſorum caulium delicatior teneriorque cauliculus, Apicii luxuriæ, & per eum Druſo Cæſari faſtiditus, non sine caſtigatione Tiberii patris. Poſt cymam ex eadem brassicâ contingunt æſtivi autumnaleſque cauliculi, mox hiberni, iterumque cymæ, nullo æquè genere mul-

tifero, donec ſuâ fertilitate conſumatur. Tertia circa ſolſtitium, ex quâ si humidior locus eſt, æſtate: si ſiccior, autumno plantatur. Humor fimuſque si defuere, major ſaporis gratia eſt: si abundavere, lætior fertilitas. Fimum asininum maximè convenit.

Eſt hæc quoque res inter opera ganeæ: quapropter non pigebit verbosiùs perſequi. Præcipuus fit caulis ſapore ac magnitudine, primùm omnium si in repaſtinato ſeras: dein si terram fugientes cauliculos ſeces, a terrâque adtollentes ſe proceritate luxuriosâ exaggerando aliam adcumules, ita ne plus quàm cacumen emineat. Tritianum hoc genus vocatur, bis computabili impendio, tædioque.

Cetera genera complura ſunt. Cumanum ſessili folio, capite patulum. Aricinum altitudine non excelsius, folio numerosius, quàm tenuius. Hoc utilissimum exiſtimatur, quia ſub omnibus pæne foliis fruticat cauliculis peculiaribus. Pompeianum procerius, caule ab radice tenui, intra folia craſſeſcit. Rariora hæc anguſtioraque: ſed teneritas in dote, si frigora non tolerat: quibus etiam aluntur Brutiani, prægrandes foliis, caule tenues, ſapore acuti. Sabellico uſque in admirationem criſpa ſunt folia, quorum craſſitudo caulem ipſum extenuat: ſed dulcissimi perhibentur ex

omnibus. Nuper ſubiere Lacuturres ex convalle Aricinâ, ubi quondam fuit lacus, turriſque quæ remanet: capite prægrandes, folio innumeri: alii in orbem porrecti, alii in latitudinem torosi. Nec plus ullis capitis poſt Tritianum, cuï pedale aliquando conſpicitur, & cyma nullis ſerior. Cuicumque autem generi pruinæ plurimùm ſuavitatis conferunt: & nisi obliquo vulnere defendatur medulla, plurimùm nocent. Semini deſtinati non ſecantur. Eſt etiam ſua gratia numquam plantæ habitum excellentibus: halmyridia vocant, quoniam nisi in maritimis non proveniunt, navigatione quoque longinquâ viridibus adſervatis. Statim deſecti ita ne humum attingant, in cados olei quàm proximè siccatos obturatoſque conduntur, omni ſpiritu excluſo. Sunt qui plantam in transferendo algâ ſubditâ pediculo, nitrove trito, quod tribus digitis capiatur, celeriorem ad maturitatem fieri putent. Sunt qui ſemen trifolii nitrumque simul tritum adſpergant foliis. Nitrum in coquendo etiam viriditatem cuſtodit: aut Apicianâ coctura, oleo ac ſale, priùs quàm coquantur, maceratis. Eſt inter herbas genus inſerendi, præcisis germinibus caulis, & in medullam ſemine ex aliis addito. Hoc & in cucumere silveſtri. Nec non olus quoque silveſtre eſt trium foliorum, divi Julii carminibus præcipuè jociſque

militaribus celebratum: alternis quippe verſibus exprobravere lapſanâ ſe vixiſſe apud Dyrrachium, præmiorum parſimoniam cavillantes: eſt autem id cyma silveſtris.

XLII. Omnium hortensiorum lautissima cura aſparagis. De origine eorum in silveſtribus curis abundè dictum, & quomodo eos juberet Cato in arundinetis ſeri. Eſt & aliud genus incultius aſparago, mitius corrudâ, passim etiam montibus naſcens, refertis ſuperioris Germaniæ campis, non inficeto Tiberii Cæſaris dicto, herbam ibi quamdam naſci simillimam aſparago. Nam quòd in Neside Campaniæ inſulâ ſponte naſcitur, longè optimum exiſtimatur. Hortensium ſeritur ſpongiis: eſt enim plurimæ radicis, altissiméque germinat. Viret thyrſo primùm emicante: qui caulem educens, tempore ipſo faſtigatus in toros ſtriatur. Poteſt & ſemine ſeri.

Nihil diligentiùs comprehendit Cato, novissimumque libri eſt, ut appareat repentinam ac novitiam viro curam fuiſſe. Locum ſubigi jubet humidum & craſſum: ſemipedali undique intervallo ſeri, ne calcetur. Præterea ad lineam grana bina aut terna paxillo demitti: videlicet ſemine tum tantùm ſerebantur: id fieri ſecundùm æquinoctium vernum. Stercore ſatiari, crebrò purgari, caveri ne cum herbis evellatur aſ-

paragus. Primo anno ſtramento ab hieme protegi: vere aperiri, ſarriri, runcari: tertio incendi verno. Quò maturiùs incenſus eſt, hoc meliùs provenit. Itaque arundinetis maximè convenit, quæ feſtinant incendi. Sarriri jubet idem, non antequam aſparagus natus fuerit, ne in ſarriendo radices vexentur. Ex eo velli aſparagum ab radice: nam si defringatur, ſtirpeſcere, & intermori. Velli, donec in ſemen eat. Id autem matureſcere ad ver, incendique: ac rurſus, cùm apparuerit aſparagus, ſarriri ac ſtercorari. Ac poſt annos novem, cùm jam vetus sit, digeri ſubacto ſolo ſtercoratoque. Tum ſpongiis ſeri, singulorum pedum intervallo. Quin & ovillo fimo nominatim uti, quoniam aliud herbas creet. Nec quidquam poſtea tentatum utiliùs apparuit, nisi quòd circa Idus Februarii defoſſo ſemine acervatim parvulis ſcrobibus ſerunt, plurimùm maceratum fimo. Dein nexis inter ſe radicibus ſpongias factas poſt æquinoctium autumni diſponunt pedalibus intervallis, fertilitate in denos annos durante. Nullum gratius his ſolum quàm Ravennatium hortorum.

Indicavimus & corrudam. Hunc enim intelligo silveſtrem aſparagum, quem Græci hormenum, aut myacanthon vocant, aliiſve nominibus. Invenio naſci & arietis cornibus tusis atque defossis.

XLIII. Poterant videri dicta omnia quæ in pretio ſunt, nisi reſtaret res maximi quæſtûs, non sine pudore dicenda. Certum eſt quippe carduos apud Carthaginem magnam, Cordubamque præcipuè, ſeſtertiûm ſena millia e parvis reddere areis: quoniam portenta quoque terrarum in ganeam vertimus, etiam ea quæ refugiunt quadrupedes conſciæ. Carduos ergo duobus modis ſerunt: autumno plantâ, & ſemine ante Nonas Mártias: plantæque ex eo diſponuntur ante Idus Novembris, aut in locis frigidis circa Favonium. Stercorantur etiam, si diis placet, lætiúſque proveniunt: condiunturque aceto melle diluto. additâ laſeris radice, & cumini, ne quis dies sine carduo sit.

XLIV. Cetera in tranſcurſu dici poſſunt. Ocimum Parilibus optimè ſeri ferunt: quidam & autumno: jubentque, cùm hieme feratur, aceto ſemen perfundi. Eruca quoque & naſturtium, vel æſtate vel hieme facillimè naſcuntur. Eruca præcipuè frigorum contemptrix, diverſæ eſt, quàm lactuca, naturæ, concitatrix Veneris: idcirco jungitur illi fere in cibis, ut nimio frigori par fervor immixtus temperamentum æquet. Naſturtium nomen accepit a narium tormento. Et inde vigoris significatio proverbio id vocabulum uſurpavit, veluti

velnti torporem excitantis. In Arabiâ miræ amplitudinis dicitur gigni.

XLV. Ruta quoque ſeritur Favonio, & ab æquinoctio autumni: odit hiemem, & humorem, ac fimum. Apricis gaudet & siccis, terrâ quàm maximè laterariâ. Cinere vult nutriri: hic & ſemini miſcetur, ut careat erucis. Auctoritas etiam peculiaris apud antiquos ei fuit. Invenio muſtum rutatum populo datum a Cornelio Cethego, in conſulatu collegâ Quinti Flaminini, comitiis peractis. Amicitia eſt ei & cum fico, in tantum, ut nuſquam lætior proveniat, quàm ſub hac arbore. Seritur & ſurculo, meliùs in perforatam fabam indito, quæ ſucco nutrit comprehendendo ſurculum. Seritur & a ſeipsâ. Namque incurvato cacumine alicujus rami, cùm adtigerit terram, ſtatim radicatur. Eadem & ocimo natura, nisi quòd difficiliùs creſcit. Sed durata runcatur non sine difficultate, pruritivis ulceribus, ni munitis manibus id fiat, oleove defensis. Conduntur autem & ejus folia, ſervanturque faſciculis.

XLVI. Ab æquinoctio verno ſeritur apium, ſemine paululum in pilâ pulſato. Criſpius sic putant fieri, aut si ſatum calcetur cylindro pedibuſve. Proprium ei, quod colorem mutat. Honos ipsi in Achaiâ, coronare victores ſacri certaminis Nemeæ.

XLVII. Eodem tempore ſeritur menta

planta: vel si nondum germinat, ſpongia. Minùs hæc humido gaudet. Æſtate viret, hieme flaveſcit. Genus ejus silveſtre mentaſtrum eſt. Et hoc propagatur, ut vitis, vel si inversi rami ſerantur. Mentæ nomen ſuavitas odoris apud Græcos mutavit, cùm alioqui mintha vocaretur, unde noſtri nomen declinaverant. Grato menſas odore percurrit in ruſticis dapibus. Semel ſata, diutinâ ætate durat. Congruit pulegio, cujus natura in carnariis refloreſcens ſæpius dicta eſt. Hæc quoque ſervantur simili genere, mentam dico, pulegiumque, & nepetam.

Condimentorum tamen omnium faſtidiis cuminum amicissimum. Naſcitur in ſummâ tellure vix hærens, & in ſublime tendens. In putridis & calidis maximè locis, medio ſerendum vere. Alterum ejus genus silveſtre quod ruſticum vocant, alii Thebaicum: si tritum ex aquâ potetur, in dolore ſtomachi prodeſt. In Carpetaniâ noſtri orbis maximè laudatur: alioqui Æthiopico Africoque palma eſt. Quidam huic Ægyptium præferunt.

XLVIII. Sed præcipuè oluſatrum miræ naturæ eſt. Hippoſelinum Græci vocant, alii ſmyrnium. E lacrimâ caulis ſui naſcitur. Seritur & radice. Succum ejus colligunt, myrrhæ ſaporem habere dicunt. Auctorque eſt Theophraſtus, myrrhâ ſa-

tâ natum. Hippoſelinum veteres præceperant in locis incultis, lapidosis, juxta maceriam ſeri: nunc & repaſtinato ſeritur, & a Favonio poſt æquinoctium autumnum. Quippe cùm capparis quoque ſeratur ſiccis maximè, areâ in defoſſum cavatâ, ripiſque undique circumſtructis lapide: aliàs evagatur per agros, & cogit ſolum ſterileſcere. Floret æſtate: viret uſque ad Vergiliarum occaſum, ſabulosis familiarissimum. Vitia ejus, quòd trans maria naſcitur, diximus inter peregrinos frutices.

XLIX. Peregrinum & Careum, gentis ſui nomine appellatum, culinis principale. In quacumque terrâ ſeri vult, ratione eâdem, quâ oluſatrum. Laudatissimum tamen in Cariâ, proximum Phrygiâ.

L. Liguſticum silveſtre eſt in Liguriæ ſuæ montibus: ſeritur ubique: ſuavius ſativum, ſed sine viribus. Panacem aliqui vocant. Cratevas apud Græcos cunilam bubulam eo nomine appellat: ceteri fere conyzam, id eſt, cunilaginem: thymbram verò, quæ sit cunila. Hæc apud nos habet vocabulum & aliud, ſatureia dicta in condimentario genere. Seritur menſe Februario, origano æmula. Nuſquam utrumque additur, quippe similis effectus. Sed cunilæ Ægyptium origanum tantùm præfertur.

LI. Peregrinum fuit & lepidium. Seri-

tur a Favonio : dein cùm fruticavit, juxta terram præciditur : tunc runcatur, ſterçoraturque : per biennium hoc. Poſtea iiſdem fruticibus utuntur, si non ſævitiâ hiemis ingravat, quando impatientissimum eſt frigorum. Exit & in cubitalem altitudinem, foliis laurinis, ſed mollibus : uſuſque ejus non sine lacte.

LII. Gith piſtrinis, aniſum & anethum culinis & medicis naſcuntur. Sacopenium & ipſum in hortis quidem, ſed medicinæ tantùm.

LIII. Sunt quædam comitantia aliorum ſatus, ut papaver. Namque cum brassicâ ſeritur, ac portulacâ : & eruca cum lactucâ. Papaveris ſativi tria genera : candidum, cujus ſemen toſtum in ſecundâ menſâ cum melle apud antiquos dabatur. Hoc & panis ruſtici cruſtæ inſpergitur, adfuſo ovo inhærens, ubi inferiorem cruſtam apium githque cereali ſapore condiunt. Alterum genus eſt papaveris nigrum, cujus ſcapo inciſo lacteus ſuccus excipitur. Tertium genus rhœam vocant Græci, id noſtri erraticum. Sponte quidem, ſed in arvis cùm hordeo maximè naſcitur, erucæ simile, cubitali altitudine, flore rufo & protinus deciduo : unde & nomen a Græcis accepit. De reliquis generibus papaveris ſponte naſcentis dicemus in medicinæ loco. Fuiſſe autem in honore apud Ro-

manos ſemper, indicio eſt Tarquinius Superbus, qui legatis a filio miſſis decutiendo papavera in horto altiſſima, ſanguinarium illud reſponſum hac facti ambage reddidit.

LIV. Rurſus alio comitatu æquinoctio autumni ſeruntur coriandrum, anethum, atriplex, malva, lapathum, cæreſolium, quod pæderota Græci vocant: & acerrimum ſapore, ignei effectûs, ac ſaluberrimum corpori, ſinapi, nullâ culturâ, meliùs tamen plantâ tralatâ. Quin e diverſo vix eſt ſato ſemel eo liberare locum, quoniam ſemen cadens protinus viret. Uſus ejus etiam pro pulmentario in patellis decocto, citra intellectum acrimoniæ. Coquuntur & folia, ſicut reliquorum olerum. Sunt autem trium generum: unum gracile, alterum ſimile rapi foliis, tertium erucæ. Semen optimum Ægyptium. Athenienſes napy appellaverunt, alii thapsi, alii ſaurion.

LV. Serpyllo & siſymbrio montes plerique ſcatent, ſicut in Thraciâ: utique deferunt ex his avulſos ramos, ſeruntque. Item Sicyone ex ſuis montibus, & Athenis ex Hymetto. Simili modo & siſymbrium ſerunt. Lætiſſimum naſcitur in puteorum parietibus, & circa piſcinas ac ſtagna.

LVI. 9. Reliqua ſunt feru lacei generis

ceu feniculum, anguibus (ut diximus) gratiſſimum, ad condienda plurima, cùm inaruit. Eique perquam ſimilis thapsia, de quâ diximus inter externos frutices. Deinde utiliſſima funibus cannabis ſeritur a Favonio. Quo denſior eſt, eò tenuior. Semen ejus cùm eſt maturum, ab æquinoctio autumni diſtringitur, & Sole, aut vento, aut fumo ſiccatur. Ipſa cannabis vellitur poſt vindemiam, ac lucubrationibus decorticata purgatur. Optima Alabandica, plagarum præcipuè uſibus. Tria ejus ibi genera. Improbatur cortici proximum, aut medullæ: laudatiſſima eſt e medio, quæ meſa vocatur: ſecunda Mylaſea. Quod ad proceritatem quidem attinet, Roſea agri Sabini arborum altitudinem æquat. Ferulæ duo genera in peregrinis fruticibus diximus. Semen ejus in Italiâ cibus eſt. Conditur quippe, duratque in urceis vel anni ſpatio. Duo ejus genera: caules, & racemi. Corymbiam hanc vocant, corymboſque quos condiunt.

LVII. 10. Morbos hortenſia quoque ſentiunt, ſicut reliqua terræ ſata. Namque & ocimum ſeneƈtâ degenerat in ſerpyllum, & ſiſymbrium in mentam. Et ex ſemine braſſicæ veteris rapa fiunt, atque invicem. Et necatur cuminum ab limodoro, niſi repurgetur. Eſt autem unicaule, radice bulbo ſimili, non niſi in ſolo gra-

cili naſcens. Aliàs privatim cumini morbus ſcabies. Et ocimum ſub Canis ortu palleſcit. Omnia verò acceſſu mulieris menſtrualis flaveſcunt. Beſtiolarum quoque genera innaſcuntur. Napis culices, raphano erucæ, & vermiculi: item lactucis & oleri: utriſque hoc ampliùs, limaces & cochleæ. Porro verò privatim animalia, quæ facillimè ſtercore injecto capiuntur, condentia in id ſe. Ferroque non expedire tangi rutam, cunilam, mentam, ocimum, auctor eſt Sabinus Tiro in libro Cepuricôn, quem Mæcenati dicavit.

LVIII. Idem contra formicas, non minimum hortorum exitium, si non sint rigui, remedium monſtravit, limum marinum, aut cinerem, obturandis earum foraminibus. Sed efficacissimè heliotropio herbâ necantur. Quidam & aquam diluto latere crudo inimicam eis putant. Naporum medicina eſt, siliquas unà ſeri: sicut olerum cicer; arcet enim erucas. Quo si omiſſo jam natæ sint, remedium eſt abſinthii ſuccus decocti inſperſus: & ſedi, quam aizoum vocant: genus hoc herbæ diximus. Semen olerum si ſucco ejus madefactum ſeratur, olera nulli animalium obnoxia futura tradunt. In totum verò nec erucas, si palo imponantur in hortis oſſa capitis ex equino genere, feminæ dumtaxat. Adversùs erucas & cancrum fluviati-

lem in medio horto ſuſpenſum auxiliari narrant. Sunt qui ſanguineis virgis tangant ea, quæ nolunt his obnoxia eſſe. Infeſtant culices hortos riguos præcipuè si sint arbuſculæ aliquæ. Hi galbano accenſo fugantur.

11. Nam quod ad permutationem ſeminum attinet, quibuſdam ex iis firmitas major eſt, ut coriandro, betæ, porro, naſturtio, sinapi, erucæ, cunilæ, & fere acribus. Infirmiora autem ſunt atriplici, ocimo, cucurbitæ, cucumi: & æſtiva omnia hibernis magis durant: minimè autem gethyum. Sed ex his quæ ſunt fortissima, nullum ultra quadrimatum utile eſt, dumtaxat ſerendo. Culinis & ultrà tempeſtiva ſunt.

LIX. Peculiaris medicina raphano, betæ, rutæ, cunilæ, in ſalsis aquis, quæ & alioqui plurimùm ſuavitati & fertilitati conferunt. Ceteris dulcium aquarum rigua proſunt. Utilissimæ ex iis, quæ frigidissimæ, & quæ potu ſuavissimæ. Minùs utiles e ſtagno, & quas elices inducunt, quoniam herbarum ſemina invehunt. Præcipuè tamen imbres alunt. Nam & beſtiolæ innaſcentes necantur.

LX. 12. His horæ rigandi, matutina atque veſpera, ne inferveſcat aqua Sole. Ocimo tantùm & meridiana: etiam ſatum celerrimè erumpere putant, inter initia fer-

venti aquâ adſperſum. Omnia autem tranſlata meliora grandioraque fiunt, maximè porri, napique. In tranſlatione & medicina eſt, desinuntque ſentire injurias, ut gethyum, porrum, raphani, apium, lactucæ, rapæ, cucumis. Omnia autem silveſtria fere ſunt & foliis minora, & caulibus, ſucco acriora: sicut cunila, origanum, ruta. Solum verò ex omnibus lapathum silveſtre melius: hoc in ſativis rumex vocatur, naſciturque fortissimum: traditur certè ſemel ſatum durare, nec vinci umquam a terrâ, maximè juxta aquam. Uſus ejus cum ptiſanâ tantùm in cibis leviorem gratioremque ſaporem præſtat. Silveſtre ad multa medicamina utile eſt. Adeóque nihil omisit cura, ut carmine quoque comprehenſum reperiam, in fabis caprini fimi singulis cavatis, si porri, erucæ, lactucæ, apii, intubi, naſturtii ſemina incluſa ferantur, mirè provenire. Quæ ſunt silveſtria, eadem in ſativis sicciora intelliguntur, & acriora.

LXI. Namque & ſuccorum ſaporumque dicenda differentia eſt, vel major in his quàm pomis. Sunt autem acres cunilæ, origani, naſturtii, sinapis. Amari, absinthii, centaurei. Aquatiles, cucumeris, cucurbitæ, lactucæ. Acuti, thymi, cunilæ. Acuti & odorati, apii, anethi, feniculi. Salſus tantùm e ſaporibus nòn naſcitur,

aliquando extrà insidit pulveris modo, ut çicerculis tantùm.

LXII. Atque ut intelligatur vana, ceu plerumque, vitæ perſuaſio: panax piperis ſaporem reddit, & magis etiam siliquaſtrum, ob id piperitidis nomine accepto. Libanotis odorem thuris, ſmyrnium myrrhæ. De panace abundè dictum eſt. Libanotis locis putribus & macris ac roſcidis ſeritur ſemine. Radicem habet oluſatri, nihil a thure differentem. Uſus ejus poſt annum ſtomacho ſaluberrimus. Quidam eam nomine alio roſmarinum appellant. Et ſmyrnium olus ſeritur iiſdem locis, myrrhamque radice resipit. Eadem & siliquaſtro ſatio. Reliqua a ceteris & odore & ſapore differunt, ut anethum. Tantaque eſt diversitas atque vis, ut non ſolùm aliud alio mutetur, ſed etiam in totum auferatur. Apio eximunt coqui obſoniis acetum: eodem cellarii in ſaccis odorem vino gravem.

Et hactenus hortensia dicta sint, ciborum gratiâ dumtaxat. Maximum quidem opus in iiſdem naturæ reſtat, quoniam proventus tantùm adhuc, ſummaſque quaſdam tractavimus. Vera autem cujuſque natura non nisi medico effectu pernoſci poteſt, opus ingens occultumque divinitatis, & quo nullum reperiri possit majus. Ne singulis id rebus contexeremus,

juſta fecit ratio , cùm ad alios medendi desideria pertinerent, longis utriuſque dilationibus futuris, si miſcuiſſemus. Nunc ſuis quæque partibus conſtabunt, poteruntque a volentibus jungi.

LIBER XX.

Medicinæ ex his quæ ſeruntur in hortis.

I. MAXIMUM hinc opus naturæ ordiemur, & cibos ſuos homini narrabimus, faterique cogemus ignota eſſe, per quæ vivat. Nemo id parvum ac modicum exiſtimaverit, nominum vilitate deceptus. Pax ſecum in his aut bellum naturæ dicetur, odia, amicitiaque rerum ſurdarum ac ſenſu carentium: &, quò magis miremur, omnia ea hominum causâ, quod Græci ſympathiam appellavere: quibus cuncta conſtant, ignes aquis reſtinguentibus, aquas Sole devorante, Lunâ pariente, altero alterius injuriâ deficiente ſidere. Atque ut a ſublimioribus recedamus, ferrum ad ſe trahente magnete lapide, & alio rurſus abigente a ſeſe: adamantem opum gaudium, infragilem omni ceterâ vi & invictum, ſanguine hircino rumpente, quæque alia in ſuis dicemus locis, paria, vel majora, mira. Tantùm venia ſit, a minimis, ſed a ſalutaribus ordienti, primúmque ab hortenſiis.

II. 1. Cucumim silveſtrem eſſe diximus, multò infra magnitudinem ſativi. Ex eo fit medicamentum, quod vocatur elaterium, ſucco expreſſo e ſemine. Cujus causâ niſi maturiùs incidatur, ſemen exsilit, oculorum etiam periculo. Servatur autem decerptus unâ nocte: poſtero die inciditur arundine. Semen quoque cinere conſpergitur, ad coercendam ſucci abundantiam: qui expreſſus ſuſcipitur aquâ cæleſti, atque ſubsidit: deinde Sole cogitur in paſtillos, ad magnos mortalium uſus. Obſcuritates & vitia oculorum ſanat, genarumque ulcera. Tradunt hoc ſucco tactis radicibus vitium, non attingi uvas ab avibus. Radix autem ex aceto cocta podagris illinitur, ſuccoque dentium dolori medetur. Arida cum resinâ impetiginem & ſcabiem, quæ pſoram & lichenas vocant, parotidas & panos ſanat, & cicatricibus colorem reddit. Et foliorum ſuccus auribus ſurdis cum aceto inſtillatur.

III. Elaterio tempeſtivus eſt autumno: nec ullum ex medicamentis longiore ævo durat. Incipit a trimatu. Si quis recentiore uti velit, paſtillos in novo fictili igne lento in aceto domet. Melius, quò vetuſtius: fuitque jam ducentis annis ſervatum, ut auctor eſt Theophraſtus. Et uſque ad quinquagesimum lucernarum lumina extinguit. Hoc enim veri experimen-

tum eſt, si admotum priùs quàm extinguat, ſcintillare ſurſum ac deorſum cogat. Pallidum ac læve herbaceo ac ſcabro melius, ac leniter amarum. Putant conceptus adalligato ſemine adjuvari, si terram non attigerit. Partus verò, si in arietis lanâ alligatum inſcientis lumbis fuerit, ita ut protinus ab enixu rapiatur extra domum.

Ipſum cucumim qui magnificant, naſci præcipuum in Arabiâ, mox in Arcadiâ; Cyrenis alii tradunt, similem heliotropio, cujus inter folia & ramos provenire magnitudine nucis juglandis. Semen autem eſſe ad ſpeciem ſcorpionum caudâ replexâ, ſed candidâ. Aliqui etiam ab eo ſcorpionium cucumim vocant, efficacissimum contra ſcorpionum ictus & ſemine & elaterio; & ad purgandum uterum alvoſque. Modus portione virium ab dimidio obolo ad ſolidum. Copiosius necat. Sic & contra phthiriasin bibitur: & hydropiſes. Illitum anginas & arterias cum melle & oleo vetere ſanat.

IV. 2. Multi hunc eſſe apud nos qui anguinus vocetur, ab aliis erraticus, arbitrantur. Quo decocto ſparſa mures non attingunt. Iidem podagris cum articuli morbis decoctum in aceto illiniunt, præſentaneo remedio. Lumborum verò dolori ſemine Sole siccato, dein trito, XX. X. pon-

dere in heminâ dato aquæ. Sanat & tumores ſubitos illitum cum lacte mulierum. Purgat eas elaterium. Sed gravidis abortum facit. Suſpiriosis prodeſt. Morbo verò regio in nares conjectum. Lentigines ac maculas e facie tollit in Sole illitum.

V. Multi eadem omnia ſativis adtribuunt. Magnum etiam in eis momentum. Namque & eorum ſemen, quantùm tres digiti adprehenderint, cum cumino tritum, potumque in vino, tussientibus auxiliatur. Sed & phreniticis in lacte mulieris. Et dyſentericis acetabuli menſurâ. Purulenta autem exſpuentibus cum cumino pari pondere, & jocineris vitiis in aquâ mulsâ. Urinam movet ex vino dulci, & in renum dolore clyſteribus simul cum cumino infunditur.

VI. Pepones qui vocantur, refrigerant maximè in cibo, & emolliunt alvum. Caro eorum epiphoris oculorum aut doloribus imponitur. Radix ſanat ulcera concreta in modum favi, quæ ceria vocant. Eadem contrahit vomitiones: siccatur, & in farinam tuſa datur quatuor obolis in aquâ mulsâ, ita ut qui biberit, quingentos poſtea paſſus ambulet. Hæc farina & in ſmegmata adjicitur. Cortex quoque vomitionem movet, faciem purgat. Hoc & folia cujuſcumque ſativi illita. Eadem cum melle & epinyctidas ſanant: cum vino, canis

morſus. Item millepedæ: ſepa Græci vocant, oblongam, piloſis pedibus, pecori præcipuè nocivam. Morſum tumor inſequitur, & putreſcit locus. Ipſe cucumis odore defectum animi. Coctos deraſo cortice, ex oleo, & melle, jucundiores eſſe certum eſt.

VII. 3. Cucurbita quoque silveſtris invenitur, ſpongos a Græcis appellata, inanis, (unde & nomen) digitali craſſitudine, non niſi in ſaxoſis naſcens. Hujus commanducatæ ſuccus ſtomacho admodum prodeſt.

VIII. Colocynthis vocatur alia, ipſa plena, ſed minor quàm ſativa. Utilior pallida, quando ejus ſunt medicinæ. Herbacea arefacta per ſe inanit alvum. Infuſa quoque clyſteribus, inteſtinorum omnibus vitiis medetur, & renum, & lumborum, & paralysi: ejecto ſemine, aqua mulſa in eâ decoquitur ad dimidias: tutiſſimò infunduntur oboli quatuor. Prodeſt & ſtomacho, farinæ aridæ pilulis cum decocto melle ſumptis. In morbo regio utiliter ſemina ejus ſumuntur, & protinus aqua mulſa. Carnes ejus cum abſinthio & ſale dentium dolorem tollunt. Succus verò cum aceto calefactus mobiles ſiſtit. Item ſpinæ, & lumborum, ac coxendicum dolores, cum oleo si infricetur. Præterea, mirum dictu, ſemina ejus si fuerint pari numero

adalligata febribus, ſanare dicuntur, quas Græci periodicas vocant. Sativæ quoque raſæ ſuccus tepefactus auribus medetur. Caro ejus interior sine ſemine, clavis pedum, & ſuppurationibus, quæ Græci vocant apoſtemata. Decoctæ autem univerſæ ſuccus, dentium motus ſtabilit, & dolores inhibet. Vinum cum eâ fervefactum, oculorum etiam impetus. Folia ejus cum recentibus cupresſi contuſa, & imposita: ipſa quoque toſta in argillâ, ac trita cum adipe anſeris, vulneribus medetur. Nec non ramentis corticis recentes podagras refrigerat, & ardores capitis, infantium maximè. Et ignes ſacros, de ſtrigmentis, vel his impositis, vel ſeminibus ſuccus ex ſtrigmentis, illitus cum roſaceo & aceto, febrium ardores refrigerat. Aridæ cinis impositus mirè combuſta ſanat. Chrysippus medicus damnabat eas in cibis. Sed omnium conſenſu ſtomacho utilissimæ judicantur, & interaneorum vesicarumque exulcerationibus.

IX. Eſt & rapo vis medica. Perniones fervens impositum ſanat. Item frigus pellit e pedibus. Aqua decocti ejus fervens podagris etiam frigidis medetur: & crudum tuſum cum ſale, cuicumque vitio pedum. Semen illitum & potum in vino, contra ſerpentes & toxica ſalutare eſſe proditur. A multis verò antidoti vim habere in vino & oleo. Democritus in totum ea

abdicavit in cibis, propter inflationes. Diocles magnis laudibus tulit, etiam Venerem ſtimulari ab eis profeſſus : item Dionysius : magiſque, si erucâ condirentur. Toſta quoque articulorum dolori cum adipe prodeſſe.

X. Silveſtre rapum in arvis maximè naſcitur, fruticoſum, ſemine candido, duplo majore, quàm papaveris. Hoc ad lævigandam cutem in facie, totoque corpore, utuntur, mixtâ farinâ, pari menſurâ; ervi, hordei, tritici, & lupini. Radix ad omnia inutilis.

XI. 4. Naporum duas differentias & in medicinâ Græci ſervant. Angulosis foliorum caulibus florentis, quod bunion vocant, purgationibus feminarum, & vesicæ & urinæ utile decoctum, potum ex aquâ mulsâ, vel ſucci drachmâ. Semen dyſentericis toſtum, tritumque in aquâ calidâ, e cyathis quatuor. Sed urinam inhibet, si non lini ſemen unà bibatur. Alterum genus buniada appellant, & raphano & rapo simile : ſeminis præclari contra venena : ob id & in antidotis utuntur illo.

XII. Raphanum & silveſtrem eſſe diximus. Laudatissimus in Arcadiâ ; quamquam & alibi naſcitur, utilior urinæ dumtaxat ciendæ. Ceterò æſtivi uſus in Italiâ, & armoraciam vocant.

XIII. Et ſativi verò, præter ea quæ

circa eos dicta ſunt, ſtomachum purgant, pituitam extenuant, urinam concitant, bilem detrahunt. Præterea cortices in vino decocti, mane poti ad ternos cyathos, comminuunt & ejiciunt calculos. Iidem in poſcâ decocti contra ſerpentium morſus illinuntur. Ad tussim etiam mane jejunis raphanus prodeſt cum melle: Semen eorum toſtum, ipſumque commanducatum, ad lagonoponon: Aquam foliis ejus decoctis bibere, vel ſuccum ipsius cyathis binis contra phthiriaſes: phlegmoni ipſos illinere tuſos, livori verò recenti corticem cum melle: veternosis autem quàm acerrimos mandere: ſemenque toſtum, dein contritum cum melle, ſuſpiriosis. Iidem & contra venena proſunt. Ceraſtis & ſcorpionibus adverſatur: vel ipſo, vel ſemine infectis manibus impunè tractabis: impoſitoque raphano ſcorpiones moriuntur. Salutares & contra fungorum aut hyoſcyami venena æquè, ut Nicander tradit: Et contra viſcum quoque dari Apollodori duo jubent: ſed Citieus ſemen ex aquâ tritum, Tarentinus ſuccum. Lienem item extenuant: jocineri proſunt, & lumborum doloribus. Hydropicis quoque ex aceto aut ſinapi ſumpti, & lethargicis. Praxagoras & iliosis dandos cenſet: Pliſtonicus & cœliacis. Inteſtinorum ulcera ſanant: ac purulenta præcordiorum, si cum melle edantur. Qui-

dam ad hæc coquere eos in luto illitos malunt: sic & feminas purgari. Ex aceto & melle ſumpti, inteſtinorum animalia detrahunt. Item ad tertias decocto eorum poto cum vino. Enterocelis proſunt: ſanguinem quoque inutilem sic extrahunt. Medius ad hæc & ſanguinem exſcreantibus coctos dari jubet: & puerperis ad lactis copiam augendam. Hippocrates capitis mulierum defluvia fricari raphanis: & ſuper umbilicum imponi contra tormenta vulvæ. Reducunt & cicatricem ad colorem. Semen quoque ex aquâ impositum, siſtit ulcera, quæ phagedænas vocant. Democritus Venerem hoc cibo ſtimulari putat: ob id fortassis voci nocere aliqui tradiderunt. Folia quæ in oblongis dumtaxat naſcuntur, excitare oculorum aciem dicuntur. Ubi verò acrior raphani medicina admota sit, hyſſopum dari protinus imperant: Hæc antipathia eſt. Et aurium gravitati ſuccum raphani inſtillant. Nam vomituris ſummo cibo eſſe eos, utilissimum eſt.

XIV. Paſtinacæ simile hibiſcum, quod molochen agriam vocant, & aliqui piſtolochiam, ulceribus cartilaginis & ossibus fractis medetur. Folia ejus ex aquâ pota alvum ſolvunt, ſerpentes abigunt. Apum, veſparum, crabronum ictibus illita medentur. Radicem ejus ante Solis ortum

erutam involvunt lanâ coloris, quem nativum vocant, præterea ovis quæ feminam peperit, ſtrumiſque vel ſuppuratis alligant. Quidam ad hunc uſum auro effodiendam cenſent: cavendumque ne terram attingat. Celſus & podagris quæ sine tumore sint, radicem ejus ex vino decoctam imponi jubet.

XV. 5. Alterum genus eſt ſtaphylinos, quod paſtinacam vocant. Ejus ſemen contritum & in vino potum, tumentem alvum, & ſuffocationes mulierum, doloreſque lenit in tantum, ut vulvas corrigat: illitum quoque e paſſo ventri earum prosit: viris verò prodeſt, cum panis portione æquâ tritum, ex vino potum contra ventris dolores. Pellit & urinam: & phagedænas ulcerum siſtit recens cum melle impositum, vel aridum farinâ inſperſum. Radicem ejus Dieuches contra jocineris, ac lienis, ilium, lumborum, & renum vitia ex aquâ mulsâ dari jubet. Cleophantus & dyſentericis veteribus. Philiſtion in lacte coquit, & ad ſtranguriam dat radicis uncias quatuor: Ex aquâ hydropicis, similiter & opiſthotonicis, & pleuriticis, & comitialibus. Habentes eam feriri a ſerpentibus negantur: aut qui antè guſtaverint, non lædi. Percussis imponitur cum axungiâ. Folia contra cruditates manduntur. Orpheus amatorium ineſſe ſtaphylino dixit,

fortaſsis quoniam Venerem ſtimulari hoc cibo certum eſt: ideo conceptus adjuvari aliqui prodiderunt. Ad reliqua & ſativa pollet. Efficacior tamen silveſtris, magiſque in petrosis nata. Semen ſativæ quoque contra ſcorpionum ictus, ex vino aut poſcâ, ſalutare eſt. Radice ejus circumſcalpti dentes, dolore liberantur.

XVI. Syria in hortis operosissima eſt: indeque proverbium Græcis: « Multa Syrorum olera ». Simillimam ſtaphylino herbam ſerit, quam alii gingidion vocant, tenuius tantùm & amarius, ejuſdemque effectûs. Eſtur coctum crudumque ſtomachi magnâ utilitate. Siccat enim ex alto omnes ejus humores.

XVII. Siſer erraticum ſativo simile eſt, & effectu: ſtomachum excitat, faſtidium abſterget, ex aceto laſerpitiato ſumptum, aut ex pipere & mulſo, vel ex garo. Urinam ciet, ut Opion credit, & Venerem. In eadem ſententiâ eſt & Diocles. Præterea cordi convenire convaleſcentium, aut poſt multas vomitiones perquam utile. Heraclides contra argentum vivum dedit, & Veneri ſubinde offenſanti, ægriſque ſe recolligentibus. Hicesius ideo ſtomacho utile videri dixit, quoniam nemo tres siſeres edendo continuaret: eſſe tamen utile convaleſcentibus ad vinum tranſeuntibus. Sativi privatim ſuccus cum lacte caprino potus siſtit alvum.

XVIII. Et quoniam pleroſque ſimilitudo nominum Græcorum confundit, conteximus & de sili: ſed hoc eſt vulgatæ notitiæ. Optimum Maſſilienſe: lato enim grano & fulvo eſt. Secundum Æthiopicum, nigrius. Creticum odoratiſſimum omnium. Radix jucundi odoris eſt. Semen eſſe & vultures dicuntur. Prodeſt homini ad tussim veterem, rupta, convulſa, in vino albo potum. Item opiſthotonicis, & jocinerum vitiis, & torminibus, & ſtranguriæ, duarum aut trium ligularum menſurâ. Sunt & folia utilia, ut quæ partus adjuvent etiam quadrupedum. Hoc maximè paſci dicuntur cervæ pariturae. Illinuntur & igni ſacro. Multúmque in ſummo cibo concoctionibus confert, vel folio, vel ſemine. Quadrupedum quoque alvum ſiſtit, sive tritum potui infuſum, sive mandendo commanducatum e ſale. Boum morbis tritum infunditur.

XIX. Inula quoque a jejunis commanducata, dentes confirmat, si ut eruta eſt, terram non adtingat: condita tussim emendat. Radicis verò decoctæ ſuccus tineas pellit: siccatæ autem in umbrâ farina tussi, & convulsis, & inflationibus, & arteriis medetur. Venenatorum morſus abigit. Folia ex vino lumborum dolori illinuntur.

XX. Cepæ silveſtres non ſunt. Sativæ olfactu ipſo & delacrimatione caligini me-

dentur, magis verò ſucci inunctione. Somnum etiam facere traduntur, & ulcera oris ſanare, commanducatæ cum pane. Et canis morſus, virides ex aceto illitæ, aut ſiccæ cum melle & vino, ita ut poſt diem tertium ſolvantur. Sic & attrita ſanant. Coctam in cinere & epiphoris multi impoſuere cum farinâ hordeaceâ, & genitalium ulceribus. Succo & cicatrices oculorum, & albugines, & argema inunxere: & ſerpentium morſus, & omnia vulnera cum melle. Item auricularum cum lacte mulierum: & in iiſdem ſonitum ac gravitatem emendantes, cum adipe anſerino, aut cum melle ſtillavere. Et ex aquâ bibendum dedêre repentè obmuteſcentibus. In dolore quoque ad dentes colluendos inſtillavere, & plagis beſtiarum omnium, privatim ſcorpionum. Alopecias fricuere, & pſoras, tuſis cepis. Coctas dyſentericis veſcendas dedêre, & contra lumborum dolores: purgamenta quoque earum cremata in cinerem illinentes ex aceto ſerpentium morſibus, ſepiſque multipedæ ex aceto. Reliqua inter medicos mira diverſitas. Proximi utiles eſſe præcordiis & concoctioni, inflationemque, & ſitim facere dixerunt. Aſclepiadis ſchola, ad colorem quoque validum profici hoc cibo. Et ſi jejuni quotidie edant, firmitatem valetudinis cuſtodiri: ſtomacho utiles eſſe, ſpiritûs agitatione:

tatione: ventrem mollire, hæmorrhoidas pellere, ſubditas pro balanis: ſuccum cum ſucco feniculi contra incipientes hydropiſes mirè proficere. Item contra anginas, cum rutâ & melle. Excitari eiſdem lethargicos. Varro, quæ ſale, & aceto piſta eſt areſactaque, vermiculis non infeſtari, auctor eſt.

XXI. 6. Porrum ſectivum profluvia ſanguinis ſiſtit in naribus contrito eo obturatis, vel gallæ mixto, aut mentæ: Item ex abortu profluvia, poto ſucco cum lacte mulierum. Tussi etiam veteri, ac pectoris & pulmonis vitiis medetur. Illitis foliis ſanantur & ambuſta, & epinyctides: ita vocatur ulcus, quæ & ſyce, in angulo oculi perpetuo humore manans. Quidam eodem nomine appellant puſulas liventes, ac noctibus inquietantes. Et alia ulcera cum melle trito: vel beſtiarum morſus ex aceto: item ſerpentium. Aurium verò vitia cum felle caprino, vel pari menſurâ mulſi: ſtridores cum lacte mulieris: capitis dolores, si in nares fundatur: dormituriſve, in aurem duobus ſucci cochlearibus, uno mellis. Succus & ad ſerpentium ſcorpionumque ictus bibitur cum mero, & ad lumborum dolores cum vini heminâ potus. Sanguinem verò exſcreantibus & phthisicis, diſtillationibus longis, vel ſuccus, vel ex ipſo cibus prodeſt. Item morbo regio, vel hydropicis. Et ad renum dolores, cum ptiſanæ ſuc-

co acetabuli menſurâ. Idem modus cum melle, vulvas purgat. Eſtur verò & contra fungorum venena: imponitur & vulneribus. Venerem ſtimulat, ſitim ſedat: ebrietates diſcutit: ſed oculorum aciem hebetare traditur: inflationem quoque facere, quæ tamen ſtomacho non noceat, ventremque molliat. Voci ſplendorem adfert.

XXII. Capitato major eſt ad eadem effectus. Sanguinem rejicientibus ſuccus ejus cum gallæ aut thuris farinâ, vel acaciâ, datur. Hippocrates & ſine aliâ mixturâ dari jubet: vulvaſque contractas aperire putat: fecunditatem etiam feminarum hoc cibo augeri. Contritum ex melle ulcera purgat. Tuſſim & diſtillationes thoracis, pulmonis & arteriæ vitia ſanat, datum in ſorbitione ptiſanæ: vel crudum, præter capita, ſine pane, ita ut alternis diebus ſumatur: vel ſi pura exſcreentur. Sic & voci, vel Veneri, ſomnoque multùm confert. Capita bis aquâ mutatâ cocta, alvum ſiſtunt, & fluxiones veteres. Cortex decoctus illituſque inficit canos.

XXIII. Allio magna vis, magnæ utilitates contra aquarum & locorum mutationes. Serpentes abigit, & ſcorpiones odore: atque ut aliqui tradidere, & beſtiarum omnium ictibus medetur, potu, vel cibo, vel illitu: privatim contra hæmorrhoi-

das prodeſt, cum vino redditum vomitu. Ac ne contra araneorum murium venenatum morſum valere miremur, aconitum, quod alio nomine pardalianches vocatur, debellat: item hyoſcyamum: canum morſus, in quæ vulnera cum melle imponitur. Ad ſerpentium quidem ictus potum cum reſtibus ſuis efficacissimè ex oleo illinitur, adtritiſque corporum partibus, vel si in vesicas intumuerint. Quin & ſuffitu eo ſecundas partûs evocari exiſtimavit Hippocrates: cinere eorum cum oleo, capitis ulcera manantia ſanitati reſtituens. Suſpiriosis coctum, aliqui crudum id dedêre. Diocles hydropicis cum centaurio, in fico duplici ad evacuandam alvum: quod efficacius præſtat viride cum coriandro in mero potum. Suſpiriosis aliqui & tritum in lacte dederunt. Praxagoras & contra morbum regium vino miſcuit: & contra ileum in oleo & pulte: sic illinens ſtrumis quoque. Antiqui & inſanientibus dabant crudum. Diocles phreneticis elixum. Contra anginas tritum imponi, & gargarizare prodeſt. Dentium dolorem tribus capitibus in aceto tritis imminuit, vel si decocti aquâ colluantur, addaturque ipſum in cava dentium. Auribus etiam inſtillatur ſuccus cum adipe anſerino: phthiriaſes & porrigines potum, tuſum item cum aceto & nitro compeſcit: diſtillationes cum

lacte, vel tritum, permixtumve caſeo molli: quo genere & raucitatem extenuat: vel phthiſin, in fabæ ſorbitione. In totum autem coctum utilius eſt crudo, elixumque toſto: sic & voci confert. Tineas & reliqua animalia interaneorum pellit, in aceto mulſo coctum. Teneſmo in pulte medetur. Temporum doloribus illitum elixum: & puſulis coctum cum melle, deinde tritum. Tussi cum adipe vetuſto decoctum, vel cum lacte: aut si ſanguis etiam exſcreetur, vel pura, ſub prunâ coctum, & cum mellis pari modo ſumptum: convulsis, ruptis, cum ſale & oleo. Nam cum adipe tumores ſuſpectos ſanat. Extrahit fiſtulis vitia cum ſulphure & resinâ, etiam arundines cum pice. Lepras, lichenas, lentigines exulcerat, ſanatque cum origano: vel cinis ejus ex oleo & garo illitus. Sic & ſacros ignes. Sugillata aut liventia ad colorem reducit, combuſtum ex melle. Credunt & comitialem morbum ſanari, si quis eo in cibo utatur ac potione. Quartanas quoque excutere potum caput unum cum laſerpitii obolo in vino auſtero. Tussim & alio modo, ac pectorum ſuppurationes quantaſlibet ſanat, fractæ incoctum fabæ, atque ita in cibo ſumptum, donec ſanitatem reſtituat. Facit & ſomnos, atque in totum rubicundiora corpora. Venerem quoque ſti-

mulat cum coriandro viridi tritum, potumque e mero. Vitia ejus ſunt, quòd oculos hebetat, inflationes facit, ſtomachum lædit copiosiùs ſumptum, sitim gignit. Ceterò contra pituitam, & gallinis & gallinaceis prodeſt mixtum farre in cibo. Jumenta urinam reddere, atque non torqueri tradunt, si trito natura tangatur.

XXIV. Lactucæ ſponte naſcentis primum eſt genus ejus, quam caprinam vocant, quâ piſces in mare dejectâ protinus necantur, qui ſunt in proximo. Hujus lac ſpiſſatum, mox in aceto pondere obolorum duûm, adjecto aquæ uno cyatho, hydropicis datur. Caule & foliis contusis, adſperſo ſale, nervi incisi ſanantur. Eadem trita ex aceto, colluta matutinis bis menſe, dentium dolorem prohibent.

XXV. 7. Alterum eſt genus quod Græci cæſapon vocant. Hujus folia trita & cum polentâ illita vulneribus medentur. Hæc in arvis naſcitur. Tertium genus eſt in silvis naſcens, iſatin vocant. Hujus folia trita cum polentâ vulneribus proſunt. Quarto infectores lanarum utuntur: simile erat lapatho silveſtri foliis, nisi plura haberet, & nigriora. Sanguinem ſiſtit. Phagedænas & putreſcentia ulcera, quæ ſerpunt, ſanat: item tumores ante ſuppurationem. Contra ignem ſacrum radice vel foliis prodeſt: vel ad lienes pota. Hæc propria singulis.

XXVI. Communia autem ſponte naſcentibus, candor, caulis interdum cubitali longitudine, & ipſi, & foliis ſcabritia. Ex his rotunda folia & brevia habentem ſunt qui hieraciam vocent, quoniam accipitres ſcalpendo eam, ſuccoque oculos tinguendo, obſcuritatem, cùm ſenſere, diſcutiant. Succus omnibus candidus, viribus quoque papaveri similis: carpitur per meſſes inciſo caule: conditur in fictili novo, ad multa præclarus. Sanat omnia oculorum vitia cum lacte mulierum: argema, nubeculas, cicatrices, aduſtioneſque omnes: præcipuè caligines. Imponitur etiam oculis in lanâ contra epiphoras. Idem ſuccus alvum purgat, in poſcâ potus ad duos obolos. Serpentium ictibus medetur in vino potus. Et folia, thyrsique triti, ex aceto bibuntur. Vulneri illinuntur maximè contra ſcorpionum ictus. Verùm contra phalangia commixto vino ex aceto. Aliis quoque venenis resiſtunt, exceptis quæ ſtrangulando necant, aut iis quæ veſicæ nocent: item psimmythio excepto. Imponuntur & ventri ex melle atque aceto, ad detrahenda vitia alvi. Urinæ difficultates, ſuccus emendat. Cratevas eum & hydropicis obolis duobus in aceto & cyatho vini dari jubet.

Quidam & e ſativis colligunt ſuccum minùs efficàcem. Peculiares earum vires

partim jam dictæ ſunt, ſomnum faciendi, Veneremque inhibendi, æſtum refrigerandi, ſtomachum purgandi, ſanguinem augendi. Non paucæ reſtant: quoniam & inflationes diſcutiunt, ructuſque lenes faciunt. Nec ulla res in cibis aviditatem incitat, inhibetque eadem: in causâ alterutrâque modus eſt. Sic & alvum copioſiores ſolvunt, modicæ siſtunt. Lentitiam pituitæ digerunt, atque, ut aliqui tradiderunt, ſenſus purgant. Stomachi diſſoluti utilissimè adjuvantur: in eo uſu & oxypori obolis aſperitatem addito dulci ad intinctum aceti temperantes: si craſſior pituita sit, ſcillite aut vino absinthite: & si tuſſis ſentiatur, hyſſopite admixto. Dantur cœliacis cum intubo erratico, & ad duritiam præcordiorum. Dantur & melancholicis candidæ copioſiores, & ad veſicæ vitia. Praxagoras & dyſentericis dedit. Ambuſtis quoque proſunt recentibus, priuſquam puſtulæ fiant, cum ſale illitæ. Ulcera etiam, quæ ſerpunt, coercent, initio cum aphronitro, mox in vino. Tritæ igni ſacro illinuntur. Convulſa & luxata caulibus tritis cum polentâ ex aquâ frigidâ leniunt. Eruptiones papularum, ex vino & polentâ. In cholerâ quoque coctas patinis dederunt: ad quod utiliſſimæ quàm maximi caulis & amaræ. Quidam lacti infundunt. Deferveſacti hi caules & ſtomacho

utiliſſimi traduntur : ſicut ſomno æſtiva maximè lactuca, & amara lactenſque, quam meconidem vocavimus. Hoc lac & oculorum claritati cum muliebri lacte utiliſſimum eſſe præcipitur, dum tempeſtivè capiti inunguntur. Oculorum quoque vitiis, quæ frigore in iis facta ſunt. Miras & alias invenio laudes : thoracis etiam vitiis prodeſſe, non ſecus quàm abrotonum, cum melle Attico. Purgari & feminas hoc cibo. Semen ſativarum contra ſcorpiones dari. Semine trito ex vino poto & libidinum imaginationes in ſomno compeſci. Tentantes aquas non nocere lactucam edentibus. Quidam tamen frequentiores in cibo officere claritati oculorum tradiderunt.

XXVII. 8. Nec beta ſine remediis eſt utraque. Sive candidæ, ſive nigræ radix recens, & madefacta, ſuſpenſa funiculo, contra ſerpentium morſus efficax eſſe dicitur. Candida beta cocta, & cum allio crudo ſumpta contra tineas : nigræ radices ita in aquâ coctæ, porriginem tollunt : atque in totum efficacior eſſe traditur nigra. Succus ejus capitis dolores veteres, & vertigines : item ſonitum aurium ſedat, infuſus iis : ciet urinam. Medetur dyſentericis injecta, & morbo regio. Dolores quoque dentium ſedat illitus ſuccus. Et contra ſerpentium ictus valet, ſed hujus radici dumtaxat expreſſus. Ipſa verò deco-

cta, pernionibus occurrit. Albæ ſuccus epiphoras ſedat, fronte illitâ: aluminis pauco admixto, ignem ſacrum. Sine oleo trita licet, aduſtis medetur. Et contra eruptiones papularum, coctaque eadem contra ulcera quæ ſerpunt, illinitur: & alopeciis cruda, & ulceribus quæ in capite manant. Succus ejus cum melle naribus inditus caput purgat. Coquitur & cum lenticulâ addito aceto, ut ventrem molliat. Validiùs cocta fluxiones ſtomachi ſiſtit & ventris.

XXVIII. Eſt & beta silveſtris, quam limonium vocant, alii neuroides, multum minoribus tenuioribuſque ac densioribus foliis, undecim ſæpe, caule lilii. Hujus folia ambuſtis utilia, guſtantium os adſtringunt. Semen acetabuli menſurâ dyſentericis prodeſt. Aquâ & e radice coctæ maculas veſtium elui dicunt, itemque membranarum.

XXIX. Intubi quoque non extra remedia ſunt. Succus eorum cum roſaceo & aceto capitis dolores lenit. Idemque cum vino potus, jocineris, & vesicæ: & epiphoris imponitur. Erraticum apud nos quidam ambulam appellavere. In Ægypto cichorium vocant, quod silveſtre sit. Sativum autem ſerin, quod eſt minus & venosius.

XXX. Cichorium refrigerat. In cibo ſumptum & illitum collectiones, ſuccuſque decocti ventrem ſolvit. Jocineri, & renibus, & ſtomacho prodeſt. Item si in

aceto decoquatur, urinæ tormina diſcutit. Item morbum regium e mulſo, si sine febre sit. Vesicam adjuvat. Mulierum quidem purgationibus decoctum in aquâ adeò prodeſt, ut èmortuos partus trahat. Adjiciunt Magi, ſucco totius cum oleo perunctos favorabiliores fieri, & quæ velint, faciliùs impetrare. Quod quidem propter singularem ſalubritatem aliqui chreſton appellant, alii pancration.

XXXI. Et silveſtre genus, alii hedypnoida vocant, latioris folii. Stomachum diſſolutum adſtringit cocta: crudaque siſtit alvum. Et dyſentericis prodeſt, magis cum lente. Rupta & convulſa utroque genere juvantur. Item quibus genitura valetudinis morbo effluat.

XXXII. Seris & ipſa lactucæ simillima, duorum generum eſt: silveſtris melior. Nigra iſta, & æſtiva. Deterior hiberna, & candidior. Utraque amara, ſtomacho utilissima, præcipuè quem humor vexat. Cum aceto in cibo refrigerant vel illitæ: diſcutiuntque & alios, quàm ſtomachi. Cùm polentâ silveſtrium radices ſtomachi causâ ſorbentur: & cardiacis illinuntur ſuper siniſtram mammam ex aceto. Omnes hæ & podagricis utiles, & ſanguinem rejicientibus; Item quibus genitura fluat, alterno dierum potu. Petronius Diodotus, qui anthologoumena ſcripsit, in totum dam-

navit ſerin multis modis arguens. Sed aliorum omnium opinio resiſtit.

XXXIII. 9. Braſſicæ laudes longum eſt exſequi, cùm & Chryſippus medicus privatim volumen ei dicaverit, per ſingula membra hominis digeſtum, & Dieuches: ante omnes autem Pythagoras & Cato non parciùs celebrarint. Cujus ſententiam vel eò diligentiùs perſequi par eſt, ut noſcatur quâ medicinâ uſus ſit annis DC. Romanus populus. In tres ſpecies diviſere eam Græci antiquissimi. Criſpam, quam ſelinoidea vocaverunt, a ſimilitudine apii foliorum, ſtomacho utilem, alvum modicè mollientem. Alteram leam, latis foliis e caule exeuntibus. Unde caulodem quidam vocavere, nullius in medicinâ momenti. Tertia eſt propriè appellata crambe, tenuioribus foliis, & ſimplicibus, densiſſimiſque: amarior, ſed efficacissima. Cato criſpam maximè probat, dein lævem grandibus foliis, caule magno. Prodeſſe tradit capitis doloribus, oculorum caligini ſcintillationique, lieni, ſtomacho, præcordiis, crudam ex aceto & melle, coriandro, rutâ, mentâ, laſeris radiculâ, ſumptam acetabulis duobus matutinò: tantamque eſſe vim, ut qui terat hæc, validiorem fieri ſe ſentiat. Ergo vel cum his tritam, ſorbendam, vel ex hoc intinctu ſumendam. Podagræ autem morbiſque arti-

culariis illini cum rutæ, coriandri, & ſalis micâ, hordei farinâ. Aquâ quoque ejus decoctâ, nervos articuloſque mirè juvari. Si foveantur vulnera, & recentia & vetera, etiam carcinomata, quæ nullis aliis medicamentis ſanari possint. Foveri priùs aquâ calidâ jubet, ac bis die tritam imponi. Sic etiam fiſtulas, & luxata, & humores evocari, quæque diſcuti opus sit. Inſomnia etiam, vigiliaſque tollere decoctam, si jejuni edant quamplurimam ex oleo, & ſale. Tormina, si decocta iterum decoquatur, addito oleo, ſale, cumino, polentâ. Si ita ſumatur sine pane, magis profuturam. Inter reliqua bilem detrahi per vinum nigrum potâ. Quin & urinam ejus qui brassicam esitaverit, adſervari, calefactamque nervis remedio eſſe. Verba ipsius ſubjiciam, ad exprimendam ſententiam: « Pueros pusillos si laves eâ urinâ: » numquam debiles fieri ». Auribus quoque ex vino ſuccum brassicæ tepidum inſtillari ſuadet. Idque etiam tarditati audientium prodeſſe adſeverat. Et impetigines eâdem ſanari sine ulcere.

XXXIV. Græcorum quoque opiniones jam & Catonis causâ poni convenit, in iis dumtaxat, quæ ille prætermiſerit. Biles detrahere non percoctam putant. Item alvum ſolvere, eamdemque bis coctam siſtere. Vino adverſari, ut inimicam viti-

bus. Antecedente in cibis caveri ebrietatem, poſtea ſumptâ crapulam diſcuti. Hunc cibum & oculorum claritati conferre multùm: ſuccum verò crudæ vel angulis tantùm tactis cum Attico melle, plurimùm. Facillimè concoqui, ciboque eo ſenſus purgari. Eraſiſtrati ſchola clamat, nihil eſſe utilius ſtomacho nervisque, ideo & paralyticis & tremulis dari jubet, & ſanguinem exſcreantibus. Hippocrates cœliacis & dyſentericis bis coctam cum ſale. Item ad teneſmum, & renum causâ: lactis quoque ubertatem puerperis hoc cibo fieri judicans, & purgationem feminis. Crudus quidem caulis si mandatur, partus quoque emortuos pellit. Apollodorus adverſùs fungorum venena ſemen aut ſuccum bibendum cenſet. Philiſtion opiſthotonicis ſuccum ex lacte caprino cum ſale & melle. Invenio & a podagrâ liberatos edendo eam, decoctæque jus bibendo. Hoc & cardiacis datum, & comitialibus morbis, addito ſale. Item ſplenicis in vino albo per dies XL. Ictericis, nec non & phreneticis radicis crudæ ſuccum gargarizandum bibendumque demonſtrat. Contra verò ſingultus cum coriandro & anetho, melle ac pipere, ex aceto. Illitam quoque prodeſſe inflationibus ſtomachi. Item ſerpentium ictibus, & ſordidis ulceribus, ac vetuſtis, vel ipſam aquam cum hordeaceâ

farinâ: ſuccum ex aceto, vel cum feno Græco. Sic aliqui & articulis, podagriſque imponunt. Epinyctidas, ac quidquid aliud ſerpit in corpore, impoſita levat. Item repentinas caligines: has & si manditur ex aceto. Sugillata verò & alios livores pura illita. Lepras, & pſoras cum alumine rotundo ex aceto. Sic & fluentes capillos retinet. Epicharmus teſtium & genitalium malis hanc utilissimè imponi aſſerit. Efficaciùs eamdem cum fabâ tritâ. Item convulsis cum rutâ. Contra ardorem febrium & ſtomachi vitia cum rutæ ſemine: & ad ſecundas. Et muris aranei morſus, foliorum aridorum farina alterutrâ parte exinanit.

XXXV. Ex omnibus brassicæ generibus ſuavissima eſt cyma, etsi inutilis habetur, difficilis in coquendo, & renibus contraria. Illud quoque non eſt omittendum, aquam decoctæ, ad tot uſus laudatam, fœtere humi effuſam. Stirpium brassicæ aridorum cinis, inter cauſtica intelligitur. Ad coxendicum dolores cum adipe vetuſto. At cum laſere & aceto in vicem psilothri evulsis illitus pilis, naſci alios prohibet. Bibitur & cum oleo ſubfervefactus, vel per ſe elixus, ad convulſa & rupta intus, lapſumque ex alto. Nulla ergo ſunt crimina brassicæ? immo verò apud eoſdem animæ gravitatem facere, dentibus

& gingivis nocere: & in Ægypto propter amaritudinem non eſtur.

XXXVI. Silveſtris, sive erraticæ immensò plus effectus laudat Cato, adeò ut aridæ quoque farinam in olfactorio collectam, vel odore tantùm naribus rapto, vitia earum graveolentiamque ſanare adfirmet. Hanc alii petræam vocant, inimicissimam vino, quam præcipuè vitis fugiat: aut si non possit fugere, moriatur. Folia habet una, parva, rotunda, lævia, plantis oleris similior, candidior ſativâ, & hirſutior. Hanc inflationibus mederi, melancholicis quoque, ac vulneribus recentibus, cum melle, ita ne ſolvantur ante diem ſeptimum: ſtrumis, fiſtulis, in aquâ contritam, Chrysippus auctor eſt. Et alii verò compeſcere mala corporis quæ ſerpant: nomas vocant. Item excreſcentia abſumere. Cicatrices ad planum redigere. Oris ulcera & tonsillas, manducatam & coctam, ſucco gargarizato cum melle tollere. Item pſoras, & lepras veteres, ipsius tribus partibus cum duabus aluminis in aceto acri illitis. Epicharmus ſatis eſſe eam contra canis rabiosi morſum imponi. Meliùs si cum laſere, & aceto acri. Necari quoque canes eâ, si detur, ex carne. Semen ejus toſtum auxiliatur contra ſerpentes, fungos, tauri ſanguinem. Folia cocta ſplenicis in cibo data, & cruda illita cum ſulphure &

farinâ: ſuccum ex aceto, vel cum feno Græco. Sic aliqui & articulis, podagriſque imponunt. Epinyctidas, ac quidquid aliud ſerpit in corpore, impoſita levat. Item repentinas caligines: has & si manditur ex aceto. Sugillata verò & alios livores pura illita. Lepras, & pſoras cum alumine rotundo ex aceto. Sic & fluentes capillos retinet. Epicharmus teſtium & genitalium malis hanc utilissimè imponi aſſerit. Efficaciùs eamdem cum fabâ tritâ. Item convulsis cum rutâ. Contra ardorem febrium & ſtomachi vitia cum rutæ ſemine: & ad ſecundas. Et muris aranei morſus, foliorum aridorum farina alterutrâ parte exinanit.

XXXV. Ex omnibus braſsicæ generibus ſuavissima eſt cyma, etsi inutilis habetur, difficilis in coquendo, & renibus contraria. Illud quoque non eſt omittendum, aquam decoctæ, ad tot uſus laudatam, fœtere humi effuſam. Stirpium braſsicæ aridorum cinis, inter cauſtica intelligitur. Ad coxendicum dolores cum adipe vetuſto. At cum laſere & aceto in vicem psilothri evulsis illitus pilis, naſci alios prohibet. Bibitur & cum oleo ſubferveſactus, vel per ſe elixus, ad convulſa & rupta intus, lapſumque ex alto. Nulla ergo ſunt crimina braſsicæ? immo verò apud eoſdem animæ gravitatem facere, dentibus

& gingivis nocere: & in Ægypto propter amaritudinem non eſtur.

XXXVI. Silveſtris, ſive erraticæ immensò plus effectus laudat Cato, adeò ut aridæ quoque farinam in olfactorio collectam, vel odore tantùm naribus rapto, vitia earum graveolentiamque ſanare adfirmet. Hanc alii petræam vocant, inimiciſsimam vino, quam præcipuè vitis fugiat: aut si non poſsit fugere, moriatur. Folia habet una, parva, rotunda, lævia, plantis oleris similior, candidior ſativâ, & hirſutior. Hanc inflationibus mederi, melancholicis quoque, ac vulneribus recentibus, cum melle, ita ne ſolvantur ante diem ſeptimum: ſtrumis, fiſtulis, in aquâ contritam, Chrysippus auctor eſt. Et alii verò compeſcere mala corporis quæ ſerpant: nomas vocant. Item excreſcentia abſumere. Cicatrices ad planum redigere. Oris ulcera & tonsillas, manducatam & coctam, ſucco gargarizato cum melle tollere. Item pſoras, & lepras veteres, ipsius tribus partibus cum duabus aluminis in aceto acri illitis. Epicharmus ſatis eſſe eam contra canis rabioſi morſum imponi. Meliùs si cum laſere, & aceto acri. Necari quoque canes eâ, si detur, ex carne. Semen ejus toſtum auxiliatur contra ſerpentes, fungos, tauri ſanguinem. Folia cocta ſplenicis in cibo data, & crudâ illita cum ſulphure &

nitro proſunt. Item mammarum duritiæ. Radicum cinis uvæ in faucibus tumenti tactu medetur : & parotidas cum melle illitus reprimit : ſerpentium morſus ſanat. Virium brassicæ unum & magnum argumentum addemus, & mirabile. Cruſtæ si occupent intus vaſa omnia, in quibus aquæ fervent in tantum, ut non sit eas avellere, si brassica in iis decoquatur, abſcedunt.

XXXVII. Inter silveſtres brassicas & lapſana eſt, pedalis altitudinis, hirſutis foliis, sinapi similis, nisi candidior eſſet flore. Coquitur in cibo. Alvum lenit & mollit.

XXXVIII. Marina brassica vehementissimè ex omnibus alvum ciet. Coquitur propter acrimoniam cum pingui carne, ſtomacho inimicissima.

XXXIX. Scillarum in medicinâ alba eſt quæ maſculus, femina nigra. Quæ candidissima fuerit, utilissima erit. Huic aridis tunicis direptis quod reliquum e vino eſt, conſectum ſuſpenditur lino, modicis intervallis. Poſtea arida fruſta in cadum aceti quàm aſperrimi pendentia immerguntur, ita ne ullâ parte vas contingant. Hoc fit ante ſolſtitium, diebus XLVIII. Gypſo deinde oblitus cadus ponitur ſub tegulis, totius diei Solem accipientibus. Poſt eum numerum dierum tollitur vas, ſcilla eximitur, acetum transfunditur. Hoc

clariorem oculorum aciem facit. Salutare eſt ſtomachi laterumque doloribus, parum ſumptum binis diebus. Sed tanta vis eſt, ut avidiùs hauſtum extinctæ animæ momento aliquo ſpeciem præbeat. Prodeſt & gingivis, & dentibus, vel per ſe commanducata. Tineas & reliqua ventris animalia pellit ex aceto & melle ſumpta. Linguæ quoque recens ſubjecta præſtat, ne hydropici sitiant. Coquitur pluribus modis: in ollâ, quæ conjiciatur in clibanum aut furnum, vel adipe aut luto illita, aut fruſtatim in patinis. Et cruda siccatur, deinde conciditur, coquiturque in aceto, tum ſerpentium ictibus imponitur. Toſta quoque purgatur, & medium ejus iterum in aquâ coquitur. Uſus sic coctæ ad hydropicos, ad urinam ciendam tribus obolis cum melle & aceto potæ. Item ad ſplenicos, & ſtomachicos, (si non ſentiant ulcus,) quibus innatet cibus. Ad tormina, regios morbos, tussim veterem cum ſuſpirio. Diſcutit & foliis ſtrumas, quadrinis diebus ſoluta. Furſures capitis, & ulcera manantia illita, ex oleo cocta. Coquitur & in melle cibi gratiâ, maximè uti coctionem facias. Sic & interiora purgat. Rimas pedum ſanat in oleo cocta, & mixta resinæ. Semen ejus lumborum dolori ex melle imponitur. Pythagoras ſcillam in limine quoque januæ ſuſpenſam malorum

medicamentorum introitum pellere tradit.

XL. Ceterum bulbi ex aceto & ſulphure vulneribus in facie medentur. Per ſe verò triti nervorum contractioni, & ex vino porrigini: cum melle, canum morsibus: Erasiſtrato placet cum pice. Sanguinem idem eos siſtere tradit illitos cum melle. Alii si e naribus fluat, coriandrum & farinam adjiciunt. Theodorus & lichenas ex aceto bulbis curat: & erumpentia in capite, cum vino auſtero aut ovo. Et bulbos epiphoris idem illinit, & sic lippitudini medetur. Æquè vitia quæ ſunt in facie, eorum rubentes maximè, in Sole illiti cum melle & nitro emendant: lentiginem cum vino, aut cucumi cocto. Vulneribus quoque mirè proſunt per ſe, aut, ut Damion, ex mulſo, si quinto die ſolvantur. Iiſdem & auriculas fractas curat, & teſtium pituitas. In articulorum doloribus miſcent farinam. In vino cocti illiti ventri, duritiam præcordiorum emolliunt. Dyſentericis in vino ex aquâ cæleſti temperato dantur. Ad convulſa intus, cum silphio pilulis fabæ magnitudine. Ad ſudorem tusi illinuntur. Nervis utiles: ideo & paralyticis dantur. Luxata in pedibus, qui ſunt rufi ex his, citissimè ſanant cum melle & ſale. Venerem maximè Megarici ſtimulant: hortensii, partum cum ſapâ aut paſſo ſumpti: silveſtres, intera-

neorum plagas & vitia, cum ſilphio pilulis devoratis ſedant. Et ſativorum ſemen contra phalangia bibitur in vino. Ipſi ex aceto illinuntur contra ſerpentium ictus. Semen antiqui bibendum inſanientibus dabant. Flos bulborum tritus crurum maculas varietateſque igne factas emendat. Diocles oculos hebetari ab iis putat. Elixos assis minùs utiles eſſe adjicit, & difficilè concoqui ex vi uniuſcujuſque naturæ.

XLI. Bulbinem Græci vocant herbam porraceis foliis, rubicundo bulbo. Hæc traditur vulneribus mirè utilis dumtaxàt recentibus. Bulbus quem vomitorium vocant ab effectu, folia habet nigra, ceteris longiora.

XLII. 10. Utiliſſimus ſtomacho cibus aſparagi traduntur. Cumino quidem addito inflationes ſtomachi colique diſcutiunt: iidem oculis claritatem adferunt. Ventrem leniter molliunt. Pectoris & ſpinæ doloribus, inteſtinorumque vitiis proſunt, vino cùm coquuntur addito. Ad lumborum & renum dolores, ſemen trium obòlorum pondere, pari cumini bibitur. Venerem ſtimulant. Urinam cient utilissimè, præterquam vesicam exulcerant. Radix quoque, plurimorum prædicatione, trita, & ex vino albo pota, calculos quoque exturbat, lumborum & renum dolores ſedat. Quidam & ad vulvæ dolorem radi-

medicamentorum introitum pellere tradit.

XL. Ceterum bulbi ex aceto & ſulphure vulneribus in facie medentur. Per ſe verò triti nervorum contractioni, & ex vino porrigini: cum melle, canum morſibus: Erasiſtrato placet cum pice. Sanguinem idem eos siſtere tradit illitos cum melle. Alii si e naribus fluat, coriandrum & farinam adjiciunt. Theodorus & lichenas ex aceto bulbis curat: & erumpentia in capite, cum vino auſtero aut ovo. Et bulbos epiphoris idem illinit, & sic lippitudini medetur. Æquè vitia quæ ſunt in facie, eorum rubentes maximè, in Sole illiti cum melle & nitro emendant: lentiginem cum vino, aut cucumi cocto. Vulneribus quoque mirè proſunt per ſe, aut, ut Damion, ex mulſo, si quinto die ſolvantur. Iiſdem & auriculas fractas curat, & teſtium pituitas. In articulorum doloribus miſcent farinam. In vino cocti illiti ventri, duritiam præcordiorum emolliunt. Dyſentericis in vino ex aquâ cæleſti temperato dantur. Ad convulſa intus, cum silphio pilulis fabæ magnitudine. Ad ſudorem tusi illinuntur. Nervis utiles: ideo & paralyticis dantur. Luxata in pedibus, qui ſunt rufi ex his, citissimè ſanant cum melle & ſale. Venerem maximè Megarici ſtimulant: hortensii, partum cum ſapâ aut paſſo ſumpti: silveſtres, intera-

neorum plagas & vitia, cum ſilphio pilulis devoratis ſedant. Et ſativorum ſemen contra phalangia bibitur in vino. Ipsi ex aceto illinuntur contra ſerpentium ictus. Semen antiqui bibendum inſanientibus dabant. Flos bulborum tritus crurum maculas varietateſque igne factas emendat. Diocles oculos hebetari ab iis putat. Elixos assis minùs utiles eſſe adjicit, & difficilè concoqui ex vi uniuſcujuſque naturæ.

XLI. Bulbinem Græci vocant herbam porraceis foliis, rubicundo bulbo. Hæc traditur vulneribus mirè utilis dumtaxàt recentibus. Bulbus quem vomitorium vocant ab effectu, folia habet nigra, ceteris longiora.

XLII. 10. Utiliſſimus ſtomacho cibus aſparagi traduntur. Cumino quidem addito inflationes ſtomachi colique diſcutiunt: iidem oculis claritatem adferunt. Ventrem leniter molliunt. Pectoris & ſpinæ doloribus, inteſtinorumque vitiis proſunt, vino cùm coquuntur addito. Ad lumborum & renum dolores, ſemen trium obòlorum pondere, pari cumini bibitur. Venerem ſtimulant. Urinam cient utilissimè, præterquam vesicam exulcerant. Radix quoque, plurimorum prædicatione, trita, & ex vino albo pota, calculos quoque exturbat, lumborum & renum dolores ſedat. Quidam & ad vulvæ dolorem radi-

cem cum vino dulci propinant. Eadem in aceto decocta contra elephantiaſin proficit. Aſparago trito ex oleo perunctum pungi ab apibus negant.

XLIII. Silveſtrem aſparagum aliqui Libycum vocant, Attici hormenum. Hujus ad ſuprà dicta omnia efficacior vis, & candidiori major. Regium morbum extenuat. Veneris cauſâ aquam eorum decoctam bibi jubent ad heminam. Ad idem & ſemen valet cum anetho, ternis utriuſque obolis. Datur & ad ſerpentium ictus ſuccus decoctus. Radix miſcetur radici marathri inter efficaciſſima auxilia. Si ſanguis per urinam reddatur, ſemen aſparagi, & apii, & cumini ternis obolis in vini cyathis duobus, quinis diebus, Chryſippus dari jubet. Sic & hydropicis contrarium eſſe, quamvis urinam moveat, docet: item Veneri. Veſicæ quoque, niſi decoctum: quæ aqua ſi canibus detur, occidi eos: In vino decoctæ radicis ſuccum, ſi ore contineatur, dentibus mederi.

XLIV. 11. Apio gratia in vulgo eſt. Namque rami largis portionibus per jura innatant, & in condimentis peculiarem gratiam habent. Præterea oculis illitum cum melle, ita ut ſubinde foveantur ferventi ſucco decocti, aliiſque membrorum epiphoris: per ſe tritum, aut cum pane, vel polentâ impoſitum, mirè auxiliatur. Piſ-

tes quoque si ægrotent in piſcinis, apio viridi recreantur. Verùm apud eruditos non aliud erutum terrâ in majore ſententiarum varietate eſt. Diſtinguitur ſexu. Chrysippus feminam eſſe dicit criſpioribus foliis & duris, craſſo caule, ſapore acri & fervido. Dionysius nigriorem, brevioris radicis, vermiculos gignentem: ambo neutrum ad cibos admittendum, immo omnino nefas: nam id defunctorum epulis feralibus dicatum eſſe: visûs quoque claritati inimicum. Caule feminæ vermiculos gigni. Ideoque eos qui ederint, ſterileſcere, mares feminaſque. In puerperiis verò ab eo cibo comitiales fieri qui ubera hauriunt. Innocentiorem tamen eſſe marem. Eaque cauſa eſt, ne inter nefaſtos frutices damnetur. Mammarum duritiam impositis foliis emollit. Suaviores aquas potui incoctum præſtat. Succo maximè radicis cum vino lumborum dolores mitigat. Eodem jure inſtillato gravitatem aurium. Semine urinam ciet, menſtrua, ac ſecundas partûs. Et, si foveantur ſemine decocto, ſugillata reddit colori. Cum ovi albo illitum, aut ex aquâ coctum potumque renibus medetur: in frigidâ tritum oris ulceribus. Semen cum vino, vel radix cum veteri vino, vesicæ calculos frangunt. Semen datur & arquatis ex vino albo.

XLV. Apiaſtrum Hyginus quidem meliſſophyllon appellat. Sed in confeſsâ damnatione eſt venenatum in Sardiniâ. Contexenda enim ſunt omnia, ex eodem nomine apud Græcos pendentia.

XLVI. Oluſatrum, quod hippoſelinum vocant, adverſatur ſcorpionibus. Poto ſemine torminibus, & interaneis medetur. Itemque difficultatibus urinæ ſemen ejus decoctum ex mulſo potum. Radix ejus in vino decocta calculos pellit, & lumborum ac lateris dolores. Canis rabioſi morſibus potum & illitum medetur. Succus ejus algentes calefacit potus. Quartum genus ex eodem faciunt aliqui oreoſelinon, palmum alto frutice ac recto ſemine, cumino ſimili, urinæ & menſtruis efficax. Helioſelino vis privata contra araneos. Sed & oreoſelino feminæ purgantur e vino.

XLVII. 12. Alio genere petroſelinum quidam appellant in ſaxis natum, præcipuum ad vomicas, cochlearibus binis ſucci additis in cyathum marrubii ſucci, atque ita aquæ calidæ tribus cyathis. Addidere quidam buſelinum, differens brevitate caulis a ſativo & radicis colore ruſo, ejuſdem effectûs. Prævalere contra ſerpentes potu & linitu.

XLVIII. Ocimum quoque Chryſippus graviter increpuit, inutile ſtomacho, urinæ, oculorum quoque claritati. Præterea

inſaniam facere, & lethargos, & jocineris vitia: ideoque capras id aſpernari, hominibus quoque fugiendum cenſet. Addunt quidam tritum si operiatur lapide, ſcorpionem gignere: commanducatum & in Sole poſitum, vermes. Afri verò, si eo die feriatur quiſpiam a ſcorpione, quo ederit ocimum, ſervari non poſſe. Quinimmo tradunt aliqui manipulo ocimi cum cancris decem marinis vel fluviatilibus trito, convenire ad id ſcorpiones ex proximo. Diodotus in empiricis, etiam pediculos facere ocimi cibum.

Secuta ætas acriter defendit: nam id eſſe capras. Nec cuiquam mentem motam, & ſcorpionum terreſtrium ictibus, marinorumque venenis mederi ex vino, addito aceto exiguo. Uſu quoque compertum deficientibus ex aceto odoratu ſalutare eſſe. Item lethargicis, & inflammatis refrigerationi. Illitum capitis doloribus cum roſaceo, aut myrteo, aut aceto: item oculorum epiphoris impoſitum ex vino. Stomacho quoque utile, inflationes & ructum ex aceto diſſolvere ſumptum. Alvum siſtere impoſitum, urinam ciere. Sic & morbo regio & hydropicis prodeſſe. Choleras eo & diſtillationes ſtomachi inhiberi. Ergo etiam cœliacis Philiſtion dedit: & coctum dyſentericis, & colicis Pliſtonicus. Aliqui & in teneſmo, & ſanguinem ex-

ſcreantibus, in vino: duritiâ quoque præcordiorum. Illinitur mammis, extinguitque lactis proventum. Auribus utilissimum infantium, præcipuè cum adipe anſerino. Semen tritum & hauſtum naribus ſternutamenta movet, & diſtillationes quoque capiti illitum: vulvas purgat in cibo, ex aceto. Verrucas mixto atramento ſutorio tollit. Venerem ſtimulat. Ideo etiam equis asiniſque, admiſſuræ tempore ingeritur.

13. Silveſtri ocimo vis efficacior ad eadem omnia: peculiaris ad vitia, quæ vomitionibus crebris contrahuntur. Vomiciſque vulvæ, contraque beſtiarum morſus e vino radice efficacissimâ.

XLIX. Erucæ ſemen ſcorpionum venenis & muris aranei medetur. Beſtiolas omnes innaſcentes corpori arcet: Vitia cutis in facie cum melle illitum. Lentigines ex aceto. Cicatrices nigras reducit ad candorem cum felle bubulo. Aiunt verbera ſubituris potum ex vino duritiam quamdam contra ſenſum inducere. In condiendis obſoniis tanta eſt ſuavitas, ut Græci euzomon appellaverint. Putant ſubtritâ erucâ si foveantur oculi, claritatem reſtitui: tussim infantium ſedari. Radix ejus in aquâ decocta fracta oſſa extrahit. Nam de Venere ſtimulandâ diximus: tria folia silveſtris erucæ siniſtrâ manu decerpta, & trita, in aquâ mulsâ si bibantur.

L.

L. E contrario naſturtium Venerem inhibet, animum exacuit, ut diximus. Duo ejus genera: Alvum purgat, detrahit bilem potum x. pondere in aquâ. Cum lomento ſtrumis illitum, opertumque braſsicâ, præclarè medetur. Alterum eſt nigrius, quod capitis vitia purgat. Viſum compurgat. Commotas mentes ſedat ex aceto ſumptum. Lienem ex vino potum, vel cum ficο. Tussim ex melle, si quotidie jejuni ſumant. Semen ex vino omnia inteſtinorum animalia pellit: efficaciùs addito mentaſtro. Prodeſt & contra ſuſpiria & tussim, cum origano & vino dulci. Pectoris doloribus decoctum in lacte caprino. Panos diſcutit cum pice, extrahitque corpori aculeos. Et maculas illitum ex aceto. Contra carcinomata adjicitur ovorum album. Et lienibus illinitur ex aceto. Infantibus verò e melle utilissimè. Sextius adjicit, uſtum ſerpentes fugare, ſcorpionibus resiſtere. Capitis dolores contrito, & alopecias emendari addito sinapi: gravitatem aurium trito imposito auribus cum fico. Dentium dolores infuſo in aures ſucco. Porriginem & ulcera capitis cum adipe anſerino. Furunculos concoquit cum fermento. Carbunculos ad ſuppurationem perducit, & rumpit. Phagedænas ulcerum expurgat cum melle. Coxendicibus & lumbis cum polentâ ex aceto illinitur: item

licheni: item unguibus ſcabris: quippe natura ejus cauſtica eſt. Optimum autem Babylonium. Silveſtri verò ad omnia ea effectus major.

LI. In præcipuis autem medicaminibus ruta eſt. Latiora ſativæ folia, rami fruticosiores. Silveſtris horrida ad effectum eſt, & ad omnia acrior. Succus exprimitur, tusâ & aſpersâ modicè, & in pyxide Cypriâ adſervatur. Hic copiosior datus veneni noxiam obtinet, in Macedoniâ maximè juxta flumen Aliacmonem. Mirumque, cicutæ ſucco extinguitur: adeò etiam venenorum venena ſunt, quando cicutæ ſuccus prodeſt manibus colligentium rutam. Ceterò inter prima miſcetur antidotis, præcipuéque Galatica. Quæcumque autem ruta & per ſe pro antidoto valet, foliis tritis, & ex vino ſumptis. Contra aconitum maximè, & viſcum. Item fungos, sive in potu detur, sive in cibo. Simili modo contra ſerpentium ictus, utpote cùm muſtelæ dimicaturæ cum his, rutam priùs edendo ſe muniant. Valent & contra ſcorpionum, & contra araneorum, apium, crabronum, veſparum aculeos, & cantharidas, ac ſalamandras, caniſve rabiosi morſus: acetabuli menſurâ ſuccus e vino bibitur, & folia trita vel commanducata imponuntur cum melle & ſale, vel cum aceto & pice decocta. Succo verò perunctos

aut eam habentes, negant feriri ab his maleficiis: ſerpenteſque, si uratur ruta, nidorem fugere. Efficacissima tamen eſt silveſtris radix cum vino ſumpta. Eamdem adjiciunt efficaciorem eſſe ſub dio potam. Pythagoras & in hac marem minoribus herbaceique coloris foliis a feminâ diſcrevit: eam lætioribus foliis & colore. Idem oculis noxiam putavit: falſum, quoniam ſcalptores & pictores hoc cibo utuntur oculorum causâ, cum pane vel naſturtio: capræ quoque silveſtres propter viſum, ut aiunt. Multi ſucco ejus cum melle Attico inuncti diſcuſſerunt caligines, vel cum lacte mulieris puerum enixæ, vel puro ſucco angulis oculorum tactis. Epiphoras cum polentâ imposita lenit. Item capitis dolores pota cum vino, aut cum aceto & roſaceo illita. Si verò sit cephalæa, cum farinâ hordeaceâ, & aceto. Eadem cruditates diſcutit, mox inflationes, dolores ſtomachi veteres. Vulvas aperit, corrigitque converſas, illita in melle, toto ventre & pectore. Hydropicis cum fico, & decocta ad dimidias partes, potaque ex vino. Sic bibitur & ad pectoris dolores, laterumque, & lumborum, tuſſes, ſuſpiria: pulmonum, jocinerum, renum vitia, horrores frigidos. Ad crapulæ gravedines decoquuntur folia poturis. Et in cibo vel cruda, vel decocta conditave prodeſt. Item tor-

minibus in hyſſopo decocta, & cum vino. Sic & ſanguinem ſiſtit interiorem, & narium indita: sic & collutis dentibus prodeſt. Auribus quoque in dolore ſuccus infunditur: cuſtodito, ut diximus, modo, in silveſtri. Contra tarditatem verò ſonitumque, cum roſaceo, vel cum laureo oleo, aut cumino & melle. Succus & phreneticis ex aceto tritæ inſtillatur in tempora & cerebrum. Adjecerunt aliqui & ſerpyllum, & laurum, illinentes capita, & colla. Dederunt & lethargicis ex aceto olfaciendum. Dederunt & comitialibus bibendum decoctæ ſuccum in cyathis quatuor ante accessiones, quarum frigus intolerabile eſt: alsiosiſque crudam in cibo. Urinam quoque vel cruentam pellit. Feminarum etiam purgationes, ſecundaſque, etiam emortuos partus, ut Hippocrati videtur, ex vino dulci nigro pota. Itaque illitam & vulvarum cauſâ etiam ſuffire jubet. Diocles & cardiacis imponit ex aceto & melle cum farinâ hordeaceâ. Et contra ileum decocta farina in oleo, & velleribus collecta. Multi verò & contra purulentas exſcreationes siccæ drachmas duas, ſulphuris unam & dimidiam ſumi cenſent: Et contra cruentas, ramos tres in vino decoctos. Datur & dyſentericis cum caſeo in vino contrita. Dederunt & cum bitumine infriatam potioni propter anhelitum.

Ex alto lapsis ſeminis tres uncias. Olei librâ vinique ſextario illinitur cum oleo coctis foliis, partibus quas frigus aduſſerit. Si urinam movet (ut Hippocrati videtur) mirum eſt quoſdam dare velut inhibentem potui, contra incontinentiam urinæ. Pſoras & lepras cum melle & alumine illita emendat. Item vitiligines, verrucas, ſtrumas, & ſimilia, cum ſtrychno & adipe ſuillo ac taurino ſevo. Item ignem ſacrum ex aceto & oleo, vel psimmythio: carbunculum ex aceto. Nonnulli laſerpitium unà illini jubent, sine quo epinyctidas puſtulas curant. Imponunt & mammis turgentibus decoctam, & pituitæ eruptionibus cum cerâ. Teſtium verò epiphoris cum ramis laureæ teneris, adeò peculiari in viſceribus his effectu, ut silveſtri rutâ cum axungiâ veteri illitos ramices ſanari prodant. Fracta quoque membra ſemine trito cum cerâ impoſito. Radix rutæ ſanguinem oculis ſuffuſum, & toto corpore cicatrices aut maculas illita emendat. Ex reliquis quæ traduntur, mirum eſt, cùm ferventem rutæ naturam eſſe conveniat, faſciculum ejus in roſaceo decoctum additâ unciâ aloes, perunctis ſudorem reprimere. Itemque generationes impediri hoc cibo: ideo in profluvio genitali datur, & Venerem crebrò per ſomnia imaginantibus. Præcavendum eſt gravidis abſti-

neant hoc cibo : necari enim partus invenio. Eadem ex omnibus ſatis quadrupedum quoque morbis in maximo uſu eſt, sive difficilè ſpirantibus, sive contra maleficorum animalium ictus, infuſa per nares ex vino : aut si ſanguiſugam exhauſerint, ex aceto : & quocumque in simili morborum genere, ut in homine, temperata.

LII. 14. Mentaſtrum silveſtris menta eſt, differens ſpecie foliorum, quæ ſunt figurâ ocimi, pulegii colore. Propter quod quidam silveſtre pulegium vocant. Iis commanducatis & impositis ſanari elephantiasin, Magni Pompeii ætate, fortuito cujuſdam experimento propter pudorem faciei illitâ compertum eſt. Eadem illinuntur bibunturque adversùs ſcolopendras, & ſerpentium ictus, drachmis duabus in vini cyathis duobus. Adversùs ſcorpionum ictus cum ſale, oleo, & aceto. Item adversùs ſcolopendras jus decocti : adversùs omnia venena ſervantur folia arida, ad farinæ modum. Subſtratum vel accenſum fugat etiam ſcorpiones. Potum feminas purgat a partu : ſed partus necat. Ruptis, convulsis, ſed parciùs : orthopnoicis, torminibus, choleris, efficacissimum : item lumbis, podagris impositum. Succus auribus verminosis inſtillatur. In regio morbo bibitur. Strumis illinitur. Somnia Veneris inhibet. Tineas pellit ex aceto po-

tum. Contra porriginem ex aceto infunditur capiti in Sole.

LIII. Mentæ ipſius odor animum excitat, & ſapor aviditatem in cibis, ideo embammatum mixturæ familiaris. Ipſa aceſcere, aut coire, denſerique lac non patitur. Quare lactis potionibus additur, ne hujus coagulati potu ſtrangulentur. Datur in aquâ aut mulſo: eâdem vi reſiſtere generationi creditur, cohibendo genitalia denſeri. Æquè maribus ac feminis ſiſtit ſanguinem: & purgationes feminarum inhibet: cum amylo ex aquâ pota, cœliacorum impetus. Syriation & vomicas vulvæ curavit illâ. Jocinerum vitia ternis obolis ex mulſo datis. Item ſanguinem exſcreantibus in ſorbitionem. Ulcera in capite infantium mirè ſanat. Arterias humidas ſiccat, ſiccas adſtringit. Pituitas corruptas purgat in mulſo & aquâ. Voci ſuccus ſub certamine utilis dumtaxat, qui & gargarizatur uvâ tumente, adjectâ rutâ & coriandro ex lacte. Utilis & contra tonſillas cum alumine: linguæ aſperæ cum melle. Ad convulſa intus per ſe, vitiiſque pulmonis. Singultus & vomitiones ſiſtit cum ſucco granati, ut Democritus monſtrat. Recentis ſuccus narium vitia ſpiritu ſubductus emendat. Ipſa trita choleras, in aceto quidem pota. Sanguinis fluxiones intus. Ileum etiam impoſita cum

polentâ : & si mammæ tendantur. Illinitur & temporibus in capitis dolore. Sumitur & contra ſcolopendras, & ſcorpiones marinos, & ad ſerpentes. Epiphoris illinitur, & omnibus in capite eruptionibus : item ſedis vitiis. Intertrigines quoque, vel si teneatur tantùm, prohibet. Auribus cum mulſo inſtillatur. Aiunt & lieni mederi eam in horto guſtatam, ita ne vellatur : si is qui mordeat, dicat ſe lieni mederi, per dies IX. Aridæ quoque farinam tribus digitis adprehenſam, & ſtomachi dolorem ſedare in aquâ : & similiter aſperſam in potionem, ventris animalia expellere.

LIV. Magna ſocietas cum hac ad recreandos defectos animo pulegio, cum ſurculis ſuis in ampullas vitreas aceti utriſque dejectis. Quâ de causâ dignior e pulegio corona Varroni, quàm e rosis, cubiculis noſtris pronuntiata eſt. Nam & capitis dolores imposita dicitur levare. Quin & olfactu capita tueri contra frigorum æſtuſque injuriam, & ab siti traditur : neque æſtuare eos, qui duos e pulegio ſurculos impositos auribus in Sole habeant. Illinitur etiam in doloribus cum polentâ & aceto. Femina efficacior. Eſt autem hæc flore purpureo. Mas candidum habet. Nauſeas cum ſale & polentâ in frigidâ aquâ pota inhibet. Sic & pectoris ac ven-

tris dolorem. Stomachi autem ex aquâ item roſiones ſiſtit, & vomitiones cum aceto & polentâ. Inteſtinorum vitia melle decoctum & nitro ſanat. Urinam pellit ex vino: & si amineum sit, & calculos, & interiores omnes dolores. Ex melle & aceto ſedat menſtrua, & ſecundas. Vulvas converſas corrigit. Defunctos partus ejicit. Semen obmuteſcentibus olfactu admovetur. Comitialibus in aceto cyathi menſurâ datur. Si aquæ inſalubres bibendæ sint, tritum aſpergitur. Salsitudines corporis, si cum vino tradatur, minuit. Nervorum causâ, & in contractione, cum ſale & aceto, & melle confricatur in opiſthotono. Bibitur ad ſerpentium ictus decoctum: ad ſcorpionum & in vino tritum, maximè quod in siccis naſcitur. Ad oris exulcerationes, ad tussim efficax habetur. Flos recentis incenſus, pulices necat odore. Xenocrates pulegii ramum lanâ involutum, in tertianis ante acceſsionem olfactandum dari, aut ſtragulis ſubjici, & ita collocari ægrum, inter remedia tradit.

LV. Silveſtri ad eadem vis efficacior eſt, quod simile eſt origano, minoribus foliis, quàm ſativum: & a quibuſdam dictamnus vocatur. Guſtatum a pecore capriſque, balatum concitat. Unde quidam Græci literâ mutatâ blechona vocaverunt.

Natura tam fervens eſt, ut illitas partes exulceret. Tussi in perfrictione fricari ante balnea convenit: & ante acceſſionum horrorem, convulſis, & torminibus. Podagris mirè prodeſt. Hepaticis cum melle & ſale bibendum datur: pulmonum vitia exſcreabilia facit. Ad lienem cum ſale utile eſt, & veſicæ, & ſuſpiriis, & inflationibus: decoctum ſucco æqualiter, & vulvas corrigit: & contra ſcolopendram terreſtrem vel marinam: item ſcorpiones: privatimque valet contra hominis morſum. Radix contra increſcentia ulcera recens potentiſſima. Arida verò cicatricibus decorem adfert.

LVI. Item pulegio eſt nepetæque ſocietas. Decocta enim in aquâ ad tertias diſcutiunt frigora, mulierumque menſtruis proſunt. Et æſtate ſedant calores. Nepeta quoque vires contra ſerpentes habet. Fumum ex eâ nidoremque fugiunt, quam & ſubſternere in metu obdormituris utile eſt. Tuſa ægilopiis imponitur, & capitis doloribus recens cum tertiâ parte panis temperata aceto illinitur. Succus ejus inſtillatus naribus ſupinis, profluvium ſanguinis ſiſtit. Item radix, quæ cum myrti ſemine in paſſo tepido gargarizata anginis medetur.

LVII. Cuminum silveſtre eſt prætenue, quaternis aut quinis foliis veluti ſerratis.

Sed & ſativo magnus uſus, in ſtomachi præcipuè remediis. Diſcutit pituitas, & inflationes, tritum & cum pane ſumptum, vel potum ex aquâ vinoque: tormina quoque & inteſtinorum dolores. Verumtamen omne pallorem bibentibus gignit. Ita certè ferunt Porcii Latronis, clari inter magiſtros dicendi, adſectatores, ſimilitudinem coloris ſtudiis contracti imitatos, & paulo ante Julium Vindicem adſertorem illum a Nerone libertatis, captatione teſtamenti ſic lenocinatum. Narium ſanguinem paſtillis inditum vel ex aceto recens ſiſtit. Et oculorum epiphoris per ſe impoſitum, tumentibus cum melle prodeſt. Infantibus imponi in ventre ſatis eſt. Morbo regio in vino albo a balineis datur.

15. Æthiopicum maximè in poſcâ, & in ligmate cum melle. Africano privatim urinæ incontinentiam cohiberi putant. Sativum datur ad jocineris vitia toſtum, tritum in aceto. Item ad vertiginem. Iis verò quos acrior urina mordeat, in dulci tritum vino. Ad vulvarum vitia in vino: præterque, impoſitis vellere foliis: teſtium tumoribus, toſtum tritumque cum melle, aut cum roſaceo & cerâ.

Silveſtre ad omnia eadem efficacius. Præterea ad ſerpentes cum oleo, ad ſcorpiones, ad ſcolopendras. Siſtit & vomitionem nauſeaſque ex vino, quantùm adprehen-

derint tres digiti. Propter colum quoque bibitur illiniturque, vel penicillis fervens adprimitur faſciis. Strangulationes vulvæ potum in vino aperit, tribus drachmis in tribus cyathis vini. Auribus inſtillatur ad ſonitus atque tinnitus cum ſebo vitulino, vel melle. Sugillatis illinitur cum melle, & uvâ paſsâ, & aceto. Lentigini nigræ ex aceto.

LVIII. Eſt cumino ſimillimum, quod Græci vocant ammi. Quidam verò Æthiopicum cuminum id eſſe exiſtimant. Hippocrates regium appellat, videlicet quia efficacius Ægyptio judicavit. Plerique alterius naturæ in totum putant, quoniam ſit exilius & candidius. Similis autem & huic uſus: namque & panibus Alexandrinis ſubjicitur, & condimentis interponitur. Inflationes & tormina diſcutit. Urinas & menſtrua ciet. Sugillata & oculorum epiphoras mitigat. Cum lini ſemine ſcorpionum ictus in vino potum drachmis duabus, privatimque ceraſtarum, cum pari portione myrrhæ. Colorem quoque bibentium similiter mutat in pallorem. Suffitum cum uvâ paſsâ & resinâ, vulvam purgat. Tradunt faciliùs concipere eas, quæ odorentur id per coitum.

LIX. De cappari ſatis diximus inter peregrinos frutices. Non utendum transmarino: innocentius Italicum eſt. Ferunt,

eos qui quotidie id edunt, paralyſi non periclitari, nec lienis doloribus. Radix ejus vitiligines albas tollit, ſi tritâ in Sole fricentur. Splenicis prodeſt in vino potus radicis cortex duabus drachmis, dempto balinearum uſu. Feruntque xxxv. diebus per urinam & alvum totum lienem emitti. Bibitur in lumborum doloribus, ac paralyſi. Dentium dolores ſedat tritum ex aceto ſemen decoctum, vel manducata radix. Infunditur & aurium dolori decoctum oleo. Ulcera quæ phagedænas vocant, folia & radix recens cum melle ſanant. Sic & ſtrumas diſcutit radix: parotidas, vermiculoſque coćta in aquâ. Jocineris quoque malis medetur. Dant & ad tænias in aceto & melle. Oris exulcerationes in aceto decocta tollit: ſtomacho inutile eſſe inter auctores convenit.

LX. Liguſticum (aliqui panacem vocant) ſtomacho utile eſt. Item convulſionibus & inflationibus. Sunt & qui cunilam bubulam appellaverint, ut diximus, falsò.

LXI. 16. Cunilæ præter ſativam plura ſunt in medicinâ genera. Quæ bubula appellatur, ſemen pulegii habet, utile ad vulnera commanducatum impoſitumque, ut quinto poſt die ſolvatur. Et contra ſerpentes in vino bibitur, ac tritum plagæ imponitur. Vulnera ab iis facta perfrican-

tur. Item teſtudines cum ſerpentibus pugnaturæ hac ſe muniunt : quidamque in hoc uſu panaceam vocant. Sedat & tumores, & virilium mala, sicca, vel foliis tritis, in omni uſu mirè congruens ex vino.

LXII. Eſt alia cunila, gallinacea appellata noſtris, Græcis origanum heracleoticum. Prodeſt oculis trita addito ſale. Tussim quoque emendat, & jocinerum vitia. Laterum dolores cum farinâ, oleo & aceto in ſorbitionem temperata. Præcipuè verò ſerpentium morſus.

LXIII. Tertium genus eſt ejus, quæ a Græcis maſcula, a noſtris cunilago vocatur, odoris fœdi, radicis lignoſæ, folio aſpero. Vires ejus vehementissimas in omnibus generibus earum tradunt. Manipulo quoque ejus abjecto, omnes e totâ domo blattas convenire ad eam. Privatim adversùs ſcorpiones ex poſcâ pollere. Tribus foliis ex oleo peruncto homine, fugari ſerpentes.

LXIV. E contrario quæ mollis vocatur, pilosioribus foliis ac ramis aculeatis, trita mellis odorem habet, digitis tactu ejus cohæreſcentibus. Altera thuris, quam libanotidem appellamus. Medetur utraque contra ſerpentes ex vino vel aceto. Pulices etiam contritæ cum aquâ ſparſæ necant.

LXV. Sativa quoque ſuos uſus habet. Succus ejus cum roſaceo auriculas juvat. Ipſa ad ictus bibitur. Fit ex eâ montana, ſerpyllo ſimilis, efficax contra ſerpentes. Urinam movet: purgat & a partu mulieres. Concoctionem mirè adjuvat, & ad cibos aviditatem. Utraque vel in cruditate jejunis in potione aſperſa. Luxatis quoque utilis. Contra veſparum & ſimiles ictus, ex farinâ hordeaceâ & poſcâ, utiliſſima. Libanotidis alia genera ſuis dicentur locis.

LXVI. 17. Piperitis, quam & ſiliquaſtrum appellavimus, contra morbos comitiales bibitur. Caſtor & aliter demonſtrabat, caule rubro & longo, denſis geniculis, foliis lauri, ſemine albo, tenui, guſtu piperis, utilem gengivis, dentibus, oris ſuavitati, & ructibus.

LXVII. Origanum quod in ſapore cunilam æmulatur, ut diximus, plura genera in medicinâ habet: onitin vel praſion appellant, non diſſimile hyſſopo. Privatim ejus uſus contra roſiones ſtomachi in tepidâ aquâ, & contra cruditates: contra araneos ſcorpioneſque in vino albo: luxata & incuſſa in aceto, & oleo, & lanâ.

LXVIII. Tragoriganum ſimilius eſt ſerpyllo silveſtri. Urinam ciet, tumores diſcutit, contra viſcum potum, viperæque ictum efficaciſſimum, ſtomachoque acida ructanti, & præcordiis. Tuſſientibus quo-

que cum melle datur, & pleuriticis, & peripneumonicis.

LXIX. Heraclium quoque tria genera habet, nigrius, latioribus foliis, glutinoſum. Alterum exilioribus, mollius, ſampſucho non dissimile, quod aliqui praſion vocare malunt. Tertium eſt inter hæc medium, minùs quàm cetera efficax. Optimum autem Creticum. Nam & jucundè olet. Proximum Smyrnæum, odorius. Heracleoticum, ad potum utilius, quod onitin vocant.

Communis autem uſus ſerpentes fugare, percussis eſui dare decoctum, potu urinam ciere, ruptis, convulsis mederi cum panacis radice, hydropicis cum fico, aut cum hyſſopo, acetabuli menſuris decoctum ad ſextam. Item ad ſcabiem, pruriginem, pſoras, in deſcensione balinearum. Succus auribus infunditur cum lacte. Tonsillis quoque & uvis medetur, & capitis ulceribus. Venena opii & gypsi extinguit decoctum, si cum cinere in vino bibatur. Alvum mollit acetabuli menſurâ. Sugillatis illinitur. Item dentium dolori, quibus etiam & candorem facit, cum melle & nitro. Sanguinem narium siſtit. Ad parotidas decoquitur cum hordeaceâ farinâ. Ad arterias aſperas cum gallâ & melle teritur: ad lienem folia cum melle & ſale. Crassiores pituitas & nigras extenuat

coctum cum aceto & ſale, ſumptum paulatim. Regio morbo tritum cum oleo in nares infunditur. Laſſi perunguntur ex eo, ita ut ne venter attingatur. Epinyctidas cum pice ſanat. Furunculos aperit cum fico tritâ: ſtrumas cum oleo & aceto & farinâ hordeaceâ. Lateris dolores cum fico illitum. Fluxiones ſanguinis in genitalibus tuſum, & aceto illitum. Reliquias purgationum a partu.

LXX. Lepidium inter urentia intelligitur. Sic & in facie cutem emendat exulcerando, ut tamen cerâ & roſaceo facilè ſanetur. Sic & lepras, & pſoras tollit ſemper facilè, & cicatricum ulcera. Tradunt in dolore dentium adalligatum brachio quà doleat, convertere dolorem.

LXXI. Gith ex Græcis, alii melanthium, alii melanſpermon vocant. Optimum, quàm excitatiſsimi odoris, & quàm nigerrimum. Medetur ſerpentium plagis & ſcorpionum. Illini ex aceto ac melle reperio, incenſoque ſerpentes fugari. Bibitur drachmâ unâ & contra araneos. Diſtillationem narium diſcutit tuſum in linteolo olfactum. Capitis dolores illitum ex aceto & infuſum naribus. Cum irino oculorum epiphoras & tumores. Dentium dolores coctum cum aceto. Ulcera oris tritum aut commanducatum. Item lepras & lentigines ex aceto. Difficultates ſpirandi addito nitro po-

tum. Duritias, tumoreſque veteres, & ſuppurationes, illitum. Lacte mulierum auget continuis diebus ſumptum. Colligitur ſuccus ejus, ut hyoſcyami. Similiterque largior, venenum eſt, quod miremur : cùm ſemen gratissimè panes etiam condiat. Oculos quoque purgat : urinam & menſes ciet. Quinimmo linteolo deligatis tantùm granis XXX. ſecundas trahi reperio. Aiunt & clavis in pedibus mederi tritum in urinâ : culices ſuffitu necare : item muſcas.

LXXII. Et aneſum adversùs ſcorpiones ex vino bibitur, Pythagoræ inter pauca laudatum, sive crudum, sive decoctum. Item viride aridumve, omnibus quæ condiuntur, quæque intinguntur, desideratum. Panis etiam cruſtis inferioribus ſubditum. Saccis quoque additur : cum amaris nucibus vina commendat. Quin ipſum oris halitum jucundiorem facit, fœtoremque tollit manducatum matutinis cum ſmyrnio, & melle exiguo, mox vino collutum. Vultum juniorem præſtat. Inſomnia levat ſuſpenſum in pulvino, ut dormientes olfaciant. Appetentiam ciborum præſtat, quando id quoque inter artificia deliciæ fecere, ex quo labor desiit cibos poſcere. Ob has cauſas quidam anicetum id vocavere.

LXXIII. Laudatissimum eſt Creticum, proximum Ægyptium. Hoc liguſtici vi-

cem præſtat in condimentis. Dolores capitis levat ſuffitum naribus. Epiphoris oculorum Evenor radicem ejus tuſam impoſuit: Iollas ipſum cum croco pari modo & vino, & per ſe tritum cum polentâ ad magnas fluxiones, extrahendiſque, si qua in oculos inciderint. Narium quoque carcinodes conſumit illitum ex aquâ. Sedat anginas cum melle & hyſſopo ex aceto gargarizatum. Auribus infunditur cum roſaceo. Thoracis pituitas purgat toſtum: cum melle ſumptum melius. Cum acetabulo anesi nuces amaras L. purgatas tere in melle ad tussim. Facillimè verò anesi drachmæ tres, papaveris duæ miſcentur melle ad fabæ magnitudinem, & ternis diebus ſumuntur. Præcipuum autem eſt ad ructus: ideo inflationibus ſtomachi, & inteſtinorum torminibus, & cœliacis medetur. Singultus & olfactum potumque decoctum inhibet. Foliis decoctis digerit cruditates. Succus decocti cum apio olfactus ſternutamenta inhibet. Potum ſomnum conciTat: calculos pellit: vomitiones cohibet, & præcordiorum tumores. Et pectorum vitiis, nervis quoque, quibus ſuccinctum eſt corpus, utilissimum. Prodeſt & capitis doloribus inſtillari ſuccum cum oleo decocti. Non aliud utilius ventri & inteſtinis putant: ideo dyſentericis & in teneſmo datur toſtum. Aliqui addunt & opium, pi-

lulis in die ternis lupini magnitudine in vini cyatho dilutis. Dieuches & ad lumborum dolores ſucco uſus eſt. Semen hydropicis, & cœliacis dedit tritum cum mentâ: Evenor radicem ad renes. Dalion herbarius parturientibus ex eo cataplaſma impoſuit cum apio: item vulvarum dolori: deditque bibendum cum anetho parturientibus. Phreneticis quoque illinivit recens cum polentâ. Sic & infantibus comitiale vitium, aut contractiones ſentientibus. Pythagoras quidem negat corripi vitio comitiali in manu habentes: ideoque quamplurimum domi ſerendum. Parere quoque faciliùs olfactantes. Et ſtatim a partu dandum potui polentâ aſpersâ. Sosimenes contra omnes duritias ex aceto uſus eſt eo, & contra laſſitudines, in oleo decoquens addito nitro. Semine ejus poto, laſſitudinis auxilium viatoribus ſpopondit. Heraclides ad inflationes ſtomachi ſemen tribus digitis cum caſtorei obolis duobus ex mulſo dedit. Similiter ad ventris aut inteſtinorum inflationes. Et orthopnoicis, quod ternis digitis prehenderit ſeminis, tantumdem hyoſcyami cum lacte asinino. Multi vomituris acetabula ejus & folia lauri decem trita in aquâ, bibenda inter cenam ſuadent. Strangulatus vulvæ, ſi manducetur & linatur calidum, vel ſi bibatur cum caſtoreo in aceto & melle, ſedat. Verti-

gines a partu cum ſemine cucumeris & lini pari menſurâ ternûm digitorum, vini albi tribus cyathis diſcutit. Tlepolemus ad quartanas ternis digitis ſeminis anesi & feniculi uſus eſt in aceto & mellis cyatho uno. Lenit articulares morbos, cum amaris nucibus illitum. Sunt qui & aſpidum venenis adverſari naturam ejus putent. Urinam ciet. Sitim cohibet. Venerem ſtimulat. Cum vino ſudorem leniter præſtat. Veſtes quoque a tineis defendit. Efficacius ſemper recens, & quò nigrius. Stomacho tamen inutile eſt, præterquam inflato.

LXXIV. 18. Anethum quoque ructus movet, & tormina ſedat. Alvum ſiſtit. Epiphoris radices illinuntur ex aquâ vel vino. Singultus cohibet ſemen fervens, olfactum. Sumptum ex aquâ, ſedat cruditates. Cinis ejus uvam in faucibus levat: oculos & genituram hebetat.

LXXV. Sacopenium, quod apud nos gignitur, in totum tranſmarino alienatur. Illud enim Hammoniaci lacrimæ ſimile, ſagapenon vocatur. Prodeſt laterum & pectoris doloribus, convulſis, tuſſibus vetuſtis, exſcreationibuſque, præcordiorum tumoribus. Sanat & vertigines, tremulos, opiſthotonicos, lienes, lumbos, perfrictiones. Datur & olfactandum ex aceto in ſtrangulatu vulvæ. Ceteris & potui datur, & cum oleo infricatur. Prodeſt & contra mala medicamenta.

LXXVI. Papaveris ſativi tria diximus genera: & ſponte naſcentis alia promiſimus. E ſativis, albi calyx ipſe teritur, & e vino bibitur ſomni causâ. Semen elephantiasi medetur. E nigro papavere ſopor gignitur ſcapo inciſo, ut Diagoras ſuadet, cùm turgeſcit: ut Iollas, cùm defloreſcit, horâ ſereni diei, hoc eſt, cùm ros in eo exaruerit. Incidi jubent ſub capite & calyce. Nec in alio genere ipſum inciditur caput.

Succus & hic, & herbæ cujuſcumque lanâ excipitur: aut si exiguus eſt, ungue pollicis, ut lactucis, & poſtero die magis quod inaruit. Papaveris verò largus denſatur, & in paſtillos tritus in umbrâ siccatur, non vi ſoporiferâ modò, verùm si copiosior hauriatur, etiam mortiferâ per ſomnos: opium vocant. Sic ſcimus interemptum Poſtumii Licinii Cæcinæ prætorii viri patrem in Hiſpaniâ bavili, cùm valetudo impatibilis odium vitæ feciſſet: item pleroſque alios. Quâ de causâ magna concertatio exſtitit. Diagoras & Eraſiſtratus in totum damnavere, ut mortiferum, infundi vetantes. Præterea, quoniam viſui noceret. Addidit Andreas, ideo non protinus excæcari eo, quoniam adulteraretur Alexandriæ. Sed poſtea uſus ejus non improbatus eſt medicamento nobili, quod diacodion vocant. Semine quoque

ejus trito in paſtillos, e lacte utuntur ad ſomnum: Item ad capitis dolores cum roſaceo: cum hoc & aurium dolori inſtillatur. Podagris illinitur cum lacte mulierum. Sic & foliis ipsis utuntur. Item ad ſacros ignes & vulnera ex aceto. Ego tamen damnaverim collyriis addi: multóque magis quas vocant lexipyrètos, quaſque pepticas & cœliacas. Nigrum tamen cœliacis in vino datur. Sativum omne majus: rotunda ei capita; at silveſtri longa ac pusilla, & ad omnes effectus valentiora. Decoquitur & bibitur contra vigilias: eâdemque aquâ fovent ora. Optimum in siccis, & ubi raro pluat. Cùm capita ipſa & folia decoquuntur, ſuccus meconium vocatur, multùm opio ignavior.

Experimentum opii eſt primùm in odore: sincerum enim perpeti non eſt: mox in lucernis, ut purâ luceat flammâ, & ut extinctum demum oleat: quæ in fucato non eveniunt. Accenditur quoque difficiliùs, & crebrò extinguitur. Eſt sinceri experimentum & in aquâ, quoniam in nubilà innatat: fictum in puſtulas coit. Sed maximè mirum, æſtivo Sole deprehendi. Sincerum enim ſudat, & ſe diluit, donec ſucco recenti simile fiat. Mnesides optimè ſervari putat hyoſcyami ſemine adjecto: alii in fabâ.

LXXVII. 19. Inter ſativa & silveſtria

medium genus, quoniam in arvis, ſed ſponte naſceretur, rhœam vocavimus & erraticum. Quidam id decerptum protinus cum toto calyce mandunt. Alvum exinaniunt capita quinque decocta in vini tribus heminis pota, & ſomnum faciunt.

LXXVIII. Silveſtrium unum genus, ceratitin vocant, nigrum, cubitali altitudine, *radice* craſsâ & corticosâ, calyculo inflexo, ut corniculâ. Folia minora & tenuiora, quàm ceteris silveſtribus. Semen exile, tempeſtivum eſt meſſibus: alvum purgat dimidio acetabulo in mulſo. Folia trita *cum* oleo, argema jumentorum ſanant. Radix acetabuli menſurâ cocta in duobus ſextariis ad dimidias, datur ad lumborum vitia & jocineris. Carbunculis medentur ex melle folia. Quidam hoc genus glaucion vocant, alii paralion. Naſcitur enim in adflatu maris, aut nitroſo loco.

LXXIX. Alterum e silveſtribus genus heraclion vocatur, ab aliis aphron, foliis (si procul intuearis) ſpeciem paſſerum præbentibus, radice in ſummâ terræ cute, ſemine ſpumeo. Ex hoc lina ſplendorem trahunt æſtate. Tunditur in pilâ comitialibus morbis, acetabuli menſurâ in vino albo: vomitionem enim facit. Medicamento, quod diacodion & arteriace vocatur, utiliſſimum. Fit autem hujus papaveris aut cujuſcumque silveſtris capitibus CXX. in aquæ

cæleſtis

cæleſtis ſextariis tribus biduò maceratis, in eâdemque diſcoctis: deinde ſaccatis, iterumque cum melle decoctis ad dimidias partes vapore tenui. Addidere poſtea drachmas ſenas croci, hypociſthidis, thuris, acaciæ, & passi Cretici ſextarium. Hæc oſtentatione: simplex quidem & antiqua illa ſalubritas papavere & melle conſtat.

LXXX. Tertium genus eſt tithymalon, mecona vocant, alii paralion, folio lini, albo, capite magnitudinis fabæ. Colligitur uvâ florente. Siccatur in umbrâ. Semen potum purgat alvum, dimidio acetabulo in mulſo. Cujuſcumque autem papaveris caput viride, vel siccum, illitum epiphoras oculorum lenit. Opium ex vino meraculo si protinus detur, ſcorpionum ictibus resiſtit. Aliqui hoc tantùm nigro tribuunt, si capita ejus vel folia terantur.

LXXXI. 20. Eſt & porcilaca, quam peplin vocant, non multùm ſativâ efficacior: cujus memorabiles uſus traduntur. Sagittarum venena, & ſerpentium hæmorrhoidum, & preſterum reſtingui: pro cibo ſumptâ, & plagis impositâ, extrahi. Item hyoſcyami, potâ e paſſo expreſſo ſucco. Cùm ipſa non eſt, ſemen ejus simili effectu prodeſt. Resiſtit & aquarum vitiis, capitis dolori, ulceribuſque in vino tuſa & imposita. Reliqua ulcera com-

manducata cum melle ſanat. Sic & infantium cerebro imponitur, umbilicoque prociduo. In epiphoris verò omnium, fronte temporibuſque cum polentâ. Sed ipsis oculis, e lacte & melle. Eadem, si procidant oculi, foliis tritis cum corticibus fabæ. Puſtulis cum polentâ & ſale & aceto. Ulcera oris tumoremque gingivarum commanducata cruda ſedat: item dentium dolores. Tonsillarum ulcera, ſuccus decoctæ. Quidam adjecere paulum myrrhæ. Nam & mobiles dentes ſtabilit commanducata. Cruditates ſedat, vocemque firmat, & sitim arcet. Cervicis dolores, cum gallâ, & lini ſemine, & melle, pari menſurâ ſedat. Mammarum vitia, cum melle, aut Cimoliâ cretâ. Salutaris eſt ſuſpiriosis, ſemine cum melle hauſto. Stomachum in acetariis ſumpta corroborat. Ardentibus febribus imponitur cum polentâ. Et aliàs manducata refrigerat etiam inteſtina. Vomitiones ſiſtit. Dyſenteriæ & vomicis eſtur ex aceto, vel bibitur cum cumino. Teneſmis autem cocta, & comitialibus cibo vel potu prodeſt. Purgationibus mulierum, acetabuli menſurâ in ſapâ. Podagris calidis, cum ſale illita, & ſacro igni. Succus ejus potus renes juvat, ac vesicas. Ventris animalia pellit. Ad vulnerum dolores ex oleo cum polentâ imponitur. Nervorum duritias emollit. Metrodorus, qui

Ἐπιτομὴν τῶν ῥιζοτομουμένων ſcripsit, purgationibus a partu dandam cenſuit. Venerem inhibet, Veneriſque ſomnia. Prætorii viri pater eſt, Hiſpaniæ princeps, quem ſcio propter impatibiles uvæ morbos, radicem ejus filo ſuſpenſam e collo gerere, præterquam in balineis: ita liberatum incommodo omni. Quin etiam inveni apud auctores, caput illitum eâ diſtillationem anno toto non ſentire. Oculos tamen hebetare putatur.

LXXXII. Coriandrum inter silveſtria non invenitur. Præcipuum tamen eſſe conſtat Ægyptium. Valet contra ſerpentium genus unum, quod amphisbænas vocant, potum impoſitumque. Sanat & alia vulnera. Epinyctidas, puſtulas tritum. Sic & omnes tumores collectioneſque cum melle, aut uva paſsâ. Panos verò ex aceto tritum. Seminis grana tria in tertianis devorari jubent aliqui ante acceſsionem: vel plura illini fronti. Sunt qui & ante Solis ortum cervicalibus ſubjici efficaciter putent. Vis magna ad refrigerandos ardores viridi. Ulcera quoque, quæ ſerpunt, ſanat cum melle vel uvâ paſsâ: item teſtes, ambuſta, carbunculos, aures: cum lacte mulieris epiphoras oculorum: ventris & inteſtinorum fluxiones ſemen ex aquâ potum. Bibitur & in choleris cum rutâ. Pellit animalia interaneorum, cum

mali Punici ſucco & oleo ſemen potum. Xenocrates tradit rem miram, si vera eſt: menſtrua contineri uno die, si unum granum biberint feminæ: biduo, si duo: & totidem diebus quot grana ſumpſerint. Marcus Varro, coriandro ſubtrito cum aceto, carnem incorruptam æſtate ſervari putat.

LXXXIII. Atriplex & silveſtre & ſativum eſt. Pythagoras tamquam faceret hydropicos, morboſque regios, & pallorem, concoqueretur difficillimè: ac ne in hortis quidem juxta id naſci quidquam, nisi languidum, culpavit. Addidere Dionysius & Diocles, plurimos gigni ex eo morbos. Nec nisi mutatâ ſæpe aquâ coquendum: ſtomacho contrarium eſſe, lentigines & papulas gignere. Miror, quare difficulter in Italiâ id naſci tradiderit Solon Smyrnæus. Hippocrates vulvarum vitiis id infundit cum betâ. Lycus Neapolitanus contra cantharidas bibendum dedit. Panos, furunculos incipientes, duritias omnes, vel coćto vel crudo utiliter illini putavit. Item ignem ſacrum, cum melle, aceto nitroque: similiter podagras. Ungues ſcabros detrahere dicitur sine ulcere. Sunt qui & morbo regio dent ſemen ejus cum melle, arterias & tonsillas nitro addito perfricent, alvum moveant, coćto vel per ſe, vel cum malvâ aut lenticulâ, concitantes

vomitiones. Silveſtri capillos tinguunt, & ad ſuprà ſcripta utuntur.

LXXXIV. 21. E contrario in magnis laudibus malva eſt utraque, & ſativa & silveſtris. Duo genera earum amplitudine folii diſcernuntur. Majorem Græci malopen vocant in ſativis. Alteram ab emolliendo ventre dictam putant malachen. E silveſtribus, cui grande folium & radices albæ, althæa vocatur, ab excellentiâ effectûs: a quibuſdam pliſtolocia. Omne ſolum, in quo ſerantur, pinguius faciunt. Huic contra omnes aculeatos ictus efficax vis, præcipuè ſcorpionum, veſparum, similiumque, & muris aranei. Quin & tritâ cum oleo qualibet earum peruncti antè, vel habentes eas non feriuntur. Folium impositum ſcorpionibus torporem adfert. Valent & contra venena. Aculeos omnes extrahunt illitæ crudæ cum nitro: potæ verò decoctæ cum radice ſuâ, leporis marini venena reſtinguunt: & ut quidam dicunt, si vomatur.

De eiſdem mira & alia traduntur. Sed maximè, si quotidie quis ſucci ex qualibet earum ſorbeat cyathum dimidium, omnibus morbis cariturum. Ulcera manantia in capite ſanant in urinâ putrefactæ, lichenas & ulcera oris cum melle. Radix decocta, furfures capitis & dentium mobilitates. Ejus, quæ unum caulem habet,

radice circa dentem qui doleat pungunt, donec desinat dolor. Eadem ſtrumas & parotidas panoſque, additâ hominis ſalivâ, purgat citra vulnus. Semen in vino nigro potum a pituitâ & nauſeis liberat. Radix mammarum vitiis occurrit, adalligata in lanâ nigrâ. Tussim in lacte cocta, & ſorbitionis modo ſumpta, quinis diebus emendat. Stomacho inutiles Sextius Niger dicit. Olympias Thebana, abortivas eſſe cum adipe anſeris: aliqui purgari feminas, foliis earum manûs plenæ menſurâ in oleo & vino ſumptis. Utique conſtat parturientes foliis ſubſtratis celeriùs ſolvi: protinus a partu revocandum, ne vulva ſequatur. Dant & ſuccum bibendum parturientibus jejunis, in vino decoctæ heminâ. Quin & ſemen adalligant brachio, genitale non continentium. Adeóque eæ Veneri naſcuntur, ut ſemen unicaulis aſperſum genitali, feminarum aviditates augere ad infinitum Xenocrates tradat: itemque tres radices juxtà adalligatas: teneſmo & dyſentericis utilissimè infundi: item ſedis vitiis, vel si foveantur. Melancholicis quoque ſuccus datur cyathis ternis tepidus: & inſanientibus, quaternis. Decoctæ comitialibus heminæ ſucci. His & calculosis, & inflatione, & torminibus, aut opiſthotonico laborantibus, tepidus illinitur. Et ſacris ignibus, & am-

buſtis, decocta in oleum folia imponuntur: & ad vulnerum impetus cruda cum pane. Succus decoctæ nervis prodeſt, & vesicæ, & inteſtinorum rosionibus. Vulvas & cibo & infusione emollit in oleo: ſuccus decoctæ permeatus ſuaves facit.

Althææ in omnibus ſuprà dictis efficacior radix: præcipuè convulsis ruptiſque. Cocta in aquâ alvum ſiſtit. Ex vino albo ſtrumas, & parotidas, & mammarum inflammationes, & panos in vino folia decocta & illita tollunt. Eadem arida in lacte decocta, quamlibet pernicioſæ tussi citissimè medentur. Hippocrates vulneratis, sitientibuſque defectu ſanguinis, radicis decoctæ ſuccum bibendum dedit: & ipſam vulneribus cum melle & resinâ: item contusis, luxatis, tumentibus, & muſculis, nervis, articulis impoſuit: & aſthmaticis ac dyſentericis in vino bibendum dedit. Mirum, aquam radice eâ additâ addenſari ſub dio, atque lacteſcere. Efficacior autem, quò recentior.

LXXXV. Nec lapathum dissimiles effectus habet. Eſt autem & silveſtre, quod alii oxalidem appellant, ſapore proximum, foliis acutis, colore betæ candidæ, radice minimâ: noſtri verò rumicem, alii lapathum cantherinum, ad ſtrumas cum axungiâ efficacissimum. Eſt & alterum genus fere, oxylapathon vocant, ſativo idem si-

milius, & acutiora habet folia ac rubriora, non nisi in paluſtribus naſcens. Sunt qui hydrolapathon tradunt in aquâ natum. Eſt & aliud hippolapathon majus ſativo, candidiuſque, ac ſpissius. Silveſtria ſcorpionum ictibus medentur, & ferire prohibent habentes. Radix aceto decocta, si colluatur ſuccus, dentibus auxiliatur: si verò bibatur, morbo regio. Semen ſtomachi inextricabilia vitia ſanat. Hippolapathi radices privatim ungues ſcabros detrahunt. Dyſentericos ſemen duabus drachmis in vino potum liberat. Oxylapathi ſemen lotum in aquâ cæleſti, ſanguinem rejicientibus adjectâ acaciâ lentis magnitudine prodeſt. Præſtantissimos paſtillos faciunt ex foliis & radice, addito nitro & thure exiguo. In uſu aceto diluunt.

LXXXVI. Sed ſativum in epiphoris oculorum illinunt frontibus. Radice lichenas & lepras curant. In vino verò decoctâ, ſtrumas, & parotidas, & calculos: potâ vino & lienes illitâ, cœliacos æquè, & dyſentericos, & teneſmos. Ad eademque omnia efficacius jus lapathi: & ructus facit, & urinam ciet, & caliginem oculorum diſcutit: item pruritum corporis, in ſolia balinearum additum, aut priùs ipſum illitum sine oleo. Firmat & commanducata radix dentes. Eadem decocta cum vino, siſtit alvum: folia ſolvunt. Ad-

jecit Solon (ne quid omittamus) bulapathon, radicis tantùm altitudine differens, & erga dyſentericos effectu, potæ ex vino.

LXXXVII. 22. Sinapi, cujus in ſativis tria genera diximus, Pythagoras principatum habere ex his, quorum ſublimè vis feratur, judicavit, quoniam non aliud magis in nares & cerebrum penetret. Ad ſerpentium ictus & ſcorpionum tritum cum aceto illinitur. Fungorum venena diſcutit. Contra pituitam tenetur in ore, donec liqueſcat, aut gargarizatur cum aquâ mulsâ. Ad dentium dolorem manditur: ad uvam gargarizatur cum aceto & melle. Stomacho utiliſſimum contra omnia vitia, pulmonibuſque. Exſcreationes faciles facit in cibo ſumptum: datur & ſuſpiriosis. Item comitialibus tædiis cum ſucco cucumerum. Senſus, atque ſternutamentis caput purgat, alvum mollit, menſtrua & urinam ciet. Hydropicis imponitur, cum fico & cumino tuſum ternis partibus. Comitiali morbo, & vulvarum conversione ſuffocatos excitat odore, aceto mixto: item lethargicos. Adjicitur tordylion. Eſt autem id ſemen ex ſeſeli. Et si vehementior ſomnus lethargicos premat, cruribus aut etiam capiti illinitur cum fico ex aceto. Veteres dolores thoracis, lumborum, coxendicum, humerorum, & in quacumque parte

corporis ex alto vitia extrahenda ſunt, illitum cauſticâ vi emendat, puſtulas faciendo. At in magnâ duritiâ sine fico impoſitum: vel si vehementior uſtio timeatur, per duplices pannos. Utuntur ad alopecias cum rubricâ, pſoras, lepras, phthiriaſes, litanicos, opiſthotonicos. Inungunt quoque ſcabras genas, aut caligantes oculos cum melle. Succuſque tribus modis exprimitur in fictili, caleſcitque in eo Sole modicè. Exit & e cauliculo ſuccus lacteus, qui ita cùm induruit, dentium dolori medetur. Semen ac radix cùm immaduere muſto, conteruntur, manûſque plenæ menſurâ ſorbentur ad firmandas fauces, ſtomachum, oculos, caput, ſenſuſque omnes: mulierum etiam lassitudines, ſaluberrimæ genere medicinæ. Calculos quoque diſcutit potum in aceto. Illinitur & livoribus ſugillatiſque cum melle & adipe anſerino, aut cerâ Cypriâ. Fit & oleum ex eo ſemine madefacto in oleo expreſſoque, quo utuntur ad nervorum rigores, lumborumque & coxendicum perfrictiones.

LXXXVIII. Sinapis naturam effectuſque eoſdem habere traditur adarca, inter silvas tacta, in cortice calamorum ſub ipsâ comâ naſcens.

LXXXIX. Marrubium plerique inter primas herbas commendavere, quod Græci praſion vocant, alii linoſtrophon, non-

nulli philopæda, aut philochares, notius quàm ut indicandum ſit. Hujus folia ſemenque contrita proſunt contra ſerpentes; pectorum & lateris dolores, tussim veterem. Et iis qui ſanguinem rejecerint, eximiè utile, ſcopis ejus cum panico aquâ decoctis, ut aſperitas ſucci mitigetur. Imponitur ſtrumis cum adipe. Sunt qui viridis ſemen quantùm duobus digitis capiant, cum farris pugillo decoctum, addito exiguo olei & ſalis, ſorberi jejunis ad tussim jubeant. Alii nihil comparant in eâdem causâ marrubii & feniculi ſuccis ad ſextarios ternos expressis, decoctiſque ad ſextarios duos, tum addito mellis ſextario, rurſus decocto ad ſextarios duos, si cochleari menſura in die ſorbeatur in aquæ cyatho. Et virilium vitiis tuſum cum melle mirè prodeſt. Lichenas purgat ex aceto. Ruptis, convulsis, ſpaſticis nervis ſalutare. Potum alvum ſolvit cum ſale & aceto. Item menſtrua & ſecundas mulierum. Arida farina cum melle ad tussim siccam efficacissima eſt. Item ad gangrænas, & pterygia. Succus verò auriculis, & naribus, & morbo regio, minuendæque bili cum melle prodeſt. Item contra venena inter pauca potens. Ipſa herba ſtomachum & exſcreationes pectoris purgat, cum iride & melle. Urinam ciet: cavenda tamen exulceratæ veſicæ, & renum vitiis. Dicitur ſuccus &

claritatem oculorum adjuvare. Caſtor marrubii duo genera tradit: nigrum, & quod magis probat, candidum. In ovum inane ſuccum addit is, ipſumque ovum infundit melle æquis portionibus, tepefactum: vomicas rumpere, purgare, perſanare promittens: illitis etiam vulneribus a cane factis tuſo cum axungiâ veteri.

XC. Serpyllum a ſerpendo putant dictum. Quod in silveſtri evenit, in petris maximè. Sativum non ſerpit, ſed ad palmæ altitudinem increſcit. Pinguius voluntarium, & candidioribus foliis ramiſque, adversùs ſerpentes efficax, maximè cenchrin, & ſcolopendras terreſtres ac marinas, & ſcorpiones, decoctis ex vino ramis foliiſque. Fugat & odore omnes, si uratur. Et contra marinorum venena præcipuè valet. Capitis doloribus decoctum in aceto illinitur temporibus ac fronti cum roſaceo. Item phreneticis, lethargicis: contra tormina, & urinæ difficultates, anginas, vomitiones, drachmis quatuor datur. Ex aquâ bibitur & ad jocinerum desideria. Folia obolis quatuor dantur ad lienem ex aceto. Ad cruentas exſcreationes teritur in cyathis duobus aceti & mellis.

XCI. Siſymbrium silveſtre a quibuſdam thymbræum appellatum, pedali non ampliùs altitudine. Quod in riguis naſcitur,

ſimile naſturtio eſt. Utrumque efficax adverſùs aculeata animalia, ut crabrones & ſimilia. Quod in ſicco ortum, odoratum eſt, & inſeritur coronis, anguſtiore folio. Sedant utraque capitis dolorem: item epiphoras, ut Philinus tradit. Alii panem addunt: alii per ſe decoquunt in vino. Sanat & epinyctidas, cutiſque vitia in facie mulierum intra quartum diem noctibus impoſitum, diebuſque detractum. Vomitiones, ſingultus, tormina, ſtomachi diſſolutiones cohibet, ſive in cibo ſumptum, ſive ſucco potum. Non edendum gravidis, niſi mortuo conceptu. Quippe etiam impoſitum ejicit. Movet urinam cum vino potum: ſilveſtre & calculos. Quos vigilare opus ſit, excitat infuſum capiti cum aceto.

XCII. Lini ſemen cum aliis quidem in uſu eſt: & per ſe mulierum cutis vitia emendat in facie. Oculorum aciem ſucco adjuvat. Epiphoras cum thure & aquâ, aut cum myrrhâ ac vino ſedat: parotidas cum melle, aut adipe, aut cerâ: ſtomachi ſolutiones inſperſum polentæ modo: anginas in aquâ & oleo decoctum, & cum aneſo illitum. Torretur, ut alvum ſiſtat. Cœliacis, & dyſentericis imponitur ex aceto. Ad jocineris dolores eſtur cum uvâ paſſâ. Ad phthiſin utiliſſimè e ſemine fiunt ecligmata. Muſculorum, nervorum,

articulorum, cervicum duritias, cerebri membranas mitigat farina ſeminis, nitro aut ſale, aut cinere additis. Eadem cum fico idem concoquit ac maturat. Cum radice verò cucumeris silveſtris extrahit quæcumque corpori inhæreant. Sic & fracta oſſa. Serpere ulcus in vino decocta prohibet, eruptiones pituitæ cum melle. Emendat ungues ſcabros cum pari modo naſturtii: teſtium vitia & ramices cum resinâ & myrrhâ: & gangrænas ex aquâ. Stomachi dolores cum feno Græco ſextariis utriuſque decoctis in aquâ mulsâ. Inteſtinorum & thoracis perniciosa vitia, clyſtere in oleo, aut melle.

XCIII. Blitum iners videtur ac sine ſapore, aut acrimoniâ ullâ. Unde convicium ſeminis apud Menandrum faciunt mariti. Stomacho inutile eſt. Ventrem adeò turbat, ut choleram faciat aliquibus. Dicitur tamen adversùs ſcorpiones potum e vino prodeſſe, & clavis pedum illini: item lienibus, & temporum dolori, ex oleo. Hippocrates menſtrua ſiſti eo cibo putat.

XCIV. 23. Meum in Italiâ non nisi a medicis ſeritur, & iis admodum paucis. Duo genera ejus. Nobilius Athamanticum vocant, illi tamquam ab Athamante inventum, hi quoniam laudatissimum in Athamante reperiatur, foliis aneſo simile; & caule aliquando bicubitali; radicibus mul-

tis, obliquis, nigris, quibuſdam altissimis: Minùs ruſum, quàm illud alterum. Ciet urinam in aquâ potum, radice tritâ vel decoctâ. Inflationes ſtomachi mirè diſcutit. Item tormina, & vesicæ vitia: vulvarumque articulis cum melle, infantibus cum apio illitum imo ventri urinas movet.

XCV. Feniculum nobilitavere ſerpentes guſtatu, ut diximus, ſenectam exuendo, oculorumque aciem ſucco ejus reficiendo: unde intellectum eſt, hominum quoque caliginem præcipuè eo levari. Colligitur hic caule turgeſcente, & in Sole siccatur, inungiturque ex melle. Ubique hoc eſt. Laudatissimus in Iberiâ e lacrimis fit, & e ſemine recenti. Fit & e radicibus primâ germinatione incisis.

XCVI. Eſt & in hoc genere silveſtre, quod alii hippomarathron, alii myrsineum vocant, foliis majoribus, guſtu acriore, procerius, brachiali crassitudine, radice candidâ. Naſcitur in calidis, ſed ſaxosis. Diocles & aliud hippomarathri genus tradit, longo & anguſto folio, ſemine coriandri. Medicinæ in ſativo, ad ſcorpionum ictus & ſerpentium, ſemine in vino poto. Succus & auribus inſtillatur, vermiculoſque in his necat. Ipſum condimentis propè omnibus inſeritur: oxyporis etiam aptissimè. Quin & panis cruſtis ſubditur. Semen ſtomachum diſſolutum adſtringit,

vel in febribus ſumptum. Nauſeam ex aquâ tritum ſedat. Pulmonibus & jocineribus laudatiſſimum. Ventrem ſiſtit, cùm modicè ſumitur, urinam ciet, & tormina mitigat decoctum, lactiſque defectu potum mammas replet. Radix cum ptiſanâ ſumpta renes purgat, sive decocto ſucco, sive ſemine ſumpto. Prodeſt & hydropicis radix ex vino cocta. Item convulsis. Illinuntur folia tumoribus ardentibus ex aceto. Calculos vesicæ pellunt. Genituræ abundantiam quoquo modo hauſtum facit. Verendis amiciſſimum, sive ad fovendum radice cum vino coctâ, sive contritâ in oleo illitum. Multi tumoribus & ſugillatis cum cerâ illinunt. Et radice in ſucco vel cum melle contra canis morſum utuntur, & contra multipedam ex vino.

Hippomarathron ad omnia vehementius. Calculos præcipuè pellit. Prodeſt vesicæ cum vino leni, & feminarum menſtruis hærentibus. Efficacius in eo ſemen, quàm radix. Modus in utroque, quod duobus digitis tritum additur in potionem. Petrichus, qui Ophiaca ſcripsit, & Micton, qui Rhizotomumena, adversùs ſerpentes nihil hippomarathro efficacius putavere. Sanè & Nicander non in noviſſimis poſuit.

XCVII. Cannabis in silvis primùm nata eſt, nigrior foliis, & aſperior. Semen ejus extinguere genituram virorum dicitur.

Succus ex eo vermiculos aurium, & quodcumque animal intraverit, ejicit, ſed cum dolore capitis. Tantaque vis ei eſt, ut aquæ infuſa, coagulare eam dicatur. Et ideo jumentorum alvo ſuccurrit pota in aquâ. Radix contractos articulos emollit in aquâ cocta: item podagras, & ſimiles impetus. Ambuſtis cruda illinitur, ſed ſæpius mutatur priuſquam areſcat.

XCVIII. Ferula ſemen anetho ſimile habet. Quæ ab uno caule dividitur in cacumine, femina putatur. Caules eduntur decocti, commendanturque muſto ac melle, ſtomacho utiles. Sin plures ſumpti, capitis dolorem faciunt. Radix denarii pondere in vini cyathis duobus, bibitur adversùs ſerpentes. Et ipſa radix imponitur. Sic & torminibus medetur. Ex oleo autem & aceto, contra ſudores immodicos, vel in febribus proficit. Succus ferulæ alvum ſolvit fabæ magnitudine devoratus. E viridi medulla vulvis utilis, & ad omnia ea vitia. Ad ſanguinem ſiſtendum decem grana ſeminis bibuntur, in vino trita, vel medulla. Sunt qui comitialibus morbis dandum putant Lunâ quartâ, ſextâ, ſeptimâ, lingulæ menſurâ. Natura ferularum murænis infeſtissima eſt: tactæ ſiquidem eâ moriuntur. Caſtor radicis ſuccum & oculorum claritati conferre multùm putavit.

XCIX. Et de carduorum ſatu inter hortensia diximus : quapropter & medicinam ex iis non differamus. Silveſtrium genera ſunt duo, unum fruticosius a terrâ ſtatim: alterum unicaule crassius. Utrique folia pauca, ſpinoſa, muricatis cacuminibus. Sed alter florem purpureum mittit inter medios aculeos, celeriter caneſcentem, & abeuntem cum aurâ : ſcolymon Græci vocant. Hic antequam floreat contuſus atque expreſſus, illito ſucco alopecias replet. Radix cujuſcumque ex aquâ decocta potoribus sitim facere narratur. Stomachum corroborat: & vulvis (si credimus) etiam conferre aliquid traditur, ut mares gignantur. Ita enim Chæreas Atheniensis ſcripsit, & Glaucias, qui circa carduos diligentissimus videtur. Maſtiche cardui odorem commendat oris.

C. 24. Ante diſceſſum ab hortensiis, unam compositionem ex his clarissimam ſubtexemus, adversùs venenata animalia, inciſam lapide versibus in limine ædis Æſculapii. Serpylli duûm denariorum pondus : opopanacis, & mei, tantumdem singulorum, trifolii pondus denarii: anesi, & feniculi ſeminis, & ammi, & apii, denariorum ſenûm singulis generibus, ervi farinæ duodecim. Hæc tuſa cribrataque vino quàm possit excellenti, digeruntur in

paſtillos, victoriati pondere. Ex his singuli dantur ex vini mixti cyathis ternis. Hac theriacâ magnus Antiochus rex adversùs omnia venenata uſus traditur.

LIBER XXI.

Natura florum & coronamentorum.

I. 1. In hortis ſeri & coronamenta juſſit Cato, inenarrabili florum maximè ſubtilitate: quando nulli poteſt facilius eſſe loqui, quàm rerum naturæ pingere, laſcivienti præſertim, & in magno gaudio fertilitatis tam variæ ludenti. Quippe reliqua usûs alimentique gratiâ genuit: ideoque ſæcula annoſque tribuit iis. Flores verò odoreſque in diem gignit: magnâ, ut palam eſt, admonitione hominum, quæ ſpectatissimè floreant, celerrimè marceſcere. Sed ne picturâ quidem ſufficiente imagini colorum reddendæ, mixturarumque varietati, sive alterni atque multiplices inter ſe nectantur, sive privatis generum funiculis in orbem, in obliquum, in ambitum, quædam coronæ per coronas currunt.

II. 2. Tenuioribus utebantur antiqui, ſtruppos appellantes: unde nata ſtrophiola. Quin & vocabulum ipſum tardè communicatum eſt, inter ſacra tantùm & bellicos honores coronis ſuum nomen vin-

dicantibus. Cùm verò e floribus fierent ſerta, a ſerendo ſerieve appellabantur: quod apud Græcos quoque non adeò antiquitus placuit.

III. Arborum enim ramis coronari in ſacris certaminibus, mos erat primùm. Poſtea variari cœptum mixturâ verſicolori florum, quæ invicem odores coloreſque accenderet, Sicyone, ex ingenio Pauſiæ pictoris atque Glyceræ coronariæ, dilectæ admodum illi, cùm opera ejus picturâ imitaretur, & illa provocans variaret, eſſetque certamen artis ac naturæ: quales etiam nunc exſtant artificis illius tabellæ, atque in primis appellata Stephaneplocos, quâ pinxit ipſam. Idque factum eſt poſt Olympiadem centeſimam. Sic coronis e floribus receptis, paulo mox ſubiere, quæ vocantur Ægyptiæ, ac deinde hibernæ, cùm terra flores negat, ramento e cornibus tincto. Paulatimque & Romæ ſubrepsit appellatio, corollis inter initia propter gracilitatem nominatis: mox & corollariis, poſtquam e laminâ æreâ tenui inauratâ aut inargentatâ dabantur.

IV, 3. Craſſus dives, primus argento auroque folia imitatus, ludis ſuis coronas dedit. Acceſſeruntque & lemniſci, quos adjici ipſarum coronarum honos erat, propter Etruſcas, quibus jungi niſi aurei non debebant. Puri diu fuere ii. Cælare eos

primus inſtituit P. Claudius Pulcher, bracteaſque etiam philyræ dedit.

V. Semper tamen auctoritas vel ludicro quæsitarum fuit. Namque ad certamina in Circum per ludos & ipsi deſcendebant, & ſervos ſuos quique mittebant. Inde illa XII. tabularum lex: « Qui coronam parit » ipſe, pecuniave ejus virtutis ergo dui» tor ei ». Quam ſervi equive meruiſſent, pecuniâ partam lege dici, nemo dubitavit. Quis ergo honos? ut ipsi mortuo, parentibuſque ejus, dum intus positus eſſet, foriſve ferretur, sine fraude eſſet impoſita. Aliàs in uſu promiſcuo ne ludicræ quidem erant.

VI. Ingenſque & hinc ſeveritas. L. Fulvius argentarius, bello Punico ſecundo, cum coronâ roſaceâ interdiu e pergulâ ſuâ in forum proſpexiſſe dictus, ex auctoritate ſenatûs in carcerem abductus, non ante finem belli emiſſus eſt. P. Munatius, cùm demptam Marſyæ coronam e floribus capiti ſuo impoſuiſſet, atque ob id duci eum in vincula triumviri jussiſſent, appellavit tribunos plebis. Nec interceſſere illi: aliter quàm Athenis, ubi comeſſabundi juvenes ante meridiem conventus ſapientium quoque doctrinæ frequentabant. Apud nos exemplum licentiæ hujus non eſt aliud quàm filia divi Auguſti, cujus luxuriâ noctibus coronatum Marſyam, literæ illius dei gemunt.

VII. Florum quidem populus Romanus honorem Scipioni tantùm habuit. Serapio cognominabatur, propter ſimilitudinem ſuarii cujuſdam negotiatoris. Ob id erat in tribunatu plebi admodum gratus, dignuſque Africanorum familiâ. Nec erat in bonis funeris impenſa. Aſſes ergo contulit populus, ac funus elocavit, quaque præferebatur, flores e proſpectu omni ſparsit.

VIII. Et jam tunc coronæ deorum honos erant, & Larium ſpublicorum privatorumque, ac ſepulcrorum, & Manium: ſummaque auctoritas pactili coronæ. Sutiles Saliorum ſacris invenimus, & ſollemnes cenis. Transiere deinde ad roſaria: eóque luxuria processit, ut non eſſet gratia niſi mero folio: ſutilibus mox petitis ab Indiâ, aut ultra Indos. Lautiſſimum quippe habetur e nardi folio eas dari, aut veſte ſericâ verſicolores unguentis madidas. Hunc habet noviſſimè exitum luxuria feminarum.

IX. Et apud Græcos quidem de coronis privatim ſcripſere Mneſitheus atque Callimachus medici, quæ nocerent capiti: quoniam & in hoc eſt aliqua valetudinis portio, in potu atque hilaritate præcipuè odorum vi ſubrepente fallaciter, ſceleratâ Cleopatræ ſolertiâ. Namque in apparatu belli Actiaci gratificationem ip-

ſius reginæ Antonio timente, nec niſi præguſtatos cibos ſumente, fertur pavore ejus luſiſſe, extremis coronæ floribus veneno illitis, ipsâque capiti poſitâ, mox procedente hilaritate invitavit Antonium, ut coronas biberent. Quis ita timeret inſidias? Ergo concerptâ in ſcyphum incipienti haurire oppoſitâ manu: « En ego ſum, » inquit, illa, Marce Antoni, quam tu novâ præguſtantium diligentiâ caves: adeò » mihi, ſi poſſim ſine te vivere, occaſio » aut ratio deeſt ». Inde eductum cuſtodiâ bibere juſſit, illico exſpirantem. De floribus ſupra dictos ſcripſit Theophraſtus apud Græcos. Ex noſtris autem inſcripſere aliqui libros Anthologicôn: flores verò perſecutus eſt nemo, quod equidem inveniam. Nec nos nunc ſcilicet coronas nectemus: id enim frivolum eſt: ſed. de floribus, quæ videbuntur digna, memorabimus.

X. 4. Pauciſſima noſtri genera coronamentorum inter hortenſia novere, ac pæne violas roſaſque tantùm. Roſa naſcitur ſpinâ veriùs, quàm frutice, in rubo quoque proveniens, illic etiam jucundi odoris, quamvis anguſti. Germinat omnis primò incluſa granoſo cortice. Quo mox intumeſcente, & in virides alabaſtros faſtigato, paulatim rubeſcens dehiſcit, ac ſeſe pandit, in calycis medio ſui ſtantis complexa

plexa luteos apices. Uſus ejus in coronis propè minimus eſt. Oleo maceratur, idque jam a Trojanis temporibus, Homero teſte. Præterea in unguenta tranſit, ut diximus. Per ſe medicas artes præbet. Emplaſtris atque collyriis inſeritur mordaci ſubtilitate. Menſarum etiam deliciis perungendis minimè noxia.

Genera ejus noſtri fecere celeberrima, Præneſtinam & Campanam. Addidere alii Mileſiam, cui ſit ardentiſſimus colos, non excedenti duodena folia. Proximam ei Trachiniam minùs rubentem. Mox Alabandicam viliorem, albicantibus foliis. Viliſſimam verò plurimis, ſed minutiſſimis, ſpineolam. Differunt enim multitudine foliorum, aſperitate, lævore, colore, odore. Pauciſſima quina folia, ac deinde numeroſiora: cùm ſit genus ejus, quam centifoliam vocant: quæ eſt in Campaniâ Italiæ, Græciæ verò circa Philippos: ſed ibi non ſuæ terræ proventu. Pangæus mons in vicino fert, numeroſis foliis ac parvis: unde accolæ transferentes conſerunt, ipsâque plantatione proficiunt. Non autem talis odoratiſſima eſt, nec cui latiſſimum maximumque folium. Breviterque indicium eſt odoris, ſcabritia corticis. Cæpio Tiberii Cæſaris principatu, negavit centifoliam in coronas addi, præterquam extremas velut ad cardines. Nec odore,

nec ſpecie probabilis eſt, quæ Græca appellatur a noſtris, a Græcis lychnis, non nisi in humidis locis proveniens, nec umquam excedens quinque folia, violæque magnitudine, odore nullo. Eſt & alia Græcula appellata, convolutis foliorum paniculis, nec dehiſcens nisi manu coacta, ſemperque naſcenti similis, latissimis foliis. Alia funditur e caule malvaceo, folia oleæ habente, moſceuton vocant. Atque inter has media magnitudine autumnalis, quam coroneolam vocant. Omnes sine odore, præter coroneolam & in rubo natam: tot modis adulterantur. Et aliàs vera quoque plurimùm ſolo prævalet. Cyrenis odoratissima eſt: ideoque ibi unguentum pulcherrimum. Carthagine Hiſpaniæ, hieme totâ præcox. Refert & cæli temperies. Quibuſdam enim annis minùs odorata provenit. Præterea omnis siccis quàm humidis odoratior. Seri nec pinguibus vult, nec argilloſis locis, nec riguis, contenta raris, propriéque ruderatum agrum amat. Præcox Campana eſt, ſera Mileſia. Novissimè tamen desinit Præneſtina. Fodiuntur altiùs quàm fruges, leviùs quàm vites. Tardissimè proveniunt ſemine, quod in ipſo cortice eſt, ſub ipſo flore, opertum lanugine: ob id potiùs caule conciſo inſeruntur: & ocellis radicis, ut arundo, unum genus inſeritur pallidæ, ſpinoſæ,

longiſsimis virgis, quinquefoliæ, quæ e Græcis altera eſt. Omnis autem reciſione atque uſtione proficit: tranſlatione quoque, ut vitis, optimè ociſsiméque provenit, ſurculis quaternûm digitorum longitudine, aut ampliore, poſt Vergiliarum occaſum ſata: dein per Favonium tranſlata, pedalibus intervallis crebróque circumfoſſa. Qui præcocem faciunt, pedali circa radicem ſcrobe aquam calidam infundunt germinare incipiente calyce.

XI. 5. Lilium roſæ nobilitate proximum eſt, & quadam cognatione unguenti oleique, quod lirinon appellatur. Et impoſitum etiam maximè roſas decet, medio proventu earum incipiens. Nec ulli florum excelſitas major, interdum cubitorum trium, languido ſemper collo, & non ſufficiente capitis oneri. Candor ejus eximius, foris ſtriati, & ab anguſtiis in latitudinem paulatim ſeſe laxantis effigie calathi, reſupinis per ambitum labris, tenuique filo, & ſemine, ſtantibus in medio crocis. Ita odor, colorque duplex, & alius calycis, alius ſtaminis, differentiâ anguſtâ. In unguenti verò oleique uſu, & folia non ſpernuntur.

Eſt flos non diſsimilis illi in herbâ, quam convolvulum vocant, naſcens per fruteta, nullo odore, nec crocis intus: candorem tantùm referens, ac veluti naturæ rudimentum lilia facere condiſcentis.

Alba lilia iiſdem omnibus modis ſeruntur, quibus roſa: & hoc ampliùs lacrimâ ſuâ, ut hippoſelinum: nihilque eſt fecundius, unâ radice quinquagenos ſæpe emittente bulbos. Eſt & rubens lilium, quod Græci crinon vocant. Alii florem ejus cynorrhodon. Laudatissimum in Antiochiâ, & Laodiceâ Syriæ, mox in Phaſelide. Quartum locum obtinet in Italiâ naſcens.

XII. Sunt & purpurea lilia, aliquandò gemino caule, carnosiore tantùm radice, majoriſque bulbi, ſed unius: narciſſum vocant. Hujus alterum genus flore candido, calyce purpureo. Differentia a liliis eſt & hæc, quòd narcissis folia in radice ſunt, probatissimis in Lyciæ montibus. Tertio generi cetera eadem, calyx herbaceus. Omnes ſerotini. Poſt Arcturum enim florent, ac per æquinoctium autumnum.

XIII. Inventa eſt & in his ratio inſerendi, monſtrificis hominum ingeniis. Colliguntur namque menſe Julio ſcapi areſcentes, liliaque ſuſpenduntur in fumo. Dein nudantibus ſe nodulis, in fæce nigri vini, vel Græci, menſe Martio macerantur, ut colorem percipiant, atque ita in ſcrobiculis ſeruntur, heminis fæcis circumfusis. Sic fiunt purpurea lilia: mirumque, tingui aliquid, ut naſcatur infectum.

XIV. 6. Violis honos proximus. Earumque plura genera. Purpureæ, luteæ, al-

bæ: plantis omnes, ut olus, ſatæ. Ex iis verò, quæ ſponte apricis & macris locis proveniunt, purpureæ, latiore folio, ſtatim ab radice carnoſo, exeunt: ſolæque Græco nomine a ceteris diſcernuntur, appellatæ ia, & ab his ianthina veſtis. E ſativis maxima auctoritas luteis. Genera iis Tuſculana, & quæ marina appellatur, folio aliquantò latiore, ſed minùs odorato. In totum verò sine odore, minutoque folio Calatiana, munus autumni, ceteræ veris.

XV. Proxima ei caltha eſt concolori amplitudine. Vincit numero foliorum marinam, quinque non excedentem. Eadem odore ſuperatur: eſt enim gravis calthæ. Non levior ei, quam ſcopam regiam appellant: quamquam folia ejus olent, non flores.

XVI. Bacchar quoque radicis tantùm odoratæ eſt, a quibuſdam nardum ruſticum appellatum. Unguenta ex eâ radice fieri ſolita apud antiquos, Ariſtophanes priſcæ comœdiæ poeta teſtis eſt. Unde quidam errore falſo barbaricam eam appellabant. Odor eſt ei cinnamomo proximus. Gracili ſolo nec humido provenit. Simillimum ei, combretum appellatur, foliorum exilitate uſque in fila attenuatâ, & procerius quàm bacchar: hæc ſunt tantùm. Sed eorum quoque error corrigen-

dus eſt, qui bacchar ruſticum nardum appellavere. Eſt enim alia herba sic cognominata, quam Græci aſaron vocant, cujus ſpeciem figuramque diximus in nardi generibus. Quin immo aſaron invenio vocitari, quoniam in coronas non addatur.

XVII. Crocum silveſtre optimum: ſerere in Italiâ minimè expedit, ad ſcripula uſque singula areis decoquentibus. Seritur radicis bulbo. Sativum latius, majuſque, & nitidius, ſed multò lenius, degenerans ubique, nec fecundum etiam Cyrenis, ubi ſemper flores laudatissimi. Prima nobilitas Cilicio, & ibi in Coryco monte: dein Lyciæ monte Olympo: mox Centuripino Siciliæ. Aliqui Phlegræo ſecundum locum dedêre. Adulteratur nihil æquè. Probatio sinceri, si impositâ manu crepat, veluti fragile. Humidum enim, quod evenit adulteratione, cedit. Altera probatio: si manu prolatâ ad ora leniter faciem oculoſque mordeat. Eſt per ſe genus ſativi blandissimum vulgò, cùm sit mediocre, dialeucon vocant. Contrà Cyrenaico vitium, quod omni croco nigrius eſt, & celerrimè marceſcit. Optimum ubicumque quod pinguissimum, & brevis capilli: pessimum verò, quod situm redolet. Mucianus auctor eſt, in Lyciâ anno ſeptimo aut octavo transferri in locum ſubactum, atque ita degenerans renovari. Uſus ejus in co-

ronis nuſquam. Herba enim eſt folio anguſto pæne in capillamenti modum. Sed vino mirè congruit, præcipuè dulci: tritum ad theatra replenda. Floret Vergiliarum occaſu paucis diebus, folioque florem expellit. Viret brumâ. Colligitur; ſiccatur umbrâ, meliùs etiam hibernâ. Carnoſa & illi radix, vivaciorque quàm ceteris. Gaudet calcari & atteri pede, quo meliùs provenit. Ideo juxta ſemitas ac fontes lætiſsimum. Trojanis temporibus jam erat honos ei. Hos certè flores Homerus tres laudat, loton, crocon, hyacinthum.

XVIII. 7. Omnium autem odoramentorum, atque adeo herbarum differentia eſt in colore, & odore, & ſucco. Odorato ſapor raró ulli non amarus: e contrario dulcia raró odorata. Itaque & vina muſtis odoratiora, & ſilveſtria magis omnia ſativis. Quorumdam odor ſuavior e longinquo, propiùs admotus hebetatur, ut violæ. Roſa recens a longinquo olet, ſicca propiùs. Omnis autem verno tempore acrior, & matutinis: quidquid ad meridianas horas diei vergit, hebetatur. Novella quoque vetuſtis minùs odorata. Acerrimus tamen odor omnium æſtate mediâ. Roſa & crocum odoratiora, cùm ſerenis diebus leguntur: & omnia in calidis, quàm in frigidis. In Ægypto tamen minimè odo-

rati flores, quia nebuloſus & roſcidus aer eſt a Nilo flumine. Quorumdam ſuavitati gravitas ineſt. Quædam, dum virent, non olent, propter humorem nimium: ut buceros, quod eſt fenum Græcum. Acutus odor non omnium sine ſucco eſt, ut violæ, roſæ, croco. Quæ verò ex acutis ſucco carent, eorum omnium odor gravis, ut in lilio utriuſque generis. Abrotonum & amaracus acres habent odores. Quorumdam flos tantùm jucundus, reliquæ partes ignavæ, ut violæ, ac roſæ. Hortenſiorum odoratissima quæ sicca, ut ruta, menta, apium, & quæ in siccis naſcantur. Quædam vetuſtate odoratiora, ut cotonea: eademque decerpta, quàm in ſuis radicibus. Quædam non nisi defracta, aut ex attritu olent: alia non nisi detracto cortice: quædam verò non nisi uſta: sicut thura myrrhæque. Flores triti omnes amariores, quàm intacti. Aliqua arida diutiùs odorem continent, ut melilotos. Quædam locum ipſum odoratiorem faciunt, ut iris: quin & arborem totam, cujuſcumque radices attingit. Heſperis noctu magis olet, inde nomine invento. Animalium nullum odoratum, nisi si de pantheris, quod dictum eſt, credimus.

XIX. Illa quoque omittenda differentia eſt, odoramentorum multa nihil pertinere ad coronamenta, ut irin, atque ſa-

liuncam, quamquam nobiliſſimi odoris utramque. Sed iris radice tantùm commendatur, unguentis & medicinæ naſcens. Laudatiſſima in Illyrico, & ibi quoque non in maritimis, ſed in silveſtribus Drilonis, & Naronæ. Proxima in Macedoniâ, longiſſima hæc & candicans, & exilis. Tertium locum habet Africana, ampliſſima inter omnes, guſtuque amariſſima. Illyrica quoque duorum generum eſt: raphanitis a ſimilitudine: & quæ melior, rhizotomos ſubrufa. Optima, quæ ſternutamenta tactu movet. Caulem habet cubitalem, erectum. Floret diverſi coloris ſpecie, ſicut arcus cæleſtis, unde & nomen. Non improbatur & Piſidica. Et foſſuri tribus antè menſibus mulsâ aquâ circumfuſâ, hoc veluti placamento terræ blandiuntur, circumſcriptâ mucrone gladii orbe triplici: & cùm legerint eam, protinus in cælum adtollunt. Natura eſt fervens, tractataque puſulas ambuſti modo facit. Præcipitur ante omnia, ut caſti legant. Teredines non ſicca modò, verùm & in terrâ celerrimè ſentit. Optimum antea irinum Leucade & Elide ferebatur: jampridem enim & ſeritur: nunc e Pamphyliâ: ſed Cilicium maximè laudatur, atque e Septemtrionalibus.

XX. Saliunca folio quidem ſubbrevi, & quod necti non poſſit, radici numero-

ſæ cohæret, herba veriùs quàm flos, denſa veluti manu preſſa, breviterque ceſpes ſui generis. Pannonia hanc gignit & Norici, Alpiumque aprica : urbium, Eporedia : tantæ ſuavitatis, ut metallum eſſe cœperit. Veſtibus interponi eam gratissimum.

XXI. Sic & apud Græcos polion herbam, inclytam Muſæi & Hesiodi laudibus, ad omnia utilem prædicantium, ſuperque cetera ad famam etiam ac dignitates, prorſuſque miram, si modò (ut tradunt) folia ejus mane candida, meridie purpurea, Sole occidente cærulea aſpiciuntur. Duo genera ejus : campeſtre, majus : silveſtre, quod minus eſt. Quidam teuthrion vocant. Folia canis hominis similia, a radice protinus, numquam palmo altiora.

XXII. 8. Et de odoratis floribus ſatis dictum : in quibus unguento viciſſe naturam gaudens luxuria, veſtibus quoque provocavit eos flores qui colore commendantur. Hos animadverto tres eſſe principales. Rubentem, in cocco, qui a rosis migrante gratiâ, idem trahitur ſuſpectu & in purpuras Tyrias, dibaphaſque, ac Laconicas. Alium in amethyſto, qui a violâ, & ipſe in purpureum, quemque ianthinum appellavimus. Genera enim tractamus, in ſpecies multas ſeſe ſpargentia. Tertius eſt, qui, propriè conchylii intelligitur, multis modis : unus in heliotro-

pio, & in aliquo ex his plerumque ſaturatior: alius in malvâ, ad purpuram inclinans: alius in violâ ſerotinâ, conchyliorum vegetissimus. Paria nunc componuntur, & natura atque luxuria depugnant. Lutei video honorem antiquissimum, in nuptialibus flammeis totum feminis conceſſum: & fortassis ideo non numerari inter principales, hoc eſt, communes maribus ac feminis, quoniam ſocietas principatum dedit.

XXIII. Amarantho non dubiè vincimur. Eſt autem ſpica purpurea veriùs, quàm flos aliquis, & ipſe sine odore. Mirum in eo, gaudere decerpi & lætiùs renaſci. Provenit Auguſto menſe: durat in autumnum. Alexandrino palma, qui decerptus adſervatur. Miréque, poſtquam defecere cuncti flores, madefactus aquâ reviveſcit, & hibernas coronas facit. Summa ejus natura in nomine eſt, appellato, quoniam non marceſcat.

XXIV. In nomine & cyani colos: item holochrysi. Omnes autem hi flores non fuere in uſu Alexandri Magni ætate, quoniam proximi a morte ejus auctores siluere de illis: quo manifeſtum eſt poſtea placuiſſe. A Græcis tamen repertos quis dubitet: non aliter Italiâ uſurpante nomina illorum?

XXV. At Hercules petilio ipſâ nomen

impoſuit, autumnali, circaque vepres naſcenti, & tantùm colore commendato, qui eſt roſæ silveſtris. Folia parva, quina. Mirumque in eo flore, inflecti cacumen, & non nisi retorto folia naſci, parvo calyce, ac versicolori, luteum ſemen includente.

Luteus & bellio paſtillicantibus quinquagenis quinis barbulis coronatur. Pratenſes hi flores, ac sine uſu plerique, & ideo sine nominibus. Quin & his ipsis alia alii vocabula imponunt.

XXVI. Chryſocome sive chrysitis, non habet Latinam appellationem. Palmi altitudine eſt, comantibus fulgore auri corymbis, radice nigrâ, ex auſtero dulci, in petrosis opaciſque naſcens.

XXVII. 9. Et fere peractis colorum quoque celeberrimis, tranſeat ratio ad eas coronas, quæ varietate ſolâ placent. Duo earum genera, quando aliæ flore conſtant, aliæ folio. Florem eſſe dixerim geniſtas: (namque & iis decerpitur luteus:) item rhododendron: item zizipha, quæ & Cappadocia vocantur: his odoratus, similis olearum floribus. In vepribus naſcitur cyclaminum, de quo plura aliàs. Flos ejus colossinus in coronas admittitur.

XXVIII. Folia in coronamentis ſmilacis & ederæ, corymbique earum obtinent principatum, de quibus in fruticum loco

abundè diximus. Sunt & alia genera nominibus Græcis indicanda, quia noſtris majore ex parte hujus nomenclaturæ defuit cura. Et pleraque eorum in exteris terris naſcuntur, nobis tamen conſectanda, quoniam de naturâ ſermo, non de Italiâ eſt.

XXIX. Ergo in coronamenta folio venêre melothron, ſpiræa, origanon, cneoron, quod casiam Hyginus vocat: & quod cunilaginem, quæ conyza: meliſſophyllon quod apiaſtrum: meliloton, quod ſertulam Campanam vocamus. Eſt enim in Campaniâ Italiæ laudatissima, Græcis in Sunio: mox Chalcidica & Cretica: ubicumque verò aſperis & silveſtribus nata. Coronas ex eâ antiquitus factitatas, indicio eſt nomen ſertulæ, quod occupavit. Odor ejus croco vicinus eſt, & flos, ipſa cana. Placet maximè foliis brevissimis atque pinguissimis.

XXX. Folio coronat & trifolium. Tria ejus genera. Minyanthes vocant Græci, alii aſphaltion, majore folio, quo utuntur coronarii. Alterum acuto, oxytriphyllon. Tertium ex omnibus minutissimum. Inter hæc nervosi cauliculi quibuſdam, ut marathro, hippomarathro, myophono. Utuntur e ferulis & corymbis, & ederæ flore purpureo. Eſt & in alio genere earum silveſtribus rosis similis. Et in iis quoque co-

los tantùm delectat, odor autem abeſt.

10. Et cneori duo genera, nigri atque candidi. Hoc & odoratum: ramoſa ambo. Florent poſt æquinoctium autumnum. Totidem & origani in coronamentis ſpecies. Alterius enim nullum ſemen. Id, cui odor eſt, Creticum vocatur.

XXXI. Totidem & thymi: candidum, ac nigricans. Floret autem circa ſolſtitia, cùm & apes decerpunt, & augurium mellis eſt. Proventum enim ſperant apiarii largè floreſcente eo. Læditur imbribus, amittitque florem. Semen thymi non poteſt deprehendi, cùm origani perquam minutum, non tamen fallat. Sed quid intereſt occultaſſe id naturam? In flore ipſo intelligitur, ſatoque eo naſcitur. Quid non tentavere homines? Mellis Attici in toto orbe ſumma laus exiſtimatur. Ergo tranſlatum eſt ex Atticâ thymum, & vix flore (uti docemus) ſatum. Sed alia ratio naturæ obſtitit, non durante Attico thymo, niſi in adflatu maris. Erat quidem hæc opinio antiqua in omni thymo, ideoque non naſci in Arcadiâ. Tunc oleam non putabant gigni, niſi intra CCC. ſtadia a mari. Thymis quidem nunc etiam lapideos campos in provinciâ Narbonenſi refertos ſcimus: hoc pæne ſolo reditu, e longinquis regionibus pecudum millibus convenientibus, ut thymo veſcantur.

XXXII. Et conyzæ duo genera in coronamentis, mas ac femina. Differentia in folio. Tenuius feminæ, & conſtrictius, anguſtiuſque: imbricatum maris, & ramoſius. Flos quoque magis ſplendet ejus, ſerotinus utrique poſt Arcturum. Mas odore gravior, femina acutior: & ideo contra beſtiarum morſus aptior. Folia feminæ mellis odorem habent. Maſculæ radix a quibuſdam libanotis appellatur, de quâ diximus.

XXXIII. Et tantùm folio coronant. Jovis flos, amaracus, hemerocalles, abrotonum, helenium, siſymbrium, ſerpyllum, omnia ſurculoſa, roſæ modo. Colore tantùm placet Jovis flos, odor abeſt: sicut & illi, qui Græcè phlox vocatur. Et ramis autem & folio odorata ſunt, excepto ſerpyllo. Helenium e lacrimis Helenæ dicitur natum, & ideo in Helene inſulâ laudatissimum. Eſt autem frutex humi ſe ſpargens dodrantalibus ramulis, folio simili ſerpyllo.

XXXIV. Abrotonum odore jucundè gravi floret: eſt autem flos aurei coloris. Vacuum ſponte provenit. Cacumine ſuo ſe propagat. Seritur autem ſemine meliùs, quàm radice aut ſurculo: ſemine quoque non sine negotio: plantaria transferuntur. Sic & Adonium. Utrumque æſtate. Alsioſa enim admodum ſunt: & Sole tamen

nimio læduntur. Sed ubi convaluere, rutæ vice fruticant. Abrotono ſimile odore leucanthemum eſt, flore albo folioſum.

XXXV. 11. Amaracum Diocles medicus & Sicula gens appellavere, quod Ægyptus & Syria ſampſuchum. Seritur utroque genere, & ſemine & ramo, vivacius ſupradictis, & odore melius. Copioſum amaraco æquè, quàm abrotono, ſemen. Sed abrotono radix una & altè deſcendens: ceteris in ſummâ terrâ leviter hærens. Reliquorum ſatio autumno fere incipiente, nec non & vere quibuſdam locis, quæ umbrâ gaudent, & aquâ, ac fimo.

XXXVI. Nyctegreton inter pauca miratus eſt Democritus, coloris hyſgini, folio ſpinæ, nec a terrâ ſe adtollentem, præcipuam in Gedrosiâ narrat. Erui poſt æquinoctium vernum radicitus, ſiccarique ad Lunam triginta diebus, ita lucere noctibus. Magos Parthorumque reges uti hac herbâ ad vota ſuſcipienda. Eamdem vocari chenomychon, quoniam anſeres a primo conſpectu ejus expaveſcant: ab aliis nyctalopa, quoniam e longinquo noctibus fulgeat.

XXXVII. Melilotos ubique naſcitur: laudatiſſima tamen in Atticâ: ubicumque verò recens nec candicans, & croco quàm ſimillima: quamquam in Italiâ odoratior candida.

XXXVIII. Florum prima ver nuntiantium viola alba. Tepidioribus verò locis etiam hieme emicat. Poſtea quæ ion appellatur, & purpurea. Proximè flammea, quæ & phlox vocatur, silveſtris dumtataxat. Cyclaminum bis anno, vere & autumno: æſtates hiemeſque fugit. Seriores ſuprà dictis aliquando narciſſus & lilium trans maria: in Italiâ quidem, ut diximus, poſt roſam. Nam in Græciâ tardiùs etiamnum anemone. Eſt autem hæc silveſtrium bulborum flos, aliaque quàm quæ dicetur in medicinis. Sequitur œnanthe, melianthum: ex silveſtribus heliochryſos. Deinde alterum genus anemones, quæ limonia vocatur. Poſt hanc gladiolus comitatus hyacinthis. Novissima roſa: eademque prima deficit, exceptâ ſativâ: e ceteris hyacinthus maximè durat, & viola alba, & œnanthe: ſed hæc ita, si divulſa crebrò prohibeatur in ſemen abire. Naſcitur locis tepidis. Odor idem ei, qui germinantibus uvis, atque inde nomen.

Hyacinthum comitatur fabula duplex, luctum præferens ejus quem Apollo dilexerat, aut ex Ajacis cruore editi, ita diſcurrentibus venis, ut Græcarum literarum figura A I legatur inſcripta.

Heliochryſos florem habet auro similem, foliùm tenue, cauliculum quoque gracilem, ſed durum. Hoc coronare ſe

Magi, si & unguenta ſumantur ex auro, quod apyron vocant, ad gratiam quoque vitæ gloriamque pertinere arbitrantur. Et verni quidem flores hi ſunt.

XXXIX. Succedunt illis æſtivi, lychnis, & Jovis flos, & alterum genus lilii. Item tiphyon, & amaracus, quem Phrygium cognominant. Sed maximè ſpectabilis pothos. Duo genera hujus: unum, cui flos hyacinthi eſt: alterum candidius, qui fere naſcitur in tumulis, quoniam fortius durat. Et iris æſtate floret. Abeunt & hi, marceſcuntque. Alii rurſus ſubeunt autumno: tertium genus lilii: & crocum in utroque genere: unum hebes, alterum odoratum: primis omnia imbribus emicantia. Coronarii quidem & ſpinæ flore utuntur: quippe cùm ſpinæ albæ cauliculi inter oblectamenta gulæ quoque condiantur. Hic eſt trans maria ordo florum. In Italiâ violis ſuccedit roſa: huic intervenit lilium: roſam cyanus excipit, cyanum amaranthus. Nam vincapervinca ſemper viret, in modum lineæ foliis geniculatim circumdata, topiaria herba. Inopiam tamen florum aliquando ſupplet. Hæc a Græcis chamædaphne vocatur.

XL. Vita longiſſima violæ albæ trimatu. Ab eo tempore degenerat. Roſa & quinquennium perfert, nec reciſa, nec aduſta. Illo enim modo juveneſcit. Dixi-

mus & terram referre plurimùm. Nam & in Ægypto sine odore hæc omnia: tantúmque myrtis odor præcipuus. Alicubi etiam binis mensibus antecedit germinatio omnium. Roſaria a Favonio foſſa oportet eſſe, iterumque ſolſtitio. Et id agendum, ut intra id tempus purgata ac pura sint.

XLI. 12. Verùm hortis coronamentiſque maximè alvearia & apes conveniunt, res præcipui quæſtûs compendiique, cùm favit. Harum ergo causâ oportet ſerere thymum, apiaſtrum, roſam, violas, lilium, cytiſum, fabam, erviliam, cunilam, papaver, conyzam, casiam, melilotum, meliſſophyllum, cerinthen. Eſt autem cerinthe folio candido, incurvo, cubitalis, capite concavo, mellis ſuccum habente. Horum floris avidissimæ ſunt, atque etiam sinapis, quod miremur, cùm olivæ florem ab his non attingi conſtet. Ideoque hanc arborem procul eſſe melius sit: cùm aliquas quàm proximè ſeri conveniat, quæ & evolantium examina invitent, nec longiùs abire patiantur.

XLII. Cornum quoque arborem caveri oportet: flore ejus deguſtato, alvo citâ moriuntur. Remedium, ſorba contuſa e melle præbere his, vel urinam hominum, vel boum, aut grana Punici mali, amineo vino conſperſa. At geniſtas circumſeri alveariis gratissimum.

XLIII. Mirum eſt dignumque memoratu, de alimentis quod comperi. Hoſtilia vicus adluitur Pado. Hujus inquilini pabulo circà deficiente imponunt navibus alvos, noctibuſque quina millia paſſuum contrario amne naves ſubvehunt. Egreſſæ luce apes paſtæque, ad naves quotidie remeant, mutantes locum, donec pondere ipſo pressis navibus plenæ alvi intelligantur, revectiſque eximantur mella. Et in Hiſpaniâ mulis provehunt, simili de causâ.

XLIV. 13. Tantúmque pabulum refert, ut mella quoque venenata fiant. Heracleæ in ponto, quibuſdam annis perniciosissima exsiſtunt, ab iiſdem apibus facta. Nec dixere auctores, e quibus floribus ea fierent. Nos trademus, quæ comperimus. Herba eſt ab exitio & jumentorum quidem, ſed præcipuè caprarum, appellata ægolethron. Hujus flores concipiunt noxium virus, aquoſo vere marceſcentes. Ita fit, ut non omnibus annis ſentiatur hoc malum. Venenati ſigna ſunt, quòd omnino non denſatur, quòd color magis rutilus eſt, odor alienus, ſternutamenta protinus movens, quòd ponderosius innoxio. Qui edêre, abjiciunt ſe humi, refrigerationem quærentes : nam & ſudore diffluunt. Remedia ſunt multa, quæ ſuis locis dicemus. Sed quoniam ſtatim repræſentari aliqua in tantis insidiis oportet, mulſum vetus e melle

optimo & rutâ : ſalſamenta etiam, si rejiciantur ſumpta crebrò. Certumque eſt id malum per excrementa ad canes etiam pervenire, similiterque torquēri eos. Mulſum tamen ex eo inveteratum, innocuum eſſe conſtat : & feminarum cutem nullo meliùs emendari cum coſto, ſugillata cum aloe.

XLV. Aliud genus in eodem Ponti situ, gente Sannorum, mellis, quod ab inſaniâ, quam gignit, mænomenon vocant. Id exiſtimatur contrahi flore rhododendri, quo ſcatent silvæ. Genſque ea, cùm ceram in tributa Romanis præſtet, mel (quoniam exitiale eſt) non vendit. Et in Perside, & in Mauretaniæ Cæſariensis Gætuliâ, conterminâ Maſſæſylis, venenati favi gignuntur : quidamque a parte, quo nihil eſſe fallacius poteſt, nisi quòd livore deprehenduntur. Quid sibi voluiſſe naturam iis arbitremur insidiis, ut ab iiſdem apibus, nec omnibus annis fierent, aut non totis favis ? Parum erat genuiſſe rem, in quâ venenum facillimè daretur : etiamne hoc ipſa in melle tot animalibus dedit ? Quid sibi voluit, nisi ut cautiorem minúſque avidum faceret hominem ? non enim & ipsis jam apibus cuſpides dederat, & quidem venenatas ? remedio adversùs has utique non differendo. Ergo malvæ ſucco, aut foliorum ederæ perungi ſalutare

eſt, vel percuſſos ea bibere. Mirum tamen eſt, venena portantes ore, fingenteſque ipſas non mori: nisi quòd illa domina rerum omnium hanc dedit repugnantiam apibus: sicut contra ſerpentes Pſyllis Marsiſque inter homines.

XLVI. 14. Aliud in Cretâ miraculum mellis. Mons eſt Carma IX. M. paſſuum ambitu: intra quod ſpatium muſcæ non reperiuntur, natumque ibi mel nuſquam attingunt. Hoc experimento singulare medicamentis eligitur.

XLVII. Alvearia orientem æquinoctialem ſpectare convenit. Aquilonem evitent: nec Favonium minùs. Alvos optimas e cortice, ſecundas ferulâ, tertias vimine. Multi eas & ſpeculari lapide fecere, ut operantes intus ſpectarent. Circumlini alvos fimo bubulo utilissimum, operculum a tergo eſſe ambulatorium, ut proferatur intus, si magna sit alvus, aut ſterilis operatio, ne deſperatione curam abjiciant: id paulatim reduci, fallente operis incremento. Alvos hieme ſtramento operiri, crebrò ſuffiri, maximè fimo bubulo. Cognatum hoc iis, innaſcentes beſtiolas necat, araneos, papiliones, teredines: apeſque ipſas excitat. Et araneorum quidem exitium facilius eſt: papilio peſtis major. Tollitur vere, cùm matureſcit malva, noctu, interlunio, cælo ſereno, accensis lucernis ante

alvos. In eam flammam ſeſe ingerunt.

XLVIII. Si cibus deeſſe cenſeatur apibus, uvas paſſas siccaſve, ficoſque tuſas, ad fores earum poſuiſſe conveniet : item lanas tractas madentes paſſo, aut defruto, aut aquâ mulsâ : gallinarum etiam crudas carnes. Quibuſdam etiam æſtatibus iidem cibi præſtandi, cùm siccitas continua florum alimentum abſtulit. Alvorum, cùm mel eximitur, illini oportet exitus, meliſſophyllo aut geniſtâ tritis : aut medias albâ vite præcingere, ne apes diffugiant. Vaſa mellaria aut favos lavari aquâ præcipiunt : hac decoctâ, fieri ſaluberrimum acetum.

XLIX. Cera fit expressis favis, ſed antè purificatis aquâ, & triduò in tenebris siccatis, quarto die liquatis igni in novo fictili, aquâ favos tegente, tunc ſportâ colatis. Rurſus in eâdem ollâ coquitur cera cum eâdem aquâ, excipiturque alia frigida, vasis melle circumlitis. Optima, quæ Punica vocatur. Proxima quàm maximè fulva, odoriſque mellei, pura, natione autem Pontica, quam conſtare equidem miror inter venenata mella: deinde Cretica, plurimùm enim ex propoli habet, de quâ diximus in naturâ apum. Poſt has Corsica, quoniam ex buxo fit, habere quamdam vim medicaminis putatur. Punica fit hoc modo. Ventilatur ſub divo ſæpius cera ful-

va. Deinde fervet in aquâ marinâ, ex alto petitâ, addito nitro. Inde lingulis hauriunt florem, id eſt, candidissima quæque, transfunduntque in vas, quod exiguum frigidæ habeat. Et rurſus marinâ decoquunt ſeparatim: dein vas ipſum refrigerant. Et cùm hæc ter fecere, junceâ crate ſub dio siccant Sole, Lunâque: hæc enim candorem facit. Sol siccat: & ne liquefaciat, protegunt tenui linteo. Candidissima verò fit, poſt inſolationem etiamnum recocta. Punica medicinis utilissima. Nigreſcit cera addito chartarum cinere, sicut anchusâ admixtâ rubet. Varioſque in colores pigmentis traditur, ad edendas similitudines, & innumeros mortalium uſus, parietumque etiam & armorum tutelam. Cetera de melle apibuſque in naturâ earum dicta ſunt. Et hortorum quidem omnis fere ratio peracta eſt.

L. 15. Sequuntur herbæ ſponte naſcentes, quibus pleræque gentium utuntur in cibis, maximéque Ægyptus, frugum quidem fertilissima, ſed ut propè ſola iis carere poſsit: tanta eſt ciborum ex herbis abundantia. In Italiâ paucissimas novimus, fraga, tamnum, ruſcum, batin marinam, batin hortenſiam, quam aliqui aſparagum Gallicum vocant. Præter has paſtinacam pratenſem, lupum ſalictarium, eaque veriùs oblectamenta, quàm cibos.

LI.

LI. In Ægypto nobiliſsima eſt colocaſia, quam cyamon aliqui vocant. Hanc e Nilo metunt, caule, cùm coctus eſt, araneoſo in mandendo: thyrſo autem, qui inter folia emicat, ſpectabili: foliis latiſsimis, si arboreis compararentur, ad similitudinem eorum quæ perſonata in noſtris amnibus vocamus. Adeóque Nili ſui dotibus gaudent, ut implexis colocasiæ foliis in variam ſpeciem vaſorum, potare gratiſsimum habeant. Seritur jam hæc in Italiâ.

LII. In Ægypto proxima auctoritas cichorio eſt, quam diximus intubum erraticum. Naſcitur poſt Vergilias. Floret particulatim. Radix ei lenta, quare etiam ad vincula utuntur illâ. Anthalium longiùs a flumine naſcitur, meſpili magnitudine & rotunditate, sine nucleo, sine cortice, folio cyperi. Mandunt igni paratum: mandunt & œtum, cui pauca folia minimaque, verùm radix magna. Arachidna quidem & aracos, cùm habent radices ramoſas ac mutiplices, nec folium, nec herbam ullam, aut quidquam aliud ſupra terram habent. Reliqua vulgarium in cibis apud eos herbarum nomina, candryala, hypochœris, & caucalis, anthriſcum, ſcandix, quæ ab aliis tragopogon vocatur, foliis croco simillimis: parthenium, ſtrychnum, corchorus, & æquinoctio naſcentes aphace, acinos: epipetron

vocant, quæ numquam floret. At e contrario aphace ſubinde marceſcente flore emittit alium, totâ hieme, totoque vere, uſque in. æſtatem.

LIII. Multas præterea ignobiles habent: ſed maximè celebrant cnicon Italiæ ignotam, ipsis autem oleo, non cibo gratam. Hoc faciunt e ſemine ejus. Differentia prima, silveſtris & ſativæ. Silveſtrium duæ ſpecies: una mitior eſt, simili caule, tamen rigido: itaque & colu antiquæ mulieres utebantur ex illis: quare quidam atractylida vocant. Semen ejus candidum & grande, amarum. Altera hirſutior, toroſiore caule, & qui pæne humi ſerpat, minuto ſemine. Aculeatarum generis hæc eſt: quoniam diſtinguenda ſunt & genera.

LIV. Ergo quædam herbarum ſpinoſæ ſunt, quædam sine ſpinis. Spinoſarum multæ ſpecies. In totum ſpina eſt aſparagus, ſcorpio: nullum enim folium habet. Quædam ſpinoſa, foliata ſunt, ut carduus, eryngion, glycyrrhiza, urtica. Iis enim omnibus foliis ineſt aculeata mordacitas. Aliqua & ſecundùm ſpinam habent folium, ut tribulus, & ononis. Quædam in folio habent & in caule, ut pheos, quod aliqui ſtœben appellavere. Hippophaes ſpinis geniculatum: tribulo proprietas, quòd & fructum ſpinoſum habet.

LV. Ex omnibus his generibus urtica

maximè noſcitur, acetabulis in flore purpuream lanuginem fundentibus, ſæpe altior binis cubitis. Plures ejus differentiæ: Silveſtris, quam & feminam vocant: mitiorque. Et in silveſtri, quæ dicitur canina, acrior, caule quoque mordaci, fimbriatis foliis. Quæ verò etiam odorem fundit, Herculanea vocatur. Semen omnibus copioſum, nigrum. Mirum sine ullis ſpinarum aculeis lanuginem ipſam eſſe noxiam, & tactu tantùm leni pruritum, puſulaſque confeſtim aduſto similes exsiſtere. Notum eſt & remedium olei. Sed mordacitas non protinus cum ipsâ herbâ gignitur, nec nisi Solibus roborata. Incipiens quidem ipſa naſci vere, non ingrato, multis etiam religioſo in cibo eſt, ad pellendos totius anni morbos. Silveſtrium quoque radix omnem carnem teneriorem facit, simulque cocta innoxia eſt. Morſu carens, lamium vocatur. De ſcorpione dicemus inter medicas.

LVI. 16. Carduus & folia & caules ſpinoſæ lanuginis habet. Item acorna, leucacanthos, chalceos, cnicos, polyacanthos, onopyxos, helixine, ſcolymos. Chamæleon, in foliis non habet aculeos. Eſt & illa differentia, quòd quædam in iis multicaulia ramoſaque ſunt, ut carduus. Uno autem caule, nec ramoſum, cnicos. Quædam cacumine tantùm ſpinoſa ſunt, ut eryn-

gium. Quædam æſtate florent, ut tetralix, & helixine. Scolymus quoque floret ſerò & diu. Acorna colore tantùm rufo diſtinguitur, & pinguiore ſucco. Idem erat atractylis quoque, nisi candidior eſſet, & nisi ſanguineum ſuccum funderet. Quâ de causâ phonos vocatur a quibuſdam, odore etiam gravis, ſerò matureſcente ſemine, nec ante autumnum: quamquam id de omnibus ſpinosis dici poteſt. Verùm omnia hæc & ſemine & radice naſci poſſunt. Scolymus carduorum generis ab iis diſtat, quòd radix ejus veſcendo eſt decocta. Mirum, quòd sine intervallo totâ æſtate aliud floret in eo genere, aliud concipit, aliud parturit. Aculei areſcente folio desinunt pungere. Helixine rara viſu eſt, neque in omnibus terris: eſt a radice folioſa, ex aquâ mediâ veluti malum extuberat, contectum ſuâ fronde. Hujus vertex ſummus lacrimam continet jucundi ſaporis, acanthicen maſtichen appellatam.

LVII. Et cactos quoque in Siciliâ tantùm naſcitur, ſuæ proprietatis & ipſe: in terrâ ſerpunt caules, a radice emissi, lato folio & ſpinoſo. Caules vocant cactos: nec faſtidiunt in cibis, inveteratos quoque. Unum caulem rectum habent, quem vocant pternica, ejuſdem ſuavitatis, ſed vetuſtatis impatientem. Semen ei lanugi-

nis, quam pappon vocant: quo detracto & cortice, teneritas similis cerebro palmæ eſt: vocant aſcalian.

LVIII. Tribulus non niſi in paluſtribus naſcitur, dira res alibi, juxta Nilum & Strymonem amnes excipitur in cibis, inclinatus in vadum, folio ad effigiem ulmi, pediculo longo. At in reliquo orbe genera duo: uni cicerculæ folia, alteri aculeata. Hic & ſeriùs floret, magiſque ſepta obsidet villarum. Semen ei rotundius, nigrum, in siliquâ: alteri arenaceum. Spinoſorum etiamnum aliud genus anonis. In ramis enim ſpinas habet, adposito folio rutæ simili, toto caule foliata in modum coronæ: ſequitur a frugibus, aratro inimica, vivaxque præcipuè.

LIX. Aculeatarum caules aliquarum per terram ſerpunt, ut ejus quam coronopum vocant. E diverſo ſtant, anchuſa inficiendo ligno ceriſque radice aptâ, & e mitioribus anthemis, & phyllanthes, & anemone, & aphace. Caule foliato eſt & crepis, & lotos.

LX. Differentia foliorum & hîc quæ in arboribus, brevitate pediculi ac longitudine, anguſtiis ipsius folii, amplitudine, angulis, inciſuris, odore, flore. Diuturnior hic quibuſdam per partes florentibus, ut ocimo, heliotropio, aphacæ, onochili. Multis inter hæc æterna folia, sicut qui-

buſdam arborum, in primiſque heliotropio, adianto, polio.

LXI. 17. Aliud rurſus ſpicatarum genus, ex quo eſt cynops, alopecuros, ſtelephuros, (quam quidam ortygem vocant, alii plantaginem, de quâ plura dicemus inter medicas,) thryallis. Ex iis, alopecuros ſpicam habet mollem, & lanuginem denſam, non diſsimilem vulpium caudis, unde ei & nomen. Proxima eſt ei & ſtelephuros, niſi quòd illa particulatim floret. Cichorion, & ſimilia, circa terram folia habent, germinantibus ab radice poſt Vergilias.

LXII. Perdicium & aliæ gentes, quàm Ægyptii, edunt: nomen dedit avis, id maximè eruens. Craſſas plurimaſque habet radices. Item ornithogale, caule tenero, candido, ſemipedali radice, bulboſâ, molli, tribus aut quatuor agnatis. Coquitur in pulte.

LXIII. Mirum, loton herbam, & ægilopa, non niſi poſt annum e ſemine ſuo naſci. Mira & anthemidis natura, quòd a ſummo florere incipit, cùm ceteræ omnes, quæ particulatim florent, ab imâ ſui parte incipiant.

LXIV. Notabile & in lappâ, quæ adhæreſcit, quoniam in ipsâ flos naſcitur, non evidens, ſed intus occultus, & intrà ſeminat, velut animalia, quæ in ſe pariunt.

Circa Opuntem Opuntia eſt herba, etiam homini dulcis. Mirumque e folio ejus radicem fieri, ac sic eam naſci.

LXV. Iasione unum folium habet, ſed ita implicatum, ut plura videantur. Chondrylla amara eſt, & acris in radice ſucci. Amara & aphace, & quæ picris nominatur, & ipsa toto anno florens: nomen ei amaritudo impoſuit.

LXVI. Notabilis & ſcillæ crocique natura, quòd cùm omnes herbæ folium primùm emittant, mox in caulem rotundentur, in iis caulis prior intelligitur, quàm folium. Et in croco quidem flos impellitur caule: in ſcillâ verò caulis exit, deinde flos ex eo emergit. Eademque ter floret, ut diximus, tria tempora arationum oſtendens.

LXVII. Bulborum generi quidam adnumerant & cypiri, hoc eſt, gladioli, radicem. Dulcis ea eſt, & quæ decocta panem etiam gratiorem faciat, ponderosioremque simul ſubacta. Non dissimilis eſt & quæ thesion vocatur, guſtu aſpera.

LXVIII. Ceteræ ejuſdem generis folio differunt. Aſphodelus oblongum & anguſtum habet, ſcilla latum & tractabile, gladiolus simile nomini. Aſphodelus manditur, & ſemine toſto, & bulbo: ſed hoc in cinere toſto, dein ſale & oleo addito: præterea tuſo cum ficis, præcipuâ volupta-

te, ut videtur Heſiodo. Traditur & ante portas villarum ſatum, remedio eſſe contra veneficiorum noxiam. Aſphodeli mentionem & Homerus fecit. Radix ejus napis modicis ſimilis eſt: neque alia numerosior, LXXX. ſimul acervatis ſæpe bulbis. Theophraſtus, & fere Græci, princepſque Pythagoras, caulem ejus cubitalem, & ſæpe duûm cubitorum, foliis porri ſilveſtris anthericon vocavere: radicem verò, id eſt, bulbos, aſphodelon. Noſtri illud albucum vocant, & aſphodelum haſtulam regiam, caulis acinoſi: ac duo genera faciunt. Albuco eſt ſcapus cubitalis, amplus, purus, lævis. De quo Mago præcipit, exitu menſis Martii, & initio Aprilis, cùm floruerit, nondum ſemine ejus intumeſcente, demetendum: findendoſque ſcapos, & quarto die in Solem proferendos: ita ſiccatis manipulos faciendos. Idem piſtanam dicit a Græcis vocari, quam inter ulvas ſagittam appellamus. Hanc ab Idibus Maii uſque ad finem Octobris menſis decorticari, atque leni Sole ſiccari jubet. Idem & gladiolum alterum, quem cypiron vocant, & ipſum paluſtrem, Julio menſe toto ſecari jubet ad radicem, tertioque die in Sole ſiccari, donec candidus fiat. Quotidie autem ante Solem occidentem in tectum referri, quoniam paluſtribus deſectis nocturni rores noceant.

LXIX. 18. Similia præcipit & de junco, quem mariſcon appellat, ad texendas tegetes: & ipſum Junio menſe eximi ad Julium medium præcipiens. Cetera de ſiccando, eadem quæ de ulvâ ſuo loco diximus. Alterum genus junçorum facit, quod marinum, & a Græcis oxyſchœnon vocari invenio. Tria genera ejus: acuti, ſterilis, quem marem, & oxyn Græci vocant: reliqua feminini, ferentis ſemen nigrum, quem melancranin vocant. Craſſior hic & fruticoſior: Magiſque etiamnum tertius, qui vocatur holoſchœnos. Ex his melancranis ſine aliis generibus naſcitur. Oxys autem & holoſchœnos eodem ceſpite. Utiliſſimus ad vitilia holoſchœnos, quia mollis & carnoſus eſt. Fert fructum ovorum cohærentium modo. Naſcitur autem is, quem marem appellavimus, ex ſemetipſo, cacumine in terram defixo: melancranis autem ſuo ſemine. Alioqui omnium radices omnibus annis intermoriuntur. Uſus ad naſſas marinas, vitilium elegantiam, lucernarum lumina, præcipuâ medullâ, amplitudine juxta maritimas Alpes tantâ, ut inciſo ventre impleant pæne granum unciarum latitudinem: in Ægypto verò cribrorum longitudinem, non aliis utiliorem.

Quidam etiamnum unum genus faciunt junci trianguli: cyperon vocant. Multi ve-

rò non diſcernunt a cypiro vicinitate nominis. Nos diſtinguemus utrumque. Cypirus eſt gladiolus, ut diximus, radice bulboſâ, laudatissimus in inſulis Cretâ, dein Naxo, & poſtea in Phœnice. Cretico candor odorque vicinus nardo, Naxio acrior, Phœnicio exiguùm ſpirans, nullus Ægyptio. Nam & ibi naſcitur. Diſcutit duritias corporum. Jam enim remedia dicemus: quoniam & florum odorumque generi eſt magnus uſus in medicinâ.

Quod ad cypiron attinet, Apollodorum quidem ſequar, qui negabat bibendum: quamquam profeſſus efficacissimum eſſe adversùs calculos, os eo fovet. Feminis quidem abortus facere non dubitat. Mirumque tradit, barbaros ſuffitum hujus herbæ excipientes ore, lienes conſumere: & non egredi domibus, nisi ab hoc ſuffitu: vegetiores enim firmioreſque sic etiam in dies fieri. Intertriginum & alarum vitiis, perfrictionibuſque cum oleo illitum, non dubiè mederi.

LXX. Cyperos juncus eſt, qualiter diximus, anguloſus, juxta terram candidus, cacumine niger, pinguiſque. Folia ima porraceis exiliora, in cacumine minuta, inter quæ eſt ſemen. Radix olivæ nigræ similis, quam, cùm oblonga eſt, cyperida vocant, magni in medicina usûs. Laus cypero prima Hammoniaco, ſecunda Rho-

dio, tertia Theræo, noviſſima Ægyptio: quod & confundit intellectum, quoniam & cypiros ibi naſcitur. Sed cypiros duriſſima, vixque ſpirans. Ceteris odor & ipſis nardum imitans. Eſt & per ſe Indica herba, quæ cypira vocatur, zingiberis effigie: commanducata croci vim reddit. Cypero vis in medicinâ psilothri. Illinitur pterygiis, ulceribuſque genitalium, & quæ in humore ſunt omnibus, ſicut oris ulceribus. Radix adversùs ſerpentium ictus, & ſcorpionum, præſenti remedio eſt. Vulvas aperit pota. Largiori tanta vis, ut expellat eas. Urinam ciet, & calculos, ob id utiliſſima hydropicis. Illinitur & ulceribus, quæ ſerpunt, ſed his præcipuè, quæ in ſtomacho ſunt, ex vino vel aceto illita.

LXXI. Junci radix in tribus heminis aquæ decocta ad tertias, tussi medetur. Semen toſtum & in aquâ potum, ſiſtit alvum, & feminarum menſes. Capitis dolores facit, qui vocatur holoſchœnos: ejus quæ proxima ſunt radicis, commanducantur adversùs araneorum morſus. Invenio etiamnum unum junci genus, quod euripicen vocant. Hujus ſemine ſomnum allici, ſed modum ſervandum, ne ſopor fiat.

LXXII. Ob id & odorati junci medicinæ dicentur, quoniam & in Syriâ Cœle (ut ſuo loco retulimus) naſcitur. Lau-

datissimus ex Nabatæâ, cognomine teuchites, proximus Babylonius, pessimus ex Africâ, ac sine odore. Eſt autem rotundus, vinoſæ mordacitatis ad linguam. Sincerus in confricando odorem roſæ emittit, rubentibus fragmentis. Diſcutit inflationes, ob id ſtomacho utilis, bilemque & ſanguinem rejicientibus. Singultus ſedat, ructus movet, urinam ciet, vesicæ medetur. Ad muliebres uſus decoquitur. Opiſthotonicis cum resinâ aridâ imponitur excalfactoriâ.

LXXIII. Roſa adſtringit, refrigerat. Uſus ejus dividitur in folia, & flores, & capita. Foliorum partes quæ candidæ, ungues vocantur: in flore aliud eſt ſemen, aliud capillus: in capite, aliud cortex, aliud calyx. Folium siccatur, aut tribus modis exprimitur. Per ſe, cùm ungues non detrahuntur: ibi enim humoris plurimùm. Aut cum detractis unguibus, reliqua pars aut oleo aut vino maceratur in Sole vasis vitreis. Quidam & ſalem admiſcent, & anchuſam nonnulli, aut aſpalathum, aut juncum odoratum: quia talis maximè prodeſt vulvæ ac dyſentericis. Exprimuntur eadem folia detractis unguibus, trita per linteum ſpiſſum in æreum vas, lenique igni ſuccus coquitur, donec fiat crassitudo mellis. Ad hoc eligi oportet odoratissima quæque folia.

19. Vinum quomodo fieret e roſâ, diximus inter genera vini. Uſus ſucci ad aures, oris ulcera, gingivas, tonſillas, gargarizatus, ſtomachum, vulvas, ſedis vitia, capitis dolores. In febre per ſe, vel cum aceto ad ſomnos, nauſeas. Folia uruntur in calliblepharum. Et siccis femina adſperguntur. Epiphoras quoque arida leniunt. Flos ſomnum facit. Inhibet fluxiones mulierum, maximè albas, in poſcâ potus: & ſanguinis exſcreationes. Stomachi quoque dolores, quantùm in vini cyathis tribus. Semen his optimum crocinum, nec anniculo vetuſtius, & in umbrâ siccatur. Nigrum inutile. Dentium dolori illinitur. Urinam ciet. Stomacho imponitur. Item igni ſacro non veteri. Naribus ſubductum caput purgat. Capita pota ventrem & ſanguinem siſtunt. Ungues roſæ epiphoris ſalubres. Ulcera enim oculorum roſâ ſordeſcunt, præterquam initiis epiphoræ, ita ut arida cum pane imponatur. Folia quidem vitiis ſtomachi, rosionibus & vitiis ventris, & inteſtinorum, & præcordiis utiliſsima, vel illita. Cibo quoque lapathi modo condiuntur. Cavendus in his situs celeriter insidens. Et aridis & expreſſis aliquis uſus. Diapaſmata inde fiunt ad ſudores coercendos, ita ut a balineis inareſcant corpori, dein frigidâ abluantur. Silveſtris pilulæ cum adipe ursino alopecias mirificè emendant.

LXXIV. Lilii radices multis modis florem ſuum nobilitavere, contra ſerpentium ictus ex vino potæ, & contra fungorum venena. Propter clavos pedum in vino decoquuntur, triduóque non ſolvuntur. Cum adipe aut oleo decoctæ, pilos quoque adustis reddunt. E mulſo potæ inutilem ſanguinem cum alvo trahunt. Lienique, & ruptis, vulsis proſunt, & mensibus feminarum. In vino verò decoctæ, impositæque cum melle nervis præcisis medentur. Lichenas, & lepras, & furfures in facie emendant. Erugant corpora. Folia in aceto cocta, vulneribus imponuntur: epiphoris teſtium, meliùs cum hyoſcyamo & farinâ tritici. Semen illinitur igni ſacro: flos & folia ulcerum vetuſtati. Succus qui flore expreſſus eſt, ab aliis mel vocatur, ab aliis ſyrium, ad emolliendas vulvas, ſudoreſque faciendos, & ſuppurationes concoquendas.

LXXV. Narciſſi duo genera in uſu medici recipiunt. Unum purpureo flore, & alterum herbaceum. Hunc ſtomacho inutilem, & ideo vomitorium, alvoſque ſolventem, nervis inimicum, caput gravantem, & a narce narciſſum dictum, non a fabuloſo puero. Utriuſque radix mulſei ſaporis eſt. Ambuſtis prodeſt cum exiguo melle. Sic & vulneribus, & luxatis. Panis verò cum melle & avenæ farinâ. Sic

& infixa corpori extrahit. In polentâ tritus oleoque, contuſis medetur, & lapide percuſsis. Purgat vulnera permixtus farinæ. Nigras vitiligines emaculat. Ex hoc flore fit narciſsinum oleum ad emollienda duritias, calfacienda quæ alſerint. Auribus utiliſsimum : ſed & capitis dolores facit.

LXXVI. Violæ ſilveſtres, & ſativæ. Purpureæ refrigerant. Contra inflammationes illinuntur ſtomacho ardenti. Imponuntur & capiti in fronte. Oculorum privatim epiphoris, & ſede procidente, vulvâve : & contra ſuppurationes. Crapulam, & gravedines capitis impoſitis coronis olfactuque diſcutiunt. Anginas ex aquâ potæ. Id quod purpureum ex iis, comitialibus medetur, maximè pueris, in aquâ potum. Semen violæ ſcorpionibus adverſatur. Contrà flos albæ ſuppurata aperit : ipſa diſcutit. Et alba autem & lutea extenuant menſtrua, urinam cient. Minor vis eſt recentibus : ideoque aridis poſt annum utendum. Lutea dimidio cyatho in aquæ tribus, menſes trahit. Radices ejus cum aceto illitæ ſedant lienem : item podagram : oculorum autem inflammationes cum myrrhâ & croco. Folia cum melle purgant capitis ulcera : cum cerato rimas ſedis, & quæ in humidis ſunt. Ex aceto verò collectiones ſanant.

LXXVII. Bacchar in medicinæ uſu aliqui ex noſtris perpreſſam vocant. Auxiliatur contra ſerpentes, capitis dolores fervoreſque: item epiphoras. Imponitur mammis tumèntibus a partu, & ægilopis incipientibus, & ignibus ſacris. Odor ſomnum gignit. Radicem decoctam bibere ſpaſticis, eversis, convulsis, ſuſpiriosis, ſalutare eſt. In tussi vetere radices ejus tres quatuorve decoquuntur ad tertias partes. Hæc potio mulieres ex abortu purgat. Laterum punctiones tollit, & vesicæ calculos. Tunditur & in diapaſmata. Veſtibus odoris gratiâ inſeritur. Combretum, quod simile ei diximus, tritum cum axungiâ, vulnera mirè ſanat.

LXXVIII. Aſarum jocinerum vitiis ſalutare eſſe traditur, unciâ ſumptum in heminâ mulsi mixti. Alvum purgat ellebori modo. Hydropicis prodeſt, & præcordiis, vulviſque, ac morbo regio. In muſtum si addatur, facit vinum urinis ciendis. Effoditur cùm folia emittit. Siccatur in umbrâ. Situm celerrimè ſentit.

LXXIX. 20. Et quoniam quidam, ut diximus, nardum ruſticum nominavere radicem baccharis, contexemus & Gallici nardi remedia in hunc locum dilata in peregrinis arboribus. Ergo adversùs ſerpentes duabus drachmis in vino ſuccurrit. Inflammationibus coli, vel ex aquâ, vel ex vino,

Item jocineris, & renum: ſuffuſiſque felle. Et hydropicis per ſe, vel cum abſinthio. Siſtit purgationum mulierum impetus.

LXXX. Ejus verò quod phu eodem loco appellavimus, radix datur potui trita, vel decocta ad ſtrangulatus, vel pectoris dolores, vel laterum. Menſes quoque ciet. Bibitur cum vino.

LXXXI. Crocum melle non ſolvitur, nulloque dulci: facillimè autem vino, aut aquâ. Utiliſſimum in medicinâ. Adſervatur corneâ pyxide. Diſcutit inflammationes omnes quidem, ſed oculorum maximè ex ovo illitum. Vulvarum quoque ſtrangulatus, ſtomachi exulcerationes, pectoris, & renum, jocinerum, pulmonum, veſicarumque, peculiariter inflammationi earum vehementer utile. Item tuſſi & pleuriticis. Tollit & pruritus. Urinas ciet. Qui crocum priùs biberint, crapulam non ſentient, ebrietati reſiſtent. Coronæ quoque ex eo mulcent ebrietatem. Somnum facit. Caput leniter movet. Venerem ſtimulat. Flos ejus igni ſacro illinitur cum cretâ Cimoliâ. Ipſum plurimis medicaminibus miſcetur.

LXXXII. Collyrio uni etiam nomen dedit. Fæx quoque expreſſi unguento crocino, quod crocomagma appellant, habet ſuas utilitates contra ſuffuſiones oculorum, urinas. Magis excalfacit, quàm cro-

cum ipſum. Optimum, quod guſtatu ſalivam denteſque inficit.

LXXXIII. Iris rufa melior quàm candida. Infantibus eam circumligari ſalutare eſt, dentientibus præcipuè, & tussientibus, tinearumve vitio laborantibus inſtillari. Ceteri effectus ejus non multùm a melle differunt. Ulcera purgat capitis, præcipuè ſuppurationes veteres. Alvum ſolvit duabus drachmis cum melle. Tussim, tormina, inflationes, pota: lienes ex aceto. Contra ſerpentium & araneorum morſus, ex poſcâ valet. Contra ſcorpiones, duarum drachmarum pondere in pane vel aquâ ſumitur. Contra canum morſus, ex oleo imponitur: & contra perfrictiones. Sic & nervorum doloribus. Lumbis verò & coxendicibus cum resinâ illinitur. Vis ei concalfactoria. Naribus ſubducta, ſternutamenta movet, caputque purgat. Dolori capitis cum cotoneis malis aut ſtrutheis illinitur. Crapulas quoque & orthopnœas diſcutit. Vomitiones ciet, duobus obolis ſumpta. Oſſa fracta extrahit, impoſita cum melle. Ad paronychias farinâ ejus utuntur: cum vino, ad clavos, vel verrucas, triduóque non ſolvitur. Halitus oris commanducata abolet, alarumque vitia. Succo duritias omnes emollit. Somnum conciliat, ſed genituram conſumit. Sedis rimas, & condylomata, omniaque

in corpore excreſcentia ſanat. Sunt qui silveſtrem, xyrin vocent. Strumas hæc, vel panos, vel inguina diſcutit. Præcipitur, ut siniſtrâ manu ad hos uſus eruatur, colligenteſque dicant, cujus hominis utique causâ eximant. Scelus herbariorum aperietur in hac mentione. Partem ejus ſervant, & quarumdam aliarum herbarum, sicut plantaginis: & si parum mercedis tuliſſe ſe arbitrantur, rurſuſque opus quærunt, partem eam quam ſervavere, eodem loco infodiunt: credo, ut vitia, quæ ſanaverint, faciant rebellare.

Saliuncæ radix in vino decocta ſiſtit vomitiones, corroborat ſtomachum.

LXXXIV. Polio Muſæus & Hesiodus perungi jubent dignationis gloriæque avidos: polium tractari, coli: polium contra ſerpentes ſubſterni, uri, potari: in vino decoqui recens, vel aridum, illinique. Splenicis propinant ex aceto: morbo regio in vino: & hydropicis incipientibus in vino decoctum. Vulneribus quoque sic illinunt. Secundas mulierum, partuſque emortuos pellit: item dolores corporis. Vesicas inanit: & epiphoris illinitur. Nec magis alia herba convenit medicamento, quod alexipharmacon vocant. Stomacho tamen inutile eſſe, caputque eo impleri, & abortum fieri poto, aliqui negant. Ad religionem addunt, ubi inventum sit, proti-

nus adalligandum contra oculorum ſuffuſiones, cavendumque ne terram attingat. Hi & folia ejus thymo ſimilia tradunt, niſi quòd molliora ſunt, & lanatiore canitie. Cum rutâ ſilveſtri, & si teratur ex aquâ cæleſti, aſpidas mitigare dicitur: & non ſecus atque cyanus adſtringit & cohibet vulnera, prohibetque ſerpere.

LXXXV. Holochryſos medetur ſtranguriæ in vino pota, & oculorum epiphoris illita. Cum fæce verò vini cremata & polentâ, lichenas emendat. Chryſocomes radix calfacit, & ſtringit. Datur potui ad jocinerum vitia: item pulmonum: vulvæ dolores in aquâ mulsâ decocta. Ciet menſtrua: & si cruda detur, hydropicorum aquam.

LXXXVI. Meliſſophyllo sive melittænâ si perungantur alvearia, non fugient apes. Nullo enim magis gaudent flore. Copiâ iſtius examina facillimè continentur. Idem præſentissimum eſt contra ictus earum veſparumque, & ſimilium, sicut araneorum: item ſcorpionum. Item contra vulvarum ſtrangulationes, addito nitro. Contra tormina, e vino. Folia ejus ſtrumis illinuntur, & ſedis vitiis, cum ſale. Decoctæ ſuccus feminas purgat, & inflammationes diſcutit, & ulcera ſanat. Articularios morbos ſedat, caniſque morſus. Pro-

deſt dyſentericis veteribus, & cœliacis, & orthopnoicis, lienibus, ulceribus thoracis. Caligines oculorum ſucco cum melle inungi eximium habetur.

LXXXVII. Melilotos quoque oculis medetur cum luteo ovi, aut lini ſemine. Maxillarum quoque dolores lenit; & capitis cum roſaceo: item aurium e paſſo, quæque in manibus intumeſcant, vel erumpant. Stomachi dolores in vino decocta, vel cruda tritaque. Idem effectus & ad vulvas. Teſtes verò, & ſedem prociduam, quæque ibi sint vitia, recens ex aquâ decocta, vel ex paſſo. Adjecto roſaceo illinitur ad carcinomata. Deferveſcit in vino dulci. Peculiariter & contra meliceridas efficax.

LXXXVIII. 21. Trifolium ſcio credi prævalere contra ſerpentium ictus & ſcorpionum, ex vino aut poſcâ, ſeminis granis viginti potis: vel foliis, & totâ herbâ decoctâ: ſerpenteſque numquam in trifolio aſpici. Præterea celebratis auctoribus, contra omnia venena pro antidoto ſufficere xxv. grana ejus, quod minyanthes ex eo appellavimus, tradi. Multa alia præterea in remediis ejus adſcribi. Sed me contra ſententias eorum graviſſimi viri auctoritas movet. Sophocles enim poeta venenatum id dicit. Simus quoque e medicis, decocti, aut contriti ſuccum infuſum

corpori, eaſdem uredines facere, quas si percussis a ſerpente imponatur. Ergo non aliter utendum eo, quàm contra venena, cenſuerim. Fortassis enim & his venenis inter ſe contraria sit natura, sicut multis aliis. Item animadverto, ſemen ejus, cujus minima sint folia, utile eſſe ad cuſtodiendam mulierum cutis gratiam, in facie illitum.

LXXXIX. Thymum colligi oportet in flore, & in umbrâ siccari. Duo autem ſunt genera ejus: candidum, radice lignosâ, in collibus naſcens, quod & præfertur: alterum nigrius, floriſque nigri. Utraque oculorum claritati multùm conferre exiſtimantur, & in cibo, & in medicamentis. Item diutinæ tussi: in ecligmate faciles exſcreationes facere cum aceto & ſale. Sanguinem concreſcere non pati e melle: longas faucium diſtillationes extrà illita cum sinapi, extenuare; item ſtomachi & ventris vitia. Modicè his tamen utendum eſt, quoniam excalfaciunt, quamvis ſiſtunt alvum: quæ si exulcerata sit, denarii pondus in ſextarium aceti & mellis addi oportet. Item si lateris dolor sit, aut inter ſcapulas, aut in thorace. Præcordiis medentur ex aceto cum melle: quæ potio datur & in alienatione mentis, ac melancholicis. Datur & comitialibus, quos correptos olfactus excitat thymi. Aiunt & dor-

mire eos oportere in molli thymo. Prodeſt & orthopnoicis, & anhelatoribus, mulierumque menſibus retardatis. Vel ſi emortui ſint in utero partus, decoctum in aquâ ad tertias. Et viris verò contrà inflationes cum melle & aceto. Et ſi venter turgeat, teſteſve, aut ſi veſicæ dolor exigat. E vino tumores & impetus tollit impoſitum. Item cum aceto callum & verrucas. Coxendicibus imponitur, cum vino: articulariis morbis, & luxatis, tritum ac lanæ inſperſum ex oleo. Dant & potionem articulariis morbis trium obolorum pondere in tribus aceti & mellis. Et in faſtidio, tritum cum ſale.

XC. Hemerocalles pallidum e viridi & molle folium habet, radice odoratâ atque bulboſâ: quæ cum melle impoſita ventri, aquas pellit, & ſanguinem etiam inutilem. Folia epiphoris oculorum, mammarumque poſt partum doloribus illinuntur.

XCI. Helenium ab Helenâ, ut diximus, natum, favere creditur formæ: cutem mulierum in facie reliquoque corpore nutrire incorruptam. Præterea putant uſu ejus quamdam gratiam iis veneremque conciliari. Adtribuunt & hilaritatis effectum eidem potæ in vino, eumque quem habuerit nepenthes illud prædicatum ab Homero, quo triſtitia omnis aboleatur. Eſt autem ſucci prædulcis. Prodeſt & orthop-

noicis radix ejus in aquâ jejunis pota. Eſt autem candida intus & dulcis. Bibitur & contra ſerpentium ictus ex vino. Mures quoque contrita dicitur necare.

XCII. Abrotonum duorum traditur generum, campeſtre ac montanum: hoc feminam, illud marem intelligi volumus. Amaritudo absinthii in utroque. Siculum laudatissimum, dein Galaticum. Uſus & foliis, ſed major ſemini ad excalfaciendum: ideo nervis utile, tussi, orthopnϾ, convulsis, ruptis, lumbis, urinæ anguſtiis. Datur bibendum manualibus faſciculis decoctis ad tertias partes. Ex his quaternis cyathis bibitur. Datur & ſemen tuſum in aquâ drachmæ pondere. Prodeſt & vulvæ. Concoquit panos cum farinâ hordeaceâ, & oculorum inflammationibus illinitur, cum cotoneo malo cocto. Serpentes fugat. Contra ictus earum bibitur cum vino, illiniturque. Efficacissimum contra ea, quorum veneno tremores & frigus accidunt, ut ſcorpionum & phalangiorum: & contra venena alia pota prodeſt, & quoquo modo algentibus, & ad extrahenda ea, quæ inhærent corporibus. Pellit & interaneorum mala. Ramo ejus, si ſubjiciatur pulvino, Venerem ſtimulari aiunt: efficacissimamque eſſe herbam contra omnia veneficia, quibus coitus inhibeatur.

XCIII. 22. Leucanthemum ſuſpiriosis medetur

medetur, duabus partibus aceti permixtum. Sampſuchum ſive amaracum, in Cypro laudatiſſimum & odoratiſſimum, ſcorpionibus adverſatur, ex aceto ac ſale illitum. Menſtruis quoque multùm confert impoſitum. Minor eſt eidem poto vis. Cohibet & oculorum epiphoras cum polentâ. Succus decocti tormina diſcutit. Et urinis & hydropicis utile. Movet & aridum ſternutamenta. Fit ex eo & oleum, quod ſampſuchinum vocatur aut amaracinum, ad excalfaciendos molliendoſque nervos: & vulvas calfacit. Folia ſugillatis cum melle, & luxatis cum cerâ proſunt.

XCIV. 23. Anemonas coronarias tantùm diximus: nunc reddemus & medicas. Sunt qui phrenion vocent. Duo ejus genera: silveſtris prima, altera in cultis naſcens; utraque ſabulosis. Hujus plures ſpecies. Aut enim phœniceum florem habet, quæ & copioſiſſima eſt: aut purpureum, aut lacteum. Harum trium folia apio ſimilia ſunt. Nec temere ſemipedem altitudine excedunt, cacumine aſparagi. Flos numquam ſe apèrit, niſi vento ſpirante: unde & nomen accepere. Silveſtri amplitudo major, latioribuſque foliis, flore phœniceo. Hanc, errore ducti, argemonem putant multi: alii rurſus papaver, quod rhœan appellavimus. Sed diſtinctio magna, quòd utraque hæc poſtea floret. Nec aut ſuc-

cum illarum anemonæ reddunt, aut calyces habent, nec nisi aſparagi cacumen. Proſunt anemonæ capitis doloribus & inflammationibus, vulvis mulierum, lacti quoque. Et menſtrua cient cum ptiſanâ ſumptæ, aut vellere adpoſitæ. Radix commanducata pituitam trahit, dentes ſanat: decocta oculorum epiphoras, & cicatrices. Magi multùm quidem iis tribuêre, quamprimùm aſpiciatur eo anno tolli jubentes: dicique, colligi eam tertianis & quartanis remedio. Poſtea alligari florem panno roſeo, & in umbrâ adſervari, ita cùm opus ſit adalligari. Quæ ex his phœniceum florem habet, radice contritâ, cuicumque animalium impoſita, ulcus facit ſepticâ vi. Et ideo expurgandis ulceribus adhibetur.

XCV. 24. Oenanthe herba naſcitur in petris, folio paſtinacæ, radice magnâ, numeroſâ. Caulis ejus & folia cum melle ac vino nigro pota, facilitatem pariendi præſtant, ſecundaſque purgant. Tussim e melle tollunt: urinam cient. Radix & veſicæ vitiis medetur.

XCVI. 25. Heliochryſum, quod alii chryſanthemon vocant, ramulos habet candidos, folia ſubalbida, abrotono ſimilia: ad Solis repercuſſum, aureæ lucis in orbem veluti corymbis dependentibus, qui numquam marceſcunt: quâ de cauſâ deos

coronant illo, quod diligentissimè ſervavit Ptolemæus rex Ægypti. Naſcitur in fruteſtis. Ciet urinas e vino pota, & menſes. Duritias & inflammationes diſcutit. Ambuſtis cum melle imponitur. Contra ſerpentium ictus, & lumborum vitia bibitur. Sanguinem concretum ventris aut veſicæ abſumit cum mulſo. Folia ejus trita trium obolorum pondere ſiſtunt profluvia mulierum in vino albo. Veſtes tuetur odore non ineleganti.

XCVII. 26. Hyacinthus in Galliâ maximè provenit. Hoc ibi fuco hyſginum tinguunt. Radix eſt bulbacea, mangonicis venalitiis pulcre nota: quæ e vino dulci illita, pubertatem coercet, & non patitur erumpere. Torminibus & araneorum morſibus resiſtit. Urinam impellit. Contra ſerpentes & ſcorpiones, morbumque regium, ſemen ejus cum abrotono datur.

XCVIII. Lychnis quoque flammea illa adversùs ſerpentes, ſcorpiones, crabrones, ſimiliaque bibitur e vino ſemine trito. Silveſtris eadem ſtomacho inutilis. Alvum ſolvit. Ad detrahendam bilem efficaciſſima duabus drachmis. Scorpionibus adeò contraria, ut omnino visâ eâ torpeſcant. Radicem ejus Asiani boliten vocant: quâ alligatâ oculo, albugines tolli dicuntur.

XCIX. 27. Et vincapervinca, sive chamædaphne, arida tuſa hydropicis datur in

aquâ., cochlearis menſurâ, celerriméque reddunt aquam. Eadem decocta in cinere ſparſa vino, tumores ſiccat. Auribus ſucco medetur. Alvinis impoſita multùm prodeſſe dicitur.

C. Ruſci radix decocta, bibitur alternis diebus in calculorum valetudine, & tortuoſiore urinâ, vel cruentâ. Radicem pridie erui oportet, poſtero mane decoqui: ex eo ſextarium vini cyathis duobus miſceri. Sunt qui & crudam radicem tritam ex aquâ bibant: & in totum ad virilia, cauliculis ejus ex aceto tritis, nihil utilius putant.

CI. Batis quoque alvum mollit. Illinitur podagricis cruda & contuſa. Acinon & coronarum causâ & ciborum Ægyptii ſerunt. Eademque erat, quæ ocimum, niſi hirſutior ramis ac foliis eſſet, & admodum odorata. Ciet menſes & urinas.

CII. 28. Colocasiâ Glaucias acria corporis leniri putavit, & ſtomachum juvari.

CIII. 29. Anthalii, quod Ægyptii edunt, nullum alium reperi uſum. Sed eſt herba anthyllion, quam alii anthyllum vocant, duorum generum, foliis & ramis lenticulæ ſimilis, palmi altitudine, ſabuloſis apricis naſcens, ſubſalſa guſtanti. Altera chamæpityi ſimilis, brevior & hirſutior, purpurei floris, odore gravis, in ſaxoſis naſcens. Prior vulvis aptiſſima, ex roſaceo ac

lacte impoſita, & vulneribus. Bibitur in ſtranguriâ, reniumque arenis, tribus drachmis. Altera bibitur in duritiâ vulvarum, & in torminibus, & in comitiali morbo, cum melle & aceto, quatuor drachmis.

CIV. 30. Parthenium, alii leucanthes, alii amnacum vocant. Celſus apud nos, perdicium, & muralem. Naſcitur in hortorum ſepibus, flore albo, odore mali, ſapore amaro. Ad insidendum, decoctum in duritiâ vulvarum, & inflammationibus. Sicca cum melle, & aceto imposita, bilem detrahit atram. Ob hoc contra vertigines utilis, & calculosis. Illinitur & ſacro igni: item ſtrumis, cum axungiâ inveteratâ. Magi contra tertianas siniſtrâ manu evelli eam jubent, dicique cujus causâ vellatur, nec reſpicere. Dein ejus folium ægri linguæ ſubjicere, ut mox in cyatho aquæ devoretur.

CV. 31. Trychno, quam quidam ſtrychnon ſcripſere, utinam nec coronarii in Ægypto uterentur, quos invitat ederæ foliorum similitudo, in duobus ejus generibus. Quorum alterum, cui acini coccinei, granosi in folliculis, halicacabum vocant, alii callion. Noſtri autem vesicariam, quoniam vesicæ & calculis prosit. Frutex eſt ſurculoſus veriùs, quàm herba: folliculis magnis, latiſque, & turbinatis, grandi intus acino, qui matureſcit Novembri menſe.

Tertio folia ſunt ocimi, minimè diligenter demonſtrando, remedia non venena tractantibus : quippe inſaniam facit, parvo quoque ſucco. Quamquam & Græci auctores in jocum vertêre. Drachmæ enim pondere luſum pudoris gigni dixerunt, ſpecies vanas imagineſque conſpicuas obverſari demonſtrantes. Duplicatum hunc modum, legitimam inſaniam facere. Quidquid verò adjiciatur ponderi, repræſentari mortem. Hoc eſt venenum, quod innocentissimi auctores ſimpliciter dorycnion appellavere, ab eo, quòd cuſpides in prœliis tinguerentur illo passim naſcente. Qui parciùs inſectabantur, manicon cognominavere : qui nequiter occultabant, erythron, aut neurada : ut nonnulli, periſſon : cavendi causâ curiosiùs dicendum.

Quin & alterum genus, quod halicacabon vocant, ſoporiferum eſt, atque etiam opio velocius ad mortem : ab aliis morion, ab aliis moly appellatum. Laudatum verò a Diocle & Evenore, Timariſto quidem etiam carmine, mirâ oblivione innocentiæ : quippe præſentaneum remedium, ad dentium mobiles firmandos, si colluerentur halicacabo in vino : exceptionem addidere, ne diutiùs id fieret : delirationem enim gigni. En demonſtranda remedia, quorum medicina majoris mali periculum adferat. Commendatur ergo in ci-

bis tertium genus, licet præferatur hortenſium ſaporibus. Et nihil eſſe corporis malorum, cui non ſalutare ſit ſtrychnos, Xenocrates prædicat. Non tamen auxilia eorum tanti ſunt, ut vel profutura de iis commemorare fas putem, præſertim tantâ copiâ innoxiorum medicaminum. Halicacabi radicem bibunt, qui ſunt vaticinandi callentes, quòd furere ad confirmandas ſuperſtitiones aſpici ſe volunt. Remedio eſt (id enim libentiùs retulerim) aqua copioſa mulſa calida potui data. Nec illud præteribo, aſpidum naturæ halicacabum in tantum adverſam, ut radice ejus propiùs admotâ ſoporetur illa ſopore enecans vis earum. Ergo trita ex oleo percussis auxiliatur.

CVI. 32. Corchorum Alexandrini cibi herba eſt, convolutis foliis ad ſimilitudinem mori, præcordiis (ut ferunt) utilis, alopeciiſque, & lentigini. Boum quoque ſcabiem celerrimè ſanari eâ invenio : apud Nicandrum quidem & ſerpentium morſus, antequam floreat.

CVII. Nec de cnico sive atractylide verbosiùs dici par eſſet, Ægyptiâ herbâ, ni magnum contra venenata animalia præberet auxilium : item adversùs fungos. Conſtat a ſcorpione percuſſos, quamdiu teneant eam herbam, non ſentire cruciatum.

CVIII. 33. Et perſolutam Ægyptus in hortis ſerit, coronarum gratiâ. Duo genera ejus, femina ac mas. Utrâque ſubditâ Venerem inhiberi, virorum maximè, tradunt.

CIX. 34. Et quoniam in menſuris quoque ac ponderibus crebrò Græcis nominibus utendum eſt, interpretationem eorum ſemel in hoc loco ponemus. Drachma Attica (fere enim Atticâ obſervatione medici utuntur) denarii argentei habet pondus. Eademque ſex obolos pondere efficit. Obolus X. chalcos. Cyathus pendet drachmas X. Cùm acetabuli menſura dicitur, ſignificat heminæ quartam partem, id eſt, drachmas XV. Mna, quam noſtri minam vocant, pendet drachmas Atticas centum.

LIBER XXII.

Auctoritas herbarum & frugum.

I. Impleſſe poterant miraculum ſui natura atque tellus, reputantium vel prioris tantùm voluminis dotes, totque genera herbarum, utilitatibus hominum, aut voluptatibus genita. Sed quantò plura reſtant? quantóque mirabiliora inventu? Illa enim majore in parte cibi aut odoris decoriſve commendatio ad numeroſa experimenta duxit. Reliquarum potentia adprobat, nihil a rerum naturâ sine aliquâ occultiore causâ gigni.

II. 1. Equidem & formæ gratiâ ritûſque perpetui, in corporibus ſuis aliquas exterarum gentium uti herbis quibuſdam; adverto animum. Illinunt certè aliis aliæ faciem in populis barbarorum feminæ, mareſque etiam apud Dacos & Sarmatas corpora ſua inſcribunt. Simile plantagini glaſtum in Galliâ vocatur, quo Britannorum conjuges nuruſque toto corpore oblitæ, quibuſdam in ſacris & nudæ incedunt, Æthiopum colorem imitantes.

III. 2. Jam verò infici veſtes ſcimus admirabili fuco. Atque ut sileamus Galatiæ, Africæ, Luſitaniæ granis, coccum imperatoriis dicatum paludamentis, Tranſalpina Gallia herbis Tyria atque conchylia tinguit, omneſque alios colores. Nec quærit in profundis murices, ſeque objiciendo eſcam, dum præripit belluis marinis, intacta etiam ancoris ſcrutatur vada, ut inveniat per quod faciliùs matrona adultero placeat, corruptor insidietur nuptæ. Stans & in sicco carpit, quo fruges modo: ſed culpa non ablui uſu: alioqui fulgentiùs inſtrui poterat luxuria, certè innocentiùs. Non eſt nunc propoſitum iſta conſectari: nec omittemus, ut ſubjiciendo utiliora luxuriam vilitate circumſcribamus, dicturi & aliàs herbis tingui lapides, parieteſque pingi. Nec tinguendi tamen rationem omisiſſemus, si umquam ea liberalium artium fuiſſet. Interim fortiùs agetur: auctoritaſque quanta debeatur etiam ſurdis, hoc eſt, ignobilibus herbis, perhibebitur. Siquidem auctores imperii Romani conditoreſque immenſum quiddam & hinc ſumpſere, quoniam non aliunde ſagmina in remediis publicis fuere, & in ſacris legationibuſque verbenæ. Certè utroque nomine idem significatur, hoc eſt, gramen ex arce cum ſuâ terrâ evulſum: ac ſemper e legatis cùm ad hoſtes clari-

gatumque mitterentur, id eſt, res raptas clarè repetitum, unus utique Verbenarius vocabatur.

IV. 3. Corona quidem nulla fuit graminea nobilior, in majeſtate populi terrarum principis, præmiiſque gloriæ. Gemmatæ & aureæ, vallares, murales, roſtratæ, civicæ, triumphales, poſt hanc fuere, ſuntque cunctæ magno intervallo, magnâque differentiâ. Ceteras omnes singuli, & duces ipsi, imperatoreſque militibus, aut aliquando collegiis dedêre: decrevit in triumphis ſenatus, curâ belli ſolutus, & populus otioſus.

4. Graminea numquam nisi in deſperatione ſupremâ contigit, nulli nisi ab univerſo exercitu ſervato decreta. Ceteras imperatores dedêre, hanc ſolam miles imperatori. Eadem vocatur obsidionalis, liberatis obsidione abominandoque exitio totis caſtris. Quòd si civicæ honos uno aliquo ac vel humillimo cive ſervato, præclarus ſacerque habetur, quid tandem exiſtimari debet, unius virtute ſervatus univerſus exercitus? Dabatur hæc viridi e gramine, decerpto inde ubi obſeſſos ſervaſſet aliquis. Namque ſummum apud antiquos signum victoriæ erat, herbam porrigere victos, hoc eſt, terrâ & altrice ipsâ humo, & humatione etiam cedere: quem morem etiam nunc durare apud Germanos ſcio.

V. 5. Donatus eſt eâ L. Siccius Dentatus ſemel, cùm civicas quatuordecim meruiſſet, depugnaſſetque CXX. prœliis ſemper victor. Tantò rarius eſt ſervatorem unum a ſervatis donari. Quidam imperatores & ſæpius donati ſunt, veluti P. Decius Mus, tribunus militum, ab exercitu: alterâ ab his, qui in præſidio obſeſsi fuerant, quanta eſſet ejus honoris auctoritas, confeſſus religione: ſiquidem donatus bovem album Marti immolavit, & centum fulvos, qui ei virtutis causâ dati fuerant simul ab obſessis. Hic Decius poſtea ſe conſul, Imperioſo collegâ, pro victoriâ devovit. Data eſt & a ſenatu populoque Romano, quâ claritate nihil equidem in rebus humanis ſublimius duco, Fabio illi, qui rem omnem Romanam reſtituit non pugnando. Nec data, cùm magiſtrum equitum & exercitum ejus ſervaſſet, tunc ſatius fuit nomine novo coronari, appellatum patrem ab his quos ſervaverat: ſed quo dictum eſt conſenſu honoratus eſt Annibale ex Italiâ pulſo. Quæ corona adhuc ſola ipsius imperii manibus imposita eſt, & quod peculiare ei eſt, ſola a totâ Italiâ data.

VI. 6. Præter hos contigit ejus coronæ honos, M. Calpurnio Flammæ, tribuno militum in Siciliâ: centurioni verò uni ad hoc tempus Cn. Petreio Atinati, Cimbri-

eo bello. Primum pilum is capeſſens ſub Catulo, excluſam ab hoſte legionem ſuam hortatus, tribunum ſuum dubitantem per caſtra hoſtium erumpere interfecit, legionemque eduxit. Invenio apud auctores eumdem præter hunc honorem, adſtantibus Mario & Catulo coſſ. prætextatum immolaſſe ad tibicinem foculo poſito. Scripsit & Sulla dictator, ab exercitu ſe quoque donatum apud Nolam, legatum bello Marsico. Idque etiam in villâ ſuâ Tuſculanâ, quæ fuit poſtea Ciceronis, pinxit. Quod si verum eſt, hoc exſecrabiliorem eum dixerim, quandoquidem eam capiti ſuo proſcriptione ſuâ ipſe detraxit, tantò paucioribus civium ſervatis, quàm poſtea occisis. Addat etiamnum huic gloriæ ſuperbum cognomen Felicem, ipſe tamen obſessis in toto orbe proſcriptis, hac coronâ Sertorio cessit. Æmilianum quoque Scipionem Varro auctor eſt donatum obsidionali in Africâ, Manilio conſule, cohortibus ſervatis, totidemque ad ſervandas eas eductis: quod & ſtatuæ ejus in foro ſuo divus Auguſtus ſubſcripsit. Ipſum Auguſtum M. Cicerone filio conſule Idibus Septembris ſenatus obsidionali donavit. Adeò civica non ſatis videbatur. Nec præterea quemquam hac invenimus donatum.

VII. Nullæ ergo herbæ fuere certæ in hoc honore: ſed quæcumque fuerant in

periculi ſede, quamvis ignobiles ignotæque, honorem nobilem faciebant: quod latere apud nos minùs quidem miror, cernens negligi ea quoque, quæ ad valetudinem conſervandam, cruciatuſque corporis propulſandos, & mortem arcendam pertinent. Sed quis non mores jure caſtiget? Addidere vivendi pretia deliciæ luxuſque. Numquam fuit cupido vitæ major, nec minor cura. Aliorum hanc operæ eſſe credimus: ne mandato quidem noſtro alios id agere, medicifque proviſum eſſe pro nobis. Ipsi fruimur voluptatibus, & (quo nihil equidem probrosius duco) vivimus alienâ fiduciâ. Immo verò pleriſque ultro etiam irriſui ſumus iſta commentantes, atque frivoli operis arguimur: magno, quamquam immensi laboris, ſolatio, ſperni cum rerum naturâ: quam certè non defuiſſe nobis docebimus, & invisis quoque herbis inſeruiſſe remedia: quippe cùm medicinas dederit etiam aculeatis. Hæc enim proximè reſtant ex his, quas priore libro nominavimus, in quibus ipsis providentiam naturæ ſatis mirari, amplectique non eſt. Dederat, quas diximus, molles cibiſque gratas. Pinxerat remedia in floribus, viſuque ipſo animos invitaverat, etiam deliciis auxilia permiſcens. Excogitavit aliquas aſpectu hiſpidas, tactu truces, ut tantùm non vocem ipsius fingentis illas, ra-

tiònemque reddentis exaudire videamur, ne ſe depaſcat avida quadrupes, ne procaces manus rapiant, ne negleċta veſtigia obterant, ne insidens ales infringat: his muniendo aculeis teliſque armando, remediis ut tuta ac ſalva sint. Ita hoc quoque, quod in iis odimus, hominum causâ excogitatum eſt.

VIII. 7. Clara in primis aculeatarum erynge eſt, sive eryngion, contra ſerpentes & venena omnia naſcens. Adversùs iċtus morſuſque radix ejus bibitur drachmæ pondere in vino: aut si plerumque tales injurias comitatur & febris, ex aquâ. Illinitur plagis, peculiariter efficax contra cherſydros ac ranas. Omnibus verò contra toxica & aconita efficaciorem Heraclides medicus, in jure anſeris decoċtam, arbitratur. Apollodorus adversùs toxica cum ranâ decoquit, ceteri in aquâ. Ipſa dura, fruticoſa, ſpinosis foliis, caule geniculato, cubitali, & majore aliquando, alia albicans, alia nigra, radice odoratâ, & ſativa quidem eſt. Sed & ſponte naſcitur in aſperis & ſaxosis: & in litoribus maris, durior, nigriorque, folio apii.

IX. 8. Ex his candidam noſtri centum capita vocant. Omnes ejuſdem effeċtûs, caule & radice in cibos Græcorum receptis utroque modo, sive coquere libeat, sive cruda veſci. Portentoſum eſt, quod

de eâ traditur : radicem ejus alterutrius ſexûs similitudinem referre, raram inventu : ſed si viris contigerit mas, amabiles fieri. Ob hoc & Phaonem Lesbium dilectum a Sappho. Multæ circa hoc non magorum ſolùm vanitates, ſed etiam Pythagoricorum. Sed in medico uſu præter ſuprà dicta auxiliatur inflationibus, torminibus, cordis vitiis, ſtomacho, jocineri, præcordiis in aquâ mulsâ, lieni in poſcâ. Item ex mulsâ renibus, ſtranguriæ, opiſthotonicis ſpaſmis, lumbis, hydropicis, comitialibus, mulierum menſibus, sive ſubsidant, sive abundent, vulvarumque omnibus vitiis. Extrahit infixa corpori cum melle. Strumas, parotidas, panos, recedentes ab ossibus carnes ſanat cum axungiâ ſalsâ, & cerato : item fracturas. Crapulam præſumpta arcet, alvum ſiſtit. Aliqui e noſtris ſub ſolſtitio colligi eam juſſere. Ex aquâ cæleſti imponi omnibus cervicis vitiis. Oculorum quoque albugines ſanare adalligatam tradiderunt.

X. 9. Sunt qui & acanon eryngio adſcribant, ſpinoſam brevemque, ac latam herbam, ſpiniſque latioribus. Hanc impoſitam, ſanguinem mirè ſiſtere.

XI. Alii eryngen falsò eamdem putaverunt eſſe & glycyrrhizam, quare ſubjungi eam protinus refert. Et ipſa sine dubio inter aculeatas eſt, foliis echinatis,

pinguibus, tactuque gumminosis, frutico-ſa, binûm cubitorum altitudine, flore hyacinthi, fructu pilularum platani magnitudinis. Præſtantissima in Ciliciâ, ſecunda Ponto, radice dulci; & hæc tantùm in uſu. Capitur ea Vergiliarum occaſu, longa ceu vitium: coloris buxei melior, quàm nigra: quæque lenta, quàm quæ fragilis. Uſus in ſubditis decoctæ ad tertias, ceterò ad mellis crassitudinem, aliquando & tuſæ: quo genere & vulneribus imponitur, & faucium vitiis omnibus. Item voci utilissimo ſucco: sic ut ſpiſſatus eſt, linguæ ſubdito. Item thoraci, jocineri. Hac diximus sitim famemque ſedari. Ob id quidam adipſon appellavere eam, & hydropicis dedêre, ne sitirent. Ideo & commanducata ſtomatice eſt, & ulceribus oris inſperſa ſæpe, & pterygiis. Sanat & veſicæ ſcabiem, renum dolores, condylomata, ulcera genitalium. Dedêre eam quidam potui in quartanis, drachmarum duarum pondere, & pipere, heminâ aquæ. Commanducata ſanguinem ex vulnere siſtit. Sunt & qui calculos eâ pelli tradiderunt.

XII. 10. Tribuli unum genus in hortis naſcitur, alterum in fluminibus tantùm. Succus ex his colligitur ad oculorum medicinas. Eſt enim refrigerantis naturæ, & ideo utilis contra inflammationes collectio-

neſque. Ulcera per ſe erumpentia, & præcipuè in ore, cum melle ſanat: item tonſillas. Potus calculos frangit. Thraces, qui ad Strymona habitant, foliis tribuli equos ſaginant: ipsi nucleo vivunt, panem facientes prædulcem, & qui contrahat ventrem. Radix caſtè puréque collecta, diſcutit ſtrumas. Semen adalligatum, varicum dolores ſedat: tritum verò, & in aquam ſparſum, pulices necat.

XIII. 11. Stœbe, quam aliqui pheon vocant, decocta in vino, præcipuè auribus purulentis medetur: item oculis ictu cruentatis: hæmorrhagiæ quoque & dyſenteriæ infuſa.

XIV. 12. Hippophyes in ſabulosis maritimiſque naſcitur, ſpinis albis. Ederæ modo racemoſa eſt, candidis, & ex parte rubentibus acinis. Radix ſucco madet, qui aut per ſe conditur, aut paſtillis farinæ. Hæc bilem detrahit obolo ponderis, ſaluberrimè cum mulſo. Eſt altera hippophyes, sine caule, sine flore, foliis tantùm minutis. Hujus quoque ſuccus hydropicis mirè prodeſt. Debent accommodatæ eſſe & equorum naturæ, neque ex aliâ causâ nomen accepiſſe. Quippe quædam animalium remediis naſcuntur, locupleti divinitate ad generanda præsidia: ut non sit mirari ſatis ingenium ejus, diſponentis auxilia in genera, in cauſas, in tem-

pora, ut aliis proſit aliud horis, dieſque nullus propè ſine præſidiis reperiatur.

XV. 13. Urticâ quid eſſe inviſius poteſt? At illa præter oleum, quod in Ægypto ex eâ fieri diximus, vel plurimis ſcatet remediis. Semen ejus cicutæ contrarium eſſe Nicander adfirmat: item fungis & argento vivo. Apollodorus & ſalamandris cum jure decoctæ teſtudinis. Item adverſari hyoſcyamo, & ſerpentibus, & ſcorpionibus. Quin illa ipſa amaritudo mordax, uvas in ore, procidenteſque vulvas, & infantium ſedes, tactu reſilire cogit: lethargicos expergiſcit, tactis cruribus, magiſque fronte. Eadem canis morſibus addito ſale medetur. Sanguinem trita naribus indita ſiſtit, & magis radice. Carcinomata & ſordida ulcera, ſale admixto: item luxata ſanat, & panos, parotidas, carneſque ab oſſibus recedentes. Semen potum cum ſapâ, vulvas ſtrangulantes aperit, & profluvia narium ſiſtit impoſitum. Vomitiones in aquâ mulſâ ſumptum a cenâ faciles præſtat, duobus obolis: uno autem in vino poto laſſitudines recreat. Vulvæ vitiis toſtum, acetabuli menſurâ: potum in ſapâ reſiſtit ſtomachi inflationibus. Orthopnoicis prodeſt cum melle: & thoracem purgat eodem ecligmate. Et lateri medetur cum ſemine lini. Addunt hyſſopum & piperis aliquid. Illinitur lieni. Diffici-

lem ventrem toſtum cibo emollit. Hippocrates vulvam purgari poto eo pronuntiat. Dolore levari toſto acetabuli menſurâ, dulci poto, & impoſito cum ſucco malvæ. Inteſtinorum animalia pelli cum hydromelite & ſale. Defluvia capitis ſemine illito cohoneſtari. Articulariis morbis & podagricis plurimi cum oleo vetere, aut folia cum urſino adipe trita imponunt. At eadem radix tuſa cum aceto non minùs utilis: item lieni. Et cocta in vino diſcutit panos, cum axungiâ vetere ſalsâ. Eadem pſilothrum eſt ſicca.

Condidit laudes ejus Phanias phyſicus, utiliſſimam cibis coctam conditamve profeſſus arteriæ, tuſſi, ventris deſtillationi, ſtomacho, panis, parotidibus, pernionibus: cum oleo ſudorem, coctam cum conchyliis ciere alvum, cum ptiſanâ pectus purgare, mulierumque menſes: cum ſale, ulcera quæ ſerpant cohibere. Succo quoque in uſu eſt. Expreſſus illituſque fronti, ſanguinem narium ſiſtit: potus urinam ciet, calculos rumpit: uvam gargarizatus reprimit. Semen colligi meſſibus oportet. Alexandrinum maximè laudatur. Ad omnia hæc & mitiores quidem teneræque efficaces, ſed præcipuè ſilveſtris illa, & ampliùs lepras e facie tollit, in vino pota. Si quadrupes fetum non admittat, urticâ naturam fricandam monſtrant.

XVI. 14. Ea quoque, quam lamium inter genera earum appellavimus, mitiſſima, & foliis non mordentibus, medetur cum micâ ſalis contusis, incuſſiſque, inuſtis, & ſtrumis, tumoribus, podagris, vulneribus. Album habet in medio folio, quod ignibus ſacris medetur. Quidam e noſtris tempore diſcrevere genera. Autumnalis urticæ radicem alligatam in tertianis, ita ut ægri nuncupentur, cùm eruitur ea radix, dicaturque cui, & quorum filio eximatur, liberare morbo tradiderunt. Hoc idem & contra quartanas pollere. Iidem urticæ radice addito ſale, infixa corpori extrahi. Foliis cum axungiâ ſtrumas diſcuti: vel si ſuppuraverint, erodi compleríque.

XVII. 15. Ex argumento nomen accepit ſcorpio herba. Semen enim habet ad similitudinem caudæ ſcorpionis, folia pauca. Valet & adversùs animal nominis ſui. Eſt & alia ejuſdem nominis effectûſque sine foliis, aſparagi caule, in cacumine aculeum habens, & inde nomen.

XVIII. 16. Leucacantham alii phyllon, alii iſchiada, alii polygonaton appellant, radice cyperi, quæ commanducata dentium dolores ſedat. Item laterum, & lumborum, ut Hicesius tradit, ſemine poto drachmis octo, aut ſucco. Eadem ruptis, convulsis medetur.

XIX. 17. Helxinen aliqui perdicium vocant, quoniam perdices eâ præcipuè veſcantur. Alii sideritin, nonnulli parthenium. Folia habet mixtæ similitudinis plantagini & marrubio, cauliculos denſos, leviter rubentes, ſemina in capitibus lappaceis adhærentia veſtibus: unde & helxinem dictam volunt. Sed nos qualis vera eſſet helxine, diximus priore libro. Hæc autem inficit lanas, ſanat ignes ſacros, & tumores, collectioneſque omnes, & adusta. Panos ſuccus cum psimmythio, & guttura incipientia turgeſcere. Item veterem tussim cyatho hauſto, & omnia in humido, sicut tonsillas, & varices, cum roſaceo. Imponitur & podagris cum caprino ſevo, ceràque Cypriâ.

XX. Perdicium sive Parthenium (nam sideritis alia eſt) a noſtris herba urceolaris vocatur, ab aliis aſtericum, folio similis ocimo, nigrior tantùm, naſcens in tegulis, parietiniſque. Medetur cum micâ ſalis trita iiſdem omnibus, quibus lamium, & eodem modo: item vomicæ, calfacto ſucco potu. Sed contra ulcera, rupta, lapſuſque, & præcipitia, aut vehiculorum eversiones, singularis. Verna carus Pericli Atheniensium principi, cùm is in arce templum ædificaret, repsiſſetque ſuper altitudinem faſtigii, & inde cecidiſſet, hac herbâ dicitur ſanatus, monſtratâ Pericli

ſomnio a Minervâ. Quare Parthenium vocari cœpta eſt, adsignaturque ei deæ. Hic eſt vernula, cujus effigies ex ære fuſa eſt, & nobilis ille Splanchnoptes.

XXI. 18. Chamæleonem aliqui ixiam vocant. Duo genera ejus. Candidior aſperiora folia habet: ſerpit in terrâ echini modo ſpinas erigens, radice dulci, odore graviſſimo. Quibuſdam in locis viſcum gignit album ſub alis foliorum, maximè circa Canis ortum, quo modo thura naſci dicuntur: unde & ixia appellatur. Hoc, ut maſtiche, utuntur mulieres. Quare & chamæleon vocetur, varietate foliorum evenit. Mutat enim cum terrâ colores, hîc niger, illic viridis, aliubi cyaneus, aliubi croceus, atque aliis coloribus.

Ex his candidus hydropicos ſanat ſucco radicis decoctæ. Bibitur drachma in paſſo. Pellit & interaneorum animalia acetabuli menſura ſucci ejuſdem, in vino auſtero, cum origani ſcopis. Facit ad difficultatem urinæ. Hic ſuccus occidit & canes ſueſque in polentâ. Additâ aquâ & oleo contrahit in ſe mures ac necat, niſi protinus aquam ſorbeant. Radicem ejus aliqui conciſam ſervari jubent funiculis pendentem, decoquuntque in cibo contra fluxiones, quas Græci rheumatiſmos vocant.

Ex nigris aliqui marem dixere, cui flos

purpureus eſſet: & feminam, cui violaceus. Uno naſcuntur caule cubitali, craſsitudine digitali. Radicibus earum lichenes curantur, cum ſulphure & bitumine unà coctis: commanducatis verò dentes mobiles, aut in aceto decoctis. Succo ſcabiem etiam quadrupedum ſanant. Et ricinos canum necant: juvencos quoque anginæ modo. Quare a quibuſdam ulophon vocatur, & cynozolon, propter gravitatem odoris. Ferunt & hæc viſcum ulceribus utilissimum. Omnium autem generum eorum radices ſcorpionibus adverſantur.

XXII. 19. Coronopus oblonga herba eſt cum fiſſuris. Seritur interim, quoniam radix cœliacis præclarè facit in cinere toſta.

XXIII. 20. Et anchuſæ radix in uſu eſt, digitali crassitudine. Finditur papyri modo: manuſque inficit ſanguineo colore: præparat lanas pretiosis coloribus. Sanat ulcera in cerato, præcipuè ſenum: item aduſta. Liquari non poteſt in aquâ: oleo diſſolvitur: idque sinceræ experimentum eſt. Datur & ad renum dolores drachma ejus potui in vino: aut si febris sit, in decocto balani. Item in jocinerum vitiis, & lienis, & bile ſuffusis. Lepris & lentigini illinitur ex aceto. Folia trita cum melle & farinâ, luxatis imponuntur: & pota drachmis duabus in mulſo alvum ſiſtunt. Pulices necare radix in aquâ decocta traditur.

XXIV.

XXIV. Eſt & alia ſimilis, pſeudoanchuſa ob id appellata, a quibuſdam verò echis, aut doris, & multis aliis nominibus: lanuginoſior, & minùs pinguis, tenuioribus foliis & languidioribus. Radix in oleo non fundit rubentem ſuccum: & hoc ab anchuſâ diſcernitur. Contra ſerpentes efficaciſſima potu foliorum, vel ſeminis. Folia ictibus imponuntur. Virus ſerpentium fugat. Bibitur & propter ſpinam. Folium ejus ſiniſtrâ decerpi jubent magi, & cujus cauſâ ſumatur dici, tertianiſque febribus adalligari.

XXV. 21. Eſt & alia herba proprio nomine onochiles, quam aliqui anchuſam vocant, alii arcebion, alii onochelim, aliqui rhexiam, multi enchryſam, parvo frutice, flore purpureo, aſperis foliis & ramis, radice meſſibus ſanguineâ, ceterò nigrâ, in ſabuloſis naſcens, efficax contra ſerpentes, maximéque viperas, & radice & foliis, æquè cibo ac potu. Vires habet meſſibus. Folia trita odorem cucumeris reddunt. Datur in cyathis tribus vulvâ procidente. Pellit & tineas cum hyſſopo. Et in dolore renum aut jocineris ex aquâ mulsâ, si febris sit: sin aliter, ex vino bibitur. Lentigini ac lepris radix illinitur. Habentes eam, a ſerpentibus feriri negantur. Eſt & alia huic ſimilis flore rubro, minor, & ipſa ad eoſdem uſus. Tra-

duntque commanducatâ eâ, si inſpuatur, mori ſerpentem.

XXVI. Anthemis magnis laudibus celebratur ab Aſclepiade. Aliqui leucanthemida vocant, alii leucanthemum, alii eranthemon, quoniam vere floreat: alii chamæmelon, quoniam odorem mali habeat. Nonnulli melanthemon vocant. Genera ejus tria flore tantùm diſtant, palmum non excedentia, parviſque floribus, ut rutæ, candidis, aut melinis, aut purpureis. In macro ſolo, aut juxta ſemitas colligitur vere, & in coronamenta reponitur. Eodem tempore & medici folia tuſa in paſtillos digerunt: item florem & radicem. Dantur omnia mixta drachmæ unius pondere, contra ſerpentium omnium ictus. Pellit mortuos partus: item menſtrua in potu, & urinam, calculoſque. Inflationes, jocinerum vitia, bilem ſuffuſam, ægilopia commanducata, ulcerum eruptiones manantes ſanat. Ex omnibus his generibus ad calculos efficacissima eſt, quæ florem purpureum habet: cujus & foliorum & fruticis amplitudo majuſcula eſt. Hanc propriè quidam eranthemon vocant.

XXVII. Loton qui arborem putant tantùm eſſe, vel Homero auctore coargui poſſunt. Is enim inter herbas ſubnaſcentes dearum voluptati, loton primam nominavit. Folia ejus cum melle, oculorum cicatrices, argema, nubeculas diſcutiunt.

XXVIII. Eſt & lotometra, quæ fit ex loto ſatâ, ex cujus ſemine ſimillimo porri, fiunt panes in Ægypto a paſtoribus, maximè aquâ vel lacte ſubacto. Negatur quidquam illo pane ſalubrius eſſe, aut levius, dum caleat: refrigeratus difficiliùs concoquitur, fitque ponderoſus. Conſtat eos qui illo vivant, nec dyſenteriâ, nec teneſmo, neque aliis morbis ventris infeſtari. Itaque inter remedia eorum habetur.

XXIX. Heliotropii miraculum ſæpius diximus, cum Sole ſe circumagentis, etiam nubilo die: tantus ſideris amor eſt: noctu velut deſiderio contrahi cæruleum florem. Genera ejus duo: tricoccum, & helioſcopium.

Hoc altius (quamquam utrumque ſemipedalem altitudinem non excedit) ab imâ radice ramoſum. Semen in folliculo meſſibus colligitur. Naſcitur non niſi in pingui ſolo, cultoque maximè: tricoccum ubique. Si decoquatur, invenio cibis placere: & in lacte jucundius alvum molliri: & ſi decocti ſuccus bibatur, efficaciſſimè exinaniri. Majoris ſuccus excipitur æſtate, horâ ſextâ: miſcetur cum vino, ſic firmior. Capitis dolores ſedat, roſaceo admixto. Verrucas cum ſale tollit ſuccus e folio: unde noſtri verrucariam herbam appellavere, aliis cognominari effectibus digniorem. Namque & ſerpentibus, & ſcor-

pionibus resiſtit, ex vino aut aquâ mulsâ; ut Apollophanes, & Apollodorus tradunt. Folia infantium deſtillationibus, quod siriasin vocant, illita medentur. Item contractionibus, etiam si id comitialiter accidat. Decocto quoque foveri os ſaluberrimum eſt. Potum id pellit tineas, & renum arenas. Si cuminum adjiciatur, calculos frangit. Decoqui cum radice oportet, quæ cum foliis & hircino ſevo podagris illinitur.

Alterum genus, quod tricoccum appellavimus, & alio nomine ſcorpiuron vocatur, foliis non ſolùm minoribus, ſed etiam in terram vergentibus. Semen ei eſt effigie ſcorpionis caudæ: quare ei nomen. Vis ad omnia venenata & phalangia: ſed contra ſcorpiones præcipuè illita. Non feriuntur habentes. Et si terram ſurculo heliotropii circumſcribat aliquis, negant ſcorpionem egredi. Impositâ verò herbâ, aut udâ omnino reſperſum, protinus mori. Seminis grana quatuor pota, quartanis prodeſſe dicuntur, tria verò tertianis: vel si herba ipſa ter circumlata ſubjiciatur capiti. Semen & Venerem ſtimulat. Cum melle panos diſcutit. Et verrucas hoc utique heliotropium radicitus extrahit, & excreſcentia in ſedibus. Spinæ quoque ac lumborum ſanguinem corruptum trahit illitum ſemen, & potum, in jure gallinacei de-

coctum, aut cum betâ & lente. Cortex ſeminis liventibus colorem reddit. Magi heliotropium quartanis quater, in tertianis ter alligari jubent ab ipſo ægro, precarique eum, ſoluturum ſe nodos liberatum, & ita facere non exemptâ herbâ.

XXX. Aliud adianto miraculum: æſtate viret, brumâ non marceſcit: aquas reſpuit, perfuſum merſumve ſicco ſimile eſt: tanta diſſociatio deprehenditur: unde & nomen a Græcis: alioqui frutici topiario. Quidam callitrichon vocant, alii polytrichon, utrumque ab effectu. Tinguit enim capillum: & ad hoc decoquitur in vino cum ſemine apii, adjecto oleo copiosè, ut criſpum denſumque faciat: defluere autem prohibet. Duo ejus genera: candidius, & nigrum breviuſque. Id quod majus eſt, polytrichon: aliqui, trichomanes vocant. Utrique ramuli nigro colore nitent, foliis filicis: ex quibus inferiora aſpera ac fuſca ſunt: omnia autem contrariis pediculis denſa inter ſe ex adverſo: radix nulla. Umbroſas petras, parietumque aſpergines, ac fontium maximè ſpecus ſequitur: & ſaxa manantia, quod miremur, cùm aquas non ſentiat. Calculos e corpore mirè pellit, frangitque, utique nigrum. Quâ de cauſâ potiùs quàm quòd in ſaxis naſceretur, a noſtris ſaxifragum appellatum crediderim. Bibitur e vino,

quantùm terni decerpſere digiti. Urinam cient. Serpentium & araneorum venenis resiſtunt. In vino decocti alvum ſiſtunt. Capitis dolores corona ex his ſedat. Contra ſcolopendræ morſus illinuntur, crebrò auferendi, ne perurant : hoc & in alopeciis. Strumas diſcutiunt, furfureſque in facie, & capitis manantia ulcera. Decoctum ex his prodeſt ſuſpiriosis, & jocineri, & lieni, & felle ſuffusis, & hydropicis. Stranguriæ illinuntur, & renibus cum absinthio. Secundas cient, & menſtrua. Sanguinem ſiſtunt ex aceto, aut rubi ſucco poti. Infantes quoque exulcerati perunguntur ex iis cum roſaceo & vino priùs. Folium in urinâ pueri impubis, tritum quidem cum aphronitro, & illitum ventri mulierum, ne rugoſus fiat, præſtare dicitur. Perdices & gallinaceos pugnaciores fieri putant, in cibum eorum additis : pècorique eſſe utilissimos.

XXXI. 22. Picris ab insigni amaritudine cognominatur, ut diximus : rotundo folio. Tollit eximiè verrucas. Thesium quoque non dissimili amaritudine eſt : ſed purgat alvum : in quem uſum teritur ex aquâ.

XXXII. Aſphodelum de clarissimis herbarum, quam heroneon aliqui appellaverunt, Hesiodus & in silvis naſci dixit. Dionysius, marem ac feminam eſſe. Defectis corporibus & phthisicis conſtat bulbos ejus

cum ptiſanâ decoctos, aptissimè dari: panemque ex his cum farinâ ſubactis, ſaluberrimum eſſe. Nicander & contra ſerpentes ac ſcorpiones, vel caulem, quem anthericon vocavimus, vel ſemen, vel bulbos dedit in vino tribus drachmis: ſubſtravitque ſomno contra hos metus. Datur & contra venenata marina, & contra ſcolopendras terreſtres. Cochleæ mirè in Campaniâ caulem eum perſequuntur, & ſugendo arefaciunt. Folia quoque illinuntur venenatorum vulneribus ex vino. Bulbi nervis articuliſque cum polentâ tusi illinuntur. Prodeſt & concisis ex aceto lichenas fricare: item ulceribus putreſcentibus ex aquâ imponere: mammarum quoque & teſtium inflammationibus. Decocti in fæce vini, oculorum epiphoris ſuppoſito linteolo medentur. Fere in quocumque morbo magis decoctis medici utuntur. Item ad tibiarum tetra ulcera, rimaſque corporum quacumque in parte, farinâ arefactorum. Autumno autem colliguntur, cùm plurimùm valent. Succus quoque tusis expreſſus aut decoctis utilis fit corporis dolori, cum melle: idem odorem corporis jucundum affectantibus, cum iri aridâ & ſalis exiguo. Folia etiam ſuprà dictis medentur, & ſtrumis, panis, ulceribus in facie, decocta in vino. Cinis e radice alopecias emendat, & rimas pe-

dum. Decoctæ radicis in oleo ſuccus, perniones & ambuſta. Et ad gravitatem aurium infunditur: a contrariâ aure in dolore dentium. Prodeſt & urinæ pota modicè radix, & menſtruis, & lateris doloribus: item ruptis, convulsis, tuſſibus, drachmæ pondere in vino pota. Eadem & vomitiones adjuvat commanducata. Semine ſumpto turbatur venter. Chryſermus & parotidas in vino decoctâ radice curavit: item ſtrumas, admixtâ cachry ex vino. Quidam aiunt, si impositâ radice pars ejus in fumo ſuſpendatur, quartoque die ſolvatur, unà cum radice areſcere ſtrumam. Sophocles ad podagras utroque modo, coctâ crudâque, uſus eſt. Ad perniones decoctam ex oleo dedit, & ſuffuſis felle in vino, & hydropicis. Venerem quoque concitari cum vino & melle perunctis, aut bibentibus tradidere. Xenocrates & lichenas, pſoras, lepras, radice in aceto decoctâ, tolli dicit. Item si cocta sit cum hyoſcyamo & pice liquidâ alarum quoque & feminum vitia: capillum criſpiorem fieri, raſo priùs capite, si radice eâ fricetur. Simus lapides renium in vino decoctâ atque potâ eximit. Hippocrates ſemen ejus ad impetus lienis dari cenſet. Jumentorum quoque ulcera ac ſcabiem, radix illita, aut decoctæ ſuccus ad pilum reducit. Mures etiam eâdem

ſugantur, cavernâ præclusâ moriuntur.

XXXIII. Aſphodelum ab Heſiodo quidam alimon appellari exiſtimavere, quod falſum arbitror. Eſt enim ſuo nomine halimon, non parvi & ipſum erroris inter auctores. Alii enim fruticem eſſe dicunt denſum, candidum, ſine ſpinâ, foliis oleæ, ſed mollioribus: coqui autem hæc ciborum gratiâ. Radix tormina diſcutit, drachmæ pondere in aquâ mulsâ pota: item convulſa, & rupta. Alii olus maritimum eſſe dixere ſalſum, & inde nomen, foliis in rotunditatem longis, laudatum in cibis. Duorum præterea generum, ſilveſtre, & mitius: utrumque prodeſſe dyſentericis etiam exulceratis cum pane, ſtomacho verò ex aceto. Ulceribus vetuſtis illini crudum, & vulnerum recentium impetus leniri, & luxatorum pedum ac veſicæ dolores. Silveſtri tenuiora folia, ſed in eiſdem remediis effectus majores, & in ſanandâ hominum ac pecorum ſcabie. Præterea nitorem corpori fieri; dentibuſque candorem, ſi fricentur radice eâ. Semine linguæ ſubdito ſitim non ſentiri. Hoc quoque mandi, & utraque etiam condiri. Cratevas tertium quoque genus tradidit, longioribus foliis & hirſutioribus, odore cupreſſi: naſci ſub ederâ maximè: prodeſſe opiſthotonis, contráctionibus nervorum, tribus obolis in ſextarium aquæ.

XXXIV. Acanthi, topiariæ & urbanæ herbæ, elato longoque folio, crepidines marginum, adſurgentiumque pulvinorum toros veſtientis, duo genera ſunt: aculeatum & criſpum, quod brevius: alterum læve, quod aliqui pæderota vocant, alii melamphyllum. Hujus radices uſtis luxatiſque mirè proſunt: item ruptis, convulſis, & phthiſin metuentibus incoctæ cibo, maximè ptiſanâ. Podagris quoque illinuntur tritæ & calefactæ calidis.

XXXV. Bupleuron in ſponte naſcentium olerum numero Græci habent, caule cubitali, foliis multis longiſque, capite anethi, laudatum in cibis ab Hippocrate: in medicinâ a Glaucone, & Nicandro. Semen contra ſerpentes valet. Folia ad ſecundas feminarum, vel ſuccum ex vino illinunt: & ſtrumis folia cum ſale & vino. Radix contra ſerpentes datur in vino, & urinæ ciendæ.

XXXVI. Bupreſtim magnâ inconſtantiâ Græci in laudibus ciborum etiam habuere: iidemque remedia tamquam contra venenum prodiderunt. Et ipſum nomen indicio eſt boum certè venenum eſſe, quos diſſilire deguſtatâ fatentur. Quapropter nec de hac plura dicemus. Eſt verò cauſa, quare venena monſtremus inter gramineas coronas, niſi libidinis cauſâ expetenda alicui videtur, quam non aliter

magis accendi putant, quàm potâ eâ.

XXXVII. Elaphoboſcon ferulaceum eſt, geniculatum digiti craſſitudine, ſemine corymbis dependentibus, ſilis effigie, ſed non amaris, foliis oluſatri: & hoc laudatum in cibis. Quippe etiam conditum prorogatur ad urinam ciendam, lateris dolores ſedandos, rupta, convulſa ſananda, inflationes diſcutiendas, colique tormenta. Contra ſerpentium omniumque aculeatorum ictus. Quippe fama eſt, hoc pabulo cervos resiſtere ſerpentibus. Fiſtulas quoque radix nitro addito illita ſanat. Siccanda autem in eos uſus priùs eſt, ne ſucco ſuo madeat, qui contra ſerpentium ictus non facit eam deteriorem.

XXXVIII. Scandix quoque in olere silveſtri a Græcis ponitur, ut Opion & Eraſiſtratus tradunt. Item decocta alvum siſtit. Semine ſingultus confeſtim ex aceto ſedat. Illinitur ambuſtis, urinas ciet. Decoctæ ſuccus prodeſt ſtomacho, jocineri, renibus, vesicæ. Hæc eſt, quam Ariſtophanes Euripidi poetæ objicit jlocaliter, « matrem ejus ne olus quidem legitimum venditaſſe, ſed ſcandicem ».

Eadem erat anthriſcus, si tenuiora folia & odoratiora haberet. Peculiaris laus ejus, quòd fatigato Venere corpori ſuccurrit, marcenteſque ſenio jam coitus excitat. Siſtit profluvia alba feminarum.

XXXIX. Et iasione olus ſilveſtre habetur, in terrâ repens, cum lacte multo: florem fert candidum: concilium vocant. Et hujus eadem commendatio ad ſtimulandos coitus. Cruda ex aceto in cibo ſumpta, mulieribus lactis ubertatem præſtat. Salutaris eſt phthisim ſentientibus. Infantium capiti illita, nutrit capillum, tenacioremque ejus cutem efficit.

XL. Eſtur & caucalis, feniculo similis, brevi caule, flore candido, cordi utilis. Succus quoque ejus bibitur, ſtomacho perquam commendatus, & urinæ, calculiſque & arenis pellendis, & vesicæ pruritibus. Extenuat & lienis, jocineris, reniumque pituitas. Semen menſes feminarum adjuvat, bilemque a partu siccat. Datur & contra profluvia geniture viris. Chrysippus & conceptionibus eam putat conferre multùm: bibitur in vino jejunis. Illinitur & contra venena marinorum, sicut Petrichus in carmine ſuo significat.

XLI. His adnumerant & sium, latius apio, in aquâ naſcens, pinguius, nigriuſque, copioſum ſemine, ſapore naſturtii. Prodeſt urinis, renibus, lienibus, mulierumque mensibus, sive ipſum in cibo ſumptum, sive jus decocti, sive ſemen e vino drachmis duabus. Calculos rumpit, aquiſque quæ gignunt eos, resiſtit. Dyſentericis prodeſt infuſum. Item illitum len-

tigini, & mulierum vitiis in facie noctu illitum, momentoque cutem emendat, & ramices lenit, equorum etiam ſcabiem.

XLII. Silybum, chamæleoni albo ſimilem, æquè ſpinoſam, ne in Ciliciâ quidem, aut Syriâ, aut Phœnice, ubi naſcitur, coquere tanti eſt: ita operoſa ejus culina traditur. In medicinâ nullum uſum habet.

XLIII. Scolymon quoque in cibos recipit Oriens, & alio nomine limoniam appellat. Frutex eſt numquam cubitali altior, criſtiſque foliorum ac radice nigrâ, ſed dulci: Eratoſtheni quoque laudata in pauperis cenâ. Urinam ciere præcipuè traditur: ſanare lichenas & lepras ex aceto. Venerem ſtimulare in vino, Hesiodo & Alcæo teſtibus: qui florente eâ cicadas acerrimi cantûs eſſe, & mulieres libidinis avidissimas, viroſque in coitum pigerrimos ſcripſere, velut providentiâ naturæ hoc adjumento tunc valentissimo. Item graveolentiam alarum emendat radicis emedullatæ uncia, in vini Falerni heminis tribus decocta ad tertias, & a balineo jejuno, itemque poſt cibum cyathis singulis pota. Mirum eſt, quod Xenocrates promittit experimento, vitium id ex alis per urinam effluere.

XLIV. Eſtur & ſonchos, (ut quem Theſeo apud Callimachum adponat Hecale,) uterque, albus & niger: lactucæ ſimiles.

ambo, niſi ſpinoſi eſſent: caule cubitali; anguloſo, intus cavo, ſed qui fractus copioſo lacte manet. Albus, qui e lacte nitor, utilis orthopnoicis lactucarum modo, ex embammate. Eraſiſtratus calculos per urinam pelli eo monſtrat, & oris graveolentiam commanducato corrigi. Succus trium cyathorum menſurâ, in vino albo & oleo calefactus, adjuvat partus, ita ut a partu ambulent gravidæ. Datur & in ſorbitione. Ipſe caulis decoctus facit lactis abundantiam nutricibus, coloremque meliorem infantium: utiliſſimus his, quæ lac ſibi coire ſentiant. Inſtillatur auribus ſuccus, calidusque in ſtranguriâ bibitur cyathi menſurâ, & in ſtomachi roſionibus cum ſemine cucumeris, nucleiſque pineis. Illinitur & ſedis collectionibus. Bibitur contra ſerpentes ſcorpioneſque: radix verò illinitur. Eadem decocta in oleo, Punici mali calyce, aurium morbis præſidium eſt. Hæc omnia ex albo. Cleemporus nigro prohibet veſci, ut morbos faciente, de albo conſentiens. Agathocles etiam contra ſanguinem tauri demonſtrat ſuccum ejus. Refrigeratoriam tamen vim eſſe convenit nigro, & hac cauſâ imponendum cum polentâ. Zenon radice albi ſtranguriam docet ſanari.

XLV. Condrillon ſive condrille, folia habet intubi, circumroſis ſimilia, caulem

minùs pedalem, ſucco madentem amaro, radice fabæ simili, aliquando numeroſâ. Habet proximam terræ maſtichen tuberculo fabæ, quæ adpoſita feminarum menſes trahere dicitur. Tuſa cum radicibus tota dividitur in paſtillos, contra ſerpentes, argumento probabili: si quidem mures agreſtes læsi ab his, hanc eſſe dicuntur. Succus ex vino coctæ, alvum siſtit. Eadem palpebrarum pilos inordinatissimos, pro gummi efficacissimè regit. Dorotheus ſtomacho & concoctionibus utilem carminibus ſuis pronuntiavit. Aliqui feminis, & oculis, generationique virorum contrariam putavere.

XLVI. Inter ea quæ temere manduntur, & boletos meritò poſuerim, optimi quidem hos cibi, ſed immenſo exemplo in crimen adductos, veneno Tiberio Claudio principi per hanc occasionem a conjuge Agrippinâ dato: quo facto illa terris venenum alterum, sibique ante omnes, Neronem ſuum dedit. Quorumdam ex his facilè noſcuntur venena, diluto rubore, rancido aſpectu, livido intus colore, rimoſâ ſtriâ, pallido per ambitum labro. Non ſunt hæc in quibuſdam: siccique, & nitri similes, veluti guttas in vertice albas ex tunicâ ſuâ gerunt. Volvam enim terra ob hoc priùs gignit, ipſum poſtea in volvâ, ceu in ovo eſt luteum.

Nec tunicæ minor gratia in cibo infantis boleti. Rumpitur hæc primò naſcente: mox increſcente, in pediculi corpus abſumitur, raróque umquam geminis ex uno pede. Origo prima cauſaque e limo, & aceſcente ſucco madentis terræ, aut radicis fere glandiferæ: initioque ſpuma lentior, dein corpus membranæ simile, mox partus. Ut diximus, illa pernicialia, prorſus improbanda. Si enim caligaris clavus, ferrive aliqua rubigo, aut panni marcor adfuit naſcenti, omnem illico ſuccum alienum ſaporemque in venenum concoquit: deprehendiſſe qui, nisi agreſtes, poſſunt, atque qui colligunt? Ducunt ipsi alia vitia: & quidem si ſerpentis caverna juxtà fuerit, si pateſcentem primò adhalaverit, capaci venenorum cognatione ad virus accipiendum. Itaque caveri conveniet, priùs quàm ſe condant ſerpentes. Signa erunt tot herbæ, tot arbores fruticeſque, ab emerſu earum ad latebram uſque vernantes: & vel fraxini tantùm folia, nec poſtea naſcentia, nec antè decidentia. Et boletis quidem ortus occaſuſque omnis intra dies ſeptem eſt.

XLVII. 23. Fungorum lentior natura; & numeroſa genera, ſed origo non nisi ex pituitâ arborum. Tutissimi, qui rubent callo, minùs diluto rubore, quàm boleti. Mox candidi, velut apice flaminis in-

ſignibus pediculis. Tertium genus ſuilli, venenis accommodatiſſimi. Familias nuper interemere, & tota convivia, Annæum Serenum præfectum Neronis vigilum, & tribunos, centurioneſque. Quæ voluptas tanta ancipitis cibi? Quidam diſcrevere arborum generibus, fico, ferulâ, & gummim ferentibus: nos item fago, aut robore, aut cupreſſo, ut diximus. Sed iſta quis ſpondet in venalibus? Omnium colos lividus. Hic habebit veneni argumentum, quò ſimilior fuerit arborum fici. Adversùs hæc diximus remedia, diceműſque: interim ſunt aliqua & in his. Glaucias ſtomacho utiles putat boletos. Siccantur pendentes ſuilli, junco transfixi, quales e Bithyniâ veniunt. Hi fluxionibus alvi, quas rheumatiſmos vocant, medentur, excreſcentibuſque in ſede carnibus: minuunt enim eas, & tempore abſumunt. Item lentiginem, & mulierum vitia in facie. Lavantur etiam, ut plumbum, oculorum medicamento. Sordidis ulceribus & capitis eruptionibus, canum morsibus ex aquâ illinuntur.

Libet & coquendi dare aliquas communes in omni eo genere obſervationes, quando ipſæ ſuis manibus deliciæ præparant hunc cibum ſolum, & cogitatione antè paſcuntur, ſuccineis novaculis, aut argenteo apparatu comitante. Noxii erunt

fungi, qui in coquendo duriores fient: innocentiores, qui nitro addito coquentur, ſi utique percoquantur. Tutiores fiunt cum carne cocti, aut cum pediculo piri. Proſunt & pira confeſtim ſumpta. Debellat eos & aceti natura, contraria iis.

XLVIII. Imbribus proveniunt omnia hæc. Imbre & ſilphion, Venit primò e Cyrenis, ut dictum eſt. Ex Syriâ nunc maximè importatur, deterius Parthico, ſed Medico melius, extincto omni Cyrenaico, ut diximus. Uſus ſilphii in medicinâ: foliorum, ad purgandas vulvas pellendoſque emortuos partus: decoquuntur in vino albo & odorato, ut bibatur menſura acetabuli a balineis. Radix prodeſt arteriis exaſperatis: & collectionibus ſanguinis illinitur. Sed in cibis concoquitur ægre. Inflationes facit & ructus. Urinæ quoque noxia. Sugillatis cum vino & oleo amiciſsima, & cum cerâ ſtrumis. Verrucæ ſedis crebriore ejus ſuffitu cadunt.

XLIX. Laſer e ſilphio profluens, quo diximus modo, inter eximia naturæ dona numeratum, plurimis compoſitionibus inſeritur. Per ſe autem algores excalfacit, potum nervorum vitia extenuat. Feminis datur in vino. Et lanis mollibus admovetur vulvæ ad menſes ciendos. Pedum clavos circumſcarificatos ferro, mixtum ceræ extrahit. Urinam ciet ciceris magnitu-

dine dilutum. Andreas ſpondet, copiosiùs ſumptum nec inflationes facere, & concoctioni plurimùm conferre ſenibus & feminis: item hieme, quàm æſtate, utilius, & tum aquam bibentibus: cavendumque ne qua intus sit exulceratio. Ab ægritudine recreationi efficax in cibo. Tempeſtivè enim datum, cauterii vim obtinet: adſuetis etiam utilius, quàm expertibus.

Ad extera corporum, indubitatas confeſſiones habet. Venena telorum & ſerpentium extinguit potum: ex aquâ vulneribus his circumlinitur: ſcorpionum tantùm plagis ex oleo: ulceribus verò non matureſcentibus cum farinâ hordeaceâ, vel fico siccâ. Carbunculis cum rutâ, vel cum melle, vel per ſe viſco ſuperlitum, ut hæreat: sic & ad canis morſus. Excreſcentibus circa ſedem, cum tegmine Punici mali ex aceto decoctum. Clavis, qui vulgò morticini appellantur, nitro mixto. Alopecias nitro antè ſubactas replet cum vino, & croco, aut pipere, aut murium fimo, & aceto. Perniones ex vino fovet, & ex oleo coctum imponitur: sic & callo. Clavis pedum ſuperraſis præcipuæ utilitatis. Contra aquas malas, peſtilentes tractus, vel dies. In tussi, uvâ, fellis veteri ſuffusione, hydropisi, raucitatibus: confeſtim enim purgat fauces, vocemque reddit. Podagras in ſpongiâ dilutum poſcâ le-

nit. Pleuriticis in ſorbitione vinum potu-ris datur: contractionibus, opiſthotonicis, ciceris magnitudine cerâ circumlitum. In anginâ gargarizatur. Anhelatoribus, & in tussi vetuſtâ cum porro ex aceto datur: æquè ex aceto his qui coagulum lactis ſorbuerint. Præcordiorum vitiis ſynteсticis, comitialibus in vino, in aquâ mulsâ linguæ paralysi. Coxendicibus & lumborum doloribus cum decocto melle illinitur. Non cenſuerim, quod auctores ſuadent, cavernis dentium in dolore inditum cerâ includi: magno experimento hominis, qui ſe eâ de causâ præcipitavit ex alto. Quippe tauros inflammat naribus illitis: ſerpentes avidissimas vini admixtum rumpit. Ideo nec inungi ſuaſerim cum Attico melle, licet præcipiant. Quas habeat utilitates admixtum aliis, immenſum eſt referre: & nos simplicia tractamus: quoniam in his naturam eſſe apparet, in illis conjecturam ſæpius fallacem, nulli ſatis cuſtoditâ in mixturis concordiâ naturæ ac repugnantiâ. Qua de re mox plura.

L. 24. Non eſſet mellis auctoritas in pretio minor, quàm laſeris, ni ubique naſceretur. Illud ipſa fabricata sit natura: ſed huic gignendo animal, ut diximus: innumeros ad uſus, si quoties miſceatur, æſtimemus.

Prima propolis alvorum (de quâ di-

ximus) aculeos & omnia infixa corpori extrahit, tubera diſcutit, dura concoquit, dolores nervorum mulcet, ulceraque jam deſperantia in cicatricem cludit.

Mellis quidem ipsius natura talis eſt, ut putreſcere corpora non sinat, jucundo ſapore atque non aſpero, aliâ quàm ſalis naturâ. Faucibus, tonsillis, anginæ, omnibuſque oris desideriis utilissimum, areſcentique in febribus linguæ. Jam verò peripneumonicis, pleuriticis decoctum. Item vulneribus, a ſerpente percussis. Et contra venena fungorum. Paralyticis in mulſo: quamquam ſuæ mulſo dotes conſtant. Mel auribus inſtillatur cum roſaceo: lendes & fœda capitis animalia necat. Uſus deſpumati ſemper aptior: ſtomachum tamen inflat, bilem auget, faſtidium creat, & oculis per ſe inutile aliqui arbitrantur. Rurſus quidam angulos exulceratos melle tangi ſuadent. Mellis cauſas, atque differentias, nationeſque, & indicationem, in apium, ac deinde florum naturâ diximus, cùm ratio operis dividi cogeret miſcenda rurſus, naturam rerum pernoſcere volentibus.

LI. In mellis operibus & aqua mulſa tractari debet. Duo genera ejus: ſubitæ ac recentis, alterum inveteratæ. Repentina deſpumato melle præclaram utilitatem habet in cibo ægrotantium levi, hoc eſt,

alicæ elutæ: viribus recreandis, ore ſtomachoque mulcendo, ardore refrigerando. Frigidam enim utiliùs dari ventri molliendo, invenio apud auctores. Hunc potum bibendum alsiosis: item animi humilis & præparci quos illi dixere micropſychos. Et eſt ratio ſubtilitatis immenſæ a Platone deſcendens: corpuſculis rerum lævibus, ſcabris, angulosis, rotundis, magis aut minùs ad aliorum naturam accedentibus: ideo non eadem omnibus amara aut dulcia eſſe. Sic & in lassitudine proniores eſſe ad iracundiam, & in siti. Ergo & hæc animi aſperitas, ſeu potiùs animæ, dulciore ſucco mitigatur. Lenit transitum ſpiritûs, & molliores facit meatus, ne ſcindant euntem redeuntemque. Experimenta in ſe cuique: nullius non ira luctuſque, triſtitia & omnis animi impetus cibo mollitur. Ideoque obſervanda ſunt, quæ non ſolùm corporum medicinam, ſed & morum habent.

LII. Aqua mulſa & tussientibus utilis traditur, calefacta invitat vomitiones. Contra venenum psimmythii ſalutaris, addito oleo. Item contra hyoſcyamum, cum lacte maximè asinino, & contra halicacabum, ut diximus. Infunditur & auribus, & genitalium fiſtulis. Vulvis imponitur cum pane molli, ſubitis tumoribus, luxatis, leniendiſque omnibus. Inveteratæ uſum damnavere poſteri, minùs innocentem

aquâ minúſque vino firmum. Longâ tamen vetuſtate tranſit in vinum, ut conſtat inter omnes, ſtomacho inutilissimum, nerviſque contrarium.

LIII. Semper mulſum ex vetere vino utilissimum, facillimèque cum melle concorporatur, & quod in dulci numquam evenit. Ex auſtero factum non implet ſtomachum, neque ex decocto melle, minúſque inflat, quod fere evenit. Adpetendi quoque revocat aviditatem cibi. Alvum mollit frigido potu, pluribus calido ſiſtit. Corpora auget. Multi ſenectam longam mulſi tantùm nutritu toleravere, neque alio ullo cibo, celebri Pollionis Romilii exemplo. Centeſimum annum excedentem eum divus Auguſtus hoſpes interrogavit, « quanam maximè ratione vigorem » illum animi corporiſque cuſtodiſſet ». At ille reſpondit : « intus mulſo, foris oleo ». Varro regium cognominatum morbum arquatum tradit, quoniam mulſo curetur.

LIV. Melitites quo fieret modo ex muſto & melle, docuimus in ratione vini. Sæculis jam fieri non arbitror hoc genus, inflationibus obnoxium. Solebat tamen inveteratum alvi cauſâ dari in febre : item articulario morbo, & nervorum infirmitate laborantibus, & mulieribus vini abſtemiis.

LV. Mellis naturæ adnexa cera eſt : de

cujus origine, bonitate, nationibus, ſuis diximus locis. Omnis autem mollit, calefacit, explet corpora: recens melior. Datur in ſorbitione dyſentericis, favique ipſi, in pulte alicæ priùs toſtæ. Adverſatur lactis naturæ: ac milii magnitudine decem grana ceræ hauſta non patiuntur coagulari lac in ſtomacho. Si inguen tumeat, albam ceram in pube fixiſſe remedio eſt.

LVI. Nec hujus uſus, quos mixta aliis præſtat, enumerare medicina possit: sicuti nec ceterorum, quæ cum aliis proſunt. Iſta, ut diximus, ingeniis conſtant. Non fecit cerotum, malagmata, emplaſtra, collyria, antidota, parens illa ac divina rerum artifex: officinarum hæc, immo veriùs avaritiæ commenta ſunt. Naturæ quidem opera abſoluta atque perfecta gignuntur: paucis ex causâ, non ex conjecturâ, rebus adſumptis, ut ſucco aliquo ſicca temperentur ad meatus; aut corpore alio humentia, ad nexus. Scripulatim quidem colligere ac miſcere vires, non conjecturæ humanæ opus, ſed impudentiæ eſt. Nos nec Indicarum Arabicarumque mercium, aut externi orbis adtingimus medicinas. Non placent remediis tam longè naſcentia: non nobis gignuntur: immo ne illis quidem, alioqui non venderent. Odorum causâ, unguentorumque, & deliciarum, si placet, etiam ſuperſtitionis gratiâ emantur,

tur, quoniam thure ſupplicamus & coſto. Salutem quidem sine iſtis poſſe conſtare, vel ob id probabimus, ut tantò magis ſui delicias pudeat.

LVII. 25. Sed medicinas e floribus coronamentiſque & hortensiis, quæque manduntur herbis, proſecuti, quonam modo frugum omittimus? Nimirum & has indicare conveniat. In primis ſapientissima animalium eſſe conſtat, quæ fruge veſcantur. Siliginis grana combuſta, & trita in vino amineo, oculis illita epiphoras ſedant: tritici verò ferro combuſta iis, quæ frigus uſſerit, præſentaneo ſunt remedio. Farina tritici ex aceto cocta, nervorum contractionibus: cum roſaceo verò & fico siccâ, myxiſque decoctis, furfures tonsillis faucibuſque gargarizatione proſunt. Sextus Pomponius prætorii viri pater, Hiſpaniæ citerioris princeps, cùm horreis ſuis ventilandis præsideret, correptus dolore podagræ, mersit in triticum ſeſe ſuper genua: levatuſque siccatis pedibus mirabilem in modum, hoc poſtea remedio uſus eſt. Vis tanta eſt, ut cados plenos siccet. Paleam quoque tritici, vel hordei, calidam imponi ramicum incommodis experti jubent, quâque decoctæ ſunt aquâ foveri. Eſt & in farre vermiculus teredini similis: quo cavis dentium cerâ incluſo, cadere vitiati dicuntur, etiam si fricentur.

Olyram arincam diximus vocari. Hac decoctâ fit medicamentum, quod Ægyptii atheram vocant, infantibus utiliſsimum: ſed & adultos illinunt eo.

LVIII. Farina ex hordeo & cruda & decocta collectiones, impetuſque diſcutit, lenit, concoquitque. Decoquitur aliàs in mulsâ aquâ aut fico siccâ. Jocineris doloribus cum poſcâ concoqui opus eſt, aut cum vino. Cùm verò inter coquendum diſcutiendumque cura eſt, tunc in aceto melius, aut in fæce aceti, aut in cotoneis, piriſve decoctis. Ad multipedarum morſus cum melle: ad ſerpentium, in aceto: & contra ſuppurantia, ad extrahendas ſuppurationes, ex poſcâ, additâ resinâ & gallâ. Ad concoctiones verò, & ulcera vetera, cum resinâ. Ad duritias cum fimo columbarum, aut fico siccâ, aut cinere. Ad nervorum inflammationes, aut inteſtinorum, vel laterum, vel virilium dolores, cum papavere aut meliloto, & quoties ab ossibus caro recedit. Ad ſtrumas cum pice & impubis pueri urinâ, cum oleo. Cum Græco feno contra tumores præcordiorum, vel in febribus cum melle vel adipe vetuſto.

Suppuratis triticea farina multò lenior. Nervis cum hyoſcyami ſucco illinitur: ex aceto & melle, lentigini. Zeæ, ex quâ alicam fieri diximus, efficacior etiam hor-

deaceâ videtur: trimeſtris, mollior. Ex vino rubro ad ſcorpionum ictus tepida, & ſanguinem exſcreantibus: item arteriæ. Tussi cum caprino ſebo, aut butyro. Ex feno Græco mollissima omnium. Ulcera manantia ſanat, & furfures corporis, ſtomachi dolores, pedes & mammas cum vino & nitro cocta. Ærina magis ceteris purgat ulcera vetera, & gangrænas: cum raphano & ſale & aceto, lichenas: lepras cum ſulphure vivo: & capitis dolores cum adipe anſerino imposita fronti. Strumas & panos coquit, cum fimo columbino & lini ſemine decocta in vino.

LIX. De polentæ generibus in frugum loco ſatis diximus, locorum ratione. A farinâ hordei diſtat eo quòd torretur, ob id ſtomacho utilis. Alvum ſiſtit, impetuſque rubicundi tumoris. Et oculis illinitur, & capitis dolori cum mentâ, aut aliâ refrigerante herbâ. Item pernionibus & ſerpentium plagis: item ambuſtis ex vino. Inhibet quoque puſulas.

LX. Farina in pollinem ſubacta, vim extrahendi humoris habet: ideo & cruore ſuffusis in faſcias uſque ſanguinem perducit: efficaciùs in ſapâ. Imponitur & pedum callo, clavifque. Nam cum oleo vetere ac pice decocto polline, condylomata, & alia omnia ſedis vitia, quàm maximè calido mirabilem in modum curantur. Pulte cor-

pus augetur. Farina, quâ chartæ glutinantur, ſanguinem exſcreantibus datur tepida ſorbenda efficaciter.

LXI. Alica res Romana eſt, & non pridem excogitata: alioqui non ptiſanæ potiùs laudes ſcripsiſſent Græci. Nondum arbitror Pompeii Magni ætate in uſu fuiſſe, & ideo vix quidquam de eâ ſcriptum ab Aſclepiadis ſcholâ. Eſſe quidem eximiè utilem nemo dubitat, sive eluta detur ex aquâ mulsâ, sive in ſorbitiones decocta, sive in pultem. Eadem in alvo ſiſtendâ torretur: dein favorum cerâ coquitur, ut ſuprà diximus. Peculiariter tamen longo morbo ad tabitudinem redactis ſubvenit, ternis ejus cyathis in ſextarium aquæ ſensim decoctis, donec omnis aqua conſumatur. Poſtea ſextario lactis ovilli aut caprini addito per continuos dies, mox adjecto melle. Tali ſorbitionis genere emendantur ſyntexes.

LXII. Milio ſiſtitur alvus, diſcutiuntur tormina, in quem uſum torretur antè. Nervorum doloribus, & aliis, fervens in ſacco imponitur: neque aliud utilius: quoniam levissimum mollissimumque eſt, & caloris capacissimum. Itaque talis uſus ejus eſt ad omnia, quibus calor profuturus eſt. Farina ejus cum pice liquidâ, ſerpentium & multipedæ plagis imponitur.

LXIII. Panicum Diocles medicus mel

frugum appellavit. Effectus habet, quos milium. In vino potum prodeſt dyſentericis. Similiter his quæ vaporanda ſunt, excalfactum imponitur. Siſtit alvum in lacte caprino decoctum, & bis die hauſtum: sic prodeſt & ad tormina.

LXIV. Seſama trita in vino ſumpta, inhibet vomitiones. Aurium inflammationi illinitur, & ambuſtis. Eadem efficit, & dum in herbâ eſt. Hoc ampliùs, oculis imponitur decocta in vino. Stomacho inutilis cibus, & animæ gravitatem facit. Stellionum morsibus reſiſtit. Item ulceribus, quæ cacoethe vocant, & auribus, oleum, quod ex eâ fit, prodeſſe diximus.

Seſamoides a similitudine nomen accepit, grano amaro, folio minore. Naſcitur in glareosis. Detrahit bilem in aquâ potum. Semen illinitur igni ſacro: diſcutit panos. Eſt etiamnum aliud ſeſamoides Anticyræ naſcens, quod ideo aliqui Anticyricon vocant: cetera simile erigeronti herbæ, de quâ ſuo dicemus loco: grano ſeſamæ. Datur in vino dulci ad detractiones, quantùm tribus digitis capitur, miſcentque ellebori albi unum & dimidium obolum, purgationem eam adhibentes, maximè inſaniæ melancholicæ, comitialibus, podagris. Et per ſe drachmæ pondere exinanit.

LXV. Hordeum optimum, quod can-

didiſsimum. Succus decocti in aquâ cæleſti digeritur in paſtillos, ut infundatur exulceratis interaneis & vulvis. Cinis ejus ambuſtis illinitur, & carnibus quæ recedunt ab oſsibus, & eruptionibus pituitæ, muris aranei morsibus. Idem adſperſo ſale ac melle, candorem dentibus, & ſuavitatem oris facit. Eos qui pane hordeaceo utuntur, morbo pedum tentari negant. Novem granis si furunculum quis circumducat, ſingulis ter, manu siniſtrâ, & omnia in ignem abjiciat, confeſtim ſanari aiunt. Eſt & herba Phœnicea appellata Græcis, noſtris verò hordeum murinum. Hæc trita e vino pota præclarè ciet menſes.

LXVI. Ptiſanæ, quæ ex hordeo fit, laudes uno volumine condidit Hippocrates, quæ nunc omnes in alicam tranſeunt. Contrà quantò innocentior alica? Hippocrates tamen ſorbitionis gratiâ laudavit, quoniam lubrica ex facili hauriretur, quoniam sitim arceret, quoniam in alvo non intumeſceret, quoniam facilè redderetur, & adſuetis hic ſolus cibus in febri bis die poſsit dari: tantùm remotus ab iſtis, qui medicinam fame exercent. Sorbitionem tamen dari totam vetuit, aliudve quàm ſuccum ptiſanæ. Item quamdiu pedes frigidi eſſent, tunc quidem nec potionem dandam. Fit & ex tritico glutinosior, arteriæque exulceratæ utilior.

LXVII. Amylon hebetat oculos, gulæ inutile, contrà quàm creditur. Item ſiſtit alvum, epiphoras oculorum inhibet, & ulcera ſanat: item puſulas, & fluxiones ſanguinis. Genas duras emollit. Datur cum ovo his qui ſanguinem rejecerint. In veſicæ verò dolore, ſemuncia amyli cum ovo, & passi tribus ovis ſufferveſacta, a balineo. Quin & avenacea farina decocta in aceto nævos tollit.

LXVIII. Panis hic ipſe, quo vivitur, innumeras pæne continet medicinas. Ex aquâ & oleo aut roſaceo mollit collectiones, ex aquâ mulsâ duritias valde mitigat. Datur & ex vino ad diſcutienda quæ præſtringi opus sit, & si magis etiamnum, ex aceto, adversùs acutas pituitæ fluxiones, quas Græci rheumatiſmos vocant: item ad percuſſa, luxata. Ad omnia autem hæc fermentatus, qui vocatur autopyros, utilior. Illinitur & paronychiis, & callo pedum in aceto. Vetus aut nauticus panis tuſus, atque iterum coctus, ſiſtit alvum. Vocis ſtudiosis, & contra diſtillationes, siccum eſſe primo cibo, utilissimum eſt. Sitanius (hoc eſt, e trimeſtri) incuſſa in facie, aut deſquamata, cum melle aptissimè curat. Candidus ægris, aquâ calidâ frigidâve madefactus, levissimum cibum præbet. Oculorum tumori ex vino imponitur. Sic & puſulis capitis, aut ad-

jectâ aridâ myrto. Tremulis panem ex aquâ eſſe jejunis ſtatim a balineis demonſtrant. Quin & gravitatem odorum in cubiculis uſtus emendat: & vini, in ſaccos additus.

LXIX. Auxiliatur & faba. Namque ſolida fricta, fervenſque in acre acetum conjecta, torminibus medetur. In cibo freſſa, & cum allio cocta, contra deploratas tuſſes, ſuppurationeſque pectorum, quotidiano cibo ſumitur: & commanducata jejuno ore, etiam ad furunculos maturandos diſcutiendoſve imponitur: & in vino decocta, ad teſtium tumores, & genitalium. Lomento quoque ex aceto decocto, tumores maturat atque aperit: item livoribus, combuſtis medetur. Voci eam prodeſſe, auctor eſt M. Varro. Fabalium etiam ſiliquarumque cinis, ad coxendices, & ad nervorum veteres dolores cum adipis ſuilli vetuſtate prodeſt. Et per ſe cortices decocti ad tertias ſiſtunt alvum.

LXX. Lens optima, quæ facillimè coquitur, & ea quæ maximè aquam abſorbet. Aciem quidem oculorum obtundit, & ſtomachum inflat, ſed alvum ſiſtit in cibo, magiſque diſcocta cæleſti aquâ: eadem ſolvit, minùs percocta. Puſulas ulcerum rumpit, eaque quæ intra os ſunt, purgat & adſtringit. Collectiones omnes impoſita ſedat, maximéque exulcera-

tas & rimoſas. Oculorum autem epiphoras cum meliloto, aut cotoneo. Contra ſuppurantia cum polentâ imponitur. Decoctæ ſuccus ad oris exulcerationes & genitalium adhibetur: ad ſedem, cum roſaceo aut cotoneo. In his, quæ acrius remedium exigant, cum putamine Punici, melle modico adjecto. Ad id demum, ne celeriter inareſcat, adjiciunt & betæ folia. Imponitur & ſtrumis paniſque, vel maturis vel matureſcentibus, ex aceto diſcocta. Rimis ex aquâ mulsâ: & gangrænis cum Punici tegmine. Item podagris cum polentâ, & vulvis, & renibus, pernionibus, ulceribus difficilè cicatricem trahentibus. Propter diſſolutionem ſtomachi triginta grana lentis devorantur. In choleris quoque & dyſenteriâ efficacior eſt in tribus aquis cocta: in quo uſu melius ſemper eam torrere antè, & tundere, ut quàm tenuissima detur, vel per ſe, vel cum cotoneo malo, aut piris, aut myrto, aut intubo erratico, aut betâ nigrâ, aut plantagine. Pulmoni eſt inutilis, & capitis dolori, nervosiſque omnibus, & felli: nec ſomno facilis: ad puſulas utilis, ignique ſacro, & mammis in aquâ marinâ decocta: in aceto autem duritias & ſtrumas diſcutit. Stomachi quidem causâ, polentæ modo potionibus inſpergitur. Quæ ſunt ambuſta, aquâ ſemicocta curat, poſtea

trita, & per cribrum effuſo furfure, mox procedente curatione addito melle. Ex poſcâ coquitur ad guttura. Eſt & paluſtris lens per ſe naſcens in aquâ non profluente, refrigeratoriæ naturæ: propter quod collectionibus illinitur, & maximè podagris, & per ſe, & cum polentâ: glutinat & interanea procidentia.

LXXI. Eſt silveſtris & eleliſphacos dicta a Græcis, ab aliis ſphacos. Ea eſt ſativâ lente levior, & folio minore, atque ſicciore, & odoratiore. Eſt & alterum genus ejus silveſtrius, odore gravi: hæc mitior. Folia habet cotonei mali effigie, ſed minora & candida, quæ cum ramis decoquuntur. Menſes ciet, & urinas: & paſtinacæ ictus ſanat. Torporem autem obducit percuſſo loco. Bibitur cum abſinthio ad dyſenteriam. Cum vino eadem commorantes menſes trahit: abundantes siſtit decocto ejus poto. Per ſe impoſita herba vulnerum ſanguinem cohibet. Sanat & ſerpentium morſus. Et si in vino decoquatur, pruritus teſtium ſedat. Noſtri, qui nunc ſunt, herbarii eleliſphacon Græcè, Latinè ſalviam vocant, mentæ similem, canam, odoratam. Partus emortuos eâ adpoſitâ extrahunt: item vermes aurium ulcerumque.

LXXII. Cicer & silveſtre eſt, foliis ſativo simile, odore gravi. Si largiùs ſume-

tur, alvus ſolvitur, & inflatio contrahitur, & tormina. Toſtum ſalubrius habetur. Cicercula etiamnum magis in alvo proficit. Farina utriuſque ulcera manantia capitis ſanat, efficaciùs silveſtris. Item comitiales, & jocinerum tumores, & ſerpentium ictus. Ciet menſes & urinas, grano maximè. Emendat & lichenas, & teſtium inflammationes, regium morbum, hydropicos. Lædunt omnia hæc genera exulceratam vesicam, & renes. Gangrænis utiliora cum melle, & his quæ cacoethe vocantur. Verrucarum in omni genere primâ Lunâ singulis granis singulas tangunt, eaque grana in linteolo deligata poſt ſe abjiciunt, ita fugari vitium arbitrantes. Noſtri præcipiunt arietinum in aquâ cum ſale diſcoquere, ex eo bibere cyathos binos in difficultatibus urinæ. Sic & calculos pellit, morbumque regium. Ejuſdem foliis ſarmentiſque decoctis, aqua quàm maximè calida morbos pedum mollit, & ipſum calidum tritumque illitum. Columbini decocti aqua, horrorem tertianæ & quartanæ minuere creditur. Nigrum autem cum gallæ dimidio tritum, oculorum ulceribus ex paſſo medetur.

LXXIII. De ervo quædam in mentione ejus diximus: nec potentiam ei minorem veteres, quàm braſſicæ tribuêre. Contra ſerpentium ictus ex aceto, ad croco-

dilorum hominumque morſum. Si quis ervum quotidie jejunus edat, lienem ejus abſumi certiſſimi auctores adfirmant. Farina ejus varos, ſed & maculas toto corpore emendat. Serpere ulcera non patitur: in mammis efficaciſſimum. Carbunculos rumpit ex vino. Urinæ difficultates, inflationem, vitia jocineris, teneſmon, & quæ cibum non ſentiunt, atropha appellata, toſtum, & in nucis avellanæ magnitudinem melle collectum devoratumque corrigit: item impetigines, ex aceto coctum & quarto die ſolutum. Panos in melle impoſitum ſuppurare prohibet. Aqua decocti perniones & pruritus ſanat fovendo. Quin & univerſo corpori, si quis quotidie jejunus biberit, meliorem fieri colorem exiſtimant. Cibis idem hominis alienum. Vomitiones movet, alvum turbat, capiti & ſtomacho oneroſum. Genua quoque degravat. Sed madefactum pluribus diebus, miteſcit, bubus jumentiſque utiliſſimum. Siliquæ ejus virides, priùs quàm indureſcant, cum ſuo caule foliiſque contritæ, capillos nigro colore inficiunt.

LXXIV. Lupini quoque silveſtres ſunt, omni modo minores ſativis, præterquam amaritudine. Ex omnibus quæ eduntur, sicco nulli minùs ponderis eſt, nec plus utilitatis. Miteſcunt cinere aut aquâ calidis. Colorem hominis frequentiores in ci-

bo exhilarant : amari contra aſpidas valent. Ulcera atra, aridi decorticatique triti, ſuppoſito linteolo, ad vivum corpus redigunt. Strumas, parotidas, in aceto cocti diſcutiunt. Succus decoctorum cum rutâ & pipere, vel in febri datur ad ventris animalia pellenda, minoribus triginta annorum : pueris verò impoſiti, in ventrem jejunis proſunt. Et alio genere toſti, & in defruto poti, vel ex melle ſumpti. Iidem aviditatem cibi faciunt, faſtidium detrahunt. Farina eorum aceto ſubacta, papulas pruritusque in balineis illita cohibet, & per ſe siccat ulcera. Livores emendat : inflammationes cum polentâ ſedat. Silveſtrium efficacior vis eſt contra coxendicum & lumborum debilitatem. Ex iiſdem decocta lentigines, & foventium cutem corrigunt : si verò ad mellis craſſitudinem decoquantur vel ſativi, vitiligines nigras & lepras emendant. Sativi quoque rumpunt carbunculos impoſiti : panos & ſtrumas minuunt, aut maturant, cocti ex aceto : cicatricibus candidum colorem reddunt. Si verò cæleſti aquâ diſcoquantur, ſuccus ille ſmegma fit : quo fovere gangrænas, eruptiones pituitæ, ulcera manantia, utiliſſimum. Expedit ad lienem bibere, & cum melle menſtruis hærentibus. Lieni crudi cum fico siccâ triti ex aceto imponuntur. Radix quoque in aquâ de-

coƈta, urinas pellit. Medentur pecori cum chamæleone herbâ decocti, aquâ in potum collatâ. Sanant & ſcabiem quadrupedum omnium, in amurcâ decocti, vel utroque liquore poſtea mixto. Fumus crematorum culices necat.

LXXV. Irionem inter fruges ſeſamæ similem eſſe diximus, & a Græcis erysimon vocari : Galli velam appellant. Eſt autem fruticoſum, foliis erucæ, anguſtioribus paulo, ſemine naſturtii. Utilissimum tussientibus cum melle, & in thoracis purulentis exſcreationibus. Datur & regio morbo, & lumborum vitiis, pleuriticis, torminibus, cœliacis. Illinitur verò parotidum & carcinomatum malis. Teſtium ardoribus ex aquâ, aliàs cum melle. Infantibus quoque utilissimum. Item ſedis vitiis, & articulariis morbis, cum melle & fico. Contra venena etiam efficax potum. Medetur & ſuſpiriosis, item fiſtulis, cum axungiâ veteri, ita ne intus addatur.

LXXVI. Horminum ſemine (ut diximus) cumino simile eſt, ceterò porro, dodrantali altitudine. Duorum generum : alteri ſemen nigrius, & oblongum. Hoc ad Venerem ſtimulandam, & ad oculorum argema & albugines. Alteri candidius ſemen & rotundius. Utroque tuſo extrahuntur aculei ex corpore, per ſe illito ex aquâ : folia ex aceto imposita, panos per ſe vel

cum melle diſcutiunt : item furunculos, priuſquam capita faciant, omneſque acrimonias.

LXXVII. Quin & ipſæ frugum peſtes in aliquo ſunt uſu. Infelix dictum eſt a Virgilio lolium. Hoc tamen molitum, ex aceto coctum, impoſitumque, ſanat impetigines, celeriùs, quò ſæpius mutatum eſt. Medetur & podagris, aliiſque doloribus, ex oxymelite. Curatio hæc a ceteris differt. Aceti ſextario uno dilui mellis uncias duas juſtum eſt : ita temperatis ſextariis tribus, decoctâ farinâ lolii ſextariis duobus uſque ad craſſitudinem, calidumque ipſum imponi dolentibus membris. Eadem farina extrahit oſſa fracta.

LXXVIII. Miliaria appellatur herba, quæ necat milium. Hæc trita, & cornu cum vino infuſa, podagras jumentorum dicitur ſanare.

LXXIX. Bromos ſemen eſt ſpicam ferentis herbæ : naſcitur inter vitia ſegetis, avenæ genere : folio & ſtipulâ triticum imitatur. In cacuminibus dependentes parvulas velut locuſtas habet. Semen utile ad cataplaſmata, atque hordeum, & ſimilia. Prodeſt tuſſientibus ſuccus.

LXXX. Orobanchen appellavimus necantem ervum & legumina : alii cynomorion eam appellant, a ſimilitudine canini genitalis : Cauliculus eſt ſine ſanguine, fo-

liis rubens. Eſtur & per ſe, & in patinis cùm tenera eſt decocta.

LXXXI. Et leguminibus innaſcuntur beſtiolæ venenatæ, quæ manus pungunt, & periculum vitæ adferunt, ſolipugarum generis. Adversùs has omnia eadem medentur, quæ contra araneos & phalangia demonſtrantur. Et frugum quidem hæc ſunt in uſu medico.

LXXXII. Ex iiſdem fiunt & potus, zythum in Ægypto, celia & ceria in Hiſpaniâ, cervisia & plura genera in Galliâ, aliiſque provinciis, quorum omnium ſpuma cutem feminarum in facie nutrit Nam quod ad potum ipſum attinet, præſtat ad vini transire mentionem, atque a vite ordiri medicinas arborum.

LIBER XXIII.

Medicinæ ex arboribus cultis.

I. Peracta cerealium in medendo quoque natura eſt, omniumque quæ ciborum aut florum, odorumve gratiâ proveniunt ſupinâ tellure. Non ceſſit his Pomona, parteſque medicas & pendentibus dedit, non contenta protegere, arborumque alere umbrâ quæ diximus: immo velut indignata plus auxilii ineſſe his quæ longiùs a cælo abeſſent, quæque poſtea cœpiſſent. Primum enim homini cibum fuiſſe inde, & sic inducto cælum ſpectare, paſcique & nunc ex ſe poſſe sine frugibus.

II. Ergo hercule artes in primis dedit vitibus, non contenta delicias etiam, & odores, atque unguenta, omphacio, & œnanthe, ac maſſari, (quæ ſuis locis diximus,) nobiliter inſtruxiſſe. « Plurimùm, » inquit, homini voluptatis ex me eſt. » Ego ſuccum vini: liquorem olei gigno. » Ego palmas & poma, totque varietates: neque ut tellus, omnia per labores, aranda tauris, terenda areis, deinde

» ſaxis, ut quando, quantove opere cibi » fiant? At ex me parata omnia, nec cur» vo laboranda, ſed ſeſe porrigentia ul» tro: & si pigeat attingere, etiam caden» tia». Certavit ipſa ſecum, pluſque utilitatis causâ genuit etiam, quàm voluptatis.

III. Folia vitium & pampini capitis dolores, inflammationeſque corporum mitigant cum polentâ. Folia per ſe ardores ſtomachi ex aquâ frigidâ: cum farinâ verò hordei, articularios morbos. Pampini triti & impositi, tumorem omnem siccant. Succus eorum dyſentericis infuſus medetur. Lacrima vitium, quæ veluti gummis eſt, lepras & lichenas, & pſoras nitro antè præparatas ſanat. Eadem cum oleo ſæpius pilis illitis, psilothri effectum habet, maximéque quam virides accenſæ vites exſudant: quâ & verrucæ tolluntur. Pampini ſanguinem exſcreantibus, & mulierum a conceptu defectioni, diluti potu proſunt. Cortex vitium & folia arida, vulnerum ſanguinem siſtunt, ipſumque vulnus conglutinant. Vitis albæ viridis tuſæ ſucco impetigines tolluntur. Cinis ſarmentorum vitiumque & vinaceorum, condylomatis & ſedis vitiis medetur ex aceto: item luxatis & ambuſtis, & lienis tumori, cum roſaceo & rutâ & aceto. Item igni ſacro ex vino citra oleum adſpergitur, & intertrigini: & pilos abſumit. Dant

& bibendum cinerem ſarmentorum ad lienis remedia aceto conſperſum, ita ut bini cyathi in tepidâ aquâ bibantur, utque qui biberit, in lienem jaceat. Claviculæ ipſæ, quibus repunt vites, tritæ & ex aquâ potæ, ſiſtunt vomitionum conſuetudinem. Cinis vitium cum axungiâ vetere contra tumores proficit, fiſtulas purgat, mox & perſanat: item nervorum dolores frigore ortos, contractioneſque: contuſas verò partes cum oleo, carnes excreſcentes in ossibus cum aceto & nitro, ſcorpionum & canum plagas cum oleo. Corticis per ſe cinis combuſtis pilos reddit.

IV. Omphacium quâ fieret ratione incipientis uvæ pubertate, in unguentorum loco docuimus. Nunc ad medicinam de eo pertinentia indicabimus. Sanat ea, quæ in humido ſunt ulcera, ut oris, tonsillarum, genitalium. Oculorum claritati plurimùm confert. Scabritiæ genarum, ulceribuſque angulorum, nubeculis, ulceribus quacumque in parte manantibus, cicatricibus marcidis, ossibus purulentè limosis. Mitigatur vehementia ejus melle aut paſſö. Prodeſt & dyſentericis, ſanguinem exſcreantibus, anginis.

V. Omphacio cohæret œnanthe, quam vites silveſtres ferunt, dicta a nobis in unguenti ratione. Laudatissima in Syriâ, maximè circa Antiochiæ & Laodiceæ mon-

tes : & ex albâ vite refrigerat, adſtringit, vulneribus inſpergitur, ſtomacho illinitur, utilis urinæ, jocineri, capitis doloribus, dyſentericis. Contra faſtidia obolo ex aceto pota. Siccat manantes capitis eruptiones, efficaciſſima ad vitia quæ ſunt in humidis : ideo & oris ulceribus, & verendis, ac ſedi cum melle & croco. Alvum ſiſtit. Genarum ſcabiem emendat, oculorumque lacrimationes, ex vino ſtomachi diſſolutionem : ex aquâ frigidâ pota ſanguinis exſcreationes. Cinis ejus ad collyria, & ad ulcera purganda, & paronychia, & pterygia, probatur. Uritur in furno, donec panis percoquatur. Maſſaris odoribus tantùm gignitur : omniaque ea aviditas humani ingenii nobilitavit, rapere feſtinando.

VI. 1. Matureſcentium autem uvæ vehementiores nigræ, ideoque vinum ex his minùs jucundum : ſuaviores albæ, quoniam e tranſlucido faciliùs accipitur aer. Recentes ſtomachum, & ſpiritûs inflatione alvum turbant : itaque in febri damnantur, utique largiores. Gravedinem enim capiti, morbumque lethargicum faciunt. Innocentiores, quæ decerptæ diu pependere : quâ ventilatione etiam utiles fiunt ſtomacho, ægriſque. Nam & refrigerant leviter & faſtidium auferunt.

VII. Quæ autem in vino dulci condi-

tæ fuere, caput tentant. Proximæ ſunt penſilibus in paleâ ſervatæ. Nam in vinaceis ſervatæ, & caput, & vesicam, & ſtomachum infeſtant. Siſtunt tamen alvum, ſanguinem exſcreantibus utilissimæ. Quæ verò in muſto fuere, pejorem vim etiamnum habent, quàm quæ in vinaceis. Sapa quoque ſtomacho inutiles facit. Saluberrimas putant medici in cæleſtì aquâ ſervatas, etiamsi minimè jucundas: ſed voluptatem earum in ſtomachi ardore ſentiri, & in amaritudine jecoris, felliſque vomitione in choleris: hydropicis, cum ardore febrium ægrotantibus. At in ollis ſervatæ, & os, & ſtomachum, & aviditatem excitant. Paulo tamen graviores exiſtimantur fieri vinaceorum halitu. Uvæ florem in cibis si edêre gallinacei, uvas non attingunt.

VIII. Sarmenta earum, in quibus acini fuere, adſtringendi vim habent, efficaciora ex ollis.

IX. Nuclei acinorum eamdem vim obtinent. Hi ſunt qui in vino capitis dolorem faciunt. Toſti tritique ſtomacho utiles ſunt. Inſpergitur farina eorum, polentæ modo, potioni, dyſentericis, & cœliacis, & diſſoluto ſtomacho. Decocto etiam eorum fovere pſoras & pruritum utile eſt.

X. Vinacei per ſe minùs capiti aut ve-

ſicæ nocent, quàm nuclei: mammarum inflammationi triti cum ſale utiles. Decoctum eorum veteres dyſentericos & cœliacos juvat, & potione, & fotu.

XI. Uva theriace, de quâ ſuo loco diximus, contra ſerpentium ictus eſtur. Pampinos quoque ejus edendos cenſent, imponendoſque, vinumque & acetum ex his factum auxiliarem contra eadem vim habet.

XII. Uva paſſa, quam aſtaphida vocant, ſtomachum, ventrem & interanea tentaret, niſi pro remedio in ipſis acinis nuclei eſſent: iis exemptis veſicæ utilis habetur: & tuſſi, alba utilior. Utilis & arteriæ & renibus: ſicut ex his paſſum privatim e ſerpentibus contra hæmorrhoida potens. Teſtium inflammationi cum farinâ cumini, aut coriandri imponuntur: item carbunculis, articulariis morbis, ſine nucleis tritæ cum rutâ: fovere antè vino ulcera oportet. Sanant epinyctidas, & ceria: & dyſenteriam cum ſuis nucleis. Et in oleo coctæ gangrænis illinuntur cum cortice raphani & melle. Podagris & unguium mobilibus cum panace, & per ſe ad purgandum os caputque, cum pipere commanducantur.

XIII. Aſtaphis agria, ſive ſtaphis, quam uvam taminiam aliqui vocant falsò: ſuum enim genus habet, cauliculis nigris, re-

ſtis, foliis labruſcæ : fert folliculos veriùs, quàm acinos, virides, similes ciceri : in his nucleum triangulum. Matureſcit cum vindemiâ : nigreſcitque, cùm taminiæ rubentes norimus acinos, ſciamuſque illam in apricis naſci, hanc non nisi in opacis. His nucleis ad purgationem uti non cenſuerim, propter ancipitem ſtrangulationem : nec ad pituitam oris siccandam, fauces enim lædunt. Phthiriasi caput & reliquum corpus liberant triti, faciliùs admixtâ ſandarachâ : item pruritu, & pſoris. Ad dentium dolores decoquuntur in aceto, ad aurium vitia, rheumatiſmum cicatricum, ulcerum manantia. Flos tritus in vino contra ſerpentes bibitur : ſemen enim abdicaverim, propter nimiam vim ardoris. Quidam eam pituitariam vocant, & plagis ſerpentium utique illinunt.

XIV. Labruſca quoque œnanthen fert, ſatis dictam, quæ a Græcis ampelos agria appellatur, ſpissis & candicantibus foliis, geniculata, rimoſo cortice : fert uvas rubentes cocci modo, quæ cutem in facie mulierum purgant, & varos : coxendicum & lumborum vitiis tuſæ, cum foliis & ſucco proſunt. Radix decocta in aquâ, pota in vini Coi cyathis duobus, humorem alvi ciet : ideo hydropicis datur. Hanc potiùs crediderim eſſe, quam vulgus uvam taminiam vocat. Utuntur eâ pro amuleto;

& ad exſpuitionem ſanguinis quoque adhibent, non ultra gargarizationes, & ne quid devoretur, addito ſale thymo, aceto mulſo. Ideo & purgationibus ancipitem putant.

XV. Eſt huic similis, ſed in ſalictis naſcens: ideo diſtinguitur nomine, cùm eoſdem uſus habeat, & ſalicaſtrum vocatur. Scabiem & pruriginem hominum quadrupedumque aceto mulſo trita hæc efficaciùs tollit.

XVI. Vitis alba eſt, quam Græci ampeloleucen, alii ophioſtaphylon, alii melothron, alii psilothrum, alii archezoſtin, alii cedroſtin, alii madon appellant. Hujus ſarmenta longis & exilibus internodiis geniculata ſcandunt. Folia pampinoſa ad magnitudinem ederæ, dividuntur ut vitium. Radix alba, grandis, raphano similis initio: ex eâ caules aſparagi similitudine exeunt. Hi decocti in cibo alvum & urinam, cient. Folia & caules exulcerant corpus: utique ulcerum phagedænis & gangrænis, tibiarumque tædio cum ſale illinuntur. Semen in uvâ raris acinis dependet, ſucco rubente, poſtea croci. Novere id qui coria perficiunt: illo enim utuntur. Pſoris & lepris illinitur. Lactis abundantiam facit coctum cum tritico, potumque. Radix numerosis utilitatibus nobilis, contra ſerpentium ictus trita drachmis duabus

bus bibitur. Vitia cutis in facie, varoſque, & lentigines, & ſugillata emendat, & cicatrices. Eademque præſtat decocta in oleo. Decoctæ datur & comitialibus potus: item mente commotis, & vertigine laborantibus, drachmæ pondere quotidie anno toto. Et ipſa autem largior aliquantò ſenſus purgat. Illa vis præclara, quòd oſſa infracta extrahit in aquâ, impoſita, ut bryonia; quare quidam hanc albam bryoniam vocant. Alia verò nigra efficacior in eodem uſu cum melle & thure. Suppurationes incipientes diſcutit, veteres maturat & purgat. Ciet menſes & urinam. Ecligma ex eâ fit ſuſpiriosis, & contra lateris dolores, vulsis, ruptis. Splenem ternis obolis pota triginta diebus conſumit. Illinitur eadem cum fico & pterygiis digitorum. Ex vino ſecundas feminarum adpoſita trahit: & pituitam, drachmâ potâ in aquâ mulsâ, ſuccus radicis. Colligi debet ante maturitatem ſeminis: qui illitus per ſe & cum ervo, lætiore quodam colore & cutis teneritate mangonizat corpora. Tunditur ipſa radix cum pingui fico, erugatque corpus, si ſtatim bina ſtadia ambulentur: aliàs urit, nisi frigidâ abluatur. Jucundiùs hoc idem præſtat nigra vitis, quoniam alba pruritum adfert.

XVII. Eſt ergo & nigra, quam propriè bryoniam vocant, alii Chironiam, alii gy-

næcanthen, aut aproniam, ſimilem priori, præterquam colore. Hujus enim nigrum eſſe diximus. Aſparagos ejus Diocles prætulit veris aſparagis in cibo, urinæ ciendæ, lienique minuendo. In fruteƈtis & arundinetis maximè naſcitur. Radix foris nigra, intus buxeo colore, oſſa infraƈta vel efficaciùs extrahit, quàm ſuprà diƈta. Ceterùm eidem peculiare eſt, quòd jumentorum cervicibus unicè medetur. Aiunt si quis villam eâ præcinxerit, fugere accipitres, tutaſque fieri villaticas alites. Eadem in jumento homineque, flemina, aut ſanguinem, qui ſe ad talos dejecerit, circumligata ſanat. Et haƈtenus de vitium generibus.

XVIII. Muſta differentias habent naturales has, quòd ſunt candida, aut nigra, aut inter utrumque: aliaque, ex quibus vinum fiat, alia ex quibus paſſum: cura differentias innumerabiles facit. In plenum ergo hæc dixiſſe conveniat. Muſtum omne ſtomacho inutile, venis jucundum. A balineis raptim & sine interſpiratione potum, necat. Cantharidum naturæ adverſatur. Item ſerpentibus, maximè hæmorrhoidi, & ſalamandræ. Capitis dolores facit, & gutturi inutile: prodeſt renibus, jocineri, & interaneis vesicæ: collævat enim ea. Privatim contra bupreſtim valet. Contra meconium, laƈtis coagulationem, cicutam,

toxica, dorycnium, ex oleo potum, redditumque vomitionibus. Ad omnia infirmius album, jucundius paſſi muſtum, & quod minorem capitis dolorem adferat.

XIX. Vini genera differentiaſque perquam multas expoſuimus, & fere cujuſque proprietates. Neque ulla pars difficilior tractatu, aut numeroſior: quippe cùm ſit tardum dictu, pluribus proſit an noceat. Præterea quàm ancipiti eventu potu ſtatim auxilium fit, aut venenum? Etenim de naturâ ad remedia tantùm pertinente nunc loquimur. Unum de dando eo volumen Aſclepiades condîdit, ab eo cognominatum: qui verò poſtea de volumine illo diſſeruere, innumera. Nos iſta Romanâ gravitate, artiumque liberalium adpetentiâ, non ut medici, ſed ut judices ſalutis humanæ, diligenter diſtinguemus. De generibus ſingulis differere immenſum & inexplicabile eſt, diſcordibus medicorum ſententiis.

XX. Surrentinum veteres maximè probavere: ſequens ætas Albanum aut Falernum. Deinde alia alii iniquiſſimo genere decreti, quod cuique gratiſſimum, ceteris omnibus pronuntiando. Quin, ut conſtarent ſententiæ, quota portio tamen mortalium his generibus poſſet uti? Jam verò nec proceres umquam ſinceris. Eò venêre mores, ut nomina modò cellarum ve-

neant, ſtatimque in lacubus vindemiæ adulterentur. Ergo hercle, mirum dictu, innocentius jam eſt quodcumque & ignobilius. Hæc tamen facere conſtantissimè videntur victoriam, quorum mentionem fecimus. Si quis hoc quoque diſcrimen exigit, Falernum nec in novitate, nec in nimiâ vetuſtate corpori ſalubre eſt. Media ejus ætas a quintodecimo anno incipit. Hoc non rigido potu ſtomacho utile, non item in calido. Et in diutinâ tussi ſorbetur merum utiliter a jejunis: item in quartanis. Nullo æquè venæ excitantur. Alvum siſtit, corpus alit. Creditum eſt obſcuritatem visûs facere: nec prodeſſe nervis, aut vesicæ. Albana nervis utiliora. Stomacho minùs, quæ ſunt dulcia: auſtera vel Falerno utiliora. Concoctionem minùs adjuvant: ſtomachum modicè implent. At Surrentina nullo modo, nec caput tentant: ſtomachi & inteſtinorum rheumatiſmos cohibent. Cæcuba jam non gignuntur.

XXI. At quæ ſuperſunt Setina, cibos concoqui cogunt. Virium plus Surrentina, auſteritatis Albana, vehementiæ minùs Falerna habent. Ab his Statana non longo intervallo afuerint. Alvo citæ Signinum maximè conducere indubitatum eſt.

XXII. Reliqua in commune dicentur. Vino aluntur vires, ſanguis, coloſque hominum. Hoc quoque diſtat orbis medius,

& mitior plaga a circumjectis : quantùm illis feritas facit roboris, tantùm nobis hic ſuccus. Lactis potus oſſa alit, frugum nervos, aquæ carnes. Ideo minùs ruboris eſt in corporibus illis, & minùs roboris, contraque labores patientiæ. Vino modico nervi juvantur, copioſiore læduntur : sic & oculi. Stomachus recreatur : adpetentia ciborum invitatur : triſtitia & cura hebetatur : urina & algor expellitur : ſomnus conciliatur. Præterea vomitiones ſiſtit : collectiones extrà lanis humidis impoſitis mitigat. Aſclepiades utilitatem vini æquari vix deorum potentiâ pronuntiavit. Vetus copioſiore aquâ miſcetur, magiſque urinam expellit : minùs siti resiſtit. Dulce minùs inebriat, ſed ſtomacho innatat : auſterum faciliùs concoquitur. Leviſſimum eſt, quod celerrimè inveteratur. Minùs infeſtat nervos, quod vetuſtate dulceſcit. Stomacho minùs utile eſt pingue, nigrum, ſed corpora magis alit. Tenue & auſterum minùs alit, magis ſtomachum nutrit. Celeriùs per urinam transit, tantóque magis capita tentat : hoc & in omni alio ſucco ſemel dictum sit. Vinum si sit fumo inveteratum inſaluberrimum eſt. Mangones iſta in apothecis excogitavere. Jam & patresfamilias ætatem addi his, quæ per ſe cariem traxere. Quo certè vocabulo ſatis conſilii dedêre priſci : quoniam & in ma-

teriis cariem fumus erodit : at nos e diverſo fumi amaritudine vetuſtatem indui perſuaſum habemus. Quæ ſunt admodum exalbida, hæc vetuſtate inſalubria fiunt. Quò generosius vinum eſt, hoc magis vetuſtate craſſeſcit, & in amaritudinem corpori minimè utilem coit. Condire eo aliud minùs annoſum, inſalubre eſt. Sua cuique vino ſaliva innocentissima, ſua cuique ætas gratissima, hoc eſt, media.

XXIII. Corpus augere volentibus, aut mollire alvum, conducit inter cibos bibere. Contrà minuentibus, alvumque cohibentibus, ſitire in edendo[1], poſtea parum bibere. Vinum jejunos bibere, novitio invento, inutilissimum eſt curis, vigoremque animi ad procinctum tendentibus; ſomno verò ac ſecuritatibus jamdudum hoc fuit, quod Homerica illa Helena ante cibum miniſtravit. Sic quoque in proverbium cessit, «Sapientiam vino obumbrari». Vino damus homines, quòd ſoli animalium non sitientes bibimus. Aquæ potum interponere utilissimum : itemque jugi ſuperbibere. Ebrietatem quidem frigidæ potus extemplo diſcutit.

Meracis potionibus per viginti dies ante Canis ortum, totidemque poſtea, ſuadet Hesiodus uti. Merum quidem remedio eſt contra cicutas, coriandrum, aconita, viſcum, meconium, argentum vivum,

apes, veſpas, crabrones, phalangia, ſerpentium ſcorpionumque ictus, contraque omnia quæ refrigerando nocent. Privatim contra hæmorrhoidas, preſteras, fungos. Item contra inflationes, roſioneſque præcordiorum, & quorum ſtomachus in vomitiones effunditur: & si venter aut interanea rheumatiſmum ſentiant. Dyſentericis, ſudatoribus, in longâ tussi, in epiphoris, meracum. At verò cardiacis, in mammâ lævâ merum in ſpongiâ imponi prodeſt. Ad omnia autem maximè album inveteraſcens. Utiliter etiam fovetur vino calido virilitas jumentis: quo etiam infuſo cornu lassitudinem auferri aiunt. Simias, quadrupedeſque, quibus digiti ſunt, negant creſcere adſuetas meri potu.

XXIV. Nunc circa ægritudines ſermo de vinis erit. Saluberrimum liberaliter genitis, Campaniæ quodcumque tenuissimum: vulgo verò, quod quemque maximè juverit validum. Utilissimum omnibus ſacco viribus fractis. Meminerimus ſuccum eſſe, qui fervendo vires e muſto ſibi fecerit. Miſceri plura genera, omnibus inutile. Saluberrimum, cui nihil in muſta additum eſt: meliuſque, si nec vasis pix adfuit. Marmore enim, & gypſo, aut calce condîta, quis non etiam validus expaverit? In primis igitur vinum marinâ aquâ factum, inutile eſt ſtomacho,

nervis, vesicæ. Resinâ condîta, frigidis ſtomachis utilia exiſtimantur. Non expedire vomitionibus, sicut neque muſtum, neque ſapa, neque paſſum. Novitium resinatum nulli conducit. Capitis dolorem & vertigines facit: ab hoc dicta crapula eſt. Tussienbus & in rheumatiſmo nominata proſunt. Item cœliacis & dyſentericis, mulierum mensibus. In hoc genere rubrum nigrumve magis conſtringit, magiſque calfacit. Innocentius pice ſolâ condîtum. Sed & picem meminiſſe debemus non aliud eſſe, quàm combuſtæ resinæ fluxum. Hoc genus vini excalfacit, concoquit, purgat: pectori, ventri utile: item vulvarum dolori, si sine febre sint, veteri rheumatiſmo, exulcerationi, ruptis, convulsis, vomicis, nervorum infirmitati, inflationibus, tussi, anhelationibus, luxatis, in ſuccidâ lanâ impositum. Ad omnia hæc utilius id, quod ſponte naturæ ſuæ picem resipit, picatumque appellatur. Helvenaco quoque tamen nimio caput tentari convenit.

Quod ad febrium valetudines attinet, certum eſt non dandum in febri, nisi veteribus ægris: nec nisi declinante morbo. In acutis verò periculis, nullis nisi qui manifeſtas remissiones habeant, & has noctu potiùs: dimidia enim pars periculi eſt noctu, hoc eſt ſpe ſomni, bibentibus: nec a partu abortuve, nec a libidine ægro-

tantibus, nec in capitis doloribus, nec quorum accessiones cum frigore extremitatum fiant, nec in febri tuſsientibus, nec in tremore nervorumque doloribus, vel faucium, aut si vis morbi circa illa intelligatur: nec in duritiâ præcordiorum, venarum vehementiâ: neque in opiſthotono, tetano: nec singultientibus, nec si cum febri dyſpnœa sit. Minimè verò oculis rigentibus, & genis ſtantibus, aut defectis gravibuſque: nec quorum conniventium perlucebunt oculi, palpebriſve non coeuntibus, vel si dormientibus hoc idem eveniet: aut si cruore ſuffunduntur oculi, vel si lemæ in oculis erunt. Minimè linguâ fungosâ, nec gravi, & ſubinde imperfecta loquentibus: nec si urina difficilè reddetur, neque expaveſcentibus repentè, nec ſpaſticis, aut rurſus torpentibus, nec si per ſomnos genitura effundatur.

XXV. Cardiacorum morbo unicam ſpem in vino eſſe certum eſt. Sed id dandum quidam non nisi in accessione cenſent, alii non nisi in remissione. Illi, ut ſudorem coerceant: hi, quia tutiùs putant, minuente ſe morbo: quam plurium ſententiam eſſe video. Dari utique non nisi in cibo debet, a ſomno, nec præcedente alio potu, hoc eſt, utique sitienti, nec nisi in deſperatione ſupremâ, & viro faciliùs quàm feminæ: ſeni, quàm juveni: juveni,

M v

quàm puero: hieme, quàm æſtate: adſuetis potiùs, quàm expertibus. Modus dandi pro vehementiâ vini: item mixturâ. Atque vulgò ſatis putant unum vini cyathum duobus aquæ miſceri. Si diſſolutio sit ſtomachi, dandum: & si cibus non deſcendat.

XXVI. Inter vini genera, quæ fingi docuimus, nec fieri jam arbitror, & ſupervacuum eorum uſum: cùm ipsis rebus, ex quibus finguntur, doceamus uti. Et aliàs modum exceſſerat medicorum in his oſtentatio, veluti e napis vinum utile eſſe ab armorum equitandive laſſitudine præcipientium: atque ut reliqua omittamus, etiam e junipero. Et quis ſatiùs cenſeat, absinthite vino utendum potiùs, quàm absinthio ipſo? In reliquis omittetur & palmeum, capiti noxium, ventrique tantùm molliendo, & ſanguinem exſcreantibus non inutile. Fictitium non poteſt videri, quod bion appellavimus, cùm sit in eo ſola pro arte feſtinatio. Prodeſt ſtomacho diſſoluto, aut cibos non perficienti, prægnantibus, defectis, paralyticis, tremulis, vertigini, torminibus, iſchiadicis. In peſtilentiâ quoque ac peregrinationibus, vim magnam auxiliandi habere dicitur.

XXVII. Vini etiam vitium transit in remedia. Aceto ſumma vis eſt in refrigerando, non tamen minor in diſcutiendo,

ita fit ut infuſum terræ ſpumet. Dictum eſt ſæpius, diceturque quoties cum aliis proſit. Per ſe hauſtum faſtidia diſcutit, ſingultus cohibet, ſternutamenta olfactu. Vim in balineis æſtûs arcet, si contineatur ore. Quin & cum aquâ bibitur. Multorum ſtomacho utiliter gargarizatur: cum eâdem convaleſcentium & a Solis ardoribus. Oculis quoque illo modo ſaluberrimum fotu. Medetur potæ hirudini. Item lepris, furfuribus, ulceribus manantibus, canis morſibus, ſcorpionum ictibus, ſcolopendrarum, muris aranei, contraque omnium aculeatorum venena & pruritus. Item contra multipedæ morſum. Calidum in ſpongiâ, adjecto ſulphuris ſextante ſextariis tribus aceti, aut hyſſopi faſciculo, medetur ſedis vitiis. In ſanguinis fluxione poſt exciſos calculos, & omni aliâ, foris in ſpongiâ impoſitum, intus potum cyathis binis quàm acerrimum. Conglobatum utique ſanguinem diſcutit. Contra lichenas & bibitur, & imponitur. Siſtit alvum, & rheumatiſmos interaneorum infuſum: item procidentia ſedis, vulvæque. Tussim veterem inhibet, & gutturis rheumatiſmos, orthopnœam, dentium labefactationem. Veſicæ nocet, nervorumque infirmitatibus. Neſciere medici, quantùm contra aſpidas polleret. Nuper ab aſpide calcatâ percuſſus utrem aceti ferens, quoties de-

poſuiſſet, ſentiebat ictum, aliàs illæſo ſimilis. Intellectum ibi remedium eſt, potuque ſuccurſum. Neque altero os colluunt venena exſugentes. In totum domitrix vis hæc non ciborum modò eſt, verùm & rerum plurimarum. Saxa rumpit infuſum, quæ non ruperit ignis antecedens. Cibos quidem & ſapores non alius magis ſuccus commendat aut excitat: in quo uſu mitigatur uſto pane, aut cum vino: vel accenditur pipere ac laſere: utique ſale compeſcitur. Non eſt prætereundum in eo exemplum ingens. Siquidem M. Agrippa ſupremis ſuis annis conflictatus gravi morbo pedum, cùm dolorem eum perpeti nequiret, unius medicorum portentosâ ſcientiâ, ignorante divo Auguſto, tanti putavit uſu pedum ſenſuque omni carere, dummodo & dolore illo careret, demerſis in acetum calidum cruribus in acerrimo impetu morbi.

XXVIII. 2. Acetum ſcillinum inveteratum magis probatur. Prodeſt, ſuper ea quæ diximus, aceſcentibus cibis: guſtatum enim diſcutit pœnam eam. Et his qui jejuni vomunt: callum enim faucium facit, ac ſtomachi: odorem oris tollit, gingivas adſtringit, dentes firmat, colorem meliorem præſtat. Tarditatem quoque aurium gargarizatione purgat, & tranſitum auditûs aperit. Oculorum aciem obiter exa-

cuit. Comitialibus, melancholicis, vertiginoſis, vulvarum ſtrangulationibus, percuſſis, aut præcipitatis, & ob id ſanguine conglobato, nervis infirmis, renum vitiis perquam utile. Cavendum exulceratis.

XXIX. Oxymeli antiqui (ut Dieuches tradit) hoc modo temperabant: mellis minas decem, aceti veteris heminas quinque, ſalis marini pondo libram & quadrantem, aquæ marinæ ſextarios quinque pariter coquebant, decies deferveſcente cortinâ, atque ita diffundebant, inveterabantque. Suſtulit totum id Aſclepiades, coarguitque. Nam etiam in febribus dabant. Profuiſſe tamen fatentur contra ſerpentes, quas ſepas vocant, & contra meconium, ac viſcum: & anginis calidum gargarizatum, & auribus, & oris gutturiſque deſideriis, quæ nunc omnia oxalme contingunt: id ſale & aceto recente efficacius eſt.

XXX. Vino cognata res ſapa eſt, muſto decocto, donec tertia pars ſuperſit. Ex albo hoc melius. Uſus contra cantharidas, bupreſtim, pinorum erucas, quas pityocampas vocant, ſalamandras, & contra mordentia venenata. Secundas partuſque emortuos trahit, cum bulbis potum. Fabianus auctor eſt, venenum eſſe, si quis jejunus a balineis id bibat.

XXXI. Conſequens horum eſt vini fæx, cujuſque generis. Ergo vini fæci tanta vis

eſt, ut deſcendentes in cupas enecet. Experimentum demiſſa præbet lucerna, quamdiu extinguatur, periculum denuntians. Illota miſcetur medicamentis. Cum iridis verò pari pondere, eruptionibus pituitæ illinitur: & sicca vel madida contra phalangia, & teſtium mammarumque inflationes, vel in quacumque parte corporis. Item cum hordeaceâ farinâ: & thuris polline in vino decocta crematur & siccatur. Experimentum eſt legitimè coctæ, ut refrigerata linguam tactu videatur urere. Celerrimè exanimatur, loco non incluſo condita. Crematio ei multùm virium adjicit. Utilissima eſt ad compeſcendos lichenas furfureſque cum fico decocta. Sic & lepris & ulceribus manantibus imponitur. Fungorum naturæ contraria eſt pota, ſed magis cruda. Oculorum medicamentis cocta & lota miſcetur. Medetur illita & teſtibus, & genitalibus. In vino autem adverſùs ſtrangurias bibitur. Cùm exſpiravit quoque, lavandis corporibus & veſtibus utilis: tuncque uſum acaciæ habet.

XXXII. Fæx aceti pro materiâ acrior sit neceſſe eſt, multóque magis exulceret. Resiſtit ſuppurationum incrementis: ſtomachum, interanea, ventrem illita adjuvat. Siſtit earum partium rheumatiſmos, & mulierum menſes. Panos diſcutit nondum exulceratos, & anginas: ſacros ignes

cum cerâ. Mammas lactis ſui impatientes eadem extinguit. Ungues ſcabros aufert. E ſerpentibus contra ceraſtas validiſſima cum polentâ. Cum melanthio autem contra crocodili morſus, & canis. Et hæc cremata ampliat vires. Tunc addito lentiſcino oleo illita unâ nocte rufat capillum. Eadem ex aquâ in linteolo adpoſita, vulvas purgat.

XXXIII. Sapæ fæce ambuſta ſanantur, meliùs additâ lanugine arundinis. Eâdem fæce decoctâ potâque, tuſſes veteres. Decoquitur in patinis cum ſale & adipe ad tumorem quoque maxillarum & cervicum.

XXXIV. 3. Olearum proxima auctoritas intelligitur. Folia earum vehementiſſimè adſtringunt, purgant, ſiſtunt. Itaque commanducata impoſita ulceribus medentur, & capitis doloribus illita cum oleo. Decoctum eorum cum melle his quæ medici uſſerint, gingivarum inflammationibus, paronychiis, ſordidiſque ulceribus, & putreſcentibus. Cum melle profluvium ſanguinis e nervoſis partibus cohibet. Succus eorum carbunculantibus circa oculos ulceribus & puſulis, procidentique pupillæ efficax: quapropter in collyria additur. Nam & veteres lacrimationes ſanat, & genarum eroſiones. Exprimitur autem ſuccus tuſis, adfuſo vino & aquâ cæleſti, ſiccatuſque in paſtillos digeritur. Siſtit menſes in lanâ admotus vulvæ. Utilis & ſa-

nie manantibus. Item condylomatis, ignibus ſacris, quæque ſerpunt ulcera, epinyctidi.

XXXV. Eoſdem & flos earum habet effectus. Uruntur & cauliculi floreſcentes, ut ſpodii vicem cinis præſtet: vinoque infuſo iterum uritur. Suppurationes & panos illinunt cinere eo, vel foliis tusis cum melle, oculos verò cum polentâ. Succus fruticis recentis accensi diſtillans ſanat lichenas, furfures, manantia ulcera. Nam & lacrimâ quæ ex arbore ipsâ diſtillat, Æthiopicæ maximè oleæ, mirari ſatis non eſt repertos, qui dentium dolores illinendos cenſerent, venenum eſſe prædicantes, atque etiam in oleaſtro quærendum. E radice oleæ quàm tenerrimæ cortex deraſus, in melle crebro guſtatu medetur ſanguinem rejicientibus, & ſuppurata extussientibus. Ipsius oleæ cinis cum axungiâ tumores ſanat: extrahitque fiſtulis vitia, & ipſas ſanat.

XXXVI. Olivæ albæ ſtomacho utiliores, ventri minùs. Præclarum habent, antequam condiantur, uſum recentes per ſe cibi modo devoratæ. Medentur enim arenoſæ urinæ, item dentibus carnem mandendo attritis, aut convulsis. Nigra oliva ſtomacho inutilior, ventri facilior, capiti & oculis non convenit. Utraque ambuſtis prodeſt trita & illita. Sed nigra com-

manducatur, & protinus ex ore impoſita, puſulas gigni prohibet. Colymbades ſordida ulcera purgant, inutiles difficultatibus urinæ.

XXXVII. De amurcâ poteramus videri ſatis dixiſſe, Catonem ſecuti: ſed reddenda medicinæ quoque eſt. Gingivis & oris ulceribus, dentium ſtabilitati efficaciſſimè ſubvenit. Item ignibus ſacris infuſa, & his quæ ſerpunt. Pernionibus nigræ olivæ amurca utilior: item infantibus fovendis. Albæ verò, mulierum vulvæ in lanâ admovetur. Multò autem omnis amurca decocta efficacior. Coquitur in Cyprio vaſe ad craſſitudinem mellis. Uſus ejus cum aceto, aut vino vetere, aut mulſo, ut quæque cauſa exigat, in curatione oris, dentium, aurium, ulcerum manantium, genitalium, rhagadum. Vulneribus in linteolis imponitur, luxatis in lanâ: ingens hic uſus, utique inveterato medicamento: tale enim fiſtulas ſanat. Infunditur ſedis, genitalium, vulvæ exulcerationi. Illinitur verò podagris incipientibus: item articulariis morbis. Si verò cum omphacio recoquatur ad mellis craſſitudinem, caſuros dentes extrahit. Item jumentorum ſcabiem, cum decocto lupinorum, & chamæleone herbâ, mirè ſanat. Crudâ amurcâ podagras foveri utiliſſimum.

XXXVIII. 4. Oleaſtri foliorum eadem

natura. Spodium e cauliculis vehementiùs inhibet rheumatiſmos. Sedat & inflammationes oculorum, purgat ulcera, alienata explet, excreſcentia leniter erodit, siccatque, & ad cicatricem perducit: cetera, ut in oleis. Peculiare autem, quòd folia decoquuntur ex melle, & dantur cochlearibus contra ſanguinis exſcreationes. Oleum tantùm acrius, efficaciuſque: & de eo os quoque colluitur ad dentium firmitatem. Imponuntur folia & paronychiis, & carbunculis, & contra omnem collectionem cum vino: iis verò quæ purganda ſunt, cum melle. Miſcentur oculorum medicamentis, & decoctum foliorum, & ſuccus oleaſtri. Utiliter etiam auribus inſtillatur cum melle, vel si pus effluat. Flore oleaſtri condylomata illinuntur, & epinyctides. Item cum farinâ hordeaceâ venter, in rheumatiſmo: cum oleo, capitis dolores. Cutem in capite ab oſsibus recedentem cauliculi decocti, & cum melle impositi comprimunt. Ex oleaſtro maturi in cibo ſumpti siſtunt alvum. Toſti autem & cum melle triti, nomas repurgant, carbunculos rumpunt.

XXXIX. Olei naturam cauſaſque abundè diximus. Ad medicinam ex olei generibus hæc pertinent. Utilissimum eſſe omphacium, proximè viride. Præterea quàm maximè recens, (nisi cùm vetuſtissimum

quæritur,) tenue, odoratum, quodque non mordeat, e diverſo quàm in cibos eligitur. Omphacium prodeſt gingivis. Si contineatur in ore, colorem dentium cuſtodit magis, quàm aliud: ſudores cohibet.

XL. Œnanthino idem eſt effectus, qui roſaceo. Omni autem oleo mollitur corpus, vigorem & robur accipit: ſtomacho contrarium. Auget ulcerum incrementa. Fauces exaſperat, & venena omnia hebetat, præcipuè psimmythii, & gypsi, in aquâ mulsâ, aut ficorum siccarum decocto potum: contra meconium, ex aquâ: contra cantharidas, bupreſtin, ſalamandras, pityocampas: per ſe potum, redditumque vomitionibus, contra omnia ſuprà dicta. Et laſſitudinum perfrictionumque refectio eſt. Tormina calidum potum cyathis ſex, magiſque rutâ simul decoctâ pellit. Item ventris animalia. Solvit alvum heminæ menſurâ, cum vino & calidâ aquâ potum, aut ptiſanæ ſucco. Vulnerariis emplaſtris utile. Faciem purgat. Bubus infuſum per nares, donec ructent, inflationem ſedat. Vetus autem magis excalfacit corpora, magiſque diſcutit ſudores. Duritias magis diffundit. Lethargicis auxiliare, & inclinato morbo. Oculorum claritati confert aliquid, cum portione mellis acapni. Capitis doloribus remedium eſt.

Item ardoribus in febri cum aquâ: & ſi vetuſti non ſit occaſio, decoquitur, ut vetuſtatem repræſentet.

XLI. Oleum cicinum bibitur ad purgationes ventris cum pari caldæ menſurâ. Privatim dicitur purgare præcordia. Prodeſt & articulorum morbis, duritiis omnibus, vulvis, auribus, ambuſtis. Cum cinere verò muricum, ſedis inflammationibus, item pſoræ. Colorem cutis commendat, capillumque fertili naturâ evocat. Semen ex quo fit, nulla animans attingit. Ellychnia ex uvâ fiunt, claritatis præcipuæ. Ex oleo lumen obſcurum propter nimiam pinguitudinem. Folia igni ſacro illinuntur ex aceto: per ſe autem recentia mammis & epiphoris. Eadem decocta in vino inflammationibus, cum polentâ & croco: per ſe autem triduò impoſita faciem purgant.

XLII. Oleum amygdalinum purgat, mollit corpora, cutem erugat, nitorem commendat, varos cum melle tollit e facie. Prodeſt & auribus, cum roſaceo & melle & mali Punici germine decoctum, vermiculoſque in his necat, & gravitatem auditûs diſcutit, ſonos incertos & tinnitus, obiter capitis dolores, & oculorum. Medetur furunculis, & a Sole uſtis cum cerâ. Ulcera manantia & furfures cum vino expurgat: condylomata cum meliloto.

Per ſe verò capiti illitum, ſomnum allicit.

XLIII. Oleum laurinum utilius quò recentius, quóque viridius colore. Vis ejus excalfactoria, & ideo paralyticis, ſpaſticis, iſchiadicis, ſugillatis, capitis doloribus, inveteratis diſtillationibus, auribus, in calyce Punici calfactum illinitur.

XLIV. Similis & myrtei olei ratio: adſtringit, indurat: medetur gingivis, dentium dolori, dyſenteriæ, vulvæ exulceratæ, veſicis, ulceribus vetuſtis vel manantibus, cum ſquamâ æris & cerâ. Item eruptionibus, ambuſtionibus. Attrita ſanat, & furfures, & rhagadas, condylomata, articulos luxatos, odorem gravem corporis. Adverſatur cantharidi, bupreſti, aliiſque malis medicamentis, quæ exulcerando nocent.

XLV. Chamæmyrsinæ, sive oxymyrsinæ eadem natura. Cupressinum oleum eoſdem effectus habet, quos myrteum. Item citreum. E nuce verò juglande, quod caryinum appellavimus, alopeciis utile eſt, & tarditati aurium infuſum. Item capitis dolori illitum. Ceterùm iners & gravi ſapore. Enimvero si quid in nucleo putridi fuerit, totus modus deperit. Ex Cnidio grano factum, eamdem vim habet, quam cicinum. E lentiſco factum, utiliſſimum acopo eſt. Idemque proficeret æquè ut roſaceum, ni durius paulo intellige-

retur. Utuntur eo & contra nimios ſudores, papulaſque ſudorum. Scabiem jumentorum efficacissimè ſanat. Balaninum oleum repurgat varos, furunculos, lentigines, gingivas.

XLVI. Cypros qualis eſſet, & quemadmodum ex eâ fieret oleum docuimus. Natura ejus excalfacit, emollit nervos. Folia ſtomacho illinuntur: & vulvæ concitatæ ſuccus quoque eorum adponitur. Folia recentia commanducata, ulceribus in capite manantibus, item oris medentur, collectionibus, condylomatis. Decoctum foliorum ambuſtis & luxatis prodeſt. Ipſa rufant capillum tuſa, adjecto ſtruthei mali ſucco. Flos capitis dolores ſedat cum aceto illitus. Idem combuſtus in crudâ ollâ nomas ſanat & putreſcentia ulcera per ſe, vel cum melle. Odor floris olet, qui ſomnum facit. Adſtringit gleucinum, & refrigerat, eâdem ratione quâ & œnanthinum.

XLVII. Balſaminum longè pretiosissimum omnium, ut in unguentis diximus, contra omnes ſerpentes efficax. Oculorum claritati plurimùm confert, caliginem diſcutit. Item dyſpnœas, collectiones omnes duritiaſque lenit. Sanguinem denſari prohibet, ulcera purgat: auribus, capitis doloribus, tremulis, ſpaſticis, ruptis perquam utile. Adverſatur aconito ex lacte

potum. Febres cum horrore venientes perunctis leviores facit. Utendum tamen modico, quoniam adurit, augetque vitia non ſervato temperamento.

XLVIII. Malobathri quoque naturam & genera expoſuimus. Urinam ciet. Oculorum epiphoris vino expreſſum utilissimè imponitur. Item frontibus, dormire volentibus: efficacius, si & nares illinantur: aut si ex aquâ bibatur. Oris & halitûs ſuavitatem commendat linguæ ſubditum folium, sicut & veſtium odorem interpositum.

XLIX. Hyoſcyaminum emolliendo utile eſt, nervis inutile. Potum quidem cerebri motus facit. Therminum e lupinis emollit, proximum roſaceo effectum habens. Narcissinum dictum eſt cum ſuo flore. Raphaninum phthiriaſes longâ valetudine contractas tollit, ſcabritiaſque cutis in facie emendat. Seſaminum aurium dolores ſanat, & ulcera quæ ſerpunt, & quæ cacoethe vocant. Lirinon, quod & Phaſelinum & Syrium vocavimus, renibus utilissimum eſt, ſudoribuſque evocandis, vulvæ molliendæ, concoquendoque intus. Selgiticum nervis utile eſſe diximus, sicut herbaceum quoque, quod Iguvini circa Flaminiam viam vendunt.

L. Elæomeli, quod in Syriâ ex ipsis oleis manare diximus, ſapore melleo, non

ſine nauſeâ, alvum ſolvit : bilem præcipuè detrahit, duobus cyathis in heminâ aquæ datis : qui bibêre, torpeſcunt, excitanturque crebrò. Potores certaturi præſumunt ex eo cyathum unum. Piſſino oleo uſus ad tuſſim & quadrupedum ſcabiem eſt.

LI. A vitibus oleiſque proxima nobilitas palmis : inebriant recentes : capitis dolorem adferunt : minùs, ſiccæ : nec, quantùm videtur, utiles ſtomacho : tuſſim exaſperant, corpus alunt. Succum decoctarum antiqui pro hydromelite dabant ægris ad vires recreandas, ſitim ſedandam, in quo uſu præferebant Thebaicas. Sanguinem quoque exſcreantibus utiles, in cibo maximè. Illinuntur caryotæ ſtomacho, veſicæ, ventri, inteſtinis, cum cotoneis & cerâ & croco. Sugillata emendant. Nuclei palmarum cremati in fictili novo, cinere loto ſpodii vicem efficiunt, miſcenturque collyriis, & callibiephara faciunt addito nardo.

LII. 5. Palma quæ fert myrobalanum, probatiſſima in Ægypto, oſſa non habet reliquarum modo in balanis. Alvum & menſes ciet in vino auſtero; & vulnera conglutinat.

LIII. Palma elate, ſive ſpathe, medicinæ confert germina, folia, corticem. Folia imponuntur præcordiis, ſtomacho, jocineri,

tineri, ulceribus quæ ſerpunt, cicatrici repugnantia. Pſoras cortex ejus tener cum resinâ & cerâ ſanat diebus XX. Decoquitur & ad teſtium vitia. Capillum denigrat ſuffitu, partus extrahit. Datur bibendus renum vitiis, & vesicæ, & præcordiorum: & capiti, & nervis inimicus. Vulvæ ac ventris fluxiones siſtit decoctum ejus. Item cinis ad tormina potus in vino albo, in vulvarum vitiis efficacissimus.

LIV. 6. Proximæ varietates generum medicinarumque, quæ mala habent. Ex his verna, acerba, ſtomacho inutilia ſunt: alvum, vesicam circumagunt, nervos lædunt. Cocta meliora. Cotonea cocta ſuaviora. Cruda tamen, dumtaxat matura, proſunt ſanguinem exſcreantibus ac dyſentericis, cholericis, cœliacis. Non idem proſunt decocta, quoniam amittunt conſtringentem illam vim ſucci. Imponuntur & pectori in febris ardoribus: & tamen decoquuntur in aquâ cæleſti, ad eadem, quæ suprà ſcripta ſunt. Ad ſtomachi autem dolores cruda decoctave cerati modo imponuntur. Lanugo eorum carbunculos ſanat. Cocta in vino, & illita cum cerâ, alopeciis capillum reddunt. Quæ ex his cruda in melle condiuntur, alvum movent. Mellis autem ſuavitati multùm adjiciunt, ſtomachoque utilius id faciunt. Quæ verò in melle condiuntur cocta, quidam ad ſtomachi vi-

tia trita cum roſæ foliis decoctis dant pro cibo. Succus crudorum lienibus, orthopnoicis, hydropicis prodeſt. Item mammis, condylomatis, varicibus. Flos & viridis & siccus inflammationibus oculorum, exſcreationibus ſanguinis, mensibus mulierum. Fit & ſuccus ex his mitis, cum vino dulci tusis, utilis & cœliacis & jocineri. Decocto quoque eorum foventur, si procidant vulvæ & interanea. Fit & oleum ex his, quod melinum vocavimus, quoties non fuerint in humidis nata. Ideo utilissima, quæ ex Siciliâ veniunt. Minùs utilia ſtruthia, quamvis cognata. Radix eorum circumſcriptâ terrâ manu siniſtrâ capitur, ita ut qui id faciet, dicat quæ capiat, & cujus causâ: sic adalligata ſtrumis medetur.

LV. Melimela & reliqua dulcia, ſtomachum & ventrem ſolvunt, siticuloſa, æſtuoſa: ſed nervos non lædunt. Orbiculata siſtunt alvum, & vomitiones, urinas cient. Silveſtria mala similia ſunt vernis acerbis, alvumque siſtunt. Sanè in hunc uſum immatura opus ſunt.

LVI. Citrea contra venenum in vino bibuntur, vel ipſa, vel ſemen. Faciunt oris ſuavitatem, decocto eorum colluti, aut ſucco expreſſo. Horum ſemen edendum præcipiunt in malaciâ prægnantibus: ipſa verò contra infirmitatem ſtomachi, ſed non nisi ex aceto facilè manduntur.

LVII. Punici mali novem genera nunc iterare ſupervacuum. Ex his dulcia, quæ apyrina alio nomine appellavimus, ſtomacho inutilia habentur, inflationes pariunt, dentes gingivaſque lædunt. Quæ verò ab his ſapore proxima vinoſa diximus, parvum nucleum habentia, utiliora paulo intelliguntur. Alvum ſiſtunt, & ſtomachum, dumtaxat pauca, citraque ſatietatem. Sed hæc minimè danda, quamquam omnino nulla, in febri, nec carne acinorum utili nec ſucco. Caventur æquè vomitionibus, ac bilem rejicientibus. Uvam in his, ac ne muſtum quidem, ſed protinus vinum aperuit natura. Utrumque aſperiore cortice. Hic ex acerbis in magno uſu. Vulgus coria maximè perficere illo novit: ob id malicorium appellant medici. Urinam cieri eodem monſtrant: mixtâque gallâ in aceto decoctum, mobiles dentes ſtabilire. Expetitur gravidarum malaciæ, quoniam guſtatu moveat infantem. Dividitur malum, cæleſtique aquâ madeſcit ternis fere diebus. Hæc bibitur frigida cœliacis, & ſanguinem exſcreantibus.

LVIII. Ex acerbo fit medicamentum, quod ſtomatice vocatur, utiliſſimum oris vitiis, narium, aurium, oculorum caligini: pterygiis, genitalibus, & his quas nomas vocant, & quæ in ulceribus excreſcunt. Contra leporem marinum hoc mo-

do : acinis detracto cortice tusis, ſuccoque decocto ad tertias, cum croci, & aluminis ſciſſi, myrrhæ, mellis Attici ſelibris. Alii & hoc modo faciunt: Punica acida multa tunduntur: ſuccus in cacabo novo coquitur mellis craſsitudine, ad virilitatis & ſedis vitia, & omnia quæ Lycio curantur, aures purulentas, epiphoras incipientes, rubras maculas. In manibus rami Punicorum ſerpentes fugant. Cortice Punici ex vino decocti & impoſiti, perniones ſanantur. Contuſum malum ex tribus heminis vini, decoctum ad heminam, tormina & tænias pellit. Punicum in ollâ novâ, cooperculo inlito, in furno exuſtum, & contritum, potumque in vino, ſiſtit alvum, diſcutit tormina.

LIX. Primus pomi hujus partus florere incipientis, cytinus vocatur Græcis, miræ obſervationis multorum experimento. Si quis unum ex his, ſolutus vinculo omni cinctûs & calceatûs, atque etiam anuli, decerpſerit duobus digitis, pollice & quarto ſiniſtræ manûs, atque ita luſtratis levi tactu oculis, mox in os additum devoraverit, ne dente contingat, adfirmatur nullam oculorum imbecillitatem paſſurus eo anno. Iidem cytini ſiccati tritique, carnes excreſcentes cohibent: gingivis & dentibus medentur: vel si mobiles sint, decocto ſucco. Ipſa corpuſcula trita,

ulceribus quæ ſerpunt putreſcuntve, illinuntur. Item oculorum inflammationi inteſtinorumque: & fere ad omnia, quæ cortices malorum. Adverſantur ſcorpionibus.

LX. Non eſt ſatis mirari curam diligentiamque priſcorum, qui omnia ſcrutati, nihil intentatum reliquere. In hoc ipſo cytino floſculi ſunt, antequam ſcilicet malum ipſum prodeat, erumpentes, quos balauſtium vocari diximus. Hos quoque ergo experti invenerunt ſcorpionibus adverſari. Siſtunt potu menſes feminarum: ſanant oris ulcera, & tonsillas, uvam, ſanguinis exſcreationes, ventris & ſtomachi ſolutiones, genitalia, ulcera quacumque in parte manantia. Siccavere etiam ut sic quoque experirentur, inveneruntque tuſorum farinâ dyſentericos a morte revocari, alvum sisti. Quin & nucleos ipſos acinorum experiri non piguit. Toſti tusique ſtomachum juvant, cibo aut potioni inſperſi. Bibuntur ex aquâ cæleſti ad siſtendum alvum. Radix decocta ſuccum emittit, qui tænias necat, Victoriati pondere. Eadem diſcocta in aquâ, quas Lycium præſtat utilitates.

LXI. Eſt & silveſtre Punicum a similitudine appellatum. Ejus radices rubro cortice denarii pondere ex vino potæ ſomnos faciunt. Semine poto, aqua quæ ſub-

ierit cutem, ſiccatur. Mali Punici corticis fumo culices fugantur.

LXII. 7. Pirorum omnium cibus etiam valentibus oneroſus, ægris quoque vini modo negatur. Decocta eadem mirè ſalubria & grata, præcipuè Cruſtumina. Quæcumque verò cum melle decocta, ſtomachum adjuvant. Fiunt cataplaſmata e piris, ad diſcutienda corporum vitia: & decocto eorum ad duritias utuntur. Ipſa adverſantur boletis atque fungis, pelluntque pondere & pugnante ſucco. Pirum silveſtre tardissimè matureſcit. Conciditur, ſuſpenſumque siccatur ad ſiſtendam alvum: quod & decoctum ejus potu præſtat. Decoquuntur & folia cum pomo ad eoſdem uſus. Pirorum ligni cinis contra fungos efficaciùs proficit. Mala piraque portatu jumentis mirè gravia ſunt vel pauca. Remedio aiunt eſſe, si priùs edenda dentur aliqua, aut utique oſtendantur.

LXIII. Fici ſuccus lacteus, aceti naturam habet. Itaque coaguli modo lac contrahit. Excipitur ante maturitatem pomi, & in umbrâ siccatur, ad aperienda ulcera, cienda menſtrua adpositu cum luteo ovi, aut potu cum amylo. Podagris illinitur cum farinâ Græci feni & aceto. Pilos quoque detrahit, palpebrarumque ſcabiem emendat: item lichenas & pſoras. Alvum ſolvit. Lactis ficulni natura adver-

ſatur crabronum, veſparumque, & ſimilium venenis, privatim ſcorpionum. Idem cum axungiâ verrucas tollit. Folia, & quæ non maturuere fici, ſtrumis illinuntur, omnibuſque quæ emollienda ſint, diſcutiendave. Præſtant hoc & per ſe folia. Et alii uſus eorum, tamquam in fricando lichene, & alopeciis, & quæcumque exulcerari opus ſit. Et adversùs canis morſus, ramorum teneri cauliculi cuti imponuntur. Iidem cum melle ulceribus, quæ ceria vocantur, illinuntur. Extrahunt infracta oſſa cum papaveris silveſtris foliis. Canum rabioſorum morſus folio trito ex aceto reſtringunt. E nigrâ ficu candidi cauliculi illinuntur furunculis, muris aranei morsibus cum cerâ. Cinis earum e foliis, gangrænis, conſumendiſque quæ excreſcunt.

Fici maturæ urinam cient, alvum ſolvunt, ſudorem movent, papulaſque. Ob id autumno inſalubres, quoniam ſudantia hujus cibi operâ corpora perfrigeſcunt. Nec ſtomacho utiles, ſed ad breve tempus: & voci contrariæ intelliguntur. Novissimæ ſalubriores, quàm primæ: medicatæ verò numquam. Juvenum vires augent: ſenibus meliorem valetudinem faciunt, minúſque rugarum. Sitim ſedant: calorem refrigerant. Ob id non negandæ in febribus conſtrictis, quas ſtegnas vocant.

Siccæ fici ſtomachum lædunt: gutturi &

faucibus magnificè utiles. Natura his excalfaciendi. Sitim adferunt. Alvum molliunt, rheumatiſmis ejus, & ſtomacho contrariæ. Veſicæ ſemper utiles, & anhelatoribus, ac ſuſpiriosis. Item jocinerum, renum, lienum vitiis. Corpus & vires adjuvant: ob id antè athletæ hoc cibo paſcebantur: Pythagoras exercitator, primus ad carnes eos tranſtulit. Recolligenti ſe a longâ valetudine utilissimæ. Item comitialibus, & hydropicis, omnibuſque, quæ maturanda aut diſcutienda ſunt, imponuntur: efficaciùs calce aut nitro admixto. Coctæ cum hyſſopo pectus purgant, pituitam, tussim veterem. Cum vino autem ad ſedem, & tumores maxillarum. Ad furunculos, panos, parotidas, decoctæ illinuntur. Utile & decocto earum fovere feminas. Decoctæ quoque eædem cum feno Græco utiles ſunt pleuriticis & peripneumonicis. Cum rutâ coctæ torminibus proſunt. Tibiarum ulceribus cum æris flore. Pterygiis cum Punico malo. Ambuſtis, pernionibus, cum cerâ. Hydropicis coctæ in vino, & cum absinthio & farinâ hordeaceâ, nitro addito. Manducatæ, alvum ſiſtunt. Scorpionum ictibus cum ſale tritæ illinuntur. Carbunculos extrahunt in vino coctæ & impositæ. Carcinomati, si sine ulcere eſt, quàm pinguissimam ficum imponi, pæne singulare remedium eſt; item phagedænæ.

Cinis non ex aliâ arbore acrior: purgat, conglutinat, replet, adſtringit. Bibitur & ad diſcutiendum ſanguinem concretum. Item percussis, præcipitatis, convulsis, ruptis, cyathis singulis aquæ & olei. Datur tetanicis & ſpaſticis: item potus vel infuſus cœliacis, & dyſentericis. Et si quis eo cum oleo perungatur, excalfacit. Idem cum cerâ & roſaceo ſubactus, ambuſtis cicatricem tenuissimam obducit. Luſcioſos ex oleo illitus emendat, dentiumque vitia crebro fricatu. Produnt etiam, si quis inclinatâ arbore, ſupino ore aliquem nodum ejus morſu abſtulerit, nullo vidente, atque cum alutâ illigatum licio e collo ſuſpenderit, ſtrumas & parotidas diſcuti. Cortex tritus cum oleo, ventris ulcera ſanat. Crudæ grossi verrucas & thymos, nitro farinâque additis tollunt. Spodii vicem exhibet fruticum a radice exeuntium cinis. Bis toſtus adjecto psimmythio digeritur in paſtillos, ad ulcera oculorum & ſcabritiam.

LXIV. Caprificus etiamnum multò efficacior fico. Lactis minùs habet: ſurculo quoque ejus lac coagulatur in caſeum. Exceptum id coactumque in duritiam, ſuavitatem carnibus adfert. Fricatur diluto ex aceto. Miſcetur exulceratoriis medicamentis. Alvum ſolvit: vulvam cum amylo aperit. Pota menſes ciet cum luteo ovi,

Podagricis cum farinâ Græci feni illinitur. Lepras, pſoras, lichenas, lentigines expurgat: item venenatorum ictus, & canis morſus. Dentium quoque dolori hic ſuccus adpositus in lanâ prodeſt, aut in cava eorum additus. Cauliculi & folia, admixto ervo, contra marinorum venena proſunt. Adjicitur & vinum. Bubulas carnes additi caules magno ligni compendio percoquunt. Groſsi illitæ ſtrumas, & omnem collectionem emolliunt, & diſcutiunt. Aliquatenus & folia. Quæ mollissima ſunt ex his, cum aceto ulcera manantia, & epinyctidas, & furfures ſanant. Cum melle foliis ceria ſanant, & canis morſus. Recentes cum vino, phagedænas. Cum papaveris foliis oſſa extrahunt. Groſsi caprifici inflationes diſcutiunt ſuffitu. Reſiſtunt & ſanguini taurino poto, & psimmythio, & lacti coagulato potæ. Item in aquâ decoctæ atque illitæ parotidas ſanant. Cauliculi aut groſsi ejus quàm minutissimæ ad ſcorpionum ictus e vino bibuntur. Lac quoque inſtillatur plagæ, & folia imponuntur. Item adversùs murem araneum. Cauliculorum cinis uvam faucium ſedat. Arboris ipsius cinis ex melle, rhagadia. Radix deferveſacta in vino, dentium dolores. Hiberna caprificus in aceto cocta & trita, impetigines tollit. Illinuntur ramenta rami ſine cortice quàm minutissima ad ſcobis modum.

Caprifico quoque medicinæ unius miraculum additur. Corticem ejus impubeſcentem puer impubis si defracto ramo detrahat dentibus, medullam ipſam adalligatam ante Solis ortum, prohibere ſtrumas. Caprificus tauros quamlibet feroces, collo eorum circumdata, in tantum mirabili naturâ compeſcit, ut immobiles præſtet.

LXV. Herba quoque, quam Græci erineon vocant, reddenda in hoc loco propter gentilitatem. Palmum alta eſt, cauliculis quinis fere, ocimi similitudine, flos candidus, ſemen nigrum, parvum: tritum cum melle Attico, oculorum epiphoris medetur; utcumque autem decerpta manat lacte multo & dulci. Herba perquam utilis aurium dolori, nitri exiguo addito. Folia resiſtunt venenis.

LXVI. Pruni folia decocta tonsillis, gingivis: uvæ proſunt in vino, decocto eo ſubinde ore colluto. Ipſa pruna alvum molliunt, ſtomacho non utilissima, ſed brevi momento.

LXVII. Utiliora Persica, ſuccuſque eorum, etiamnum in vino aut in aceto expreſſus. Nec eſt alius eis pomis innocentior cibus. Nuſquam minùs odoris, ſucci plus, qui tamen sitim ſtimulet. Folia ejus trita illita, hæmorrhagiam siſtunt. Nuclei Persicorum cum oleo & aceto, capitis doloribus illinuntur.

LXVIII. Silveſtrium quidem prunorum baccæ, vel e radice cortex, in vino auſtero si decoquantur, ita ut triens ex heminâ ſupersit, alvum & tormina siſtunt. Satis eſt singulos cyathos decocti ſumi.

LXIX. Et in iis, & ſativis prunis eſt limus arborum, quem Græci lichena appellant, rhagadiis & condylomatis mirè utilis.

LXX. Mora in Ægypto & Cypro ſui generis, ut diximus, largo ſucco abundant, ſummo cortice deſquamato: altiore plagâ siccantur, mirabili naturâ. Succus adverſatur venenis ſerpentium, prodeſt dyſentericis, diſcutit panos, omneſque collectiones: vulnera conglutinat, capitis dolores ſedat, item aurium: ſplenicis bibitur, atque illinitur: & contra perfrictiones: celerrimè teredinem ſentit. Neque apud nos ſucco uſus minor. Adverſatur aconito & araneis, in vino potus. Alvum ſolvit: pituitas, tæniaſque, & similia ventris animalia extrahit. Hoc idem præſtat & cortex tritus. Folia tinguunt capillum cum fici nigræ & vitis corticibus simul coctis in aquâ cæleſti. Pomi ipsius ſuccus alvum ſolvit protinus. Ipſa poma ad præſens ſtomacho utilia, refrigerant, sitim faciunt. Si non ſuperveniat alius cibus, intumeſcunt. Ex immaturis ſuccus siſtit alvum: veluti animalis alicujus, in hac ar-

bore obſervandis miraculis, quæ in naturâ ejus diximus.

LXXI. Fit ex pomo panchreſtos ſtomatice, eadem arteriace appellata, hoc modo: ſextarii tres ſucci e pomo, leni vapore ad crassitudinem mellis rediguntur. Pòſt additur omphacii aridi pondus x. duorum, aut myrrhæ x. unius, croci x. unius. Hæc simul trita miſcentur decocto. Neque eſt aliud oris, arteriæ, uvæ, ſtomachi, jucundius remedium. Fit & alio modo: ſucci ſextarii duo, mellis Attici ſextarius, decoquuntur, ut ſuprà diximus.

Mira ſunt præterea quæ produntur. Mori germinatione, priuſquam folia exeant, ſiniſtrâ decerpi jubentur futura poma: ricinos Græci vocant. Hi terram si non attigere, ſanguinem siſtunt adalligati, sive ex vulnere fluat, sive ore, sive naribus, sive hæmorrhoidis: ad hoc ſervantur repositi. Idem præſtare & ramus dicitur Lunâ plenâ defractus, incipiens fructum habere, si terram non attigerit, privatim mulieribus adalligatus lacerto, contra abundantiam menſium. Hoc & quocumque tempore ab ipsis decerptum, ita ut terram non attingat, adalligatumque exiſtimant præſtare. Folia mori trita, aut arida decocta, ſerpentium ictibus imponuntur. Ad idemque potu proficitur. Scorpionibus adverſatur e radice corticis ſuccus, ex vino aut poſcâ potus.

Reddenda eſt & antiquorum compoſitio. Succum expreſſum pomi maturi immaturique mixtum, coquebant in vaſe æreo ad mellis craſſitudinem. Aliqui myrrhâ adjectâ & cupreſſo præduratum ad Solem torrebant, permiſcentes ſpathâ ter die. Hæc erat ſtomatice, quâ & vulnera ad cicatricem perducebant. Alia ratio: ſuccum siccato exprimebant pomo, multùm ſapori obſoniorum conferente. In medicinâ verò contra nomas, & pectoris pituitas, & ubicumque opus eſſet, adſtringi viſcera. Dentes quoque colluebant eo. Tertium genus ſucci foliis & radice decoctis ad amburſta ex oleo illinenda. Imponuntur & per ſe folia. Radix per meſſes inciſa ſuccum dat aptiſſimum dentium dolori, collectionibuſque, & ſuppurationibus. Alvum purgat. Folia mori in urinâ madefacta, pilum coriis detrahunt.

LXXII. Ceraſa alvum molliunt, ſtomacho inutilia: eadem siccata alvum ſiſtunt, urinam cient. Invenio apud auctores, si quis matutinò roſcida cum ſuis nucleis devoret, in tantum levari alvum, ut pedes morbo liberentur.

LXXIII. Meſpila exceptis ſetaniis, quæ malo propiorem vim habent, reliqua adſtringunt ſtomachum, ſiſtuntque alvum. Item ſorba sicca: nam recentia ſtomacho & alvo citæ proſunt.

LXXIV. 8. Nuces pineæ, quæ reſinam habent, contuſæ leviter, additis in ſingulas ſextariis aquæ ad dimidium decoctæ, ſanguinis exſcreationi medentur, ita ut cyathi bini bibantur ex eo. Corticis e pinu in vino decoctum contra tormina datur. Nuclei nucis pineæ ſitim ſedant, & acrimoniam ſtomachi rosioneſque, & contrarios humores conſiſtentes ibi: & infirmitatem virium roborant, renibus, & veſicæ utiles. Fauces videntur exaſperare, & tuſſim. Bilem pellunt poti ex aquâ, aut vino, aut paſſo, aut balanorum decocto. Miſcetur his contra vehementiores ſtomachi rosiones cucumeris ſemen, & ſuccus porcilacæ. Item ad veſicæ ulcera & renes, quoniam & urinam cient.

LXXV. Amygdalæ amaræ radicum decoctum cutem in facie corrigit, coloremque hilariorem facit. Nuces ipſæ ſomnum faciunt, & aviditatem. Urinam & menſes cient. Capitis dolori illinuntur, maximéque in febri: ſi ab ebrietate, ex aceto & roſaceo & aquæ ſextario. Et ſanguinem ſiſtunt, cum amylo & mentâ. Lethargicis, & comitialibus proſunt. Capite peruncto epinyctidas ſanant: e vino vetere ulcera putreſcentia. Canum morſus cum melle. Et furfures ex facie, antè fotu præparatâ. Item jocineris & renum dolores ex aquâ potæ: & ſæpe ex ecligmate cum reſinâ

terebinthinâ. Calculoſis & difficili urinæ in paſſo: & ad purgandam cutem in aquâ mulsâ tritæ, ſunt efficaces. Proſunt ecligmate jocineri, tussi, & colo, cum eleliſphaco modicè addito. In melle ſumitur nucis avellanæ magnitudo. Aiunt, quinis fere præſumptis ebrietatem non ſentire potores: vulpeſque, si ederint eas, nec contingat e vicino aquam lambere, mori. Minùs valent in remediis dulces, & hæ tamen purgant, & urinam cient. Recentes ſtomachum implent.

LXXVI. Nucibus Græcis cum abſinthii ſemine ex aceto ſumptis, morbus regius ſanari dicitur: item illitis per ſe vitia ſedis, & privatim condylomata. Item tussis, & ſanguinis rejectio.

LXXVII. Nuces juglandes Græci a capitis gravedine appellavere. Etenim arborum ipſarum foliorumque vires in cerebrum penetrant: hoc minore tormento, & in cibis, nuclei faciunt. Sunt autem recentes jucundiores, siccæ unguinosiores, & ſtomacho inutiles, difficiles concoctu, dolorem capitis inferentes, tussientibus inimicæ, & vomituris jejunis: aptæ in teneſmo ſolo: trahunt enim pituitam. Eædem præſumptæ venena hebetant: item anginam cum rutâ & oleo. Adverſantur cepis, leniuntque earum ſaporem. Aurium inflammationi imponuntur cum mellis exi-

guo; & cum rutâ mammis, & luxatis: cum cepâ autem & ſale & melle, canis hominiſque morſui. Putamine nucis juglandis, dens cavus inuritur. Putamen combuſtum tritumque in oleo aut vino, infantium capite peruncto, nutrit capillum: & ad alopecias eo sic utuntur. Quo plures nuces quis ederit, hoc faciliùs tineas pellit. Quæ perveteres ſunt nuces, gangrænis & carbunculis medentur: item ſugillatis: cortex juglandium, lichenum vitio, & dyſentericis. Folia trita cum aceto, aurium dolori. In ſanctuariis Mithridatis maximi regis devicti, Cn. Pompeius invenit in peculiari commentario ipsius manu compositionem antidoti, e duabus nucibus siccis, item ficis totidem, & rutæ foliis viginti simul tritis, addito ſalis grano: & qui hoc jejunus ſumat nullum venenum nociturum illo die. Contra rabiosi quoque canis morſum, nuclei a jejuno homine commanducati illitique præſenti remedio eſſe dicuntur.

LXXVIII. Nuces avellanæ capitis dolorem faciunt, inflationem ſtomachi: & pinguitudini corporis conferunt, plus quàm sit verisimile. Toſtæ & deſtillationi medentur. Tussi quoque veteri tritæ, & in aquâ mulsâ potæ. Quidam adjiciunt grana piperis, alii e paſſo bibunt. Piſtacia eoſdem uſus & effectus habent quos pinei

nuclei, præterque ad ſerpentium ictus, sive edantur, sive bibantur.

Caſtaneæ vehementer siſtunt ſtomachi & ventris fluxiones, alvum cient, ſanguinem exſcreantibus proſunt, carnes alunt.

LXXIX. Siliquæ recentes, ſtomacho inutiles, alvum ſolvunt. Eædem siccatæ siſtunt, ſtomachoque utiliores fiunt. Urinam cient. Syriacas in dolore ſtomachi ternas in aquæ ſextariis decoquunt quidam ad dimidium, eumque ſuccum bibunt. Sudor virgæ corni arboris laminâ ferreâ candente exceptus, non contingente ligno, illitaque inde ferrugo, incipientes lichenas ſanat. Arbutus sive unedo, fructum fert difficilem concoctioni, & ſtomacho inutilem.

LXXX. Laurus excalfactoriam naturam habet, & foliis, & cortice, & baccis: itaque decoctum ex his, maximè e foliis, prodeſſe vulvis & vesicis convenit. Illita verò veſparum, crabronumque, & apium, item ſerpentium venenis resiſtunt, maximè ſepis, dipſadis, & viperæ. Proſunt & mensibus feminarum cum oleo cocta. Cum polentâ autem, quæ tenera ſunt trita, ad inflammationes oculorum: cum rutâ, teſtium: cum roſaceo, capitis dolores, aut cum irino. Quin & commanducata atque devorata per triduum terna, liberant tuſsi: eadem ſuſpiriis trita cum melle. Cortex radicis cavendus gravidis. Ipſa radix

calculos rumpit, jocineri prodeſt tribus obolis in vino odorato pota. Folia pota vomitiones movent. Baccæ menſes trahunt adpoſitæ tritæ, vel potæ. Tuſſim veterem & orthopnœam ſanant binæ, detracto cortice in vino potæ. Si & febris ſit, ex aquâ, aut ecligmate ex aquâ mulsâ, aut ex paſſo decoctæ. Proſunt & phthiſicis eodem modo, & omnibus thoracis rheumatiſmis. Nam & coquunt pituitam & extrahunt. Adversùs ſcorpiones quaternæ ex vino bibuntur. Epinyctidas ex oleo illitæ, & lentigines, & ulcera manantia, & ulcera oris, & furfures. Cutis pruriginem ſuccus baccarum emendat, & phthiriaſin. Aurium dolori & gravitati inſtillatur, cum vino vetere & roſaceo. Perunctos eo fugiunt venenata omnia. Prodeſt contra ictus & potus, maximè autem ejus laurûs, quæ tenuiora habet folia. Baccæ cum vino ſerpentibus, & ſcorpionibus, & araneis reſiſtunt. Ex oleo & aceto illinuntur & lieni, & jocineri: gangrænis cum melle. Et in fatigatione etiam aut perfrictione ſucco eo perungi, nitro adjecto, prodeſt. Sunt qui celeritati partûs multùm conferre putent radicem, acetabuli menſurâ in aquâ potam: efficaciùs recentem, quàm aridam. Quidam adversùs ſcorpionum ictus, decem baccas dari jubent potui. Item & in remedio uvæ jacentis,

quadrantem pondo baccarum, foliorumve, decoqui in aquæ ſextariis tribus ad tertias, eamque calidam gargarizare: & in capitis dolore, impari numero baccas cum oleo conterere, & calfacere.

Laurûs Delphicæ folia trita olfactaque ſubinde, peſtilentiæ contagia prohibent: tantò magis si & urantur. Oleum ex Delphicâ, ad cerata, acopumque, ad perfrictiones diſcutiendas, nervos laxandos, lateris dolores, febres frigidas utile eſt. Item ad aurium dolorem, in mali Punici cortice tepefactum. Folia decocta ad tertias partes aquæ, uvam cohibent gargarizatione: potu alvi dolores, inteſtinorumque. Tenerrima ex his trita in vino, papulas, prurituſque, illita noctibus.

Proximè valent cetera laurorum genera. Laurus Alexandrina, sive Idæa, partus celeres facit, radice potâ trium denariorum pondere, in vini dulcis cyathis tribus. Secundas etiam pellit, menſeſque. Eodem modo pota Daphnoides, (sive his nominibus quæ diximus) silveſtris laurus prodeſt: alvum ſolvit, vel recenti folio, vel arido, drachmis tribus cum ſale in hydromelite manducata. Pituitas extrahit: folium & vomitus, ſtomacho inutile. Sic & baccæ quinædenæ purgationis causâ ſumuntur.

LXXXI. 9. Myrtus ſativa candida, minus utilis eſt medicinæ, quàm nigra. Se-

men ejus medetur ſanguinem exſcreantibus. Item contra fungos in vino potum. Odorem oris commendat vel pridie commanducatum. Item apud Menandrum Synariſtoſæ hoc edunt. Datur & dyſentericis denarii pondere in vino. Ulcera difficilia in extremitatibus corporis ſanat, cum vino ſubfervefactum. Imponitur lippitudini cum polentâ, & cardiacis in mammâ siniſtrâ: & contra ſcorpionis ictus in mero: & ad vesicæ vitia, capitis dolores, & ægilopas, antequam ſuppurent: item tumoribus: exemptiſque nucleis in vino vetere tritum eruptionibus pituitæ. Succus ſeminis alvum siſtit, urinam ciet. Ad eruptiones puſularum, pituitæque, cum cerato illinitur: & contra phalangia. Capillum denigrat. Lenius ſucco oleum eſt ex eâdem myrto: lenius & vinum, quo numquam inebriatur. Inveteratum siſtit alvum & ſtomachum: tormina ſanat, faſtidium abigit. Foliorum arentium farina ſudores cohibet inſperſa, vel in febri. Utilis & cœliacis, & procidentiæ vulvarum, ſedis vitiis, ulceribus manantibus, igni ſacro fotu, capillis fluentibus, furfuribus: item aliis eruptionibus, ambuſtis. Additur quoque in medicamento, quod liparas vocant, eâdem de cauſâ quâ oleum ex his, efficacissimum ad ea quæ in humore ſunt, tamquam in ore & vulvâ. Folia ipſa fun-

gis adverſantur trita ex vino, cum cerâ verò articulariis morbis & collectionibus. Eadem in vino decocta dyſentericis & hydropicis potui dantur. Siccantur in farinam, quæ inſpergitur ulceribus, aut hæmorrhagiæ. Purgant & lentigines, pterygia, & paronychias, & epinyctidas, condylomata, teſtes, tetra ulcera: item ambuſta cum cerato. Ad aures purulentas & foliis crematis utuntur, & ſucco, & decocto. Comburuntur & in antidota. Item cauliculi flore decerpti, in novo fictili operto cremati in furno, dein triti ex vino. Et ambuſtis foliorum cinis medetur. Inguen ne intumeſcat ex ulcere, ſatis eſt ſurculum tantùm myrti habere ſecum, non ferro nec terrâ contactum.

LXXXII. Myrtidanum diximus quomodo fieret. Vulvæ prodeſt, adpoſitu, fotu, & illitu. Multò efficacius & cortice, & folio, & ſemine. Exprimitur & foliis ſuccus molliſſimis in pilâ tuſis, adfuſo paulatim vino auſtero, aliàs aquâ cæleſti: atque ita expreſſo utuntur ad oris ſediſque ulcera, vulvæ, & ventris: capillorum nigritiam, malarum perfuſiones, purgationes lentiginum, & ubi conſtringendum aliquid eſt.

LXXXIII. Myrtus ſilveſtris, ſive oxymyrſine, ſive chamæmyrſine, baccis rubentibus & brevitate a ſativâ diſtat. Radix ejus in honore eſt, decocta vino, ad

renum dolores pota, & difficili urinæ, præcipuéque craſſæ, & graveolenti: morbo regio, & vulvarum purgationi trita cum vino. Cauliculi quoque incipientes aſparagorum modo in cibo ſumpti, & in cinere cocti. Semen cum vino potum, aut oleo, aut aceto, calculos frangit. Item in aceto & roſaceo tritum, capitis dolores ſedat: & potum, morbum regium. Caſtor oxymyrsinen myrti foliis acutis, ex quâ fiunt ruri ſcopæ, ruſcum vocavit, ad eoſdem uſus. Et hactenus habent ſe medicinæ urbanarum arborum. Tranſeamus ad silveſtres.

LIBER XXIV.

Medicinæ ex arboribus ſilveſtribus.

I. 1. NE ſilvæ quidem, horridiorque naturæ facies, medicinis carent, ſacrâ illâ parente rerum omnium, nuſquam non remedia diſponente homini, ut medicina fieret etiam ſolitudo ipſa: ſed ad ſingula illius diſcordiæ atque concordiæ miraculis occurſantibus. Quercus & olea tam pertinaci odio diſſident, ut altera in alterius ſcrobe depactæ moriantur: quercus verò & juxta nucem juglandem. Pernicialia & braſſicæ cum vite odia: ipſum olus, quo vitis fugatur, adverſum cyclamino & origano areſcit. Quin & annoſas jam, & quæ ſternantur arbores, difficiliùs cædi, ac celeriùs inareſcere tradunt, si priùs manu, quàm ferro, attingantur. Pomorum onera a jumentis ſtatim ſentiri: ac nisi priùs oſtendantur his, quamvis pauca portent, ſudare illico. Ferulæ asinis gratiſſimo ſunt in pabulo, ceteris verò jumentis præſentaneo veneno: quâ de cauſâ id animal Libero patri adsignatur, cui & ferula. Surdis

dis etiam rerum ſua cuique ſunt venena, ac minimis quoque. Philyrâ coci & polline nimium ſalem cibi eximunt. Prædulcium faſtidium ſal temperat. Nitroſæ aut amaræ aquæ, polentâ additâ mitigantur, ut intra duas horas bibi poſſint. Quâ de cauſâ in ſaccos vinarios additur polenta. Similis vis Rhodiæ cretæ, & argillæ noſtrati. Concordiâ valent, cùm pix oleo extrahitur, quando utrumque pinguis naturæ eſt. Oleum ſolum calci miſcetur, quando utrumque aquas odit. Gummis aceto faciliùs eluitur, atramentum aquâ. Innumera præterea alia, quæ ſuis locis dicentur aſſiduè.

Hinc nata medicina. Hæc ſola naturæ placuerat eſſe remedia parata vulgò, inventu facilia, ac ſine impendio, & quibus vivimus. Poſtea fraudes hominum & ingeniorum capturæ officinas invenere iſtas, in quibus ſua cuique homini venalis promittitur vita. Statim compoſitiones & mixturæ inexplicabiles decantantur. Arabia atque India in remedia æſtimantur: ulcerique parvo medicina a Rubro mari imputatur: cùm remedia vera quotidie pauperrimus quiſque cenet. Nam ſi ex horto petantur, aut herba vel frutex quæratur, nulla artium vilior fiat. Ita eſt profectò, magnitudo populi Romani perdidit ritus, vincendoque victi ſumus. Paremus externis,

& unâ artium imperatoribus quoque imperaverunt. Verùm de his aliàs plura.

II. 2. Loton herbam, itemque Ægyptiam eodem nomine, aliàs & Syrticam arborem, diximus ſuis locis. Hæc lotos, quæ faba Græca appellatur a noſtris, alvum baccis ſiſtit. Ramenta ligni decocta in vino proſunt dyſentericis, menſtruis, vertigini, comitialibus. Cohibent & capillum. Mirum, his ramentis nihil eſſe amarius, fructuque dulcius. Fit & e ſcobe ejus medicamentum, ex aquâ myrti decoctâ, ſubactâ, & divisâ in paſtillos, dyſentericis utilissimum, pondere Victoriati cum aquæ cyathis tribus.

III. 3. Glans intrita duritias, quas cacoethes vocant, cum ſalsâ axungiâ ſanat. Vehementiora ſunt ligna, & in omnibus cortex ipſe, corticique tunica ſubjecta. Hæc decocta juvat cœliacos. Dyſentericis etiam illinitur, vel ipſa glans. Eademque reſiſtit ſerpentium ictibus, rheumatiſmis, ſuppurationibus. Folia, & baccæ, vel cortex, vel ſuccus decocti proſunt contra toxica. Cortex illinitur decoctus lacte vaccino, ſerpentis plagæ. Datur & ex vino dyſentericis.

IV. 4. Eadem & ilici vis. Coccum ilicis vulneribus recentibus ex aceto imponitur. Epiphoris ex aquâ, & oculis ſuffuſis ſanguine, inſtillatur. Eſt autem genus

ex eo in Atticâ fere & Aſiâ naſcens, celerrimè in vermiculum ſe mutans, quod ideo ſcolecion vocant, improbantque. Principalia ejus genera diximus.

V. Nec pauciora gallæ genera fecimus, ſolidam, perforatam: item albam, nigram, majorem, minorem. Vis omnium ſimilis. Optima Commagena. Excreſcentia in corpore tollunt. Proſunt gingivis, uvæ, oris exulcerationi. Crematæ & vino extinctæ, cœliacis, dyſentericis illinuntur. Paronychiis ex melle, & unguibus ſcabris, pterygiis, ulceribus manantibus, condylomatis, vulneribus quæ phagedænica vocantur. In vino autem decoctæ auribus inſtillantur, oculis illinuntur: adversùs eruptiones, & panos cum aceto. Nucleus commanducatus dentium dolorem ſedat: item intertrigines, & ambuſta. Immaturæ ex his ex aceto potæ, lienem conſumunt. Eædem crematæ, & aceto ſalſo extinctæ, menſes ſiſtunt, vulvaſque procidentes fotu. Omnis capillos denigrat.

VI. Viſcum e robore præcipuum diximus haberi, & quo conficeretur modo. Quidam contuſum in aquâ decoquunt, donec innatet. Quidam commanducantes acinos, exſpuunt cortices. Optimum eſt, quod sine cortice eſt, quodque levissimum, extrà fulvum, intus porraceum, quo nihil eſt glutinosius. Emollit, diſcutit tumores,

ſiccat ſtrumas. Cum resinâ & cerâ panos mitigat omnis generis. Quidam & galbanum adjiciunt, pari pondere singulorum: eoque modo & ad vulnera utuntur. Unguium ſcabritias expolit, si ſeptenis diebus ſolvantur, nitroque colluantur. Quidam id religione efficacius fieri putant, primâ Lunâ collectum e robore sine ferro. Si terram non attigit, comitialibus mederi. Conceptum feminarum adjuvare, si omnino ſecum habeant. Ulcera commanducato impositoque efficacissimè ſanari.

VII. Roboris pilulæ ex adipe ursino alopecias capillo replent. Cerri folia, & cortex, & glans, siccat collectiones ſuppurationeſque: fluxiones ſiſtit. Torpentes membrorum partes corroborat decoctum ejus fotu: cui & insidere expedit, siccandis adſtringendiſve partibus. Radix cerri adverſatur ſcorpionibus.

VIII. Suberis cortex tritus, ex aquâ calidâ potus, ſanguinem fluentem ex utralibet parte ſiſtit. Ejuſdem cinis ex vino calido, ſanguinem exſcreantibus magnopere laudatur.

IX. 5. Fagi folia manducantur in gingivarum labiorumque vitiis. Calculis glandis fagineæ cinis illinitur: item cum melle alopeciis.

X. Cupressi folia trita ſerpentium icti-

bus imponuntur : & capiti cum polentâ, ſi a Sole doleat : item ramici : quâ de cauſâ & bibuntur. Teſtium quoque tumori cum cerâ illinuntur. Capillum denigrant ex aceto. Eadem trita cum duabus partibus panis mollis, & e vino amineo ſubacta, pedum ac nervorum dolores ſedant. Pilulæ adversùs ſerpentium ictus bibuntur, aut ſi ejiciatur ſanguis : collectionibus illinuntur. Ramici quoque teneræ tuſæ cum axungiâ & lomento, proſunt. Bibuntur ex eadem causâ. Parotidi & ſtrumæ cum farinâ imponuntur. Exprimitur ſuccus tusis cum ſemine, qui mixtus oleo caliginem oculorum aufert. Item Victoriati pondere in vino potus illituſque cum fico ſiccâ pingui, exemptis granis, vitia teſtium ſanat, tumores diſcutit : & cum fermento ſtrumas. Radix cum foliis trita potaque, veſicæ & ſtranguriæ medetur : & contra ſcorlangia. Ramenta pota menſes cient, phapionum ictibus adverſantur.

XI. Cedrus magna, quam cedrelaten vocant, dat picem, quæ cedria vocatur, dentium doloribus utiliſſimam. Frangit enim eos & extrahit : dolores ſedat. Cedri ſuccus ex eâ quomodo fieret, diximus, magni ad lumina usûs, ni capiti dolorem inferret. Defuncta corpora incorrupta ævis ſervat, viventia corrumpit : mirâ differentiâ, cùm vitam auferat ſpiranti-

bus, défunctiſque pro vitâ ſit. Veſtes quoque corrumpit, & animalia necat. Ob hæc non cenſeam in anginis hoc remedio utendum: neque in cruditatibus, quod ſuaſere aliqui, guſtu. Dentes quoque colluere ex aceto in dolore timuerim, vel gravitati aut vermibus aurium inſtillare. Portentum eſt: quod tradunt, abortivum fieri in Venere, antè perfusâ virilitate. Phthiriaſes perungere eo non dubitaverim, item porrigines. Suadent & contra venenum leporis marini bibere in paſſo. Faciliùs in elephantiasi illinunt. Et ulcera ſordida & excreſcentia in iis auctores quidam, & oculorum albugines caligineſque inunxere eo: & contra pulmonis ulcera cyathum ejus ſorbere juſſerunt: item adversùs tænias. Fit ex eo & oleum, quod piſſelæon vocant, vehementioris ad omnia eadem uſûs. Cedri ſcobe ſerpentes fugari certum eſt: item baccis tritis cum oleo, si qui perungantur.

XII. Cedrides, hoc eſt, fructus cedri tuſsim ſanant, urinam cient, alvum siſtunt: utiles ruptis, convulsis, ſpaſticis, ſtranguriæ, vulvis, admoti: contra lepores marinos, eademque quæ ſuprà: collectionibus, inflammationibuſque.

XIII. De galbano diximus. Neque humidum neque aridum probatur, ſed quale docuimus. Per ſe bibitur ad tussim vete-

nem, ſuſpiria, rupta, convulſa. Imponitur iſchiadicis, lateris doloribus, panis, furunculis, corpori ab oſſibus recedenti, ſtrumis, articulorum nodis, dentium quoque doloribus. Illinitur & cum melle capitis ulceribus. Purulentis infunditur auribus cum roſaceo aut nardo. Odore comitialibus ſubvenit, & vulvâ ſtrangulante, & in ſtomachi defectu. Abortus non exeuntes trahit adpoſitu vel ſuffitu: item ramis ellebori circumlitum atque ſubjectum. Serpentes nidore urentium fugari diximus. Fugiunt & perunctos galbano. Medetur & a ſcorpione percuſſis. Bibitur & in difficili partu fabæ magnitudine in vini cyatho: vulvaſque converſas corrigit. Cum myrrhâ autem & in vino mortuos partus extrahit. Adverſatur & venenis, maximè toxicis, cum myrrhâ, & in vino. Serpentes oleo & ſpondylio mixto tactu necat. Nocere urinæ exiſtimatur.

XIV. 6. Similis Hammoniaci natura atque lacrimæ, probandæ, ut diximus: mollit, calfacit, diſcutit, diſſolvit. Claritati viſûs in collyriis convenit. Pruritum, cicatrices, albugines oculorum tollit. Dentium dolores ſedat, efficaciùs accenſum. Prodeſt dyſpnoicis, pleuriticis, pulmonibus, veſicis, urinæ cruentæ, lieni, iſchiadicis potum. Sic & alvum ſolvit. Articulis & podagræ cum pari pondere picis aut ceræ &

roſaceo coctum. Maturat panos, extrahit clavos cum melle. Sic & duritias emollit. Lieni cum aceto & cerâ Cypriâ, vel roſaceo, efficacissimè imponitur. Lassitudines perungi cum aceto & oleo, exiguoque nitro, utile.

XV. Et ſtyracis naturam in peregrinis arboribus expoſuimus. Placet præter illa quæ diximus, maximè pinguis, purus, albicantibus fragmentis. Medetur tussi, faucibus, pectoris vitiis, vulvæ præcluſæ, duritieve laboranti. Ciet menſes potu, adpoſituve, alvum mollit. Invenio potu modico triſtitiam animi reſolvi, largiore contrahi. Sonitus aurium emendat infuſum: ſtrumas illitum, nervorumque nodos. Adverſatur venenis, quæ frigore nocent: ideo & cicutæ.

XVI. Spondylion unà demonſtratum, infunditur capitibus phreneticorum, & lethargicorum: item capitis doloribus longis. Cum oleo vetere bibitur, & in jocinerum vitiis, morbo regio, comitialibus, orthopnoicis, vulvarum ſtrangulatione: quibus & ſuffitu prodeſt. Alvum mollit. Illinitur ulceribus quæ ſerpunt cum rutâ. Flos auribus purulentis efficaciter infunditur. Sed ſuccus cùm exprimitur, integendus eſt, quoniam mirè adpetitur a muſcis & ſimilibus. Radix deraſa, & in fiſtulas conjecta, callum earum erodit. Au-

ribus quoque inſtillatur cum ſucco. Datur: & ipſa contra morbum regium, & in jocineris vitio, & vulvarum. Capillos criſpos facit perunсto capite.

XVII. Sphagnos, sive ſphacos, sive bryon, & in Galliâ, ut indicavimus, naſcitur, vulvis decocto insidentium utilis: item genibus & feminum tumoribus, mixtus naſturtio, & aquâ salsâ tritus. Cum vino autem ac resinâ siccâ potus, urinam pellit celerrimè. Hydropicos inanit, cum vino & juniperis tritus ac potus.

XVIII. Terebinthi folia & radix collectionibus imponuntur. Decoctum eorum ſtomachum firmat. Semen in capitis dolore bibitur in vino, & contra difficultatem urinæ. Ventrem leniter emollit. Venerem excitat.

XIX. Piceæ, & laricis folia trita, & in aceto decocta, dentium dolori proſunt. Cinis corticum, intertrigini & ambuſtis. Potus alvum ſiſtit, urinam movet. Suffitu vulvas corrigit. Piceæ folia privatim jocineri utilia ſunt, drachmæ pondere in aquâ mulsâ pota. Silvas eas dumtaxat quæ picis resinæque gratiâ radantur, utilissimas eſſe phthisicis, aut qui longâ ægritudine non recolligant vires, ſatis conſtat: & illum cæli aera plus ita, quàm navigationem Ægyptiam, proficere, plus quàm lactis herbidos per montium æſtiva potus.

XX. Chamæpitys Latinè abiga vocatur propter abortus, ab aliis thus terræ: cubitalibus ramis, flore pinûs & odore. Altera brevior, & incurvæ similis. Tertia eodem odore, & ideo nomine quoque, parvula, cauliculo digitali, foliis ſcabris, exilibus, albis, in petris naſcens. Omnes herbæ, ſed propter cognationem nominis non differendæ. Proſunt adverſus ſcorpionum ictus. Item jocineri illitæ cum palmis, aut cotoneis. Renibus & veſicæ, decoctum earum cum farinâ hordeaceâ. Morbo quoque regio, & urinæ difficultatibus, ex aquâ decoctæ bibuntur. Novissima contra ſerpentes valet cum melle. Sic & adpoſita vulvas purgat. Sanguinem denſatum extrahit pota. Sudores facit perunctis eâ, peculiariter renibus utilis. Fiunt ex eâ & hydropicis pilulæ, cum fico alvum trahentes. Lumborum dolorem Victoriati pondere in vino finit, & tussim recentem. Mortuos partus, ex aceto cocta, & pota, ejicere protinus dicitur.

XXI. Cum honore & pytiuſa ſimili de causâ dicetur, quam quidam in tithymali genere numerant. Frutex eſt ſimilis piceæ, flore parvo purpureo. Bilem & pituitam per alvum detrahit radix, decocti heminâ: aut feminis lingula in balanis. Folia in aceto decocta, furfures cutis emendant: mammas quoque mixto rutæ decocto, & tor-

mina, & ſerpentium ictus, & in totum collectiones incipientes.

XXII. Reſinam e ſuprà dictis arboribus gigni docuimus, & genera ejus & nationes in ratione vini, ac poſtea in arboribus. Summæ ſpecies duæ: ſicca, & liquida. Sicca e pinu & piceâ fit: liquida e terebintho, larice, lentiſco, cupreſſo. Nam & eæ ferunt in Aſiâ & Syriâ. Falluntur qui eamdem putant eſſe, e piceâ atque larice. Picea enim pinguem, & thuris modo ſuccoſam fundit: larix gracilem, ac mellei liquoris, virus redolentem. Medici liquidâ rarò utuntur, & in ovo fere: e larice propter tuſſim ulceraque viſcerum: nec pinea magnopere in uſu: ceteris non niſi coctis. Et coquendi genera ſatis demonſtravimus.

In arborum differentiâ placet terebinthina, odoratiſſima atque leviſſima: nationum, Cypria & Syriaca: utraque mellis Attici colore: ſed Cypria carnoſior, ſicciorque. In ſicco genere quærunt ut ſit candida, pura, perlucida. In omni autem, ut montana potiùs, quàm campeſtris: item Aquilonia potiùs, quàm ab alio vento. Reſolvitur reſina ad vulnerum uſus & malagmata, oleo: in potiones, amygdalis amaris. Natura in medendo contrahere vulnera, purgare, diſcutere collectiones: item pectoris vitia, terebinthina. Illinitur

eadem calida membrorum doloribus, ſpaſticiſque in Sole. Illinitur & totis corporibus, mangonum maximè curâ, ad gracilitatem emendandam, ſpatiis ita laxantium cutem per ſingula membra, capacioraque ciborum facienda corpora. Proximum locum obtinet e lentiſco. Ineſt ei vis & adſtringendi. Movet & ante ceteras urinam. Reliquæ ventrem molliunt, cruda concoquunt, tuſsim veterem ſedant, vulvæ onera extrahunt etiam ſuffitæ. Privatim adverſantur viſco. Panos & ſimilia, cùm ſevo taurino & melle ſanant. Palpebras lentiſcina commodiſsimè replicat. Fractis quoque utiliſsima, & auribus purulentis: item in pruritu genitalium. Pinea capitis vulneribus optimè medetur.

XXIII. 7. Pix quoque unde & quibus conficeretur modis, indicavimus: & ejus duo genera, ſpiſſum, liquidumque. Spiſſarum utiliſsima medicinæ Brutia, quoniam pinguiſsima & reſinoſiſsima utraſque præbet utilitates: ob id magis rutila, quàm ceteræ. Id enim quod in hoc adjiciunt, e maſculâ arbore meliorem eſſe, non arbitror poſſe intelligi. Picis natura excalfacit, explet. Adverſatur privatim ceraſtæ morſibus cum polentâ: item anginæ cum melle, diſtillationibus & ſternutamentis e pituitâ. Auribus infunditur cum roſaceo;

illinitur cum cerâ. Sanat lichenas, alvum ſolvit, exſcreationes pectoris adjuvat eclegmate, aut illita tonsillis cum melle. Sic & ulcera purgat, explet. Cum uvâ paſſâ & axungiâ, carbunculos purgat, & putreſcentia ulcera: quæ verò ſerpunt, cum pineo cortice, aut ſulphure. Phthisicis cyathi menſurâ quidam dederunt, & contra veterem tussim. Rhagadas ſedis & pedum, panoſque, & ungues ſcabros emendat: vulvæ duritias & conversiones odore: item lethargicos. Strumas item cum farinâ hordeaceâ, & pueri impubis urinâ decoctâ ad ſuppurationem perducit. Et ad alopecias siccâ pice utuntur. Ad mulierum mammas Brutiâ, ex vino ſubfervefactâ cum polline farraceo, quàm calidissimis impositis.

XXIV. Liquida pix, oleumque quod piſſelæon vocant, quemadmodum fieret, diximus. Quidam iterum decoquunt, & vocant palimpiſſam. Liquidâ anginæ perunguntur intus, & uva. Ad aurium dolores, claritatem oculorum, oris circumlitiones, ſuſpirioſos, vulvas, tussim veterem, & crebras exſcreationes pectoris, ſpaſmos, tremores, opiſthotonos, paralyſes, nervorum dolores. Præſtantissimum ad canum & jumentorum ſcabiem.

XXV. Eſt & piſſaſphaltos, mixtâ bituminì pice naturaliter ex Apolloniatarum

agro. Quidam ipſi miſcent, præcipuum ad ſcabiem pecorum remedium, aut ſi fetus mammas læſerit. Maturum optimum ex eo, quod cùm fervet, innatat.

XXVI. Zopiſſam eradi navibus diximus cerâ marino ſale maceratâ. Optima hæc a tirocinio navium. Additur autem in malagmata ad diſcutiendas collectiones.

XXVII. Tedâ decoctâ in aceto, dentium dolores efficaciter colluunt.

XXVIII. Lentiſci ex arbore, & ſemen, & cortex, & lacrima urinam cient, alvum ſiſtunt. Decoctum eorum ulcera quæ ſerpunt, fotu. Illinitur in humidis, & igni ſacro: gingivas collnit. Folia dentibus in dolore atteruntur: mobiles decocto colluuntur. Capillum tingunnt. Lacrima ſedis vitiis prodeſt, cùm quid ſiccari excalfierive opus ſit. Decoctum & e lacrimâ ſtomacho utile, ructum & urinam movens: quod & capitis doloribus cum polentâ illinitur. Folia tenera oculis inflammatis illinuntur. Item maſtiche lentiſci replicandis palpebris, & ad extendendam cutem in facie, & ſmegmata adhibetur, & ſanguinem rejicientibus, tuſsi veteri: & ad omnia quæ Hammoniaci vis. Medetur & attritis partibus, ſive oleo e ſemine ejus facto ceræque mixto, ſive foliis, ex oleo decoctis, ſive cum aquâ virilia foveantur. Scio Democratem medicum in valetudine

Conſidiæ M. Servilii conſularis filiæ, omnem curationem auſteram recuſantis, diu efficaciter uſum lacte caprarum, quas lentiſco paſcebat.

XXIX. 8. Platani adverſantur veſpertilionibus. Pilulæ earum in vino potæ denariorum quatuor pondere, omnibus ſerpentium & ſcorpionum venenis medentur: item ambuſtis. Tuſæ autem cum aceto acri, magiſque ſcilliti, ſanguinem omnem ſiſtunt. Et lentiginem, & carcinomata, melaniaſque veteres, addito melle emendant. Folia & cortex illinuntur collectionibus & ſuppurationibus, & decoctum eorum. Corticis autem in aceto, dentium remedium eſt: foliorum tenerrima in vino albo decocta, oculorum. Lanugo foliorum, & auribus & oculis inutilis. Cinis pilularum ſanat ambuſta igni vel frigore. Cortex e vino ſcorpionum ictus reſtinguit.

XXX. Fraxinus quam vim adverſus ſerpentes haberet, indicavimus. Semen foliis ejus ineſt, quo medentur jocineris & lateris doloribus in vino: aquam quæ ſubit cutem, extrahunt. Corpus obeſum levant onere, ſenſim ad maciem reducentes, iiſdem foliis cum vino tritis ad virium portionem: ita ut puero quinque folia tribus cyathis diluantur, robuſtioribus ſeptem folia, quinis cyathis vini. Non omittendum,

e per fiſtu-
orticis. Mul-
ılneribus uti-
quâ adſper-
oque e me-
arboris ef-
illitus, de-

r tuſa ad ea-
eaſter. Folia
nfantium ul-
decocta uri-
lita : ſangui-

alterum ge-
æci chamæa-
ltò brevius.
veteri folio-
, ad cyathos
ile eſt, alvo
etiam inflam-
ambuſti : &
nollissimis fo-
i collectiones,
uæ circa cere-
cini ejus infir-
guunt capillum.
ırinam movent.
eo & ſale edun-
ıe detrahendam.
e minor. Radicis

ramenta ejus & ſcobem a quibuſdam cavenda prædici.

XXXI. Aceris radix contuſa e vino jocineris doloribus efficacissimè imponitur.

XXXII. Populi albæ uvarum in unguentis uſum expoſuimus. Cortex pòtus iſchiadicis & ſtranguriæ prodeſt. Foliorum ſuccus calidus aurium dolori. Virgam populi in manu tenentibus intertrigo non metuitur. Populus nigra efficacissima habetur, quæ in Cretâ naſcitur. Comitialibus ſemen ex aceto utile. Fundit illa & reſinam exiguam, quâ utuntur ad malagmata. Folia podagris in aceto decocta imponuntur. Humor e cavis populi nigræ effluens, verrucas, papulaſque ex adtritu ortas tollit. Populi ferunt & in foliis guttam, quâ apes propolim faciunt. Gutta æquè propoli ex aquâ efficax.

XXXIII. Ulmi & folia, & cortex, & rami, vim habent ſpiſſandi, & vulnera contrahendi. Corticis utique interior tilia lepras ſedat, & folia ex aceto illita. Corticis denarii pondus potum in heminâ aquæ frigidæ, alvum purgat, pituitaſque, & aquas privatim trahit. Imponitur & collectionibus lacrima, & vulneribus, & ambuſtis, quæ decocto fovere prodeſt. Humor in folliculis arboris hujus naſcens, cuti nitorem inducit, faciemque gratiorem præſtat. Cauliculi foliorum primi, vino decocti,

tumores ſanant, extrahuntque per fiſtulas. Idem præſtant & tiliæ corticis. Multi corticem commanducatum vulneribus utilissimum putant: folia trita aquâ adſperſa pedum tumori. Humor quoque e medullâ, uti diximus, caſtratæ arboris effluens, capillum reddit capiti illitus, defluenteſque continet.

XXXIV. Arbor tilia leniter tuſa ad eadem fere utilis eſt, atque oleaſter. Folia autem tantùm in uſu, & ad infantium ulcera in ore commanducata: decocta urinam cient: menſes ſiſtunt illita: ſanguinem pota detrahunt.

XXXV. Sambucus habet alterum genus magis silveſtre, quod Græci chamæacten, alii helion vocant, multò brevius. Utriuſque decoctum in vino veteri foliorum, vel ſeminis, vel radicis, ad cyathos binos potum, ſtomacho inutile eſt, alvo detrahens aquam. Refrigerat etiam inflammationem, maximè recentis ambuſti: & canis morſum cum polentâ mollissimis foliorum illitis. Succus cerebri collectiones, privatimque membranæ, quæ circa cerebrum eſt, lenit infuſus. Acini ejus infirmiores, quàm reliqua, tinguunt capillum. Poti acetabuli menſurâ, urinam movent. Foliorum mollissima ex oleo & ſale eduntur, ad pituitam bilemque detrahendam. Ad omnia efficacior, quæ minor. Radicis

ejus in vino decoctæ duo cyathi poti, hydropicos exinaniunt: vulvas emolliunt, has & foliorum decocta insidentium. Caules teneri mitioris ſambuci, in patinis cocti, alvum ſolvunt. Reſiſtunt folia & ſerpentium ictibus in vino pota. Podagricis cum ſevo hircino vehementer proſunt cauliculi illiti. Iidemque in aquâ macerantur, ut eâ ſparsâ pulices necentur. Foliorum decocto si locus ſpargatur, muſcæ necantur. Boa appellatur morbus papularum, cùm rubent corpora: ſambuci ramo verberatur. Cortex interior tritus, ex vino albo potus, alvum ſolvit.

XXXVI. Juniperus vel ante cetera omnia excalfacit, extenuat, cedro aliàs ſimilis. Et ejus duo genera: altera major, altera minor. Utraque accenſa ſerpentes fugat. Semen ſtomachi, pectoris, lateris doloribus utile. Inflationes algoreſque diſcutit: tuſſes concoquit & duritias. Illitum tumores ſiſtit: item alvum, baccis ex vino nigro potis: item ventris tumores illitis. Miſcetur & antidotis oxyporis. Urinas ciet. Illinitur & oculis in epiphoris. Datur convulsis, ruptis, torminibus, vulvis, iſchiadicis cum vino albo potum pilulis quaternis, aut decoctis viginti in vino. Sunt qui & perungant corpus e ſemine ejus in ſerpentium metu.

XXXVII. 9. Salicis fructus ante matu-

ritatem in araneam abit: ſed si priùs colligatur, ſanguinem rejicientibus prodeſt. Corticis e ramis primis cinis, clavum & callum aquâ mixtâ ſanat. Vitia cutis in facie emendat, magis admixto ſucco ſuo. Eſt autem hic trium generum. Unum arbor ipſa exſudat gummium modo. Alterum manat in plagâ, cùm floret, exciſo cortice trium digitorum magnitudine. Hic ad expurganda, quæ obſtent oculis: item ad ſpiſſanda quæ opus ſunt, ciendamque urinam, & ad omnes collectiones intus extrahendas. Tertius ſuccus eſt detruncatione ramorum a falce diſtillans. Ex his ergo aliquis cum roſaceo in calyce Punici calfactus auribus infunditur: vel folia cocta, & cum cerâ trita imponuntur: item podagricis. Cortice & foliis in vino decoctis foveri nervos utiliſſimum. Flos tritus cum foliis furfures purgat in facie. Folia contrita & pota intemperantiam libidinis coercent, atque in totum auferunt uſum ſæpius ſumpta. Amerinæ nigræ ſemen cum ſpumâ argenti pari pondere, a balneo illitum, psilothrum eſt.

XXXVIII. Non multùm a ſalice vitilium uſu diſtat vitex, foliorum quoque aſpectu, nisi odore gratior eſſet. Græci lygon vocant, alii agnon, quoniam matronæ Theſmophoriis Athenienſium caſtitatem cuſtodientes, his foliis cubitus ſibi

ſternunt. Duo genera ejus: major in arborem ſalicis modo adſurgit: minor ramoſa, foliis candidioribus lanuginosis. Prima album florem mittit cum purpureo, quæ & candida vocatur: nigra, quæ tantùm purpureum. Naſcuntur in paluſtribus campis. Semen potum vini quemdam ſaporem habet, & dicitur febres ſolvere: & cùm unguntur oleo admixto, ſudorem facere: sic & lassitudines diſſolvere. Urinam cient, & menſes. Caput tentant vini modo: nam & odor similis eſt. Inflationes pellunt in inferiora. Alvum siſtunt: hydropicis, & lienibus perquam utiles. Lactis ubertatem faciunt. Adverſantur venenis ſerpentium, maximè quæ frigus inferunt. Minor efficacior ad ſerpentes: bibitur ſeminis drachmâ in vino vel poſcâ; aut duabus foliorum tenerrimorum. Et illinuntur utraque adversùs araneorum morſus vel perunctis tantùm: ſuffitu quoque aut ſubſtratu fugant venenata. Ad venerem impetus inhibent: eóque maximè phalangiis adverſantur, quorum morſus genitale excitat. Capitis dolorem ex ebrietate ſedant cum roſaceo flos tenerique cauliculi. Seminis decoctum vehementiorem capitis dolorem diſſolvit fotu: & vulvam etiam ſuffitu vel adpositu purgat: alvum cum pulegio & melle potum. Vomicas panoſque difficilè concoquentes, cum fa-

rinâ hordeaceâ mollit. Lichenas & lentigines cum aphronitro & aceto ſemen ſanat: & oris ulcera, & eruptiones, cum melle: teſtium, cum butyro & foliis vitium: rhagadas ſedis, cum aquâ illitum: luxata, cum ſale, & nitro, & cerâ. Et ſemen, & folium additur in malagmata nervorum, & podagras. Semen inſtillatur in oleo decoctum capiti in lethargiâ, & phrenesi. Virgam qui in manu habeant, aut in cinctu, negantur intertriginem ſentire.

XXXIX. Ericen Græci vocant fruticem non multùm a myrice differentem, colore roriſmarini, & pæne folio. Hoc adverſari ſerpentibus tradunt.

XL. Geniſta quoque vinculi uſum præſtat. Flores apibus gratissimi. Dubito an hæc sit, quam Græci auctores ſparton appellavere, cùm ex eâ lina piſcatoria apud eos factitari docuerim: & numquid hanc designaverit Homerus, cùm dixit navium ſparta diſſoluta. Nondum enim fuiſſe Africanum vel Hiſpanum ſpartum in uſu, certum eſt: & cùm ſutiles fierent naves, lino tamen, non ſparto, umquam ſutas. Semen ejus, quod Græci eodem nomine appellant, in folliculis, phaſeolorum modo, naſcens, purgat ellebori vice, drachmâ & dimidiâ potâ in aquæ mulſæ cyathis quatuor jejunis. Rami similiter cum fronde in aceto macerati pluri-

ribus diebus, & tusi, ſuccum dant iſchiadicis utilem, cyathi unius potu. Quidam marinâ aquâ macerare malunt, & infundere clyſtere. Perunguntur eodem ſucco iſchiadici addito oleo. Quidam ad ſtranguriam utuntur ſemine. Geniſta tuſa cum axungiâ, genua dolentia ſanat.

XLI. Myricen, quam ericen vocat Lenæus, similem ſcopis Amerinis dicit. Sanari eâ carcinomata in vino decoctâ tritâque cum melle illitâ. Arbitrantur quidam hanc eſſe tamaricen: ſed ad lienem præcipua eſt, si succus ejus expreſſus in vino bibatur. Adeóque mirabilem ejus antipathiam contra ſolum hoc viſcerum faciunt, ut adfirment, si eâ alveis factis bibant ſues, sine liene inveniri. Et ideo homini quoque ſplenico cibum potumque dant in vasis ex eâ factis. Gravis auctor in medicinâ, virgam ex eâ defractam, ut neque terram, neque ferrum attingeret, ſedare ventris dolores adſeveravit impoſitam, ita ut tunicâ cinctuque corpori adprimeretur. Vulgus infelicem arborem eam appellat, ut diximus, quoniam nihil ferat, nec ſeratur umquam.

XLII. Corinthus, & quæ circa eſt regio, bryam vocat, ejuſque duo genera facit: silveſtrem planè ſterilem: alteram mitiorem. Hæc fert in Ægypto Syriâque etiam abundanter lignoſum fructum, ma-

jorem gallâ, aſperum guſtu, quo medici utuntur vice gallæ, in compoſitionibus, quas antheras vocant. Et lignum autem, & flos, & folia, & cortex in eoſdem uſus adhibentur, quamquam remiſſiora. Datur ſanguinem rejicientibus cortex tritus, & contra profluvia feminarum, cœliacis quoque. Idem tuſus impoſituſque collectiones omnes inhibet. Foliis exprimitur ſuccus ad hæc eadem. Et in vino decoquuntur: ipſa verò adjecto melle gangrænis illinuntur. Decoctum eorum in vino potum, vel impoſita cum roſaceo & cerâ ſedant. Sic & epinyctidas ſanant. Ad dentium dolorem auriumque, decoctum eorum ſalutare eſt: radix ad eadem ſimiliter. Folia hoc amplius, ad ea quæ ſerpunt imponuntur cum polentâ. Semen drachmæ pondere adverſùs phalangia & araneos bibitur. Cum altilium verò pingui furunculis imponitur. Efficax & contra ſerpentium ictus, præterquam aſpidum. Nec non morbo regio, phthiſiaſi, lendibuſque, decoctum infuſum prodeſt, abundantiamque mulierum ſiſtit. Cinis arboris ad omnia eadem prodeſt. Aiunt, ſi bovis caſtrati urinæ immiſceatur, in potu, vel in cibo, Venerem finiri. Carboque ex eo genere urinâ eâ reſtinctus in umbrâ conditur: idem cùm libeat accendere, reſolvitur. Magi id & ex ſpadonis urinâ fieri tradiderunt.

XLIII. 10. Nec virga ſanguinea felicior habetur. Cortex ejus interior cicatrices, quæ præſanavere, aperit.

XLIV. Sileris folia illita fronti capitis dolores ſedant. Ejuſdem ſemen tritum, in oleo phthiriaſes coercet. Serpentes & hunc fruticem refugiunt: baculumque ruſtici ob id ex eo gerunt.

XLV. Liguſtrum si eadem arbor eſt, quæ in Oriente cypros, ſuos in Europâ uſus habet. Succus ejus nervis, articulis, algoribus, folia ubique veteri ulceri cum ſalis micâ, & oris exulcerationi proſunt. Acini contra phthiriasin: item contra intertrigines, foliave. Sanant & gallinaceorum pituitas acini.

XLVI. Folia alni ex ferventi aquâ certissimo remedio ſunt tumori.

XLVII. Ederæ genera viginti demonſtravimus. Natura omnium in medicinâ anceps. Mentem turbat, & caput purgat largiùs pota. Nervis intus nocet. Iiſdem nervis adhibita foris prodeſt. Eadem natura, quæ aceto, ei eſt. Omnia genera ejus refrigerant. Urinam cient potu: capitis dolorem ſedant, præcipuè cerebro, continentique cerebrum membranæ, utiliter mollibus impoſitis foliis: cum aceto & roſaceo tritis & decoctis, addito poſtea roſaceo oleo. Illinuntur autem fronti: & decocto eorum fovetur os, caputque perungitur.

perungitur. Lieni & pota & illita proſunt. Decoquuntur & contra horrores febrium, eruptioneſque pituitæ, aut in vino teruntur. Corymbi quoque poti vel illiti lienem ſanant: jocinera autem illiti. Trahunt & menſes adpositi. Succus ederæ tædia narium graveolentiamque emendat, præcipuè albæ ſativæ. Idem infuſus naribus caput purgat, efficaciùs addito nitro. Infunditur etiam purulentis auribus, aut dolentibus cum oleo. Cicatricibus quoque decorem facit. Ad lienes efficacior albæ eſt, ferro calefactus: ſatiſque eſt acinos ſex in vini cyathis duobus ſumi. Acini quoque ex eâdem albâ terni, in aceto mulſo poti, tineas pellunt, in quâ curatione ventri quoque impoſuiſſe eos utile eſt. Ederæ, quam chryſocarpon appellavimus, baccis aurei coloris viginti, in vini ſextario tritis, ita ut terni cyathi potentur, aquam quæ cutem ſubierit, urinâ educit Eraſiſtratus. Ejuſdem acinos quinque tritos in roſaceo oleo, calfactoſque in cortice Punici, inſtillavit dentium dolori a contrariâ aure. Acini, qui croci ſuccum habent, præſumpti potu a crapulâ tutos præſtant: item ſanguinem exſcreantes, aut torminibus laborantes. Ederæ nigræ candidiores corymbi poti, ſteriles etiam viros faciunt. Illinitur decocta quæcumque in vino omnium ulcerum generi, etiamsi ca-

coethe ſint. Lacrima ederæ pſilothrum eſt, phthiriaſinque tollit. Flos cujuſcumque generis trium digitorum captu, dyſentericos & alvum etiam emendat, in vino auſtero bis die potus. Et ambuſtis illinitur utiliter cum cerâ. Denigrant capillum corymbi. Radicis ſuccus in aceto potus, contra phalangia prodeſt. Hujus quoque ligni vaſe ſplenicos bibentes ſanari invenio. Et acinos terunt, moxque comburunt, & ita illinunt ambuſta, priùs perfuſa aquâ calidâ. Sunt qui & incidant ſucci gratiâ, eoque utantur ad dentes eroſos: frangique tradunt, proximis cerâ munitis, ne lædantur. Gummim etiam in ederâ quærunt, quam ex aceto utiliſsimam dentibus promittunt.

XLVIII. Græci vicino vocabulo ciſthon appellant fruticem majorem thymo, foliis ocimi. Duo ejus genera. Flos maſculo roſaceus, feminæ albus. Ambo proſunt dyſentericis & ſolutionibus ventris, in vino auſtero, ternis digitis flore capto, & similiter bis die poto: ulceribus veteribus & ambuſtis cum cerâ: & per ſe oris ulceribus. Sub his maximè naſcitur hypociſthis, quam inter herbas dicemus.

XLIX. Ciſſos erythranos ab iiſdem appellatur similis ederæ, coxendicibus utilis e vino potus: item lumbis. Tantam vim acini aiunt, ut ſanguinem urinâ detrahat.

Item chamæciſſon appellant ederam, non attollentem ſe a terrâ. Et hæc contuſa in vino acetabuli menſurâ lieni medetur. Folia ambuſtis cum axungiâ. Smilax quoque, qui & nicophoros cognominatur, ſimilitudinem ederæ habet, tenuioribus foliis. Coronam ex eo factam impari foliorum numero, aiunt capitis doloribus mederi. Quidam duo genera ſmilacis dixere. Alterum immortalitati proximum, in convallibus opacis, ſcandentem arbores, comantibus acinorum corymbis, contra venena omnia efficacissimis in tantum ut acinorum ſucco infantibus ſæpe inſtillato, nulla poſtea venena nocitura sint. Alterum genus culta amare, & in his gigni, nullius effectûs. Illam eſſe ſmilacem priorem cujus lignum ad aures ſonare diximus. Similem huic aliqui clematida appellaverunt, repentem per arbores, geniculatam & ipſam. Folia ejus lepras purgant. Semen alvum ſolvit acetabuli menſurâ, in aquæ heminâ aut aquâ mulsâ. Datur ex eâdem causâ & decoctum ejus.

L. 11. Arundinis genera XXIX. demonſtravimus, non aliter evidentiore illâ naturæ vi, quam continuis his voluminibus tractamus. Siquidem arundinis radix contrita & imposita, filicis ſtirpem corpore extrahit: item arundinem filicis radix. Et quoniam plura genera fecimus, illa quæ

in Judæâ Syriâque naſcitur odorum unguentorumque causâ, urinam movet cum gramine aut apii ſemine decocta. Ciet menſtrua admota. Medetur convulsis duobus obolis pota jocineri, renibus, hydropi, tussi etiam ſuffitu, magiſque cum resinâ. Furfuribus ulcerumque manantibus cum myrrhâ decocta. Excipitur & ſuccus ejus, fitque elaterio similis. Efficacissima autem in omni arundine quæ proxima radici. Efficacia & genicula. Arundo Cypria, quæ donax vocatur, corticis cinere alopecias emendat: item putreſcentia ulcera. Foliis ejus ad extrahendos aculeos utuntur: efficacibus & contra ignes ſacros, collectioneſque omnes. Vulgaris arundo extractoriam vim habet, & recens tuſa, non in radice tantùm. Multùm enim & ipſam arundinem valere tradunt. Medetur & luxatis, & ſpinæ doloribus radix in aceto illita. Eadem recens trita in vino pota, Venerem concitat. Arundinum lanugo illata auribus, obtundit auditum.

LI. Cognata in Ægypto res eſt arundini papyrus, præcipuæ utilitatis, cùm inaruit, ad laxandas siccandaſque fiſtulas, & intumeſcendo ad introitum medicamentorum aperiendas. Charta quæ fit ex eâ, cremata, inter cauſtica eſt. Cinis ejus ex vino potus ſomnum facit: ipſa ex aquâ impoſita callum ſanat.

LII. Ne in Ægypto quidem naſcitur ebenus, ut docuimus: nec tractamus in medicinâ alienos orbes: non omittetur tamen propter miraculum. Scobem ejus oculis unicè mederi dicunt: lignoque ad cotem trito cum paſſo, caliginem diſcutit. Ex aquâ verò radice, albugines oculorum. Item tuſſim, pari modo dracunculi radicis adjecto cum melle. Ebenum medici & inter erodentia adſumunt.

LIII. Rhododendros ne nomen quidem apud nos invenit Latinum: rhododaphnen vocant, aut nerium. Mirum, folia ejus quadrupedum venenum eſſe, homini verò contra ſerpentes præſidium, rutâ additâ e vino pota. Pecus etiam, & capræ, si aquam biberint, in quâ folia ea maduerint, mori dicuntur.

LIV. Nec rhus Latinum nomen habet, cùm in uſum pluribus modis veniat. Nam & herba eſt silveſtris, foliis myrti, cauliculis brevibus, quæ tineas pellit; & frutex coriarius appellatur, ſubrutilus, cubitalis, crassitudine digitali: cujus aridis foliis, ut malicorio, coria perficiuntur. Medici autem rhoicis utuntur ad contuſa: item cœliacos, & ſedis ulcera, aut quæ phagedænas vocant, trita cum melle, & illita cum aceto. Decoctum eorum inſtillatur auribus purulentis. Fit & ſtomatice decoctis ramis, ad eadem, quæ ex mo-

ris : ſed efficacior admixto alumine. Illinitur eadem hydropicorum tumori.

LV. Rhus, qui erythros appellatur, ſemen eſt hujus fruticis. Vim habet adſtringendi refrigerandique. Adſpergitur pro ſale obſoniis. Alvos ſolvit, omneſque carnes cum silphio ſuaviores facit. Ulceribus medetur manantibus cum melle : aſperitati linguæ, percuſſis, lividis, deſquamatis eodem modo. Capitis ulcera ad cicatricem celerrimè perducit. Feminarum abundantiam ſiſtit cibo.

LVI. Alia res erythrodanus, quam aliqui ereuthodanum vocant, nos rubiam, quâ tinguuntur lanæ, pelleſque perficiuntur : in medicinâ urinam ciet : morbum regium ſanat ex aquâ mulsâ, & lichenas ex aceto illita : iſchiadicos, & paralyticos, ita ut bibentes laventur quotidie. Radix ſemenque trahunt menſes, alvum ſiſtunt, & collectiones diſcutiunt. Contra ſerpentes rami cum foliis imponuntur. Folia & capillum inficiunt. Invenio apud quoſdam morbum regium ſanari hoc frutice, etiamsi adalligatus ſpectetur tantùm.

LVII. Diſtat ab eo, qui alyſſon vocatur foliis tantùm & ramis minoribus : nomen accepit, quod a cane morſos rabiem ſentire non patitur, potus ex aceto adalligatuſque. Mirum eſt quod additur, ſaniem conſpecto omnino frutice eo siccari,

LVIII. Tinguentibus & radicula lanas præparat, quam ſtruthion a Græcis vocari diximus. Medetur morbo regio & ipſa decocto ejus poto, item pectoris vitiis. Urinam ciet, alvum ſolvit, & vulvas purgat. Quamobrem aureum poculum medici vocant. Ea & ex melle prodeſt magnificè ad tussim, orthopnœæ cochlearis menſurâ. Cum polentâ verò & aceto lepras tollit. Eadem cum panace & capparis radice calculos frangit, pellitque. Panos diſcutit, cum farinâ hordeaceâ & vino decocta. Miſcetur & malagmatis, & collyriis, claritatis causâ: ſternutamento utilis inter pauca: lieni quoque ac jocineri. Eadem pota denarii unius pondere ex mulsâ aquâ, ſuſpirioſos ſanat. Sic & pleuriticos, & omnes lateris dolores, ſemen ex aquâ.

Apocynum frutex eſt folio ederæ, molliore tamen, & minùs longis viticulis, ſemine acuto, diviſo, lanuginoſo, gravi odore. Canes & omnes quadrupedes necat in cibo datum.

LIX. Eſt & roſmarinum. Duo genera ejus. Alterum ſterile, alterum cui & caulis, & ſemen resinaceum, quod cachrys vocatur. Foliis odor thuris. Radix vulnera ſanat viridis impoſita, & ſedis procidentia, condylomata, & hæmorrhoidas. Succus & fruticis & radicis morbum regium, & ea quæ repurganda ſunt. Oculo-

rum aciem exacuit. Semen ad vetera pectoris vitia datur potui. Et ad vulvas cum vino & pipere. Menſes adjuvat. Podagris illinitur cum ærinâ farinâ. Purgat etiam lentigines, & quæ excalfacienda ſunt, aut cùm ſudor quærendus, illitum: item convulsis. Auget & lac in vino potum: item radix. Ipſa herba ſtrumis cum aceto illinitur: ad tussim cum melle prodeſt.

LX. Cachrys multa genera habet, ut diximus. Sed hæc, quæ ex rore ſuprà dicto naſcitur, si fricetur, reſinoſa eſt. Adverſatur venenis & venenatis, præterquam anguibus. Sudores movet, tormina diſcutit, lactis ubertatem facit.

LXI. Herba ſabina, brathy appellata a Græcis duorum generum eſt: altera tamarici similis folio, altera cupreſſo. Quare quidam Creticam cupreſſum dixerunt. A multis in ſuffitus pro thure adſumitur: in medicamentis verò duplicato pondere eoſdem effectus habere, quos cinnamum, traditur. Collectiones minuit, & nomas compeſcit. Illita ulcera purgat. Partus emortuos adposita extrahit, & ſuffitu. Illinitur igni ſacro & carbunculis. Cum melle & vino pota, regio morbo medetur. Gallinacei generis pituitas fumo ejus herbæ ſanari tradunt.

LXII. Similis herbæ huic ſabinæ eſt ſelago appellata. Legitur sine ferro dextrâ

manu per tunicam, quâ ſiniſtra exuitur velut a furante, candidâ veſte veſtito, puréque lotis nudis pedibus, ſacro facto priùs quàm legatur, pane vinoque. Fertur in mappâ novâ. Hanc contra omnem perniciem habendam prodidere Druidæ Gallorum, & contra omnia oculorum vitia fumum ejus prodeſſe.

LXIII. Iidem ſamolum herbam nominavere naſcentem in humidis: & hanc ſiniſtrâ manu legi a jejunis contra morbos ſuum boumque, nec reſpicere legentem: nec alibi, quàm in canali, deponere, ibique conterere poturis.

LXIV. Gummium genera diximus. Ex his majores effectus melioris cujuſque erunt. Dentibus inutiles ſunt. Sanguinem coagulant, & ideo rejicientibus ſanguinem proſunt: item ambuſtis, arteriæ vitiis. Inutilem urinam cient, amaritudines hebetant adſtrictis ceteris. Quæ ex amygdalâ amarâ eſt, ſpiſſandique viribus efficacior, habet excalfactorias vires. Præponuntur autem prunorum, & ceraſorum, ac vitium. Siccant illitæ & adſtringunt: ex aceto verò infantium lichenas ſanant. Proſunt & tuſſi veteri, quatuor obolis in mixto potis. Creduntur & colorem gratiorem facere, ciborumque appetentiam, & calculoſis prodeſſe cum paſſo potæ. Oculorum vulnerum utilitatibus maximè conveniunt.

LXV. 12. Spinæ Ægyptiæ, ſive Arabicæ laudes in odorum loco diximus: & ipſa ſpiſſat ſtringitque diſtillationes omnes, & ſanguinis exſcreationes, menſiumque abundantiam, etiamnum radice valentior.

LXVI. Spinæ albæ ſemen contra ſcorpiones auxiliatur. Corona ex eâ impoſita, capitis dolores minuit. Huic ſimilis eſt ſpina illa, quam Græci acanthion vocant, minoribus multò foliis, aculeatis per extremitates, & araneoſâ lanugine obductis: quâ collectâ, etiam veſtes quædam bombycinis ſimiles fiunt in Oriente. Ipſa folia vel radices ad remedia opiſthotoni bibuntur.

LXVII. Eſt & acacia e ſpinâ. Fit in Ægypto albâ nigrâque arbore, item viridi, ſed longè melior e prioribus. Fit & in Galatiâ deterrima, ſpinoſiore arbore. Semen omnium lenticulæ ſimile: minore eſt tantùm & grano & folliculo. Colligitur autumno: antè collectum nimiò validius. Spiſſatur ſuccus ex folliculis aquâ cæleſti perfuſis: mox in pilâ tuſis exprimitur organis: tunc denſatur in Sole mortariis in paſtillos. Fit & ex foliis minùs efficax. Ad coria perficienda ſemine pro gallâ utuntur. Foliorum ſuccus & Galaticæ acaciæ nigerrimus improbatur: item qui valde rufus. Purpurea aut leucophæa, & quæ facillimè diluitur, vi ſummâ ad ſpiſ-

ſandum refrigerandumque eſt, oculorum medicamentis ante alias utiles. Lavantur in eos usus paſtilli ab aliis, torrentur ab aliis. Capillum tinguunt. Sanant ignem ſacrum, ulcera quæ ſerpunt, & humida vitia corporis, collectiones, articulos contuſos, perniones, pterygia. Abundantiam mensium in feminis siſtunt, vulvamque, & ſedem, procidentes. Item oculos, oris vitia, & genitalium.

LXVIII. 13. Vulgaris quoque hæc ſpina, ex quâ cortinæ fulloniæ implentur, radicis uſus habet. Per Hiſpanias quidem multi, & inter odores, & ad unguenta utuntur illâ, aſpalathum vocantes. Eſt sine dubio hoc nomine ſpina silveſtris in Oriente (ut diximus) candida, magnitudine arboris juſtæ.

LXIX. Sed & frutex humilior, æquè ſpinoſus, in Niſyro, & Rhodiorum inſulis, quem alii eryſiſceptrum, alii adipſatheon, sive diatiron vocant. Optimus, qui minimè ferulaceus, rubens, & in purpuram vergens, detracto cortice. Naſcitur pluribus locis, ſed non ubique odoratus. Quam vim haberet cæleſti arcu in eum innixo, diximus. Sanat tetra oris ulcera & ozænas, genitalia exulcerata aut carbunculantia: item rhagadia: inflationes, potu diſcutit, & ſtrangurias. Cortex ſanguinem reddentibus medetur. Decoctum ejus

alvum ſiſtit. Similia præſtare silveſtrem quoque putant.

LXX. Spina eſt appendix appellata, quoniam baccæ puniceo colore in eâ appendices vocantur. Hæ crudæ per ſe, & aridæ in vino decoctæ, alvum citam, ac tormina compeſcunt. Pyracanthæ baccæ contra ſerpentium ictus bibuntur.

LXXI. Paliurus quoque ſpinæ genus eſt. Semen ejus Afri zuram vocant, contra ſcorpiones efficacissimum: item calculosis & tussi. Folia adſtrictoriam vim habent. Radix diſcutit panos, collectiones, vomicas: urinas trahit pota. Decoctum ejus potum in vino alvum ſiſtit: ſerpentibus adverſatur. Radix præcipuè datur in vino.

LXXII. Agrifolia contuſa addito ſale, articulorum morbis proſunt: baccæ purgationi feminarum, cœliacis, dyſentericis, ac cholericis. In vino potæ alvum ſiſtunt. Radix decocta & illita extrahit infixa corpori. Utilissima eſt & luxatis, tumoribuſque. Aquifolia arbor in domo aut villâ ſata, veneficia arcet. Flore ejus aquam glaciari Pythagoras tradit: item baculum ex eâ factum, in quodvis animal emiſſum, etiamsi citrà ceciderit defectu mittentis, ipſum per ſe recubitu propiùs adlabi: tam præcipuam naturam ineſſe arbori. Taxi arboris fumus mures necat.

LXXIII. Nec rubos ad maleficia tan-

tum genuit natura, ideoque & mora his, hoc eſt, vel hominibus cibos dedit. Vim habent ſiccandi, adſtringendique: gingivis, tonſillis, genitalibus accommodatiſſimi. Adverſantur ſerpentium ſceleratiſſimis, hæmorrhoidi & preſteri, flos, aut mora. Scorpionum vulnera ſine collectionum periculo inungunt, urinam cient. Caules eorum tunduntur teneri, exprimitur ſuccus, mox Sole cogitur in craſſitudinem mellis, ſingulari remedio contra mala oris, oculorumque, ſanguinem exſcreantes, anginas, vulvas, ſedes, cœliacos, potus aut illitus. Oris quidem vitiis etiam folia commanducata proſunt, & ulceribus manantibus, aut quibuſcumque in capite illinuntur. Cardiacis vel ſic per ſe imponuntur a mammâ ſiniſtrâ: item ſtomachi doloribus, oculiſque procidentibus. Inſtillatur ſuccus eorum & auribus. Sanat condylomata cum roſaceo cerato. Cauliculorum ex vino decoctum uvæ præſentaneum remedium eſt. Iidem per ſe in cibo ſumpti cymæ modo, aut decocti in vino auſtero, labantes dentes firmant. Alvum ſiſtunt, & profluvia ſanguinis: dyſentericis proſunt. Siccantur in umbrâ, ut cinis crematorum uvam reprimat. Folia quoque arefacta & contuſa, jumentorum ulceribus utilia traduntur. Mora, quæ in his naſcuntur, vel efficaciorem ſtomaticen præbuerint,

quàm ſativa morus. Eâdem compoſitione, vel cum hyopciſthide tantùm & melle bibuntur in cholerâ, & a cardiacis, & contra araneos. Inter medicamenta, quæ ſtyptica vocant, nihil efficacius rubi mora ferentis radice decoctâ in vino ad tertias partes, ut colluantur eo oris ulcera, & ſedis foveantur: tantaque vis eſt, ut ſpongiæ ipſæ lapideſcant.

LXXIV. Alterum genus rubi eſt, in quo roſa naſcitur. Gignit pilulam caſtaneæ ſimilem, præcipuo remedio calculoſis. Alia eſt cynorrhoda, quam proximo dicemus volumine.

14. Cynosbaton alii cynapanxin, alii neuroſpaſton, vocant: folium habet veſtigio hominis ſimile. Fert & uvam nigram, in cujus acino nervùm habet, unde neuroſpaſtos dicitur. Alia eſt a cappari, quam medici cynosbaton appellaverunt. Hujus thyrſus, ad remedia ſplenis & inflationes, conditus ex aceto manditur. Nervus ejus cum maſtiche Chiâ commanducatus os purgat.

Ruborum roſa alopecias cum axungiâ emendat. Mora capillum tinguunt cum omphacino oleo. Flos mori per meſſes colligitur. Candidus pleuriticis præcipuus ex vino potus, item cœliacis. Radix ad tertias decocta, alvum ſiſtit, & ſanguinem: item dentes collutos decocto. Eodem ſuc-

co foventur ſedis atque genitalium ulcera. Cinis e radice deprimit uvam.

LXXV. Idæus rubus appellatus eſt, quoniam in Idâ non alius naſcitur. Eſt autem tenerior ac minor, rarioribus calamis innocentioribuſque, ſub arborum umbrâ naſcens. Hujus flos cum melle epiphoris illinitur, & ignibus ſacris: ſtomachiciſque ex aquâ bibendus datur. Cetera eadem præſtat, quæ ſuprà dicta.

LXXVI. Inter genera ruborum rhamnos appellatur a Græcis, candidior & fruticosior. Is floret, ramos ſpargens rectis aculeis, non, ut ceteri, aduncis: foliis majoribus. Alterum genus eſt silveſtre, nigrius, & quadamtenus rubens. Fert veluti folliculos. Hujus radice decoctâ in aquâ fit medicamentum, quod vocatur Lycium. Semen ſecundas trahit. Alter ille candidior adſtringit magis, refrigerat, collectionibus & vulneribus accommodatior. Folia utriuſque & cruda & decocta illinuntur cum oleo.

LXXVII. Lycium præſtantius e ſpinâ fieri tradunt, quam & pyxacanthon Chironiam vocant, quales in Indicis arboribus diximus, quoniam longè præſtantissimum exiſtimatur Indicum. Coquuntur in aquâ tusi rami, radiceſque, ſummæ amaritudinis, æreo vaſe per triduum, iterumque exempto ligno, donec mellis craſsitudo

fiat. Adulteratur amaris ſuccis, etiam amurcâ, ac felle bubulo. Spuma ejus ac flos quidam oculorum medicamentis additur. Reliquo ſucco faciem purgat, & pſoras ſanat, eroſos angulos oculorum, vetereſque fluxiones, aures purulentas, tonsillas, gingivas, tussim, ſanguinis exſcreationes, fabæ magnitudine devoratum: aut si ex vulneribus fluat, illitum: rhagadas, genitalium ulcera, attritus, ulcera recentia, & ſerpentia, ac putreſcentia. In naribus clavos, ſuppurationes. Bibitur & ſa mulieribus in lacte contra profluvia. Indici differentia, glebis extrinſecus nigris, intus rufis, cùm fregeris, citò nigreſcentibus. Adſtringit vehementer cum amaritudine. Ad eadem omnia utile eſt, ſed præcipuè ad genitalia.

LXXVIII. Sunt qui & ſarcocollam ſpinæ lacrimam putent, pollini thuris similem, cum quadam acrimoniâ dulcem, gumminoſam. Cum vino tuſa siſtit fluxiones: illinitur infantibus. Vetuſtate & hæc maximè nigreſcit: melior, quò candidior.

LXXIX. Unum etiamnum arborum medicinis debetur nobile medicamentum, quod oporicen vocant. Fit ad dyſentericos ſtomachique vitia, in congio muſti albi, lento vapore decoctis malis cotoneis quinque cum ſuis ſeminibus, Punicis totidem, ſorborum ſextario, & pari men-

ſurâ ejus quod rhun Syriacon vocant, croci ſemunciâ. Coquitur uſque ad crassitudinem mellis.

LXXX. His ſubtexemus ea, quæ Græci communicatione nominum in ambiguo fecere, anne arborum eſſent.

15. Chamædrys herba eſt, quæ Latinè trixago dicitur. Aliqui eam chamæropem, alii Teucrion appellavere. Folia habet magnitudine mentæ, colore & diviſurâ quercûs. Alii ſerratam, & ab eâ ſerram inventam eſſe dixere, flore pæne purpureo. Carpitur prægnans ſucco in petrosis, adversùs ſerpentium venena potu illituque efficacissima: item ſtomacho, tussi vetuſtæ, pituitâ in gulâ cohæreſcente, ruptis, convulsis, lateris doloribus. Lienem conſumit, urinam & menſes ciet. Ob id incipientibus hydropicis efficax, manualibus ſcopis ejus in tribus heminis aquæ decoctæ uſque ad tertias. Faciunt & paſtillos, terentes eam ex aquâ, ad ſuprà dicta. Sanat & vomicas, & vetera ulcera, vel ſordida cum melle. Fit & vinum ex eâ pectoris vitiis. Foliorum ſuccus cum oleo caliginem oculorum diſcutit. Ad ſplenem ex aceto ſumitur. Excalfacit perunctione.

LXXXI. Chamædaphne unico ramulo eſt, cubitali fere: folia tenuiora lauri folio. Semen rubens adnexum foliis illinitur capitis doloribus recens. Ardores refrigerat:

ad tormina cum vino bibitur. Menſes ſuccus ejus, & urinam ciet potu, partuſque difficiles in lanâ adpoſitus.

LXXXII. Chamelæa ſimilitudinem foliorum oleæ habet. Sunt autem amara, odorata, in petroſis, palmum altitudine non excedente. Alvum purgat: detrahit pituitam bilemque: foliis in duabus abſinthii partibus decoctis, ſuccoque eo cum melle poto. Foliis impoſitis & ulcera purgantur. Aiunt, ſi quis ante Solis ortum eam capiat, dicatque ad albugines oculorum ſe capere, adalligatâ diſcuti id vitium: quoquo modo verò collectam jumentorum pecorumque oculis ſalutarem eſſe.

LXXXIII. Chamæſyce lentis folia habet, nihil ſe attollentia, in aridis petroſiſque naſcens. Claritati oculorum, & contra ſuffuſiones utiliſſima, & cicatrices, caligines, nubeculas in vino cocta, inuncta. Vulvæ dolores ſedat adpoſita in linteolo. Tollit & verrucas omnium generum illita. Prodeſt & orthopnoicis.

LXXXIV. Chamæciſſos ſpicata eſt tritici modo, ramulis quinis fere, folioſa: cùm floret, exiſtimari poteſt alba viola, radice tenui: cujus bibunt iſchiadici folia tribus obolis, in vini cyathis duobus, ſeptem diebus, admodum amarâ potione.

LXXXV. Chamæleucen apud nos farfarum, ſive farfugium vocant. Naſcitur ſe-

cus fluvios, folio populi, ſed ampliore. Radix ejus imponitur carbonibus cupressi, atque is nidor per infurnibulum imbibitur in vetere tussi.

LXXXVI. Chamæpeuce laricis folio similis, lumborum & ſpinæ doloribus propria eſt.

Chamæcypariſſos herba ex vino pota contra venena ſerpentium omnium ſcorpionumque pollet.

Ampelopraſon in vinetis naſcitur, foliis porri, ructu gravis. Contra ſerpentium ictus efficax. Urinam & menſes ciet: eruptiones ſanguinis per genitale inhibet potum impoſitumque. Datur & a partu mulieribus, & contra canis morſum.

Ea quoque quæ ſtachys vocatur, porri ſimilitudinem habet, longioribus foliis pluribuſque, & odoris jucundi, coloriſque in luteum inclinati. Pellit menſtrua.

LXXXVII. Clinopodion, alii cleonicion, alii zopiron, alii ocymoides appellant, ſerpyllo ſimilem, ſurculoſam, palmi altitudine, in petroſis, orbiculato foliorum ambitu, ſpeciem lecti pedum præbentem. Bibitur ad convulſa, rupta, ſtrangurias, ſerpentium ictus. Item decoctæ ſuccus.

LXXXVIII. Nunc ſubtexemus herbas mirabiles quidem, ſed minùs claras, nobilibus in ſequentia volumina dilatis. Centunculum vocant noſtri, foliis ad ſimili-

tudinem capitis penularum, jacentem in arvis: Græci clematidem: egregii effectûs ad ſiſtendam alvum in vino auſtero. Item ſanguinem ſiſtit tritus cum oxymelitis aut aquæ calidæ cyathis quinque, denarii unius pondere: sic & ad ſecundas mulierum efficax.

LXXXIX. Sed Græci clematidas & alias habent: unam, quam aliqui echiten vocant, alii laginem, nonnulli tenuem ſcammoniam: ramos habet bipedales, folioſos, non dissimiles ſcammoniæ, nisi quòd nigriora minoraque ſunt folia. Invenitur in vineis arviſque. Eſtur, ut olus, cum oleo ac ſale: alvum ciet. Eadem a dyſentericis cum lini ſemine ex vino auſtero ſorbetur. Folia epiphoris imponuntur cum polentâ, ſubpoſito udo linteolo. Strumas impoſita ad ſuppurationem perducunt, deinde axungiâ adjectâ percurant. Item hæmorrhoidas cum oleo viridi, phthisicos juvant cum melle. Lactis quoque ubertatem faciunt in cibis ſumpta. Et infantibus illita capillum alunt. Ex aceto edentium Venerem ſtimulant.

XC. Eſt & alia clematis, Ægyptia cognomine, quæ ab aliis daphnoides, ab aliis polygonoides vocatur: folio lauri, longa tenuiſque: adversùs ſerpentes, ac privatim aſpidas, ex aceto pota efficax.

XCI. 16. Ægyptus hanc maximè gi-

gnit : quæ & aron, de quâ inter bulbos diximus, magnæ cum dracontio litis. Quidam enim eamdem eſſe dixerunt. Glaucias ſatu diſcrevit, dracontium silveſtrem arum pronuntiando. Aliqui radicem aron appellarunt, caulem verò dracontium, in totum alium, si modò hic eſt, qui apud nos dracunculus vocatur. Namque aros radicem nigram in latitudinem rotundam habet, multóque majorem, & quâ manus impleatur. Dracunculus ſubrutilam, & draconis convoluti modo : unde & ei nomen.

XCII. Quin & ipsi Græci immenſam poſuere differentiam, ſemen dracunculi fervens mordaxque tradendo : tantumque ei virus, ut olfactum gravidis abortum inferat. Aron miris laudibus extulere : primùm in cibis feminam præferentes, quoniam mas durior eſſet, & in coquendo lentior. Pectoris vitia purgare : & aridum in potione inſperſum, aut ecligmate, urinam & menſes ciere. Sic & in oxymelite potum ſtomacho : interaneiſque exulceratis ex lacte ovillo bibendum : ad tuſſim, in cinere coctum ex oleo dedêre. Alii coxere in lacte, ut decoctum biberetur. Epiphoris elixum impoſuere : item ſugillatis, tonsillis. Ex oleo hæmorrhoidum vitio infudere, lentigines ex melle illinentes. Laudavit Cleophantus & pro antidoto contra venena : pleuriticis, peripneu-

monicis, quo tuſsientibus modo: ſemen intritum cum oleo aut roſaceo infundens aurium dolori. Dieuches tuſsientibus, aut ſuſpiriosis, & orthopnoicis, & pura exſcreantibus, farinâ permixtum in pane coƈto dedit. Diodotus phthisicis e melle ecligmate, & pulmonis vitiis, ossibus etiam fraƈtis impoſuit. Partus omnium animalium extrahit, naturæ circumlitum. Succus radicis cum melle Attico, oculorum caligines, ac ſtomachi vitia diſcutit, tuſsim decoƈti jus cum melle. Ulcera omnium generum, sive phagedænæ sint, sive carcinomata, sive ſerpant, sive polypi in naribus, ſuccus mirè ſanat. Folia ambuſtis proſunt ex vino & oleo coƈta. Alvum inaniunt ex ſale & aceto ſumpta. Et luxatis coƈta cum melle proſunt: item articulis podagricis cum ſale, recentia vel sicca. Hippocrates utralibet ad colleƈtiones cum melle impoſuit. Ad menſes trahendos ſeminis vel radicis drachmæ duæ in vini cyathis duobus ſufficiunt. Eadem potio, si a partu non purgantur, & ſecundas trahit. Hippocrates & radicem ipſam adpoſuit. Dicunt & in peſtilentiâ ſalutarem eſſe in cibis. Ebrietatem diſcutit. Serpentes nidore, cùm crematur, privatimque aſpidas fugat, aut inebriat, ita ut torpentes inveniantur. Perunƈtos quoque aro e laureo oleo fugiunt. Ideo & contra

ictus dari potu in vino nigro putant utile. In foliis ari caſeus optimè ſervari traditur.

XCIII. Dracunculus, quem dixi, hordeo matureſcente effoditur, Lunâ creſcente. Omnino habentem ſerpentes fugiunt. Ideo percussis prodeſſe in potu aiunt majorem: ut & menſes, si ferro non attingatur, siſtat. Succus ejus & aurium dolori prodeſt.

Id autem quod Græci dracontion vocant, triplici effigie demonſtratum mihi eſt: foliis betæ, non sine thyrſo, flore purpureo. Hoc eſt simile aro. Alii radice longâ, veluti signatâ articulosâque, monſtravere: tribus omnino cauliculis: folia ejus ex aceto decoqui contra ſerpentium ictus jubentes. Tertia demonſtratio fuit, folio majore, quàm cornus, radice arundineâ, totidem (ut adfirmabant) geniculatâ nodis, quot haberet annos, totidem eſſe folia. Hi ea ex vino vel aquâ contra ſerpentes dabant.

XCIV. Eſt & aris, quæ in eâdem Ægypto naſcitur, similis aro, minor tantùm minoribuſque foliis, & utique radice, quæ tamen olivæ grandis magnitudinem implet: alba geminum caulem, altera unum tantùm emittens. Medetur utraque ulceribus manantibus: item combuſtis, ac fiſtulis collyrio immiſſo. Nomas siſtunt decocta earum in aquâ, & poſtea tritarum roſaceo addito. Sed unum miraculum in-

gens, contacto genitali cujuſque feminini ſexûs, animal in perniciem agi.

XCV. Myriophyllon, quod noſtri millefolium vocant, caulis eſt tener, ſimilis feniculo, plurimis foliis: unde & nomen accepit. Naſcitur in paluſtribus, magnifici uſûs ad vulnera. Cum aceto bibitur ad difficultates urinæ & veſicæ, & ſuſpiria, præcipitatiſque ex alto. Efficacissima eadem ad dentium dolores. Etruria hoc nomine appellat herbam in pratis tenuem a lateribus capillamenti modo folioſam, eximii uſûs ad vulnera: boum nervos abſciſſos vomere ſolidari eâ, rurſuſque jungi additâ axungiâ adfirmans.

XCVI. Pſeudobunion napi folia habet, fruticans palmi altitudine. Laudatissima in Cretâ. Contra tormina atque ſtranguriam, laterum præcordiorumque dolores bibuntur rami ejus quini ſenive.

XCVII. Myrrhis, quam alii ſmyrrhizam, alii myrrham vocant, ſimillima eſt cicutæ, caule foliiſque & flore, minor tantùm, & exilior, cibo non inſuavis. Ciet menſtrua & partus cum vino. Aiunt eamdem potam in peſtilentiâ ſalutarem eſſe. Subvenit & phthiſicis in ſorbitione. Aviditatem cibi facit. Phalangiorum morſus reſtringit. Ulcera quoque in facie aut capite ſuccus ejus in aquâ triduò maceratæ ſanat.

XCVIII. Onobrychis folia habet lentis, longiora

longiora paulo, florem rubentem, radicem exiguam & gracilem. Naſcitur circa fontes. Siccata in farinæ modum, & inſperſa vino albo, ſtrangurias finit. Alvum ſiſtit. Succus ejus perunctis cum oleo ſudores movet.

XCIX. 17. In promiſſo herbarum mirabilium, occurrit aliqua dicere & de magicis. Quæ enim mirabiliores ſunt? Primi eas in noſtro orbe celebravere Pythagoras atque Democritus, conſectati magos. Coracesiâ & calyciâ Pythagoras aquam glaciari tradit: quarum mentionem apud alios non reperio, nec apud eum alia de his.

C. Idem minyada appellat, nomine alio corysidiam, cujus decocto in aquâ ſucco, protinus ſanari ictus ſerpentium, si foveantur, dicit. Eumdem effuſum in herbâ qui veſtigio contigerint, aut fortè reſpersi fuerint, inſanabili leto perire, monſtrificâ prorſus naturâ veneni, præterquam contra venena.

CI. Ab eodem Pythagorâ aproxis appellatur herba, cujus radix e longinquo concipiat ignes, ut naphtha, de quâ in terræ miraculis diximus. Idem tradit: si qui morbi humano corpori acciderint florente braſſicâ, quamvis ſanatos admonitionem eorum ſentire, quoties florere eam contigerit: & frumentum, & cicutam, &

violam ſimilem conditionem habere. Nec me fallit, hoc volumen ejus a quibuſdam Cleemporo medico adſcribi: Pythagoræ pertinax fama antiquitaſque vindicant. Et idipſum auctoritatem voluminibus adfert, si quis alius curæ ſuæ opus, illo viro dignum judicavit: quod feciſſe Cleemporum, cùm alia ſuo & nomine ederet, quis credat?

CII. Democriti certè chirocmeta eſſe conſtat. At in his ille poſt Pythagoram magorum ſtudiosissimus, quantò portentosiora tradit? Aglaophotin herbam, quæ admiratione hominum propter eximium colorem acceperit nomen, in marmoribus Arabiæ naſcentem Perſico latere. Quâ de causâ & marmoritin vocari. Magos utique eâ uti, cùm velint deos evocare. Achæmenida, colore electri sine folio, naſci in Taradaſtilis Indiæ, cujus radice in paſtillos digeſtâ, in dieque potâ in vino, noxii per cruciatus nocte confiteantur omnia, per varias numinum imaginationes. Eamdem hippophobada appellat, quoniam equæ præcipuè caveant eam. Theônbrotion xxx. ſchœnis a Choaſpe naſci, pavonis picturis similem, odore eximio. Hanc autem a regibus Perſarum comedi aut bibi contra omnia corporum incommoda, inſtabilitatemque mentis, eamdem ſemnion a potentiæ majeſtate appellari. Aliam dein-

de adamantida, Armeniæ Cappadociæque alumnam. Hac admotâ leones reſupinari cum hiatu laxo. Nominis cauſam eſſe, quòd conteri nequeat. Arianidem in Arianis gigni, igneam colore: colligi, cùm Sol in Leone ſit. Hujus tactu peruncta oleo ligná accendi. Therionarcâ in Cappadociâ & Myſiâ naſcente, omnes feras torpeſcere, nec nisi hyænæ urinæ adſperſu recreari. Æthiopida in Meroe naſci. Ob id & Meroida appellari, folio lactucæ, hydropicis utilissimam e mulſo potam. Ophiuſam in Elephantine ejuſdem Æthiopiæ, lividam, difficilemque aſpectu, quâ potâ terrorem minaſque ſerpentium obverſari, ita ut mortem ſibi eo metu conſciſcant: ob id cogi ſacrilegos illam bibere. Adverſari autem ei palmeum vinum. Thalaſſeglen circa Indum amnem inveniri, quæ ob id nomine alio potamaucis appellatur, hac potâ lymphari homines, obverſantibus miraculis. Theangelida in Libano Syriæ, Dicte Cretæ montibus, & Babylone, & Susis Persidis naſci, quâ potâ magi divinent. Gelotophyllida in Bactris, & circa Boryſthenen. Hæc si bibatur cum myrrhâ & vino, varias obverſari ſpecies, ridendique finem non fieri, nisi potis nucleis pineæ nucis cum pipere, & melle in vino palmeo. Heſtiatorida a convictu in Perside nominari: quoniam hilarentur illâ. Eamdem protome-

diam, quâ primatum apud reges obtineant. Caſigneten, quoniam ſecum ipſa naſcatur, nec cum ullis aliis herbis. Eamdem Dionyſonymphadem, quoniam vino mirè conveniat. Helianthes vocat in Themiſcyrenâ regione & Ciliciæ montibus maritimis, folio myrti. Hac cum adipe leonino decoctâ, addito croco & palmeo vino, perungi magos & Perſarum reges, ut fiat corpus aſpectu jucundum. Ideo eamdem heliocallidem nominari. Hermesias ab eodem vocatur, ad liberos generandos pulcros bonoſque, non herba, ſed compoſitio e nucleis pineæ nucis tritis cum melle, myrrhâ, croco, vino palmeo, poſtea admixto theônbrotio & lacte, bibere generaturos jubet, & a conceptu puerperas partum nutrientes: ita fieri excellentes animo & formâ, atque bonos. Harum omnium magica quoque vocabula ponit. Adjecit his Apollodorus adſectator ejus, herbam æſchynomenen, quoniam adpropinquante manu folia contraheret. Aliam crocida, cujus tactu phalangia morerentur. Cratevas œnotheridem, cujus adſperſu e vino feritas omnium animalium mitigaretur. Anacampſerotem celeber arte grammaticâ paulo antè, cujus omnino tactu redirent amores, vel cum odio depoſiti. Et abundè ſit hactenus adtigiſſe inſignia magorum in his herbis, alio de his aptiore dicturis loco.

CIII. 18. Eriphiam multi prodidere. Scarabæum hæc in avenâ habet, ſurſum deorſum decurrentem cum ſono hœdi, unde & nomen accepit. Hac ad vocem nihil præſtantius eſſe tradunt.

CIV. Herba lanaria ovibus jejunis data, lactis abundantiam facit. Æquè nota lactoris vulgo eſt, plena lactis, quod deguſtatum vomitiones concitat. Eamdem hanc aliqui eſſe dicunt, alii similem illi, quam militarem vocant, quoniam vulnus ferro factum, nullum non intra dies quinque ſanat, ex oleo imposita.

CV. Celebratur autem & a Græcis ſtratiotes, ſed ea in Ægypto tantùm & inundatione Nili naſcitur, aizoo similis, ni majora haberet folia. Refrigerat mirè, & vulnera ſanat ex aceto illita. Item ignes ſacros, ac ſuppurationes. Sanguinem quoque qui defluit a renibus, pota cum thure maſculo mirificè siſtit.

CVI. 19. Herba in capite ſtatuæ nata, collectaque alicujus in veſtis panno, & illigata in lino rufo, capitis dolorem confeſtim ſedare traditur.

CVII. Herba quæcumque a rivis aut fluminibus ante Solis ortum collecta, ita ut nemo colligentem videat, adalligata lævo brachio, ita ut æger quid sit illud ignoret, tertianas arcere traditur.

CVIII. Lingua herba naſcitur circa fon-

tes. Radix ejus combuſta & trita cum adipe ſuis, (adjiciunt ut nigra sit & ſterilis,) alopecias emendat ungentium in Sole.

CIX. Cribro in limite adjecto, herbæ intus exſtantes decerptæ adalligatæque gravidis, partus adcelerant.

CX. Herba quæ gignitur ſupra fimeta ruris, contra anginas efficacissimè pollet ex aquâ pota.

CXI. Herba, juxta quam canes urinam fundunt, evulſa ne ferro adtingatur, luxatís celerrimè medetur.

CXII. Rumpotinum arborem demonſtravimus inter arbuſta. Juxta hanc viduam vite naſcitur herba, quam Galli rhodoram vocant: caulem habet virgæ ficulneæ modo geniculatum, folia urticæ in medio exalbida, eadem procedente tempore tota rubentia, florem argenteum: præcipua contra tumores, fervoreſque, & collectiones, cum axungiâ vetere tuſa, ita ut ferro non adtingatur: qui perunctus eſt deſpuit ad ſuam dextram ter. Efficacius remedium eſſe aiunt, si tres quoque trium nationum homines perungant dextrorſus.

CXIII. Herba impia vocatur incana, roriſmarini aſpectu, thyrsi modo veſtita atque capitata. Inde alii ramuli exſurgunt ſua capitula gerentes: ob id impiam appellavere, quoniam liberi ſuper parentem

excellant. Alii potiùs ita appellatam, quòd nullum animal eam adtingat, exiſtimavere. Hæc inter duos lapides trita fervet, præcipuo adverſùs anginas ſucco, lacte & vino admixto. Mirum traditur, numquam ab eo morbo tentari qui guſtaverint. Itaque & ſuibus dari: quæque medicamentum id noluerint haurire, eo morbo interimi. Sunt qui & in avium nidis inſeri aliquid ex eâ putent, atque ita non ſtrangulari pullos avidiùs devorantes.

CXIV. Veneris pectinem appellant a similitudine pectinum, cujus radix cum malvâ tuſa, omnia corpori infixa extrahit.

CXV. Veterno liberat, quæ exedum vocatur, Nodia herba, coriariorum officinis nota: ea mularis eſt aliis, aliiſve nominibus. Nomas curat: efficacissimamque adversùs ſcorpiones eſſe potam in vino aut poſcâ reperio.

CXVI. Philanthropon herbam Græci appellant hirſutam, quoniam veſtibus adhæreſcat. Ex hac corona imposita capitis dolores ſedat.

Nam quæ canaria appellatur lappa, cum plantagine & millefolio trita ex vino carcinomata ſanat, ternis diebus ſoluta. Medetur & ſubus effoſſa sine ferro, & addita in colluviem poturis, vel ex lacte ac vino. Quidam adjiciunt & fodientem dicere oportere: « Hæc eſt herba argemon,

» quam Minerva reperit ſubus remedium ;
» qui de illâ guſtaverint ».

CXVII. Tordylon alii ſemen ſilis eſſe dixerunt: alii herbam per ſe, quam & ſyreon vocaverunt. Neque aliud de eâ proditum invenio, quàm in montibus naſci: combuſtam potu ciere menſes, & pectoris exſcreationes, efficaciore etiamnum radice: ſucco ejus ternis obolis hauſto renes ſanari: addi radicem ejus & in malagmata.

CXVIII. Gramen ipſum inter herbas vulgatissimum. Geniculatis ſerpit internodiis, crebróque ab his, & ex cacumine novas radices ſpargit. Folia ejus in reliquo orbe in exilitatem faſtigantur. In Parnaſſo tantùm ederaceâ ſpecie, densiùs quàm uſquam fruticant, flore odorato candidoque. Jumentis herba non alia gratior, sive viridis, sive in feno siccata, cùm detur adſperſa aquâ. Succum quoque ejus in Parnaſſo excipi tradunt propter ubertatem. Dulcis hic eſt. In vicem ejus in reliquâ parte terrarum ſuccedit decoctum ad vulnera conglutinanda, quod & ipſa herba tuſa præſtat, tueturque ab inflammationibus plagas. Decocto adjicitur vinum ac mel: ab aliquibus & thuris, & piperis, myrrhæque tertiæ portiones. Rurſuſque coquitur in æreo vaſe ad dentium dolores & epiphoras. Radix decocta in vino

torminibus medetur, & urinæ difficultatibus, ulceribuſque veſicæ. Calculos frangit. Semen vehementiùs urinam impellit. Alvum vomitioneſque ſiſtit. Privatim autem draconum morsibus auxiliatur. Sunt qui genicula novem, vel unius, vel e duabus tribuſve herbis, ad hunc articulorum numerum involvi lanâ ſuccidâ nigrâ jubeant, ad remedia ſtrumæ, panorumve. Jejunum debere eſſe qui colligat: ita ire in domum abſentis cui medeatur, ſupervenientique ter dicere, jejuno jejunum medicamentum dare, atque ita adalligare, triduóque id facere. Quod e graminum genere ſeptem internodia habet, efficaciſsimè capiti contra dolores adalligatur. Quidam propter veſicæ cruciatus decoctum ex vino gramen ad dimidias a balineis bibi jubent.

CXIX. Sunt qui & aculeatum gramen vocent trium generum: cùm in cacumine aculei ſunt plurimùm quini, dactylon appellant: hos convolutos naribus inſerunt, extrahuntque ſanguinis ciendi gratiâ. Altero quod eſt aizoo simile, ad paronychia & pterygia unguium, & cùm caro unguibus increvit, utuntur cum axungiâ: ideo dactylon appellantes, quia digitis medeatur. Tertium genus dactyli, ſed tenuis, naſcitur in parietinis, aut tegulis. Huic cauſtica vis eſt. Siſtit ulcera quæ ſerpunt.

Q v

Gramen capiti circumdatum, ſanguinis e naribus fluxiones ſiſtit. Camelos necare traditur in Babylonis regione, id quod juxta vias naſcitur.

CXX. Nec feno Græco minor auctoritas, quod telin vocant, alii carphos: aliqui buceras, alii ægoceras, quoniam corniculis ſemen eſt simile, nos siliciam: quomodo ſereretur, ſuo loco docuimus. Vis ejus siccare, mollire, diſſolvere. Succus decocti feminarum pluribus malis ſubvenit, sive duritia, sive tumor, sive contractio sit vulvæ, foventur, insidunt: infuſum quoque prodeſt. Furfures in facie extenuat. Spleni addito nitro decoctum & impositum medetur. Item ex aceto. Sic & jocineri decoctum. Diocles difficilè parientibus ſemen ejus dedit acetabuli menſurâ tritum in novem cyathis ſapæ, ut cùm tertias partes biberint, calidâ lavarentur: & in balneo ſudantibus dimidium ex relicto iterum dedit: mox a balneo reliquum, pro ſummo auxilio. Farinam feni Græci cum hordeo, aut lini ſemine decoctam aquâ mulsâ contra vulvæ cruciatus ſubjecit. Item impoſuit imo ventri. Lepras, lentigines, ſulphuris pari portione mixtâ farinâ curavit, nitro antè præparatâ cute, ſæpius die illinens, perungique prohibens. Theodorus feno miſcuit quartam partem purgati naſturtii acerrimo ace-

to ad lepras. Damon ſemen feni acetabuli dimidii menſurâ cum ſapæ & aquæ novem cyathis ad menſes ciendos dedit potu. Nec dubitatur, quin decoctum ejus utiliſſimum ſit vulvis, interaneiſque exulceratis: ſicuti ſemen articulis atque præcordiis. Si verò cum malvâ decoquatur, poſtea addito mulſo potus ante cetera vulvis interaneiſque laudatur: quippe cùm vapor quoque decocti plurimùm prosit: alarumque etiam graveolentiam decoctum feni emendat. Farina porrigines capitis furfureſque cum vino & nitro celeriter tollit. In hydromelite autem decocta additâ axungiâ genitalibus medetur: item pano, parotidi, podagræ, chiragræ, articulis, carnibuſque quæ recedunt ab ossibus: aceto verò ſubacta luxatis. Illinitur & lieni decocta in aceto & melle tantùm. Carcinomata ſubacta ex vino purgat: mox addito melle perſanat. Sumitur & ſorbitio e farinâ ad pectus exulceratum, longamque tussim. Diu decoquitur, donec amaritudo desinat. Poſtea mel additur. Nunc ipſa claritas herbarum dicetur.

LIBER XXV.

Herbarum ſponte naſcentium naturæ & auctoritas.

I. 1. IPSA quæ nunc dicetur herbarum claritas, medicinæ tantùm gignente eas tellure, in admirationem curæ priſcorum diligentiæque animum agit. Nihil ergo intentatum inexpertumque illis fuit: nihil deinde occultatum, quodque non prodeſſe poſteris vellent. At nos elaborata iis abſcondere atque ſupprimere cupimus, & fraudare vitam etiam alienis bonis. Ita certè recondunt, qui pauca aliqua novere, invidentes aliis: & neminem docere, in auctoritatem ſcientiæ eſt. Tantùm ab excogitandis novis, ac juvandâ vitâ mores abſunt, ſummumque opus ingeniorum diu jam hoc fuit, ut intra unumquemque rectè facta veterum perirent. At hercules ſingula quoſdam inventa deorum numero addidere: omnium utique vitam clariorem fecere cognominibus herbarum, tam benignè gratiam memoriâ referente. Non æquè hæc cura eorum mira in his, quæ

ſatu blandiuntur, aut cibo invitant: culmina quoque montium invia & ſolitudines abditas, omniſque terræ fibras ſcrutati invenere, quid quæque radix polleret, ad quos uſus herbarum folia pertinerent, etiam quadrupedum pabulo intacta ad ſalutis uſus vertentes.

II. 2. Minùs hoc, quàm par erat, noſtri celebravere, omnium utilitatum & virtutum rapaciſſimi. Primuſque & diu ſolus idem ille M. Cato, omnium bonarum artium magiſter, paucis dumtaxat adtigit, boum etiam medicinâ non omiſsâ. Poſt eum unus illuſtrium tentavit C. Valgius eruditione ſpectatus, imperfecto volumine ad divum Auguſtum, inchoatâ etiam præfatione religioſâ, ut omnibus malis humanis illius potiſſimum principis ſemper mederetur majeſtas.

III. Antea condiderat ſolus apud nos, (quod equidem inveni,) Pompeius Lenæus, Magni libertus: quo primùm tempore hanc ſcientiam ad noſtros perveniſſe animo adverto. Namque Mithridates, maximus ſuâ ætate regum, quem debellavit Pompeius, omnium ante ſe genitorum diligentiſſimus vitæ fuiſſe argumentis, præterquam famâ intelligitur. Uni ei excogitatum, quotidie venenum bibere præſumptis remediis, ut conſuetudine ipsâ innoxium fieret. Primo inventa genera antidoti, ex

quibus unum etiam nomen ejus retinet. Illius inventum autumant, ſanguinem anatum Ponticarum miſcere antidotis, quoniam veneno viverent. Ad illum Aſclepiadis medendi arte clari, volumina compoſita exſtant, cùm ſollicitatus ex urbe Româ, præcepta pro ſe mitteret. Illum ſolum mortalium viginti duabus linguis locutum certum eſt, nec de ſubjectis gentibus ullum hominem per interpretem appellatum ab eo annis LXI. quibus regnavit. Is ergo reliquâ ingenii magnitudine medicinæ peculiariter curioſus, & ab omnibus ſubjectis, qui fuere pars magna terrarum, ſingula exquirens, ſcrinium commentationum harum & exemplaria, effectuſque in arcanis ſuis reliquit. Pompeius autem omni regiâ prædâ potitus, transferre ea ſermone noſtro libertum ſuum Lenæum, grammaticæ artis, jussit: vitæque ita profuit non minùs, quàm reipublicæ victoria illa.

IV. Præter hos Græci auctores medicinæ prodidere, quos ſuis locis diximus. Ex his Cratevas, Dionyſius, Metrodorus, ratione blandissimâ, ſed quâ nihil pæne aliud, quàm rei difficultas intelligatur. Pinxere namque effigies herbarum, atque ita ſubſcripſere effectus. Verùm & pictura fallax eſt, & coloribus tam numeroſis, præſertim in æmulatione naturæ, multùm de-

generat tranſcribentium ſors varia. Præterea parum eſt ſingulas earum ætates pingi, cùm quadripartitis varietatibus anni faciem mutent.

V. Quare ceteri ſermone eas tradidere: aliqui ne effigie quidem indicatâ, & nudis plerumque nominibus defuncti, quoniam ſatis videbatur poteſtates vimque demonſtrare quærere volentibus. Nec eſt difficile cognitu. Nobis certè, exceptis admodum paucis, contigit reliquas contemplari ſcientiâ Antonii Caſtoris, cui ſumma auctoritas erat in eâ arte noſtro ævo, viſendo hortulo ejus, in quo plurimas alebat, centesimum ætatis annum excedens, nullum corporis malum expertus, ac ne ætate quidem memoriâ aut vigore concuſſis. Neque aliud mirata magis antiquitas reperietur. Inventa jampridem ratio eſt prænuntians horas, non modò dies ac noctes, Solis Lunæque defectuum. Durat tamen tradita perſuaſio in magnâ parte vulgi, veneficiis & herbis id cogi, eamque num feminarum ſcientiam prævalere. Certè quid non replevere fabulis Colchis Medea, aliæque, in primis Itala Circe, diis etiam adſcripta? unde arbitror natum, ut Æſchylus e vetuſtissimis in poeticâ, refertam Italiam herbarum potentiâ, proderet, multique Circeios, ubi habitavit illa, magno argumento etiamnum durante

in Marsis a filio ejus ortâ gente, quos eſſe domitores ſerpentium conſtat. Homerus quidem primus doctrinarum & antiquitatis parens, multus aliàs in admiratione Circes, gloriam herbarum Ægypto tribuit: cùm etiam, quæ rigatur, Ægyptus illa non eſſet, poſtea fluminis limo invecta. Herbas certè Ægyptias a regis uxore traditas ſuæ Helenæ plurimas narrat, ac nobile illud nepenthes, oblivionem triſtitiæ veniamque adferens, & ab Helenâ utique omnibus mortalibus propinandum.

Primus autem omnium, quos memoria novit, Orpheus de herbis curioſiùs aliqua prodidit. Poſt eum Muſæus & Heſiodus polion herbam in quantum mirati ſunt, diximus. Orpheus & Heſiodus ſuffitiones commendavere. Homerus & alias nominatim herbas celebrat, quas ſuis locis dicemus. Ab eo Pythagoras clarus ſapientiâ, primus volumen de earum effectu compoſuit, Apollini, Æſculapioque, & in totum diis immortalibus inventione & origine adsignatâ. Compoſuit & Democritus, ambo peragratis Perſidis, Arabiæ, Æthiopiæ, Ægyptique magis. Adeóque ad hæc adtonita antiquitas fuit, ut adfirmaverit etiam incredibilia dictu.

Xanthus hiſtoriarum auctor, in primâ earum tradit, occiſum draconis catulum revocatum ad vitam a parente, herbâ, quam

balin nominat: eâdemque Thylonem, quem draco occiderat, reſtitutum ſaluti. Et Juba in Arabiâ herbâ revocatum ad vitam hominem tradit. Dixit Democritus, credidit Theophraſtus, eſſe herbam, cujus contactu illatæ ab alite, quam retulimus, exſiliret cuneus a paſtoribus arbori adactus: quæ etiam si fide carent, admirationem tamen implent: coguntque confiteri, multum eſſe quod vero ſupersit. Inde & pleroſque ita video exiſtimare, nihil non herbarum vi effici poſſe, ſed plurimarum vires eſſe incognitas: quorum in numero fuit Herophilus clarus medicinâ, a quo ferunt dictum, quaſdam fortassis etiam calcatas prodeſſe. Obſervatum certè eſt inflammari vulnera ac morbos ſuperventu eorum, qui pedibus iter confecerint.

VI. Hæc erat antiqua medicina, quæ tota migrabat in Græciæ linguas. Sed quare non plures noſcantur, cauſa eſt, quòd eas agreſtes literarumque ignari experiuntur, ut qui ſoli inter illas vivant: præterea ſecuritas quærendi, obviâ medicorum turbâ. Multis etiam inventis nomina deſunt, sicut illi, quam retulimus in frugum curâ, ſcimuſque defoſſam in angulis ſegetis præſtare, ne qua ales intret. Turpissima cauſa raritatis, quòd etiam qui ſciunt, demonſtrare nolunt, tamquam ipsis peritu-

rum ſit, quod tradiderint aliis. Accedit ratio inventionis anceps. Quippe etiam in repertis, alias invenit caſus, alias (ut verè dixerim) deus.

Inſanabile ad hoſce annos fuit rabidi canis morſus, pavorem aquæ, potûſque omnis adferens odium. Nuper cujuſdam militantis in Prætorio mater vidit in quiete, ut radicem silveſtris roſæ, quam cynorrhodon vocant, blanditam sibi aſpectu pridie in fructecto, mitteret filio bibendam: in Lacetaniâ res gerebatur, Hiſpaniæ proximâ parte: caſuque accidit, ut milite a morſu canis incipiente aquas expaveſcere, ſuperveniret epiſtola orantis ut pareret religioni: ſervatuſque eſt ex inſperato, & poſtea quiſquis auxilium simile tentavit. Aliàs apud auctores cynorrhodi una medicina erat: ſpongiolæ, quæ in mediis ſpinis ejus naſcitur, cinere cum melle, alopecias capitis expleri. In eâdem provinciâ cognovi in agro hoſpitis nuper ibi repertum dracunculum appellatum caulem, pollicari crassitudine, versicoloribus viperarum maculis, quem ferebant contra omnium morſus eſſe remedio: alium, quàm quos in priore volumine ejuſdem nominis diximus: ſed huic alia figura aliudque miraculum exſerentis ſe terrâ ad primas ſerpentium vernationes, bipedali fere altitudine, rurſuſque cum iiſdem in terram

condentis : nec omnino occultato eo apparet ſerpens : vel hoc per ſe ſatis officioſo naturæ munere, ſi tantùm præmoneret, tempuſque formidinis demonſtraret.

3. Nec beſtiarum ſolùm ad nocendum ſcelera ſunt, ſed interim aquarum quoque ac locorum. In Germaniâ trans Rhenum caſtris a Germanico Cæſare promotis, maritimo tractu fons erat aquæ dulcis ſolus, quâ potâ intra biennium dentes deciderent, compageſque in genibus ſolverentur. Stomacacen medici vocabant, & ſceloturben, ea mala. Reperta auxilio eſt herba, quæ vocatur brittanica non nervis modò & oris malis ſalutaris, ſed contra anginas quoque, & contra ſerpentes. Folia habet oblonga nigra, radicem nigram. Succus ejus exprimitur & ex radice. Florem vibones vocant : qui collectus priùs, quàm tonitrua audiantur, & devoratus, ſecuros in totum reddit. Friſii, quà caſtra erant, noſtris demonſtravere illam : miror que nominis cauſam : niſi fortè confines Oceano Britanniæ, velut propinquæ, dicavere. Non enim inde appellatam eam, quoniam ibi plurima naſceretur, certum eſt, etiamnum Britanniâ liberâ.

VII. Fuit quidem & hic quondam ambitus, nominibus ſuis eas adoptandi, ut docebimus feciſſe reges : tanta res videbatur, herbam invenire, vitam juvare, nunc

fortassis aliquibus curam noſtram frivolam quoque exiſtimaturis: adeò deliciis ſordent etiam quæ ad ſalutem pertinent. Auctores tamen quarum inveniuntur, in primis celebrare par eſt, effectu earum digeſto in genera morborum. Quâ quidem in reputatione miſereri ſortis humanæ ſubit, præter fortuita caſuſque, & quæ nomina omnis hora excogitat, ad millia morborum singulis mortalium timenda. Qui gravissimi ex his sint diſcernere, ſtultitiæ propè videri poteſt, cùm ſuus cuique ad præſens quiſque atrocissimus videatur. Et de hoc tamen judicavere ævi experimenta, aſperrimos cruciatus eſſe calculorum a ſtillicidio vesicæ: proximum ſtomachi, tertium eorum quæ in capite doleant: non ob alios fere morte concitâ. A Græcis & noxias herbas demonſtratas miror equidem. Nec venenorum tantùm: quoniam ea vitæ conditio eſt, ut mori plerumque etiam optimi portus sit: tradatque M. Varro, Servium Clodium equitem Romanum magnitudine doloris in podagrâ coactum, veneno crura perunxiſſe, & poſtea caruiſſe ſenſu omni, æquè quàm dolore in eâ parte corporis. Sed quæ fuit venia monſtrandi, quâ mentes ſolverentur, partus eliderentur, multaque similia? Ego nec abortiva dico, ac ne amatoria quidem, memor Lucullum imperatorem clarissi-

mum amatorio periiſſe : nec alia magica portenta, nisi ubi cavenda ſunt aut coarguenda, in primis fide eorum damnatâ. Satis operæ fuit abundéque præſtitum vitæ, ſalutares dixiſſe, ac poſtea inventas.

VIII. 4. Laudatissima herbarum eſt, Homero teſte, quam vocari a diis putat moly, & inventionem ejus Mercurio adsignat, contraque ſumma veneficia demonſtrat. Naſci eam hodie circa Pheneum, & in Cyllene Arcadiæ tradunt, ſpecie illâ Homericâ, radice rotundâ nigrâque, magnitudine cepæ, folio ſcillæ: effodi autem difficulter. Græci auctores florem ejus luteum pinxere, cùm Homerus candidum ſcripſerit. Inveni e peritis herbarum medicis, qui & in Italiâ naſci eam diceret, adferrique Campaniâ mihi aliquot diebus effoſſam inter difficultates ſaxeas, radicis xxx. pedes longæ, ac ne sic quidem ſolidæ, ſed abruptæ.

IX. 2. Ab eâ maxima auctoritas herbæ eſt, quam dodecatheon vocant, omnium deorum majeſtatem commendantes. In aquâ potam omnibus morbis mederi tradunt. Folia ejus ſeptem, lactucis simillima, exeunt a luteâ radice.

X. Vetuſtissima inventu Pæonia eſt, nomenque auctoris retinet, quam quidam pentorobon appellant, alii glycysidem. Hæc quoque difficultas eſt, quòd

eadem aliter alibi nuncupantur. Naſcitur opacis montibus, caule inter folia digitorum quatuor, ferente in cacumine veluti Græcas nuces quatuor aut quinque. Ineſt iis ſemen copioſum, rubrum, nigrumque. Hæc medetur & Faunorum in quiete ludibriis. Præcipiunt eruere noctu, quoniam si picus Martius videat, tuendo in oculos impetum faciat.

XI. Panaces ipſo nomine omnium morborum remedia promittit, numeroſum & diis inventoribus adſcriptum. Unum quippe Aſclepion cognominatur, quoniam is filiam Panaceam appellavit. Succus coactus ferulæ qualem diximus, radice multi corticis & ſalsi. Hac evulsâ ſcrobem repleri vario genere frugum religio eſt, ac terræ piamentum. Ubi, & quonam fieret modo, & quale maximè probaretur, inter peregrina docuimus. Id quod e Macedoniâ adfertur, bucolicon vocant, armentariis ſponte erumpentem ſuccum excipientibus: hoc celerrimè evaneſcit. Et in aliis autem generibus improbatur maximè nigrum ac molle. Id enim argumento eſt cerâ adulterati.

XII. Alterum genus Heraclion vocant, & ab Hercule inventum tradunt: alii origanum Heracleoticum silveſtre, quoniam eſt origano simile, radice inutili: de quo origano diximus.

XIII. Tertium panaces Chironion cognominatur ab inventore. Folium ejus lapatho simile, majus tamen & hirſutius. Flos aureus, radix parva. Naſcitur pinguibus locis. Hujus flos efficaciſſimus, eòque ampliùs, quàm ſuprà dicta, prodeſt.

XIV. Quartum genus panacis ab eodem Chirone repertum, centaurion cognominatur: ſed & Pharnaceon, in controverſiâ inventionis, a Pharnace rege deductum. Seritur hoc, longioribus, quàm cetera, foliis, & ſerratis. Radix odorata in umbrâ ſiccatur, vinoque gratiam adjicit. Hujus genera duo fecere, alterum lævis folii, alterum tenuius.

XV. Heracleon siderion & ipſum ab Hercule inventum eſt, caule tenui digitorum quatuor altitudine, flore Puniceo, foliis coriandri. Juxta lacus & amnes invenitur, omniaque vulnera ferro illata efficaciſſimè ſanat.

XVI. Eſt Chironis inventum ampelos, quæ vocatur Chironia, de quâ diximus inter vites, sicuti de herbâ, cujus inventio adsignatur Minervæ.

XVII. Herculi eam quoque adſcribunt, quæ Apollinaris, apud Arabas altercum: apud Græcos verò hyoſcyamos appellatur. Plura ejus genera: unum nigro ſemine, floribus pæne purpureis, ſpinoſum. Talis naſcitur in Galatiâ. Vulgare autem

candidius eſt, & fruticoſius, altius papavere. Tertii ſemen irionis ſemini ſimile: & omnia inſaniam gignentia, capitiſque vertigines. Quartum genus molle, lanuginoſum, pinguius ceteris, candidi ſeminis, in maritimis naſcens; hoc recepere medici. Item rufi ſeminis. Nonnumquam autem candidum ruſeſcit, si non ematuruit, improbaturque. Et alioqui nullum, niſi cùm inaruit, legitur. Natura vini, ideoque mentem caputque infeſtans. Uſus ſeminis & per ſe, & ſucco expreſſo. Exprimitur ſeparatim, & caulibus foliiſque: utuntur & radice, temerariâ in totum (ut arbitror) medicinâ. Quippe etiam foliis conſtat mentem corrumpi, si plura quàm quatuor bibantur. Etiam antiqui in vino febrem depelli arbitrabantur. Et oleum fit ex ſemine, ut diximus, quod ipſum auribus infuſum tentat mentem. Miréque, ut contra venenum, remedia prodidere his qui id bibiſſent, & ipſum pro remediis: adeò nullo omnia experiendi fine, ut cogerentur etiam venena prodeſſe.

XVIII. 5. Linozoſtis, sive parthenion, Mercurii inventum eſt: ideo apud Græcos Hermupoan multi vocant eam, apud nos omnes Mercurialem. Duo ejus genera: maſculus, & femina, quæ efficacior, caule cubitali, interdum ramoſo in cacumine, ocimo anguſtioribus foliis, geniculis

culis densis, alarum cavis multis, ſemine in geniculis dependente: feminæ copioſo, mari juxta genicula ſtante, rariori ac brevi, contortoque: feminæ, ſoluto & candido. Folia maribus nigriora, feminis candidiora: radix ſupervacua, prætenuis. Naſcuntur in campeſtribus cultis. Mirum eſt, quod de utroque eorum genere proditur, ut mares gignantur, hunc facere: ut feminæ, illam. Hoc contingere, si a conceptu ſuccus protinus bibatur in paſſo, edanturve folia decocta ex oleo & ſale, vel cruda ex aceto. Quidam decoquunt eam in novo fictili cum heliotropio, & duabus aut tribus ſpicis, donec decoquatur. Decoctum dari jubent, & herbam ipſam in cibo, altero die purgationis mulieribus per triduum, quarto die a balneo coire eas. Hippocrates miris laudibus in mulierum uſu prædicavit has: ad hunc modum medicorum nemo novit. Ille eas vulvæ cum melle, vel roſaceo, vel irino, vel lirino admovit: item ad ciendos menſes ſecundaſque. Hoc idem præſtare potu fotuque dixit. Inſtillavit auribus olidis ſuccum, inunxitque cum vino vetere. Alvo folia impoſuit, epiphoris, ſtranguriæ, & vesicæ. Decoctum ejus dedit cum myrrhâ & thure. Alvo quidem ſolvendæ, vel in febri decoquitur quantùm manus capiat in duobus ſextariis aquæ ad di-

midias : bibitur ſale & melle admixto : necnon cum ungulâ ſuis, aut gallinaceo decoctum ſalubrius. Purgationis causâ putavere aliqui utramque dandam, sive cum malvâ decoctum. Thoracem purgant, bilem detrahunt, ſed ſtomachum lædunt. Reliquos uſus dicemus ſuis locis.

XIX. Invenit & Achilles diſcipulus Chironis, quâ vulneribus mederetur, quæ ob id Achilleos vocatur. Hac ſanaſſe Telephum dicitur. Alii primum æruginem inveniſſe, utilissimam emplaſtris, ideoque pingitur a cuſpide decutiens eam gladio in vulnus Telephi. Alii utroque uſum medicamento volunt. Aliqui & hanc panacem heracleon, alii sideritin, & apud nos millefoliam vocant, cubitali ſcapo, ramoſam, minutioribus quàm feniculi foliis veſtitam ab imo. Alii fatentur quidem illam vulneribus utilem, ſed veram Achilleon eſſe ſcapo cæruleo pedali, sine ramis, ex omni parte singulis foliis rotundis eleganter veſtitam. Alii quadrato caule, capitulis marrubii, folio quercûs. Hanc etiam præciſos nervos glutinare faciunt. Alii sideritin in maceriis naſcentem, cùm teratur, fœdi odoris. Etiamnum aliam similem huic, ſed candidioribus foliis & pinguioribus, tenuioribus cauliculis, in vineis naſcentem. Aliam verò binûm cubitorum, ramulis exilibus, triangulis, folio filicis,

pediculo longo, betæ ſemine, omnes vulneribus præcipuas. Noſtri eam, quæ eſt latissimo folio ſcopas regias vocant. Medetur anginis ſuum.

XX. Invenit & Teucer eâdem ætate Teucrion, quam quidam hemionion vocant, ſpargentem juncos tenues, folia parva, aſperis locis naſcentem, auſtero ſapore, numquam florentem: neque ſemen gignit. Medetur lienibus. Conſtatque sic inventam: cùm exta ſuper eam projecta eſſent, adhæsiſſe lieni, eumque exinaniſſe. Ob id a quibuſdam ſplenion vocatur. Narrant, ſues, qui radicem ejus ederint, sine ſplene inveniri. Quidam ramis hyſſopi ſurculoſam, folio fabæ, eodem nomine appellant, & colligi florentem adhuc jubent: adeò florere non dubitant: maximéque ex Ciliciis & Pisidiæ montibus laudant.

XXI. Melampodis fama, divinationis artibus nota eſt. Ab hoc apellatur unum ellebori genus Melampodion. Aliqui paſtorem eodem nomine inveniſſe tradunt, capras purgari paſto illo animadvertentem, datoque lacte earum ſanaſſe Prœtidas furentes. Quamobrem de omnibus ejus generibus dici simul convenit. Prima duo ſunt, candidum & nigrum. Hoc radicibus tantùm intelligi tradunt plerique. Alii folia nigri, platano similia, ſed minora, nigrioraque & pluribus diviſuris ſciſſa: al-

bi, betæ incipientis: hæc quoque nigriora, & canalium dorſo rubeſcentia. Utraque caule palmi ferulaceo, bulborum tunicis convoluto, radice fimbriatâ ceparum modo. Nigro equi, boves, ſues necantur: itaque cavent id, cùm candido veſcantur. Tempeſtivum eſſe tradunt meſſibus. Plurimum autem naſcitur in Oetâ monte: & optimum uno ejus loco circa Pyram. Nigrum ubique provenit, ſed melius in Helicone, qui mons & aliis laudatur herbis. Candidum probatur Oetæum: ſecundum Ponticum: tertio loco Eleaticum, quod in vitibus naſci ferunt: quarto Parnassium, quod adulteratur Ætolico, ex vicino. Nigrum ex his Melampodion vocant, quo & domos ſuffiunt, purgantque, ſpargentes & pecora, cum precatione ſollemni: hoc & religioſiùs colligitur. Primùm enim gladio circumſcribitur. Dein qui ſucciſurus eſt, ortum ſpectat: & precatur, ut id liceat ſibi concedentibus diis facere, obſervatque aquilæ volatus: fere enim ſecantibus intereſt: & ſi propè advolavit, moriturum illo anno qui ſuccidat, augurium eſt. Nec album facilè colligitur, caput adgravans, maximè niſi præſumatur allium, & ſubinde vinum ſorbeatur, celeriterque fodiatur. Nigrum alii ectomon vocant, alii polyrrhizon: purgat per inferna: candidum au-

tem vomitione, cauſaſque morborum extrahit : quondam terribile, poſtea tam promiſcuum, ut plerique ſtudiorum gratiâ ad pervidenda acriùs, quæ commentabantur, ſæpius ſumptitaverint. Carneadem reſponſurum Zenonis libris : Druſum quoque apud nos, tribunorum popularium clarissimum, (cui ante omnes plebs ſtans plausit, optimates verò bellum Marsicum imputavere :) conſtat hoc medicamento liberatum comitiali morbo in Anticyrâ inſulâ. Ibi enim tutissimè ſumitur, quoniam (ut diximus) ſeſamoides admiſcent. Italia veratrum vocat. Farina eorum per ſe, & mixtâ radiculâ, quâ lanas diximus lavari, ſternumentum facit, amboque ſomnum. Leguntur autem tenuissimæ radices breveſque, ac velut decurtatæ etiam hæ. Nam ſumma, quæ eſt crassissima, cepis similis, canibus tantùm datur purgationis causâ. Antiqui radicem cortice quàm carnosissimo ſeligebant, quò tenuior eximeretur medulla. Hanc humidis ſpongiis opertam, turgeſcentemque acu in longitudinem findebant. Deinde fila in umbrâ siccabant, iis utentes : nunc ramulos ipſos ab radice quàm gravissimi corticis ita dant. Optimum, quod acre guſtu ferve̓nſque, in frangendo pulverem emittit. Durare vim ejus XXX. annis ferunt.

XXII. Nigrum medetur paralyticis, in-

ſanientibus, hydropicis, dum citra febrim, podagris veteribus, articulariis morbis. Trahit ex alvo bilem, pituitaſque. Ex aquâ datur ad leniter molliendam alvum, plurimùm drachmâ, modicè quatuor obolis. Miſcuere aliqui & ſcammoneam, ſed tutiùs ſalem. In dulcibus datum copiosiùs periculum infert: oculorum caliginem fotu diſcutit: ob id quidam & inunxere trito. Strumas, ſuppurata, duritias concoquit & purgat: item fiſtulas, tertiâ die exemptum. Verrucas tollit cum ſquamis æris & ſandarachâ. Hydropicorum ventri imponitur cum farinâ hordeaceâ & vino. Pecorum & jumentorum pituitas ſanat, ſurculo per aurem trajecto, & poſtero die eâdem horâ exempto. Scabiem quadrupedum cum thure aut cerâ, ac pice, vel cum piſſelæo.

XXIII. Album optimum, quod celerrimè movet ſternumenta: ſed multùm terribilius nigro, præcipuè si quis apparatum poturorum apud antiquos legat, contra horrores, ſtrangulatus, intempeſtivas ſomni vires, singultus infinitos aut ſternumenta, ſtomachi diſſolutiones, tardiores vomitus aut longiores, exiguos aut nimios. Quippe alia dare ſoliti, quæ concitarent vomitiones, ipſumque elleborum extraherent medicamentis, aut clyſteribus: ſæpe etiam ſanguine venis emiſſo. Jam verò & cùm

proſperè cedat, terribili viſu, variis coloribus vomitionum & poſt vomitiones obſervatione alvi, balinearum diſpenſatione, totius corporis curâ, antecedente omnia hæc magno terrore famæ. Namque tradunt abſumi carnem, si coquatur unà. Sed antiquorum vitium erat, quòd propter hos metus parciùs dabant: cùm celeriùs erumpat, quò largiùs ſumitur. Themiſon binas non ampliùs drachmas datavit: ſequentes & quaternas dedêre, claro Herophili præconio, qui elleborum fortissimi ducis similitudini æquabat. Concitatis enim intus omnibus, ipſum in primis exire. Præterea mirum inventum eſt, quòd inciſum forficulis, ut diximus, cribrant: cortex remanet, hoc inaniunt: medulla cadit, hæc in nimiâ purgatione data vomitiones ſiſtit.

XXIV. Cavendum eſt felici quoque curâ, ne nubilo die detur: quippe impetibiles cruciatus exsiſtunt. Nam æſtate potiùs, quàm hieme dandum, non eſt in dubio. Corpus ſeptem diebus antè præparandum cibis acribus, abſtinentiâ vini, quarto & tertio die vomitionibus, pridie cenæ abſtinentiâ. Album & in dulci datur, aptissimè verò in lente aut pulte. Nuper invenere, diſſectis raphanis inſerere elleborum, rurſuſque comprimere raphanos, ut tranſeat vis, atque eo lenimento dare. Reddi poſt quatuor fere horas incipit. Totum

opus ſeptenis peragitur horis. Medetur ita morbis comitialibus, ut diximus, vertigini, melancholicis, inſanientibus, lymphaticis, elephantiasi albæ, lepris, tetano, tremulis, podagricis, hydropicis, incipientibuſque tympanicis, ſtomachicis, ſpaſticis cynicis, iſchiadicis, quartanis, quæ aliter non desinant, tussi veteri, inflationibus, torminibus redeuntibus.

XXV. Vetant dari ſenibus & pueris: item mollis ac feminei corporis animive, exilibus aut teneris: & feminis minùs quàm viris. Item timidis, aut si exulcerata sint præcordia, vel tumeant: minimè ſanguinem exſcreantibus, cauſariis vel latere, vel faucibus. Medetur extrà corporis, eruptionibus pituitæ cum axungiâ ſalsâ illitum: item ſuppurationi veteri. Mures polentæ admixtum necat. Galli ſagittas in venatu elleboro tinguunt, circumciſoque vulnere teneriorem ſentiri carnem adfirmant. Muſcæ quoque necantur albo trito, & cum lacte ſparſo. Eodem & phthiriasis emendatur.

XXVI. 6. Ipsi Mithridati Cratevas adſcripsit unam Mithridatiam vocatam. Huic folia duo a radice acantho similia. Caulis inter utraque ſuſtinens roſeum florem.

XXVII. Alteram Lenæus, ſcordotin, sive ſcordion, ipsius manu adſcriptam, magnitudine cubitali, quadrangulo caule,

ramoſam quernæ similitudine, foliis lanuginosis: reperitur in Ponto, campis pinguibus humidiſque, guſtûs amari. Eſt & alterius generis, latioribus foliis, mentaſtro similis, plurimoſque utraque ad uſus per ſe, & inter alia in antidotis.

XXVIII. Polemoniam, alii Philetæriam; a certamine regum inventionis appellant. Cappadoces autem chiliodynamam, radice craſsâ, exilibus ramis, quibus in ſummis corymbi dependent, nigro ſemine: ceterò rutæ similis. Naſcitur in montuosis.

XXIX. Eupatoria quoque regiam auctoritatem habet, caulis lignosi, nigricantis, hirſuti, cubitalis, & aliquando amplioris, foliis per intervalla quinquefolii, aut cannabis, per ambitum incisis quinquepartitò, nigris & ipsis, plumosiſque: radice ſupervacuâ. Semen dyſentericis in vino potum auxiliatur unicè.

XXX. Centaurio curatus dicitur Chiron, cùm Herculis excepti hoſpitio pertractanti arma, ſagitta excidiſſet in pedem: quare aliqui Chironion vocant. Folia ſunt lata & oblonga, ſerrato ambitu, denſa ab radice, caules ternûm cubitorum, geniculati. In his capita ceu papaverum. Radix vaſta, rubeſcens, tenera fragiliſque, ad bina cubita, madida ſucco, amara cum quadam dulcedine. Naſcitur in collibus pingui ſolo. Laudatissima in Arcadiâ, Elide,

Meſſeniâ, Pholoe, & Lyciâ: & in Alpibus verò, plurimiſque aliis locis. In Lyciâ quidem & ex eâ Lycium faciunt. Vis in vulneribus tanta, ut cohæreſcere etiam carnes tradant, si coquantur simul. In uſu radix tantùm duabus drachmis bibenda, quibus dicetur: si febris sit, in aquâ trita, ceteris in vino. Medetur & iiſdem morbis decoctæ ſuccus.

XXXI. Eſt alterum centaurion cognomine lepton, minutis foliis, quod aliqui libadion vocant, quoniam ſecundùm fontes naſcitur, origano simile, anguſtioribus & longioribus foliis, anguloſo caule paululum alto, fruticante, flore lychnidis, radice tenui & ſupervacuâ, ſucco efficax. Ipſa herba autumno legitur, ſuccus e fronde. Quidam caules conciſos madefaciunt diebus XVIII. atque ita exprimunt. Hoc centaurion noſtri fel terræ vocant, propter amaritudinem ſummam. Galli exacon, quoniam omnia mala medicamenta potum e corpore exigat per alvum.

XXXII. Tertia eſt centauris, cognomine triorchis. Qui eam ſecat, rarum eſt, ut non vulneret ſeſe. Hæc ſuccum sanguineum mittit. Theophraſtus defendi eam, impugnarique colligentes tradit a triorche accipitrum genere, a quo & nomen accepit. Imperiti confundunt hæc omnia, & primo generi adsignant.

XXXIII. 7. Clymenus a rege herba appellata eſt, ederæ foliis, ramoſa, caule inani, articulis præcincta, odore gravi, & ſemine ederæ, silveſtribus & montuosis naſcens. Quibus morbis pota medeatur, dicemus. Sed hîc indicandum eſt, dum medeatur, ſterilitatem potâ etiam viris fieri. Græci plantagini similem eſſe dixerunt, caule quadrato, folliculis cum ſemine inter ſe implexis, velut in polyporum cirris. Et ſuccus autem in uſu, vi ſummâ in refrigerando.

XXXIV. Gentianam invenit Gentius rex Illyriorum, ubique naſcentem, in Illyrico tamen præſtantissimam, folio fraxini ſed magnitudine lactucæ, caule tenero, pollicis crassitudine, cavo & inani, ex intervallis foliato, trium aliquando cubitorum, radice lentâ, ſubnigrâ, sine odore: aquosis montibus Subalpinis plurima. Uſus in radice & ſucco. Radicis natura eſt excalfactoria, ſed prægnantibus non bibenda.

XXXV. Invenit & Lysimachus herbam Lysimachiam, quæ ab eo nomen retinet, celebrata Eraſiſtrato. Folia habet ſalicis viridia, florem purpureum, fruticoſa, ramulis erectis, odore acri: gignitur in aquosis. Vis ejus tanta eſt, ut jumentis diſcordantibus jugo imposita, aſperitatem cohibeat.

XXXVI. Mulieres quoque hanc gloriam adfectavere, in quibus Artemiſia uxor Mauſoli, adoptatâ herbâ quæ antea parthenis vocabatur. Sunt qui ab Artemide Ilithyiâ cognominatam putant, quoniam privatim medeatur feminarum malis. Eſt autem abſinthii modo fruticoſa, majoribus foliis, pinguibuſque. Ipsius duo genera: altera latioribus foliis, altera tenera tenerioribus, & non niſi in maritimis naſcens. Sunt qui in mediterraneis eodem nomine appellent, ſimplici caule, minimis foliis, floris copioſi, erumpentis cùm uva matureſcit, odore non injucundo, quam quidem botryn, alii ambroſiam vocant. Talis in Cappadociâ naſcitur.

XXXVII. Nymphæa nata traditur Nymphâ zelotypiâ erga Herculem mortuâ. Quare heracleon vocant aliqui, alii rhopalon, a radice clavæ ſimili. Ideoque eos, qui biberint eam duodecim diebus, coitu genitur âque privari. Laudatiſſima in Orchòmeno & Marathone. Bœoti madon vocant, qui & ſemen edunt. Naſcitur in aquoſis, foliis magnis, in ſummâ aquâ, & aliis ex radice prodeuntibus, flore lilio ſimili, & cùm defloruit, capite papaveris, tenui caule: ſecatur autumno. Radix nigra in Sole ſiccatur, adverſaturque alvinis. Eſt & alia nymphæa in Theſſaliâ, amne Peneo, radice albâ, capite luteo, roſæ magnitudine.

XXXVIII. Invenit & patrum noſtrorum ætate rex Juba, quam appellavit Euphorbiam, medici ſui nomine. Frater is fuit Muſæ, a quo divum Auguſtum conſervatum indicavimus. Iidem fratres inſtituêre a balineis frigidâ multâ corpora adſtringere. Antea non erat mos, nisi calidâ tantùm lavari, sicut apud Homerum etiam invenimus. Sed Jubæ volumen quoque exſtat de eâ herbâ, & clarum præconium. Invenit eam in monte Atlante: ſpecie thyrsi, foliis acanthinis. Vis tanta eſt, ut e longinquo ſuccus excipiatur: inciſæ conto, ſubditis excipulis ventriculo hœdino, humor lactis videtur effluere: siccatus cùm coiit, thuris effigiem habet. Qui colligunt, clariùs vident. Contra ſerpentes medetur, quacumque parte percuſsâ: vertice inciſo, & medicamento addito. Ibi Gætuli, qui legunt, hœdino lacte adulterant: ſed diſcernitur igni. Id enim, quod sincerum non eſt, faſtidiendum odorem habet. Multùm infra hunc ſuccum eſt, qui in Galliâ fit ex herbâ chamelæâ, granum cocci ferente. Fractus Hammoniaco similis eſt, etiam levi guſtu os accenſum diu detinens, & magis ex intervallo, donec fauces quoque siccet.

XXXIX. 8. Celebravit & Themiſon medicus vulgarem herbam plantaginem, tamquam inventor, volumine de eâ edito.

Duo ejus genera. Minor anguſtioribus foliis & nigrioribus, linguæ pecorum simillimis, caule anguloſo, in terram inclinato, in pratis naſcens. Altera major, foliis laterum modo incluſa: quæ quia ſeptena ſunt, quidam eam heptapleuron vocavere. Hujus & caulis cubitalis eſt, & anguloſus. Naſcitur in humidis multò efficacior. Vis mira in siccando denſandoque corpore, cauterii vicem obtinens. Nulla res æquè ſiſtit fluxiones, quas Græci rheumatiſmos vocant.

XL. Jungitur huic bugloſſos, boum linguæ similis, cui præcipuum, quòd in vinum dejecta, animi voluptates auget: & vocatur euphroſynum.

XLI. Jungitur & cynogloſſos, caninas imitans linguas, topiariis operibus gratissima. Aiuntque quæ tres thyrſos ſeminis emittit, ejus radicem potam ex aquâ ad tertianas prodeſſe: quæ quatuor, ad quartanas. Eſt alia similis ei, quæ ferat lappas minutas: ejus radix pota ex aquâ, ranis & ſerpentibus adverſatur.

XLII. Eſt & buphthalmus, similis boum oculis, folio feniculi, circa oppida naſcens, fruticoſa caulibus, qui & manduntur decocti. Quidam cachlam vocant. Hæc cum cerâ ſcirrhomata diſcutit.

XLIII. Invenere herbas & univerſæ gen-

tes. Scythia primùm eam, quæ Scythice vocatur, circa Bœotiam naſcens, prædulcem aliàs, utiliſſimamque ad ea quæ ſpaſmata vocant. Magna & ea commendatio, quòd in ore eam habentes, famem ſitimque non ſentiunt.

XLIV. Idem præſtat apud eoſdem hippace dicta, quòd in equis quoque eumdem effectum habeat. Traduntque his duabus herbis Scythas etiam in duodenos dies durare in fame ſitique.

XLV. Iſchæmonem Thracia invenit, quâ ferunt ſanguinem ſiſti, non apertâ modò venâ, ſed etiam præcisâ. Serpit e terrâ milio ſimilis, foliis aſperis & lanuginosis, farcitur in nares. Quæ in Italiâ naſcitur, & ſanguinem eadem adalligata ſiſtit.

XLVI. Vettones in Hiſpaniâ eam, quæ Vettonica dicitur in Galliâ, in Italiâ autem ſerratula, a Græcis ceſtros, aut pſychotrophon, ante cunctas laudatissima. Exit anguloſo caule, cubitorum duûm, a radice ſpargens folia fere lapathi, ſerrata, ſemine purpureo. Folia ſiccantur in farinam plurimos ad uſus. Fit vinum ex eâ & acetum, ſtomacho & claritati oculorum. Tantúmque gloriæ habet, ut domus in quâ ſata ſit, tuta exiſtimetur a piaculis omnibus.

XLVII. In eâdem Hiſpaniâ inventa ſic

Cantabrica, per divi Auguſti tempora a Cantabris reperta. Naſcitur ubique caule junceo pedali, in quo ſunt floſculi oblongi, veluti calathi: in his ſemen perquam minutum. Nec aliàs defuere Hiſpaniæ herbis exquirendis, ut in quibus etiamnum hodie in numeroſo & lætiore convictu, potionem e centum herbis mulſo additis, credidere ſaluberrimam ſuavissimamque: nec quiſquam genera earum jam novit aut multitudinem: numerus tamen conſtat in nomine.

XLVIII. Noſtra ætas meminit herbam in Marsis repertam. Naſcitur in Æquicolis circa vicum Nervesiæ: vocatur consiligo. Prodeſt, ut demonſtrabimus ſuo loco, deploratis in phthisi.

XLIX. Invenit nuper & Servilius Democrates ę primis medentium, quam appellavit iberida, quamquam ficto nomine, inventioni ejus adsignato carmine. Naſcitur maximè circa vetera monumenta parietinaſque, & inculta itinerum. Floret ſemper folio naſturtii, caule cubitali, ſemine tam parvo, ut vix aſpici possit. Radici odor naſturtii. Uſus æſtate efficacior, & recenti tantùm. Tunditur difficulter. Coxendicibus & articulis omnibus cum axungiâ modicâ utilissima, viris plurimùm quaternis horis, feminis minùs dimidio adalligata, ut deinde in balineis deſcendatur

in calidam, & poſtea oleo ac vino corpus perungatur: diebuſque vicenis interpoſitis idem fiat, si qua admonitio doloris ſupersit. Hoc modo rheumatiſmos omnes ſanat occultos. Imponitur non in ipſâ inflammatione, ſed imminutâ.

L. Animalia quoque invenere herbas, in primiſque chelidoniam. Hac enim hirundines oculis pullorum in nido reſtituunt viſum, ut quidam volunt, etiam erutis oculis. Genera ejus duo: major fruticoſa caule, folio paſtinacæ erraticæ ampliore, ipſa altitudine duûm cubitorum. Colos albicans, flos luteus. Minori folia ederæ rotundiora, minùs candida. Succus croci mordax, ſemen papaveris. Florent adventu hirundinum, diſceſſu marceſcunt. Florentibus ſuccus exprimitur, & in æreo vaſe cum melle Attico leniter cinere ferventi decoquitur, singulari remedio contra caligines oculorum. Utuntur & per ſe ſucco in collyriis, quæ chelidonia appellantur ab eâ.

LI. Invenerunt & canes canariam, quâ faſtidium deducunt, eamque in noſtro conſpectu mandunt, ſed ita ut numquam intelligatur quæ sit: etenim depaſta cernitur. Notata eſt hæc animalis hujus malignitas in aliâ herbâ major. Percuſſus enim a ſerpente mederi quadam sibi dicitur: ſed illam homine inſpectante non decerpit.

LII. Simpliciùs cervæ monſtravere ela-

phoboſcon, de quâ diximus. Item ſeſeli enixæ a partu.

LIII. Dictamnum oſtendêre (ut indicavimus) vulneratæ, paſtu ſtatim decidentibus telis. Non eſt alibi, quàm in Cretâ, ramis prætenue, pulegio ſimile, fervens & acre guſtu: foliis tantùm utuntur. Flos nullus, aut ſemen, aut caulis. Radix tenuis ac ſupervacua. Et in Cretâ autem non ſpatiosè naſcitur: miréque capris expetitur. Pro eo eſt & pſeudodictamnum, multis in terris naſcens, folio ſimile, ramulis minoribus, a quibuſdam chondris vocatum. Minoris effectûs ſtatim intelligitur. Dictamnum enim minimâ portione accendit os. Qui legêre eam, in ferulâ vel arundine condunt, præligantque, ne potentia evaneſcat. Sunt qui dicant, utramque naſci multifariam, ſed deteriores in agris pinguibus, veram quidem dictamnum non niſi in aſperis. Eſt & tertium genus dictamnum vocatum, ſed neque facie, neque effectu ſimile, folio ſiſymbrii, ramis majoribus, præcedente perſuaſione illâ, quidquid in Cretâ naſcitur, infinitò præſtare ceteris ejuſdem generis alibi genitis: proximè quod in Parnaſſo. Alioqui herbiferum eſſe & Pelium montem in Theſſaliâ, & Telethrium in Eubœâ, & totam Arcadiam ac Laconicam tradunt. Arcades quidem non medicaminibus uti, ſed lacte

circa ver, quoniam tunc maximè ſuccis herbæ turgeant, medicenturque ubera paſcuis. Bibunt autem vaccinum, quoniam boves omnivoræ fere ſunt in herbis. Potentia earum per quadrupedes etiamnum duobus claris exemplis manifeſta fit. Circa Abderam, & limitem, qui Diomedis vocatur, equi paſti inflammantur rabie: circa Potnias verò & asini.

LIV. Inter nobilissimas ariſtolochiæ nomen dediſſe gravidæ videntur, quoniam eſſet *ἀρίςῃ λεχέσαις*. Noſtri malum terræ vocant, & quatuor genera ejus ſervant. Unum tuberibus radicis rotundis, foliis inter malvam & ederam, nigrioribus mollioribuſque. Alterum maſculæ, radice longâ quatuor digitorum longitudine, baculi craſſitudine. Tertium longissimæ tenuitatis, vitis novellæ, cujus sit præcipua vis, quæ clematitis vocatur, ab aliis Cretica. Omnes colore buxeo, caulibus parvis, flore purpureo. Ferunt bacculas parvas, ut capparis. Valent radice tantùm. Eſt & quæ pliſtolochia vocatur, quarti generis, tenuior, quàm proximè dicta, densis radicis capillamentis, junci plenioris craſſitudine. Hanc quidem polyrrhizon cognominant. Odor omnium medicatus, ſed oblongæ radici tenuiorique gratior. Carnosi enim eſt corticis, unguentis quoque nardinis conveniens. Naſcuntur pinguibus

locis & campeſtribus. Effodere eas meſſibus tempeſtivum : ita deſquamato terreno ſervantur. Maximè tamen laudatur Pontica : & in quocumque genere ponderosissima quæque, medicinis aptior. Rotunda contra ſerpentes. Oblonga tamen in ſummâ gloriâ eſt, si modò a conceptu admota vulvis in carne bubulâ, mares figurat, ut traditur. Piſcatores Campaniæ radicem eam quæ rotunda eſt, venenum terræ vocant, coramque nobis contuſam immixtâ calce, in mare ſparſere : advolant piſces cupiditate mirâ, ſtatimque exanimati fluitant. Quæ polyrrhizos cognominatur, convulsis, contusis, ex alto præcipitatis, radice potâ ex aquâ, utilissima eſſe traditur : ſemine pleuriticis & nervis : confirmare, excalfaçere, eadem ſatyrion eſſe.

LV. Verùm & effectus earum uſuſque dicendi ſunt : ordiendumque a malorum omnium pessimo, id eſt, ſerpentium ictu. Medentur ergo brittanica herba, panaciſque generum omnium radix e vino, Chironii flos & ſemen potum, illitumve ex vino & oleo : privatimque, quæ cunila bubula appellatur : Polemonia vel Philetæria radicis drachmis quatuor ex mero : teucria, sideritis, ſcordotis ex vino, privatim ad angues, potæ & illitæ, sive ſucco, sive folio, sive decocto : centaurii

majoris radix drachmâ in vini albi cyathis tribus: Gentiana præcipuè adversùs angues, duabus drachmis cum pipere & rutâ, vini cyathis ſex, sive viridis, sive sicca. Et Lysimachiæ odorem fugiunt. Datur ex vino percussis chelidonia. Morsibus imponitur Vettonica præcipuè, cui vis tanta perhibetur, ut incluſæ circulo ejus ſerpentes, ipſæ ſeſe interimant flagellando. Datur ad ictus ſemen ejus denarii pondere cum tribus cyathis vini: vel farina drachmis tribus ſextario aquæ imponitur. Cantabrica, dictamnum, ariſtolochia: radicis drachma in vini heminâ ſæpius bibenda. Prodeſt & illita ex aceto: similiter pliſtolochia. Quin & omnino ſuſpenſa ſupra focum fugat e domibus ſerpentes.

LVI. 9. Argemonia quoque, radice ejus denarii pondere in vini cyathis tribus potâ. Plura de eâ convenit dici, ceteriſque quæ primùm nominabuntur: in eo autem genere medendi primùm nominari quamque, in quo maximè valebit. Folia habet, qualia anemone, diviſa apii modo, caput in cauliculo papaveris silveſtris, item radicem. Succum croci colore acrem & acutum. Naſcitur & in arvis apud nos. Noſtri tria genera ejus faciunt, & id demum probant, cujus radix thus redoleat.

LVII. Agaricon ut fungus naſcitur in

arboribus circa Boſporum, colore candido. Datur obolis quatuor contritum cum binis cyathis aceti mulsi. Id quod in Galliâ naſcitur, infirmius habetur. Præterea mas ſpissior, amariorque. Hic & capitis dolores facit. Femina ſolutior, initio guſtu dulcis, mox in amaritudinem transit.

LVIII. Echios utriuſque generis: pulegio similis foliis coronata, drachmis duabus ex vini cyathis quatuor datur. Item altera, quæ lanugine diſtinguitur ſpinoſa, cui & capitula viperæ similia ſunt; hæc ex vino & aceto. Quidam echion perſonatam vocant, cujus folio nullum eſt latius, grandes lappas ferentem. Hujus radicem decoctam ex aceto dant potui. Hyoſcyamum contuſum cum foliis ex vino datur peculiariter contra aſpidas.

LIX. Nulla tamen Romanæ nobilitatis plus habet, quàm hierabotane. Aliqui periſtereona, noſtri verbenacam vocant. Hæc eſt, quam legatos ferre ad hoſtes indicavimus. Hac Jovis menſa verritur, domus purgantur luſtranturque. Genera ejus duo ſunt: folioſa, quam feminam putant: mas rarioribus foliis. Ramuli utriuſque plures, tenues, cubitales, angulosi. Folia minora, quàm quercûs, anguſtioraque, diviſuris majoribus, flos glaucus, radix longa, tenuis. Naſcitur ubique in planis aquosis. Quidam non diſtinguunt, ſed unum

omnino genus faciunt, quoniam eoſdem effectus habeat. Utrâque ſortiuntur Galli, & præcinunt reſponſa. Sed magi utique circa hanc inſaniunt. Hac perunctos impetrare quæ velint, febres abigere, amicitias conciliare, nullique non morbo mederi. Colligi circa Canis ortum debere, ita ut ne Luna aut Sol conſpiciat, favis antè & melle terræ ad piamentum datis. Circumſcriptam ferro effodi ſiniſtrâ manu, & in ſublime tolli. Siccari in umbrâ ſeparatim folia, caulem, radicem. Aiuntque, si aquâ ſpargatur triclinium, quâ maduerit, lætiores convictus fieri. Adversùs ſerpentes conteritur ex vino.

LX. Eſt similis verbaſco herba, quæ ſæpe fallit pro eâ capta, foliis minùs candidis, cauliculis pluribus, flore luteo. Hæc abjecta blattas in ſe contrahit, ideoque Romæ blattaria vocatur.

LXI. Lemonium ſuccum lacteum mittit, concreſcentem gummi modo, humidis locis. Datur denarii pondus in vino.

LXII. Quinquefolium nulli ignotum eſt, cùm etiam fraga gignendo commendetur: Græci vocant pentapetes, sive pentaphyllon. Cùm effoditur, rubram habet radicem. Hæc inareſcens, nigreſcit & anguloſa fit. Nomen a numero foliorum habet. Et ipſa herba incipit & desinit cum vite. Adhibetur & purgandis domibus.

LXIII. Adverſùs ſerpentes bibitur & ejus radix, quæ ſparganion vocatur, ex vino albo.

LXIV. Dauci genera quatuor fecit Petronius Diodotus, quæ perſequi nihil attinet, cùm sint differentiæ duæ: probatisſimi in Cretâ, mox in Achaiâ, & in siccis ubicumque nati, feniculi similitudine, candidioribus foliis & minoribus hirſutiſque. Caule pedali recto, radice ſuavissimi guſtûs & odoris. Hoc in ſaxosis naſcitur meridianis. Reliqua genera ubique naſcuntur terrenis collibus limitibuſque, nec nisi pingui ſolo, foliis coriandri, caule cubitali, capitibus rotundis, ſæpe pluribus quàm ternis, radice lignosâ, & cùm inaruit ſupervacuâ. Semen hujus cumino simile: prioris, milio: album, acre, odoratum omnibus, & fervens. Secundum priore vehementius eſt, ideoque parcè ſumi debet. Si jam maximè tertium genus facere libeat, eſt simile ſtaphylino, quod paſtinacam erraticam appellant, ſemine oblongo, radice dulci. Omnia hæc & hieme & æſtate ſunt intacta quadrupedi, nisi poſt abortus. Ex aliis uſus ſeminis: ex Cretico, radicis eſt: magis ad ſerpentes bibitur e vino drachmâ unâ. Datur & quadrupedibus percussis.

LXV. Therionarca alia quàm magica, & in noſtro orbe naſcitur fruticoſa, foliis ſubviridibus,

ſubviridibus, flore roſeo: ſerpentes necat: cuicumque admota feræ & hæc torporem adfert.

LXVI. Perſolata, quam nemo ignorat, Græci verò arcion vocant, folia habet majora etiam cucurbitis & hirſutiora, nigrioraque & craſſiora, radicem albam & grandem. Hæc ex vino bibitur denariorum duûm pondere.

LXVII. Item cyclamini radix contra ſerpentes omnes. Folia habet minora, quàm edera, nigrioraque & tenuiora, sine angulis: in quibus albicant maculæ. Caule exiguo, inani, floribus purpureis, radice latâ, ut rapum videri poſſit, cortice nigro. Naſcitur in umbroſis: a noſtris tuber terræ vocatur: in omnibus ſerenda domibus, si verum eſt, ubi ſata sit nihil nocere mala medicamenta: amuletum vocant. Narrant & ebrietatem repræſentari additâ in vinum. Radix siccata, ſcillæ modo conciſa, reponitur: decoquitur eadem ad craſſitudinem mellis. Suum tamen venenum ei eſt: traduntque, si prægnans radicem tranſgrediatur, abortum fieri.

LXVIII. Eſt & altera cyclaminos cognomine ciſſanthemos, geniculatis caulibus, ſupervacuis, a priore diſtans, circa arbores ſe volvens, acinis ederæ, ſed mollibus, flore candido, ſpecioſo, radice ſupervacuâ. Acini tantùm in uſu, guſtu acri,

ſed lenti. Siccantur in umbrâ, tusique dividuntur in paſtillos.

LXIX. Mihi & tertia cyclaminos demonſtrata eſt, cognomine chamæciſſos, uno omnino folio, radice ramosâ, quâ piſces necantur.

LXX. Sed inter primas celebratur peucedanum, laudatissimum in Arcadiâ, mox Samothrace. Caulis ei tenuis, longus, feniculo similis, juxta terram folioſus, radice nigrâ, craſſâ, gravi odore, ſuccosâ: gignitur in montibus opacis: foditur exitu autumni. Placent tenerrimæ & altissimæ radices: hæ conciduntur in quaternos digitos oſſeis cultellis, funduntque ſuccum in umbrâ, capite priùs & naribus roſaceo perunctis, ne vertigo ſentiatur. Et alius ſuccus invenitur caulibus adhærens, inciſiſque manat. Probatur crassitudine melleâ, colore ruſo, odore ſuaviter gravi, fervens guſtu. Et hic in uſu, & radix, & decoctum ejus, plurimis medicamentis. Succo tamen efficacissimo, qui reſolvitur amaris amygdalis, aut rutâ: bibiturque contra ſerpentes, & ex oleo perunctos tuetur.

LXXI. 10. Ebuli quoque, quem nemo ignorat, fumo fugantur ſerpentes.

LXXII. Privatim adverſatur ſcorpionibus polemoniæ radix, vel adalligata tantùm: item phalangio, ac ceteris minoribus ve-

nenatis. Scorpionibus ariſtolochia : agaricum obolis quatuor in vini mixti cyathis totidem. Verbenaca & phalangio cum vino aut poſcâ : item quinquefolium, daucum.

LXXIII. Verbaſcum Græci phlomon vocant. Genera habet prima duo : album, in quo mas intelligitur : alterum nigrum, in quo femina. Tertium genus non niſi in ſilvis invenitur. Sunt folia braſſicæ latiora, piloſa, caulis erectus, cubitali amplior. Semen nigrum inutile. Radix una, craſſitudine digiti. Naſcuntur & in campeſtribus. Silveſtri folia eleliſphaci, alta, ramis lignoſis.

LXXIV. Sunt & phlomides duæ hirſutæ, rotundis foliis, humiles. Tertia lychnitis vocatur, ab aliis thryallis, foliis ternis, aut cùm plurimùm quaternis, craſſis, pinguibuſque, ad lucernarum lumina aptis. Aiunt in foliis ejus, quam feminam diximus, ficus omnino non putreſcere. Diſtingui genera hæc pæne ſupervacuum eſt, cùm ſint omnia ejuſdem effectûs. Contra ſcorpiones bibitur radix cum rutâ ex aquâ, magnâ amaritudine, ſed effectu pari.

LXXV. Thelyphonon herba ab aliis ſcorpion vocatur, propter ſimilitudinem radicis, cujus tactu moriuntur ſcorpiones. Itaque contra eorum ictus bibitur. Scorpionem mortuum ſi quis elleboro candido linat, reviveſcere aiunt. Thelyphonon

omnem quadrupedem necat, impoſitâ verendis radice: folio quidem intra eumdem diem, quod eſt ſimile cyclamino. Ipſa geniculata naſcitur in opacis. Scorpionibus adverſatur & Vettonicæ ſuccus, ac plantaginis.

LXXVI. Sunt & ranis venena, rubetis maximè: vidimuſque Pſyllos in certamine patinis candefactas admittentes, ocioꝛe etiam quàm aſpidum pernicie. Auxiliatur eis phrynion in vino pota. Aliqui neurada appellant, alii poterion, floribus parvis, radicibus multis, nervosis, bene olentibus.

LXXVII. Item aliſma, quam alii damaſonion, alii lyron appellant. Folia erant plantaginis, nisi anguſtiora eſſent, & magis laciniosa, convexaque in terram, aliàs etiam venoſa similiter, caule simplici & tenui, cubitali, capite thyrsi, radicibus densis, tenuibus, ut veratri nigri, acribus, odoratis, pinguibus. Naſcitur in aquosis. Alterum genus ejuſdem in silvis, nigrius, majoribus foliis. Uſus in radice utriuſque adversùs ranas & lepores marinos, drachmæ pondere in vini potu. Lepori marino adverſatur & cyclaminos. Veneni vim canis quoque rabidi morſus habent, contra quos erit cynorrhodum, de quo diximus. Plantago ad omnes beſtiarum morſus pota atque illita prodeſt: Vettonica ex mero vetere.

LXXVIII. Periſtereos vocatur, caule alto, foliato, cacumine in alios caules ſe ſpargens, columbis admodum familiaris, unde & nomen. Hanc habentes negant latrari a canibus.

LXXIX. Proxima his malis venena ſunt, quæ sibimetipsi homines excogitant. Contra hæc omnia magicaſque artes erit primum illud Homericum moly, dein Mithridation, & ſcordotis, & centaurium. Potu omnia mala medicamenta exigit per alvum Vettonicæ ſemen in mulſo aut paſſo, vel farinæ drachma in vini veteris cyathis IV. Vomere cogendi, atque iterum bibere. Iis qui quotidie guſtent eam, nulla nocitura mala medicamenta tradunt. Poto veneno ariſtolochia ſubvenit eâdem menſurâ, quâ contra ſerpentes: quinquefolii ſuccus: agaricum, poſtquam vomuerint, denarii pondere ex aquæ mulſæ cyathis tribus.

LXXX. Antirrhinon vocatur, sive anarrhinon, sive lychnis agria, similis lino, radice nullâ, flore hyacinthi, ſemine vituli narium. Et hoc perunctos venuſtiores fieri, nec ullo malo medicamento lædi poſſe aut veneno, si quis in brachiali habeat, arbitrantur magi.

LXXXI. Similiter ea, quam eupliam vocant, traduntque eâ perunctos commendatioris eſſe famæ. Artemisiam quoque ſe-

cum habentibus negant nocere mala medicamenta, beſtiamve ullam, ne Solem quidem. Bibitur & hæc ex vino adversùs opium. Alligata privatim potens traditur, potave adversùs ranas.

LXXXII. Pericarpum bulbi genus eſt. Duæ ejus ſpecies: cortice rubro alterum, nigro papaveri simile. Sed vis major quàm priori: utrique autem excalfaciendi. Ideo contra cicutam dantur: contra quam & thus, & panaces, Chironium præcipuè. Hoc & contra fungos.

LXXXIII. 11. Verùm & generatim membratimque singulis corporum morbis remedia ſubtexemus, orsi a capite.

Alopecias emendat nymphææ & heracliæ radix, si unà tritæ illinantur. Polithrix diſtat a callitriche, quòd juncos albos habet, & folia plura, majoraque. Frutice quoque major eſt: defluentem capillum confirmat & denſat.

LXXXIV. Item linguláca circa fontes naſcens, cujus radix admixta combuſta teritur cum adipe ſuis nigræ. Id quoque excipitur, ut ejus sit ſuis quæ numquam peperit. Sol deinde plurimùm confert illitæ. Similis uſus eſt cyclamini radicis. Porriginem veratri radix tollit in oleo decocta, vel in aquâ. Capitis dolori medetur panacis omnium generum radix in oleo contrita: ariſtolochia, & iberis adalligata ho-

rà, vel diutiùs, si pati poſsit, comitante balinei uſu. Medetur & daucum. Purgat autem cyclaminos cum melle in nares addita: & ulcera capitis ſanat illita. Medetur & periſtereos.

LXXXV. Cacalia sive leontice vocatur, ſemen margaritis minutis ſimile, dependens inter folia grandia, in montibus fere. Hujus grana quindecim in oleo macerantur, atque ita adverſo capillo caput ungitur.

LXXXVI. Fit & ex callitriche ſternutamentum. Folia ſunt lenticulæ: caules junci tenuis similes: radice minimâ. Naſcitur in opacis & humidis, guſtatu fervens.

LXXXVII. Hyſſopum in oleo contritum phthiriasi resiſtit, & prurigini in capite. Eſt autem optimum Cilicium e Tauro monte, dein Pamphylium, ac Smyrnæum: ſtomacho contrarium. Purgat cum fico ſumptum per inferna, cum melle vomitionibus. Putant & ſerpentium ictibus adverſari, tritum cum melle & ſale & cumino.

LXXXVIII. Lonchitis non (ut plerique exiſtimaverunt) eadem eſt quæ xiphion, aut phaſganion, quamquam cuſpidi similis ſemine. Habet enim folia porri, rubentia ad radicem, & plura, quàm in caule, capitula, perſonis comicis similia, parvam exſerentibus linguam, radicibus prælongis. Naſcitur in sitientibus.

LXXXIX. E diverſo xiphion, & phaſganion in humidis: cùm primùm exit, gladii præbet ſpeciem, caule duûm cubitorum, radicis ad nucis avellanæ figuram fimbriatæ, quam effodi ante meſſes oportet, siccari in umbrâ. Superior pars ejus cum thure trita, æquo pondere admixto vino, oſſa fracta e capite extrahit: aut si quid in corpore ſuppurat, vel si calcata ſunt oſſa ſerpentis: eadem contra venena efficax.

Caput in dolore veratro, vel oleo, vel roſaceo decocto tritoque ungi convenit: peucedano ex oleo vel roſaceo, & aceto. Tepidum hoc prodeſt & doloribus, qui plerumque ex dimidiâ parte capitis ſentiuntur, & vertigini. Perungunt & radice ejus ſudoris causâ eliciendi, quoniam cauſtica vis ei eſt.

XC. Pſyllion alii cynoides, alii cryſtallion, alii Sicelicon, alii cynomyiam appellant, radice tenui, ſupervacuâ, ſarmentoſum, fabæ granis in cacuminibus, foliis canino capiti non dissimilibus, ſemine autem pulici, unde & nomen: hoc in baccis, ipſa herba in vineis invenitur. Vis ei ad refrigerandum & diſcutiendum ingens. Semen in uſu. Fronti imponitur in dolore & temporibus, ex aceto & roſaceo aut poſcâ. Ad cetera illinitur acetabuli menſurâ ſextario aquæ: denſat ſe ac con-

trahit: tunc terere, & craſſitudinem illinire oportet cuicumque dolori, & collectioni, inflammationique. Et vulneribus capitis medetur ariſtolochia, fracta extrahens oſſa, & in aliâ quidem parte corporis, ſed maximè capite: ſimiliter pliſtolochia. Rhyſſellium eſt non diſſimile apio. Hujus radix commanducata purgat capitis pituitas.

XCI. Oculorum aciem centaurio majore putant adjuvari, si additâ aquâ foveantur. Succo verò minoris cum melle, culices, nubeculas, obſcuritatem diſcuti, cicatrices extenuari: albugines quidem etiam jumentorum sideriti. Jam chelidonia ſuprà dictis omnibus mirè medetur. Panacis radicem cum polentâ epiphoris imponunt. Hyoſcyami ſemen bibunt, obolo, tantumdem meconii adjicientes, vinumque, ad epiphoras inhibendas. Adjungunt & Gentianæ ſuccum, quem collyriis quoque acrioribus pro meconio miſcent. Facit claritatem & euphorbium inunctis. Inſtillatur plantaginis ſuccus lippitudini. Caligines ariſtolochia diſcutit. Iberis adalligata capiti cum quinquefolio, epiphoras, & si qua in oculis vitia ſunt, emendat. Verbaſcum epiphoris imponitur. Periſtereos ex roſaceo vel aceto. Ad hypochysin & caliginem, cyclaminon in paſtillos diluunt. Peucedani ſuccum, ut diximus, ad claritatem & caligines, cum meconio & roſa-

ceo. Pſyllion illinitum fronti epiphoras ſuſpendit.

XCII. 13. Anagallida aliqui corchoron vocant. Duo genera ejus: mas flore phœniceo, femina cæruleo, non altiores palmo: frutice tenero, foliis pusillis, rotundis, in terrâ jacentibus: naſcuntur in hortis & aquosis. Prior floret cærulea. Utriuſque ſuccus oculorum caliginem diſcutit cum melle, & ex ictu cruorem, & argema rubens, magis cum Attico melle inunctis. Pupillas dilatat: & ideo hoc inunguntur antè, quibus paracentesis fit. Jumentorum quoque oculis medentur. Succus caput purgat per nares infuſus, ita ut deinde vino colluatur. Bibitur & contra angues ſucci drachmâ in vino. Mirum, quòd pecora feminam vitant. At si decepta similitudine (flore enim tantùm diſtant) deguſtavere, ſtatim eam, quæ aſyla appellatur, in remedio quærunt: ea a noſtris ferus oculus vocatur. Præcipiunt aliqui effoſſuris, ante Solis ortum, priuſquam quidquam aliud loquantur, ter ſalutare eam, tum ſublatam exprimere: ita præcipuas eſſe vires. De euphorbii ſucco ſatis dictum eſt. Lippitudini, si tumor erit, absinthium cum melle tritum, itemque Vettonicæ farina conveniet.

XCIII. Ægilopas ſanat herba eodem nomine, quæ in hordeo naſcitur, tritici

folio, ſemine contrito cum farinâ permixta impoſitaque, vel ſucco. Exprimitur hic e caule foliiſque prægnantibus, demptâ ſpicâ, & in trimeſtri farinâ digeritur in paſtillos.

XCIV. Aliqui & mandragorâ utebantur: poſtea abdicatus in hac curatione eſt. Epiphoris (quod certum eſt) medetur, & oculorum dolori, radix tuſa cum roſaceo & vino. Nam ſuccus multis oculorum medicamentis miſcetur. Mandragoram, alii Circæum vocant. Duo ejus genera: candidus, qui & mas: niger, qui femina exiſtimatur, anguſtioribus foliis, quàm lactucæ, hirſutis & caulibus, radicibus binis ternisve rufulis, intus albis, carnosis teneriſque, pæne cubitalibus. Ferunt mala avellanarum nucum magnitudine, & in his ſemen ceu pirorum. Album hoc alii arſena, alii morion, alii hippophlomon vocant. Hujus folia alba, quàm alterius latiora, ut lapathi ſativæ. Cavent effoſſuri contrarium ventum, & tribus circulis antè gladio circumſcribunt: poſtea fodiunt ad occaſum ſpectantes. Succus fit & e malis, & caule, deciſo cacumine, & radice punctis apertâ, aut decoctâ: utilis hæc vel ſurculo. Conciſa quoque in orbiculos ſervatur in vino. Succus non ubique invenitur, ſed ubi poteſt, circa vindemias quæritur. Odor gravis ei: ſed radicis, & mali gra-

vior. Ex albo mala matura in umbrâ ſiccantur. Succus ex iis Sole denſatur: item radicis tuſæ, vel in vino nigro ad tertias decoctæ. Folia ſervantur in muriâ efficaciùs, aliàs recentium ſuccus peſtis eſt: sic quoque noxiæ vires. Gravedinem etiam adferunt olfactu: quamquam mala in aliquibus terris manduntur, nimio tamen odore obmuteſcunt ignari. Potu quidem largiore etiam moriuntur. Vis ſomnifica pro viribus bibentium. Media potio cyathi unius. Bibitur & contra ſerpentes, & ante ſectiones punctioneſque, ne ſentiantur. Ob hæc ſatis eſt aliquibus ſomnum odore quæsiſſe. Bibitur & pro elleboro duobus obolis in mulſo. Efficacius elleborum ad vomitiones, & ad bilem nigram extrahendam.

XCV. Cicuta quoque venenum eſt publicâ Atheniensium pœnâ inviſa, ad multa tamen usûs non omittendi. Semen habet noxium. Caulis autem & viridis eſtur a pleriſque & in patinis. Lævis hic & geniculatus, ut calami, nigricans, altior ſæpe binis cubitis, in cacuminibus ramoſus: folia coriandri teneriora, gravi odóratu: ſemen aneſo crassius: radix concava, nullius usûs. Semini & foliis refrigeratoria vis: quos enecat, incipiunt algere ab extremitatibus corporis. Remedio eſt, prinſquam perveniat ad vitalia, vini natura ex-

calfactoria. Sed in vino pota, irremediabilis exiſtimatur. Succus exprimitur foliis floribuſque, tunc enim maximè tempeſtivus eſt. Semine trito expreſſus, & Sole denſatus in paſtillos necat ſanguine ſpiſſando. Hæc altera vis. Et ideo sic necatorum maculæ in corporibus apparent. Ad reſolvenda medicamenta utuntur illo pro aquâ. Fit ex eo ad refrigerandum ſtomachum malagma. Præcipuus tamen ad cohibendas epiphoras æſtivas, oculorumque dolores ſedandos circumlitus. Miſcetur collyriis, & alios omnes rheumatiſmos cohibet. Folia quoque tumorem omnem, doloremque, & epiphoras ſedant. Anaxilaus auctor eſt, mammas a virginitate illitas, ſemper ſtaturas. Quod certum eſt, lac puerperarum mammis impoſita extinguit, Veneremque teſtibus circa pubertatem illita. Remedia liberationi, quibus bibenda cenſetur, non equidem præceperimus. Maxima vis natæ Susis Parthorum, mox Laconicæ, Creticæ, Asiaticæ. In Græciâ verò Megaricæ, deinde Atticæ.

XCVI. Crethmos agrios gramias tollit oculorum impoſitus, tumorem quoque polentâ additâ.

XCVII. Naſcitur vulgò molybdæna, id eſt, plumbago, etiam in arvo, folio lapathi, craſsâ radice, hiſpidâ. Hac commanducatâ si oculus ſubinde elingatur, plum-

bum (quod eſt genus vitii) ex oculo tollitur.

XCVIII. Capnos prima, quam pedes gallinaceos vocant, naſcens in parietinis & ſepibus, ramis tenuiſſimis, ſparsiſque, flore purpureo, viridis, ſucco caliginem diſcutit : itaque in medicamenta oculorum additur.

XCIX. Similis & nomine & effectu, ſed alia eſt capnos fruticoſa, prætenera, foliis coriandri, cineracei coloris, flore purpureo. Naſcitur in hortis & ſegetibus hordeaceis. Claritatem facit inunctis oculis, delacrimationemque, ceu fumus: unde nomen. Eadem evulſas palpebras renaſci prohibet.

C. Acoron iridis folia habet, anguſtiora tantùm, & longiore pediculo, radices nigras, minúſque venoſas: ceterò & has similes iridis, guſtu acres, odore non ingratas, ructu faciles. Optimæ Ponticæ, dein Galaticæ, mox Creticæ. Sed primæ in Colchide juxta Phasin amnem, & ubicumque in aquosis. Recentibus virus majus quàm vetuſtis. Creticæ candidiores Ponticis. Siccantur utribus in umbrâ digitalibus fruſtis. Necnon inveniuntur, qui oxymyrsinæ radicem acoron vocant, ideoque quidam hanc acoron agrium vocare malunt. Vis ei ad calfaciendum, extenuandumque efficax, contra ſuffuſiones & ca-

ligines oculorum ſucco ejuſdem poto, contraque ſerpentes.

CI. Cotyledon parvula herba, cauliculo tenero pusillo, pingui folio & concavo, ut coxendices: naſcitur in maritimis petrosiſque, viridis, radice olivæ modo rotundâ. Oculis medetur ſucco. Eſt aliud genus ejuſdem, ſordidis foliis, latioribus denſioribuſque circa radicem velut oculum cingentibus, aſperrimi guſtûs, longiore caule, ſed pergracili. Uſus ejus ad eadem, quæ iris.

CII. Aizoi duo genera. Majus in fictilibus vaſculis ſeritur, quod aliqui buphthalmum vocant, alii zoophthalmon, alii ſtergethron, quod amatoriis conveniat: alii hypogeſon, quoniam in ſubgrundiis fere naſcitur. Sunt qui ambrosiam potiùs vocant, & qui amerimnon: Itali ſedum magnum, aut oculum, aut digitellum. Alterum minuſculum, quod erithales vocant, alii trithales, quia ter floreat: alii chryſothales, aliqui iſoetes: ſed aizoum utrumque, quoniam viret ſemper, aliqui ſempervivum. Majus cubiti altitudinem excedit, craſſitudine pluſquam pollicari. Folia cacumine linguæ similia, carnoſa, pinguia, larga ſucco, latitudine pollicari, alia in terram convexa, alia ſtantia, ita ut ambitu effigiem imitentur oculi. Quod minus eſt, in muris parietiniſque naſcitur, & tegulis:

fruticoſum a radice, & folioſum uſque ad cacumen: foliis anguſtis, mucronatis, ſuccoſis, palmo alto caule: radix inutilis.

CIII. Huic ſimilis eſt, quam Græci andrachnen agriam vocant, Itali illecebram, pusillis, latioribus foliis, breviori cacumine. Naſcitur in petris, & colligitur cibi causâ. Omnium harum vis eadem, refrigerare & adſtringere. Medentur epiphoris folia impoſita, vel ſuccus inunctis. Purgat enim ulcera oculorum, expletque, & ad cicatricem perducit: palpebras deglutinat. Eædem capitis doloribus medentur, ſucco vel folio temporibus illitis. Adverſantur phalangiorum ictibus: aconito verò majus aizoum præcipuè. A ſcorpionibus quoque habentem id feriri negant.

Medentur & aurium dolori. Item ſuccus inunctus hyoſcyami modicè: item Achilleæ, & minoris centaurii, & plantaginis: peucedani cum roſaceo & meconio: acori ſuccus cum roſâ. Omnis autem ſtrigili calefactus infunditur. Cotyledon etiam purulentis, & cum medullâ cervinâ calefactâ. Ebuli radicis tritæ ſuccus linteo colatus, mox in Sole denſatus, & cùm opus ſit, roſaceo dilutus & calefactus, parotidas ſanat. Verbenaca quoque: item plantago: item ſideritis, cum axungiâ vetere.

CIV. Narium ozænas emendat ariſtolochia cum cypero.

CV. Dentibus remedio ſunt panacis radix commanducata, præcipuè Chironiæ, item ſuccus collutis: radix hyoſcyami ex aceto manducata, item Polemoniæ. Commanducantur & plantaginis radices, aut colluuntur in aceto decoctæ ſucco. Et folia ſunt utilia, vel si ſanguine gingivæ putreſcant. Semen ejuſdem apoſtemata, & collectiones gingivarum ſanat. Et ariſtolochia gingivas denteſque confirmat. Verbenaca cum radice commanducata, & decoctâ ex vino aut aceto ſuccus collutus. Item quinquefolii radices, decoctæ ad tertias vino aut aceto. Priùs verò quàm decoquantur, aquâ marinâ aut ſalsâ lavantur. Decoctum diu tenendum in ore. Quidam cinere quinquefolii fricare malunt. Et verbaſci radix decoquitur in vino ad colluendos dentes. Et hyſſopo colluuntur, & peucędani ſucco, cum meconio: vel radicum anagallidis magis feminæ ſucco, ab alterâ nare, quàm doleat, infuſo.

CVI. Erigeron a noſtris vocatur ſenecio. Hanc si ferro circumſcriptam effodiat aliquis, tangatque eâ dentem, & alternis ter deſpuat, ac reponat in eumdem locum, ita ut vivat herba, aiunt dentem eum poſtea non doliturum. Herba eſt trixaginis ſpecie & mollitiâ, cauliculis ſubrubicundis. Naſcitur in tegulis, & in muris. Nomen hoc Græci dederunt, quia ve-

re caneſcit. Caput ejus numeroſâ dividitur lanugine (qualis eſt ſpinæ) inter diviſuras exeunte. Quare eam Callimachus acanthida appellat, alii pappum. Nec deinde Græcis de eâ conſtat. Alii erucæ foliis eſſe dixerunt, alii roboris, ſed minoribus multò. Radice alii ſupervacuâ, alii nervis utili, alii potu ſtrangulante. E diverſo quidam regio morbo cum vino dederunt, & contra omnia vesicæ vitia: item cordis & jocineris. Renibus extrahere arenam dixere. Iſchiadicis drachmam cum oxymelite ab ambulatione propinavere: torminibus quoque in paſſo utilissimam: præcordiis etiam cibo ex aceto eam prædicantes, ferenteſque in hortis. Nec defuere, qui & alterum genus facerent, nec quale eſſet, demonſtrarent, contra ſerpentes in aquâ bibendam, edendamque comitialibus dantes. Nos eam Romanis experimentis per uſus digeremus. Lanugo ejus cum croco & exiguo aquæ frigidæ trita illinitur epiphoris: toſta cum micâ ſalis, ſtrumis.

CVII. Ephemeron folia habet lilii, ſed minora, caulem parem, florem cæruleum, ſemen ſupervacuum, radicem unam digitali crassitudine, dentibus [1] præcipuam, conciſam in aceto decoctamque ut tepido colluantur. Et ipſa etiam radix mobiles ſiſtit. In cavis & exesis imprimitur. Che-

lidoniæ radix ex aceto trita continetur ore. Eroſis veratrum nigrum imponitur: mobiles utrâlibet decoctâ in aceto firmantur.

CVIII. Labrum Venereum vocant in flumine naſcentem. Eſt ei vermiculus, qui circa dentes necatur, aut cavis dentium cerâ includitur. Cavendum, ne avulſa herba terram tangat.

CIX. Ranunculum vocamus, quem Græci batrachion. Genera ejus quatuor. Unum pinguioribus, quàm coriandri, foliis, & ad latitudinem malvæ accedentibus, colore livido, caule albo, gracili, & radice albâ. Naſcitur in limitibus humidis & opacis. Alterum foliosius, pluribus foliorum inciſuris, altis caulibus. Tertium minimum eſt, gravi odore, flore aureo. Quartum simile huic, flore lacteo. Omnibus vis cauſtica, si cruda folia imponantur: puſulaſque, ut ignis, faciunt. Ideo ad lepras & pſoras eis utuntur, & ad tollenda ſtigmata: cauſticiſque omnibus miſcent. Alopeciis imponunt, celeriter removentes. Radix in dolore commanducata diutiùs, rumpit dentes. Eadem sicca conciſa, ſternutamentum eſt. Noſtri herbarii ſtrumeam vocant, quoniam medetur ſtrumis, & panis, parte in fumo ſuſpensâ. Creduntque eâ rurſus ſatâ, rebellare quæ curaverint vitia: quo ſcelere & plantagine utuntur. Oris ulcera intus ſuccus plan-

taginis emendat, & folia radiceſque commanducata, vel si rheumatiſmo laboret os. Ulcera fœtoremque quinquefolium: ulcera pſyllium.

CX. Composita quoque ad fœtorem, vel maximè pudendum vitium, trademus. Ergo folia myrti & lentiſci pari pondere, gallæ Syriacæ dimidium pondus, simul terere & vino vetuſto ſparſa mandere matutinò, ex uſu eſt. Vel ederæ baccas cum casiâ & myrrha, pari pondere ex vino. Naribus utilissimum eſt dracontii ſemen contritum ex melle, etiamsi carcinomata in his sint. Sugillata hyſſopo emendantur. Stigmata in facie mandragoras illitus delet.

NOTÆ
IN LIBRUM XIX.

PRÆF. 1. *Babillus.* Ita Mſſ. Reg. Malè in editione principe, *Babilus*, in recentioribus, *Babilius*. Babillum hunc, virum optimum, in omnî literarum genere rariſsimum laudat Seneca, natural. quæſt. IV, 2.

2. *Dictum ſuo loco.* Suprà, libro VII. ſect. 57.

3. *Priore libro.* Suprà, libro XVIII. ſect. 76. & aliàs paſsim.

CAP. I. 1. *Similiter etiam.* Sic Mſſ. Reg. & editio princeps. In recentioribus editionibus, *ſimiliter &*.

2. *Regione Alianâ.* Bene Cl. Rezzonicus ex Mſ. Mediolan. 2. Nec aliter editio princeps, & infrà Mſ. Reg. 1. Regio Aliana, juxta Bernardum Saccum, ſcriptorem Ticinenſem, nunc eſt *la Laumellina*, adhuc lino celebris. Malè in recentioribus editionibus, *Allianâ.*

2. *Retovina.* In vicino Alianorum eſt amnis, quem Saccus appellat Diturbium, & Laumellinates *Terdoppio.* Ibi fuiſſe Retovina lina exiſtimat Cl. Rezzonicus. Minimè verò in viculo *Retorbido*, ubi vineæ, non linum excolitur.

3. *Vivum id vocant.* Linum vivum, vel asbeſtinum, l'*amiante.* Vidi Romæ in Bibliothecâ Vaticanâ linteum asbeſtinum, longum palmos Romanos novem, latum ſeptem, repertum anno 1707, viâ Præneſtinâ in ſepulcro. Rariſsimum fuit id linum, ut patet, Plinii temporibus, & ab Indiâ petebatur. Nunc paſsim in Europâ reperitur. Optimum & candidiſsimum eſt in inſulâ Corsicâ

4. *Quaternis denariis*. Quatuor denarii ſunt Gallicæ noſtræ monetæ libræ 3, & paulo ampliùs. In librâ autem Romanâ erant ſcripula 288.

5. *Inter papavera genus quoddam*. Vide infrà librum XX. ſect. 79.

6. *Et clivum uſque in Capitolium*. Bene Mſſ. Reg. & Cl. Rezzonicus ex Mſſ. Mediolan. Perperam in recentioribus editionibus, *ad clivum uſque Capitolinum*. Cæſar non modò totum forum Romanum, ſed viam Sacram, & clivum Capitolinum uſque in ædem Jovis Capitolini intexit.

CAP. II. 1. *Sparti quidèm uſus*. Spartum, *le ſpart*, eſt gramen ſpicatum, quod ſpartum Plinii, *Tournefort*.

2. *Conamentis*. Ita libri omnes. Conamenta ſunt, quibus conatus juvantur. Nempe iligneis manubriis utebantur, ut ſpartum faciliùs evelleretur.

3. *Minuſque c. in longitudinem*. Centenarii numeri nota deeſt in Plinii libris. Repetita eſt ab Apuleio, in Herbario. Fortè major eſſe debet. Nos enim nuper docuit Cl. Bowles, *Introduction à l'Hiſtoire Naturelle d'Eſpagne*, pag. 239. ſpartum creſcere in maximâ Hiſpaniæ parte.

4. *Longiùs vehi impendia*. Nunc Lutetiam advehitur; ibique inſtituta anno 1776. ſpartaria officina.

5. *Nominii credamus*. Junco & funi apud Græcos nomen eſt σχοῖνος.

7. *Philurâque*. Philura eſt cortex interior tiliæ, *le tilleul*, quo utimur quoque texendis funibus.

8. *Impilia*. Impilia ſunt integumenta pedum ex coactâ lanâ, *des chauſſons de feutre*.

9. *Eriophoron.* Manet nomen. Eriophorum quoque a Linnæo appellatur. Semen ejus lanâ longiſſimâ cinctum. Inde & vulgò dicitur *la portelaine.*

10. *Terræ callum.* Tuber, *la truffe*, non eſt terræ callum, ſed plantæ genus ad fungos referendum.

11. *Creſcant, anne vitium.* Certiſſimè compertum eſt tubera creſcere; reperiunturque minima, pisi magnitudine.

CAP. III. 1. *In Græciâ geranion.* Eſt geranion tuberoſum, quod non in Græciâ tantùm, ſed & in Dalmatiâ frequens eſt. Tuber ejus ſuave & edule. Vel idem, vel ſaltem tubere simile eſt miſy, & iton.

2. *Pezicæ.* Nobis eſt lycoperdon vulgare, *la veſſe de loup.*

3. *Laſerpitium.* Laſerpitium, Græcis dictum silphion, expreſſum eſt in multis Cyrenaicæ provinciæ nummis: hodieque frequens eſt in agris circa portum Cyrenarum, nunc *Derne.* Anno 1706. illud ibi vidit obſervavitque Cl. le Maire; diciturque *ſelfione*, vel *ſerpissione*: Arabibus *Cefie*, vel *zerra.*

4. *Sternutante.* Ita Mſ. Reg. 1. & edit. princeps. Alii, *ſternuente.*

5. *Laſer, quàm quod in Perside.* Laſer illud Persidis nobis dicitur *l'aſſa fœtida.* Quæ tantis in deliciis adhuc eſt in Oriente, ut regi Biſnagariæ regionis diceretur cibus deorum, quod in Germaniâ dicitur ſtercus diaboli. Adeò diversi ſunt hominibus ſapores. In Indiâ multus ejus uſus tum in cibis, tum in medicinâ. Vide P. Angelum de S. Joſeph, in *Pharmacopæâ Persicâ.*

6. *Sacopenio.* Ita Mſſ. Reg.

7. *M. Herennio coſſ.* Anno Urbis conditæ DCLXI.

8. *Pondo* CXI. Ita Mſ. Reg. 1. & editio princeps. Eruditus Harduinus ex Mſſ. Reg. 2. & Colb. *pondo* M D. At potior eſt antiquissimi Codicis Reg. 1. auctoritas.

9. *Rubia.* Tingendis in rubrum lanis nobilis rubia, *la garance.*

10. *Semen ejus rubrum.* In Mſſ. Reg. *Semen ejus rubia eſt.* Fortè meliùs editio princeps: *Semen ejus quos in medicinâ uſus habeat, ſuo dicemus loco.* Fructus rubiæ primò viridis, deinde ruber, denique niger eſt.

11. *Suo dicemus loco.* Infrà libr. XXIV. ſect. 56.

12. *Vocatur radicula.* Radicula eſt lychnis silveſtris, quæ ſaponaria vulgò, *Tournefort. La ſaponaire, la ſavoniere, l'herbe au foulon.*

13. *Ad quem dictum eſt uſum.* Lavandis tingendiſque lanis.

CAP. IV. 1. *Tribus negant.* Tribuum nomine intelligenda plebs Romana.

2. *Ternos libris rependit.* Tres aſparagi erant pondere únius libræ.

3. *Divitiis tantùm.* Divitibus tantùm.

4. *Nemo Sacros Aventinoſque.* Nemo ergo circumſpicit Sacros Aventinoſque montes, in quos si irata plebs adhuc ſeceſſerit, paupertas æquabit, quos nunc ſeparat pecunia.

5. *Domi verſuram fieri ſolitam.* E domeſtico horto quærebant, quæ ad voluptatem facerent, sine alterius, quasi feneratoris, ope.

6. *Jam quoque in feneſtris.* Ita Mſ. Reg. 2. & editio princeps.

7. *Virgilio*

7. *Virgilio quoque confeſſo.* Virgil. Georgic. IV, 6.

8. *Atque alio modo inulæ.* Ita quidem libri omnes. Vix tamen ſenſum habent, *atque alio modo.* Placet plurimùm conjectura eruditi Petavii emendantis, *cæpe, allia, inulæ.*

9. *Habebitur & Cannabis.* Crediderim hîc potiùs agi de betâ, quàm de cannabi. Betam certè memorat Theophraſtus, Hiſt. Plant. I, 5.

10. *Spongias in humore pratorum.* Spongiæ illæ, conferva eſt de quâ plura infrà Libr. XXVII. ſect. 45.

11. *Naturâ diximus.* Suprà Libr. XVI. ſect. 11.

12. *Tuberum paulo antè.* Suprà ſect. 11. & ſeqq.

CAP. V. 1. *Cucumis.* Cucumis, *le Concombre.*

2. *Specularium munimenta.* Hîc videmus hortorum noſtrorum luxum, & majorem : penſiles nempe hortos & mobiles, *des Serres chaudes mobiles.*

3. *Melopeponas.* Melopepo, *le Melon.* Ejus maturitatem nos quoque experimur colore, odore, & maximè cùm a pediculo recedit.

4. *Vocatur culix.* Culix, conyza eſt, *la Conije*, quæ Græcis κωνώψ, *culex*, dicitur, quòd culices abigat, & pulices necet.

5. *Cucurbitis.* Cucurbita, *la Citrouille, la Calebaſſe.*

6. *Parilibus.* Parilia, nataliſque urbis Romæ, celebrabantur die 21. Aprilis ; ut dictum ſuprà Libr. XVII. ſect. 66.

7. *Quinquatrus.* Die 19. Aprilis.

8. *Camerarium.* Quod in cameras, *les Treilles*, ſcandit.

9. *De rapis.* Rapa, *les Raves*; de quibus jam dictum ſuprà Libr. XVIII. ſect. 34.

10. *Naporum.* Napus, *le Navet.* At hæc naporum genera de raphanis habet Theophraſtus, Hiſt. Plant. VII, 4.

11. *Corinthium ... hoc genus ſupernè tendit.* Mihi videtur eſſe braſſica gongylodes, C. B. *le Chou-rave.* Cujus tuber ſupernè tendit.

12. *Tertia noſtratibus.* Ex agro Romano.

13. *Raphani.* Raphanus, *le Raifort.*

14. *Algidenſe.* Ita dictum a monte Algido, Romæ vicino.

15. *Græci agiron vocant.* Raphanus eſt silveſtris, quem Itali adhuc appellant *Armoraci.*

16. *Infantium puerorum.* Major adhuc eſt raphanus apud Sinas in agro Pekinensi: iſque optimus, & eâ naturâ, ut si cadat, plurimas in partes, vitri inſtar, dissiliat.

17. *Circa Vulcanalia.* Vulcanalia celebrabantur die 23. Auguſti.

18. *Stagnent, adcumulari.* Mſſ. Reg. & editio princeps.

19. *Quando phthisin.* Ita quidem recentiores editiones. Corruptum morbi nomen in Mſ. Reg. I. qui habet *ithiriasin.* Sed, ut mihi videtur, ex Plinio Valeriano, qui multa e Plinio excerpsit, emendandum, *phthiriasin.* Sic enim ille, de Re medicâ, Libr. IV, 1. *Contra phthiriasin ſuccus ejus*, raphani, *adhibetur, qui ſolus poteſt tenuitate ſubtili ad imi corporis liniamenta cor penetrare. Ægyptii enim reges quibus erat ſtudium ſcrutari corpora mortuorum, & cauſas valetudinum, occultâ fide recognoſcere, in corde ipſo naſci ejuſmodi vitium prodiderunt.* Phthiriasis, *la Maladie pédiculaire.*

20. *Odium his cum vite.* Odium illud de braſſicâ intelligendum eſt, ut patet ex ipſo Plinio Libr. XXIV. ſect. 1. Raphani & braſsicæ nomina ſæpe confundit Plinius, ut jam ſæpe priùs monui.

*21. *Paſtinacæ unum genus.* Hæc eſt paſtinaca silveſtris tenuifolia, C. B.

22. *Alterum ſeritur.* Hæc autem eſt paſtinaca ſativa, *le Panais.*

23. *Hibiſcum a paſtinacâ.* Hibiſcum, *la Guimauve*, ne hîc intelligas. Hibiſci nomine Plinius intelligit gracilius paſtinacæ genus. Eſt paſtinaca tenuifolia, quæ ad daucum pertinet.

24. *Virus illi.* Virus eſt ſapor.

25. *Quam noſtri Gallicam.* Paſtinaca Gallica, ſeu daucus ſativus, *la Carotte.*

26. *Inter medica dicendum.* Infrà Libr. XXV. ſect. 64.

27. *Siſer.* Siſer, *le Chervi.*

28. *Gelduba.* Gelduba, *Gelb*, vel *le bourg de Geloub.* De hoc caſtello ſæpe agit Tacitus Hiſt. IV, 26. & ſeqq.

29. *Torosior.* Carnosior.

30. *Inula.* Inula, *l'Aunée*, *l'Enula Campana.*

31. *Poſcâ.* Poſca, *l'Oxycrat*, aquâ & aceto mixtis.

32. *Caryotis.* Caryotæ, *les Dattes.*

33. *Julia Auguſta.* Julia, ſeu Livia, Auguſti uxor.

34. *Scilla.* Scilla, *la Scille.*

35. *Acetoque exacuendo.* Hoc eſt acetum ſcilliticum, *le Vinaigre ſcillitique*; de quo vide infrà Libr. XX. ſect. 39.

36. *Maſculum albis foliis.* Bene Mſſ. Reg.

1, & 2. & editio princeps. Hæc eſt ſcilla radice albâ, C. B.

37. *Femina nigris.* Eſt ſcilla vulgaris, radice rubrâ, C. B.

38. *Eſt cibis gratum.* Eſt ſcilla eſculenta, C. B. Tournefortio dicitur ornithogalum mariti-mum, radice eſculentâ. Diligenter diſtinguendæ ſunt ſcillarum ſpecies, cùm inter eas occurrant perniciales.

39. *Epimenidium vocatur.* Inter ſcillas eſculentas ea ſanè eſt optima, ex quâ & malvâ meſleque paſtillos confecit Epimenides, quibus vitam ſuam per 150. annos ſuſtentaſſe fertur.

40. *Bulbinem.* Bulbine eſt ornithogalum ſpicatum, unifolium, flore niveo, odorato. Luſitanis dicitur *Donzellas.*

41. *Setanion, pythion, atrocorion, ægilopa.* Multi ſunt in arvis bulbi, qui, cùm ſimplex fuit vita, quærebantur, nunc in rerum abundantiâ ferme obliterati. At cùm famelica cogunt tempora, iis adhuc miſera hominum vita, ducibus ſuibus, paſcitur.

42. *Siſyrinchion.* Nomen retinet; ſpeciesque ſunt ſiſyrinchium majus, minus, & medium.

43. *In Ægypto aron.* Arum, *le Pied de veau.* In Ægypto maximum eſt.

Cap. VI. 1. *Lapatho.* Lapathum, *la Patience.*

2. *Ut ocimo.* Ocimum, *le Baſilic.*

3. *Atriplex, & blitum.* Atriplex, *l'Arroche.* Blitum, *la Blete.*

4. *Ut aſpalax.* Hæc quidem de ſponte naſcentibus habet Theophraſtus, Hiſt. Plant. I, 11. At quid ſit aſpalax, incompertum. In Mſſ. Reg. 1. Lang. & editione principe, *calax.* In Mſſ. Reg. 2. *galax.*

5. *Perdicium.* Eſt dens leonis tuberoſâ radice. Tournefort.

6. *Gethyo.* Gethyum, *la Ciboule.*

7. *Cepæ.* Cepa, *l'Oignon.*

8. *Omnibus corpus totum.* Ita Mſſ. Reg. & editio princeps. Emendabat Cl. Dalecampius, *omnibus radicum corpus tectum pingui cartilagine.* Fortè tantùm intelligendum, *conſtat.*

9. *Schiſta autem.* Cepa ſchiſta, id eſt fiſſilis, ut & gethyum, *la Ciboule.*

10. *Aſcalonia.* Cepa Aſcalonia, *l'Echalotte.*

11. *Satureiam.* Satureia, *la Sarriette.*

12. *De porro.* Porrum, *le Poireau.*

13. *Allium.* Allium, *l'Ail.*

14. *Caſtellatimque grumulis.* Ut caſtella per regiones diſperſa, sic quoque grumulis diſperguntur allia.

15. *Alii antiſcorodon,* Allium antiſcorodon, vel ophioſcordon, *la Rocambole.*

16. *Compitalia & Saturnalia.* Compitalia celebrabantur die 2. Maii. Saturnalia, die 17. Decembris.

17. *Allium eſt in arvis ſponte naſcens.* Eſt allium campeſtre, juncifolium, capitatum, purpuraſcens, majus, C. B. In arvis, cùm frequentissimum naſcitur, lac juvencarum odore ſuo inficit.

18. *Eſt & silveſtre.* Eſt allium silveſtre, latifolium, C. B. Dictum quoque allium ursinum.

CAP. VII. 1. *Lapatho.* Lapathum illud hortenſe, *les Epinards.*

2. *Mentaſtrum, nepeta.* Mentaſtrum, *la Mente ſauvage.* Nepeta, *le Calament de montagne.*

3. *Intubum, pulegium.* Intubum, *la Chicorée ſauvage.* Pulegium, *le Pouliot.*

4. *De apio.* Apium, *le Persil.*

Cap. VIII. 1. *Hippoſelinum.* Eſt apium Macedonicum, C. B. *le Persil de Macédoine.*

2. *Oreoſelinum.* Eſt apium montanum, ampliore folio, C. B.

3. *Et ſativi.* Apium ſativum, ſeu hortenſe, *le Persil des jardins.*

4. *Rariore & leviore.* Fortè meliùs, *& latiore.* Theophraſto enim, Hiſt. Plant. VII, 4. eſt μανώτερον ἢ πλατύτερον.

5. *Lactuca.* Lactuca, *la Laitue.*

6. *Tertium ſessile.* Eſt lactuca capitata, C. B. *la laitue pommée.*

7. *Eſſe enim nigras.* Eſt lactuca Romana, longa, dulcis, J. B. Lactuca folio obſcuriùs virente, ſemine nigro, C. B.

8. *Albas.* Eſt lactuca Romana non maculoſa.

9. *Rubentes.* Eſt lactuca maculoſa, C. B. Lactuca fuſci ac veluti purpurei coloris, Dod.

10. *Picrida.* Picris, id eſt amara, eſt hieracium chondrillæ folio, radice ſuccisâ, majus, C. B.

11. *Atra, quæ meconis.* Eſt lactuca silveſtris, odore viroſo. C. B.

12. *Prioris Camelii religio.* In *Camelii* nomine latet certè nomen medici, quem ante Muſam Auguſtus habuerat. At quodnam sit ejus nomen divinare non licet, cùm in hoc loco valdè corrupti sint Mſſ. codices. Ad ductum literarum, quæ ſuperſunt in Mſſ. emendabat Illuſtr. Hermolaus Barbarus, *cùm priores caverent, religione nunc omni caret.*

13. *Caprina lactuca.* Impropriè dicitur lactuca. Eſt enim tithymalus latifolius, *l'Epurge.* Vide infrà Libr. XX. ſect. 24.

14. *Cappadociæ.* Mſſ. Reg. & editio princeps.

15. *Intubi.* Intubus ſativa, latifolia, sive endivia vulgaris, C. B. *la Chicorée.*

16. *Erraticum intubum.* Cichorium eſt silveſtre, *la Chicorée ſauvage.*

17. *De quo plura.* Infrà Libr. XX. ſect. 29. & XXI. ſect. 22.

18. *Beta.* Eſt beta alba, vel palleſcens, C. B. *la Poirée, la Bette blanche.*

19. *Nigrum.* Eſt beta rubra, vulgaris, C. B. *la Bette rouge, la Betterave.*

20. *Medici nocentiorem.* Ita quidem recentiores editiones. Et beta largiùs ſumpta nocet ſtomacho, teſte Galeno. In Mſſ. Reg. Lang. Pintian. & editione principe, *innocentiorem.*

21. *Brassicæ.* Brassica, *le Chou.* Suprà Plinius, ut jam monui, multa dixit de raphano, quæ ad brassicam pertinebant. De brassicâ agit Cato, de Re ruſtic. Cap. 156. & 157.

22. *Apianam.* Eſt brassica anguſto apii folio, C. B.

23. *Cyma a primâ ſectione.* Bene Mſſ. Reg. & editio princeps.

24. *Qui ſemen trifolii.* Non ſemen trifolii, ſed nitrum adſpergendum eſt, cùm brassica eſt trium vel quatuor foliorum, ut videre eſt apud Palladium in Februario, Tit. 24.

25. *Eſt inter herbas genus inſerendi.* Locus hic Plinii eſt obſervatione dignissimus. Sic adhuc in Hungariâ betæ rubræ, *les Betteraves*, insito ca-

piti ſemine, inſeruntur, & in prodigioſam magnitudinem excreſcunt. In hac plantarum insitione peritiſſimi ſunt Sinenſes, & mira florum connubia, quæ in pulcherrimos flores pullulant, conjungere geſtiunt. Quâ de re plura dicere non sinit notarum hæc brevitas.

26. *Lapſana ſe vixiſſe.* Eſt raphaniſtrum arvenſe, flore albo. Tournefort.

27. *Aſparagis.* Aſparagus ſativa, l'*Aſperge.*

28. *Abundè dictum.* Suprà Libr. XVI. ſect. 67.

29. *Aliud genus incultius aſparago.* Eſt aſparagus silveſtris, tenuiſſimo folio, C. B.

30. *Mitius corrudâ.* Corruda eſt aſparagus, foliis acutis, C. B. Corruda, J. B.

31. *In Neside.* Nunc *l'île Nésita*, prope Puteolos.

32. *Seritur ſpongiis.* Spongiæ illæ, *les Griffes d'aſperges.*

33. *Naſci & arietis cornibus.* Fabula eſt, quam irridet Dioſcorides II, 152. At in locis frigidis humidiſque defodiuntur cornua, ut lætiùs citiúſque creſcant aſparagi.

34. *Carduos.* Carduus, ſeu cinara hortensis, *l'Artichaut.*

35. *Seſtertiûm ſena millia.* Gallicæ monetæ ſunt libræ 1167.

36. *Eruca.* Eruca, *la Roquette.*

37. *Naſturtium.* Cardamum, naſturtiumve hortenſe, *le Creſſon de jardin, le Creſſon Alénois.*

38. *Vigoris significatio proverbio.* Cùm vigor animi naſturtium manducantibus ineſſe putaretur, in imbelles hebeteſque vulgatum erat proverbium, ἔσθιε κάρδαμον.

39. *Ruta.* Ruta, *la Rue.*

40. *Ab æquinoctio autumni.* Mſſ. Reg. & editio princeps.

41. *In conſulatu collegâ Quinti Flaminii.* Anno Urbis conditæ CCCCXXI. In Mſſ. Reg. 1. & 2. *Quinti.*

42. *Menta.* Apium, *l'Ache.* Menta, *la Mente.*

43. *Spongia.* Id eſt, radix.

44. *Mentaſtrum.* De mentaſtro, *la Mente ſauvage*, jam dictum ſuprà.

46. *Nomen ſuavitas odoris.* Nempe μίνθη dicebatur ἡδύοσμος

47. *Nomen declinaverant.* Mſſ. Reg. 1 & 2. & editio princeps.

48. *Grato menſas odore.* Bene Mſ. Reg. 2.

49. *Nepetam.* De nepetâ calaminthâve, *le Calament de montagne*, dictum ſuprà.

50. *Cuminum.* Cuminum, *le Cumin.*

51. *Alterum ejus genus silveſtre.* Eſt cuminum silveſtre, capitulis globosis, C. B. Cuminoides vulgare. Tournefort.

52. *In Carpetaniâ.* Ubi nunc *Tolede*, in Hiſpaniâ.

53. *Oluſatrum.* Oluſatrum, dictum quoque hippoſelinum & Smyrnium, *le Maceron.* Smyrnium appellatur ob odorem myrrhæ, quæ σμύρνα dicitur. De Smyrnio plura infrà Libr. XXVII. ſect. 109.

54. *Æquinoctium autumnum.* Mſſ. Reg. Lang. & editio princeps.

55. *In defoſſum cavata.* Mſſ. Reg. & editio princeps.

56. *Vitia ejus ... diximus.* Suprà Libr. XIII. ſect. 44.

57. *Careum.* Careum, *le Carvi.*

58. *Liguſticum.* Liguſticum, *la Livêche.*

59. *Thymbram.* Thymbra eſt ſatureia Cretica, C. B. Differt autem a thymo, ſatureiâ, & calaminthâ, floribus verticillatim poſitis, ut obſervat Cl. Tournefort, Inſtit. Rei herbar. pag. 197.

60. *Satureia dicta.* Hæc eſt ſatureia hortenſis, ſive cunila ſativa Plinii, C. B. *la Sarriette.*

61. *Origano æmula:* Eſt origanum ſilveſtre, cunila bubula Plinii, C. B. *l'Origan.*

62. *Lepidium.* Lepidium latifolium, *le Paſſerage.*

63. *Gith.* Eſt nigella anguſtifolia, flore majore, ſimplici, cæruleo, C. B. *la Nielle;* & vulgò *la Poivrette, les Quatre-épices.* Ejus ſemen condiendis panibus gratum eſſe & utile docet Dioſcorides III, 93.

64. *Aniſum & anethum.* Aniſum, vel aneſum, *l'Anis.* Anethum, *l'Anet.*

65. *Sacopenium.* De ſacopenio vide infrà Libr. XX. ſect. 75.

66. *Papaveris ſativi tria genera.* Papaver candidum, ſemine albo, ſativum, *le Pavot blanc.*

67. *Papaveris nigrum.* Papaver nigrum, ſemine nigro, *le Pavot noir.*

68. *Tertium genus rhœam.* Papaver erraticum majus, rhœa, *le Ponceau, le Coquelicot.*

69. *Nomen a Græcis accepit.* Nomen rhœæ accepit a verbo ῥέειν, fluere.

70. *De reliquis generibus.* Vide infrà Libr. XX. ſect. 76.

71. *Cærefolium.* Cærefolium, *le Cerfeuil.*

72. *Sinapi.* Sinapi, *la Moutarde.*

73. *Unum gracile.* Eſt ſinapi apii folio, C. B.

74. *Alterum ſimile rapi foliis.* Eſt ſinapi rapi folio, C. B. Tertium, ſinapi erucæ folio, C. B.

75. *Serpyllo.* Serpyllum, *le Serpolet.*

76. *Siſymbrio.* Siſymbrium eſt mentha silveſtris, longiore folio, C. B. Mentaſtrum ſpicatum, folio longiore, candicante, J. B. *la Mente ſauvage.*

77. *Latissimum naſcitur.* Siſymbrium illud eſt mentha rotundifolia, paluſtris, ſeu aquatica, major, C. B. Mentha aquatica, sive Siſymbrium, J. B.

Cap. IX. 1. *Feniculum.* Feniculum, *le Fenouil.*

2. *Ut diximus.* Suprà Libr. VIII. ſect. 41.

3. *Thapsia, de quâ diximus.* Suprà Libr. XV. ſect. 43.

4. *Cannabis.* Cannabis, *le Chanvre.*

5. *Eò tenuior.* In Mſ. Reg. 1. *eò tenerior.*

6. *Lucubrationibus.* Nocturnis operibus vigiliiſve.

7. *Quæ meſa.* Quæ media, Græcis μέση.

8. *In peregrinis fruticibus diximus.* Suprà Libr. XIII. ſect. 42.

Cap. X. 1. *Ocimum ſenectâ degenerat.* Ocimum & ſerpyllum ſunt diverſa plantarum genera. Non poſſunt ergo nec ocimum, nec siſymbrium, aliaque, ita degenerare; quâ in re cæcutiebat antiquitas.

2. *In mentam.* Theophraſtus, Hiſt. Plant. II, 5. εἰς μίνθην. Malè editio princeps, *in zmintham.* Aliæ, *in calamintham.*

3. *Ab limodoro.* Limodorum eſt orchis abortiva, violacea, C. B. Differt ab orchide radi-

cibus fibratis; ut obſervat Cl. Tournefort, Inſtit. Rei herbar. pag. 437.

4. *In libro Cepuricôn.* In libro rerum hortensium.

5. *Heliotropio.* Heliotropium, *l'Héliotrope*, *l'Herbe aux verrues.*

6. *Siliquas unà ſeri.* Ac præcipuè ervum; auctor eſt Theophraſtus, Hiſt. Plant. VII, 5.

7. *Et ſedi, quam aizoum.* De ſedo, aizoove, dictum ſuprà Libr. XVIII. ſect. 45.

8. *Sanguineis virgis.* De ſanguineo frutice dictum ſuprà Libr. XVI. ſect. 30.

Cap. XII. 1. *Raphani.* Hos raphanos intellige de braſſicâ, ut ſæpe aliàs apud Plinium.

2. *Lapathum silveſtre.* Lapathum illud silveſtre eſt lapathum folio acuto, plano, C. B. *la Patience ſauvage.*

3. *Rumex vocatur.* Eſt lapathum hortenſe, sive lapathum ſativum; de quo vide infrà Libr. XX. ſect. 85.

4. *In fabis caprini fimi.* Fabæ illæ, *le Crotin.*

5. *Centaurei.* Centaureum, *la Centaurée.*

6. *Siliquaſtrum, ob id piperitis.* Siliquaſtrum, capsicumve, aut piperitis eſt piper Indicum vulgatissimum, C. B. *le Poivre d'Inde.*

7. *Libanotis.* Eſt libanotis ferulæ folio, ſemine anguloſo, C. B. *l'Armariate.* Plura vide infrà Libr. XXIV. ſect. 59.

8. *Smyrnium.* De Smyrnio jam dictum ſuprà ſect. 48.

9. *De panace.* De quo ſuprà Libr. XII. ſect. 58.

10. *Apio eximunt.* Coqui, admixto apio, adimunt obſoniis aceti vim.

IN LIBRUM XX.

PRÆFAT. 1. Ita Mſſ. Reg. editio princeps & Cl. Rezzonicus. Fruſtra emendavit Gelenius, *pax ſimul.*

2. *Amicitiaque.* Mſſ. Reg. editio princeps & Cl. Rezzonicus.

3. *Alio rurſus abigente.* Hic eſt lapis theamedes; de quo plura vide infrà Libr. XXXVI. ſect. 25.

CAP. I. 1. *Cucumim silveſtrem.* Eſt Cucumis silveſter, asininus dictus, C. B. *le Concombre ſauvage.* Vide ſuprà Libr. XIX. ſect. 24.

2. *Elaterio tempeſtivus eſt autumno.* Intelligitur, *ſuccus.* Retinet nomen *l'Elaterium.*

3. *Similem heliotropio.* Heliotropio tricocco, vel ſcorpiuro, de quo infrà Libr. XXII. ſect. 29.

4. *Ad ſolidum.* Ad ſolidum, vel integrum, obolum. De ponderibus ac menſuris vide infrà Libr. XXI. ſect. 109.

5. *Et hydropiſes.* In Mſſ. Reg. & editione principe, *& hydropicis.*

CAP. II. 1. *Illiniunt.* Mſſ. Reg. & editio princeps.

2. *XX. X. pondere.* In Mſſ. Reg. 1. & 2. & editione principe, *XXX. pondere.* Unde, ut videtur, legendum, *XX. X. pondere*, id eſt viginti denariorum pondere. Malè in recentioribus editionibus emendatum, *triginta denariorum pondere*: maximè cùm ille cucumis violentiſſimum ſit remedium.

3. *Eadem contrahit vomitiones.* Ita emendavit eruditus Harduinus, ſecutus Dioſcoridem II,

64. qui docet radicem peponis ſiccam in aquâ mulsâ, drachmæ pondere, potam, vomitum ciere. In Mſſ. Reg. & editione principe, *eadem contra vomitiones.*

4. *Millepeda.* Millepeda, *la Bête à mille pieds*, aculeum habet in extremâ caudâ, quo, ut ſcorpio, venenum inſerit; vide plura infrà Libr. XXIX. ſect. 39.

5. *Defectum animi.* Defectum animi pellit. Fortè librariorum errore verbum excidit.

Cap. III. 1. *Spongos a Græcis appellata.* Cucurbita ſpongos, ſeu fungoſa, eſt colocynthis fructu rotundo, minor, C. B.

2. *Colocynthis.* Eſt colocynthis fructu aurantio ſimili. Tournefort. Cucurbita minima, lutea, amara, J. B.

3. *Utilior pallida.* Medicinis adhibetur, cùm cœpit ad pallidum colorem vergere, ut docet Dioſcorides, IV, 178.

4. *Herbacea.* Cùm viridis eſt & herbidi coloris.

5. *Sativæ autem raſæ.* Ramentorum ſativæ ſuccus.

Cap. IV. 1. *Quod bunion vocant.* Napus ille bunion non eſt napus vulgaris, ſed ſaxifragia hircina, J. B. quæ a Cl. Tournefort dicitur tragoſelinum, *le Boucage.* Deceptus eſt Plinius ſimilitudine nominum, τῆς βυνιάδος, napi; & τȣ̃ βȣνίȣ, bunii.

2. *Buniada appellant.* Bunias eſt napus ſilveſtris, C. B.

3. *Raphanum & silveſtrem.* De raphano ſilveſtri, ſive armoraciâ, dictum eſt ſuprà Libr. XIX. ſect. 26.

4. *Æſtivi uſus in Italiâ.* Malè Mſſ. Reg. Lang. & editio princeps, *æſtivoſus in Italiâ.* Cl. Harduinus, *æſtivo uſus.*

5. *Ad lagonoponon.* Ad iliorum dolorem, λαγόνων πόνον.

6. *Phlegmoni ipſos.* Bene editio princeps. Phlegmon, sive inflammatio, eſt tumor ad tactum retinens, cum tensione, rubore, dolore pulſatorio & ardore.

7. *In luto illitos.* Bene Mſſ. Reg. & editio princeps. Perperam omiſſum in recentioribus, *illitos.*

8. *Et aurium.* Mſſ. Reg. & editio princeps.

9. *Summo cibo eſſe eos.* Primo cibo & a jejunis manducari raphanos.

10. *Paſtinacæ simile hibiſcum.* De paſtinacâ & hibiſco dictum ſuprà Libr. XIX. ſect. 27. At quæ hîc habet Plinius conveniunt magis hibiſco, ſeu althææ, *la Guimauve*, quàm paſtinacæ, *le Panais.* Althæam ad hos medicos uſus ſemper adhibemus.

11. *Celſus & podagris.* Celſus, IV, 24.

Cap. V. 1. *Staphylinos, quod paſtinacam vocant.* Staphylinos eſt daucus vulgaris, ſeu paſtinaca tenuifolia, silveſtris Dioſcoridis, vel daucus officinarum, C. B.

2. *Gingidion.* Eſt gingidium foliis paſtinacæ latifoliæ, C. B. Tordylium minus, limbo granulato, Syriacum. Moriſon.

3. *Siſer erraticum.* Siſer eſt ſiſarum Germanorum, C. B. *le Chervi.*

4. *Optimum Massilienſe.* Sili, vel ſeſeli, Massilienſe, eſt feniculum tortuoſum, J. B.

5. *Creticum odoratissimum.* Eſt ſeſeli Creti-

cum, minus, C. B. Tordylium Narbonenſe minus. Tournefort.

6. *Trium ligularum.* Ligula, vel lingula, *une cuillerée.*

7. *Attrita ſanant.* Attrita, ſunt calceamentorum attritus, adversùs quos cepæ ſunt utiles, teſte Dioſcoride II, 181.

8. *Proximi.* Recentiores medici.

9. *Piſta eſt.* Mſſ. Reg. & editio princeps, *piſa eſt.*

Cap. VI. 1. *Potu, vel cibo, vel illitu.* Vim illam allii, *l'Ail*, teſtatur quoque Cl. Bajon. Ejus famulus, natione Americanus, a ſerpentium morsibus ſæpe ſanatus eſt ſolo allio: de hoc remedio minimè dubitabat, & omnibus hujuſce regionis remediis anteponebat, ſemperque in perâ habebat, cùm ad venatum proficiſceretur. Eo ita utebatur: allium parum attritum vulneri imponebat, deinde aliquot allii capita devorabat. *Mémoires pour ſervir à l'Hiſtoire de Cayenne*, Tom. I. pag. 353.

2. *Contra hæmorrhoidas.* Hîc non agitur de hæmorrhoidibus, *les Hémorroïdes*, ſed de ſerpente hæmorrhoide, cujus morſus ſanguinem elicit mortemque infert. De quâ vide Lucanum IX, 708. & Plinium infrà ſect. 81.

3. *Aconitum ... pardalianches.* Aconitum pardalianches, ſeu thora, C. B. eſt ranunculus cyclaminis folio, aſphodeli radice. Tournefort.

4. *Crudum id dedêre.* Ita Mſſ. Reg. 1. & 2. & editio princeps. In recentioribus editionibus, *crudum id tritum dedêre.*

5. *Quam caprinam vocant.* De hac lactucâ caprinâ, quæ eſt tithymalus, jam dixi ſuprà Libr.

XIX. ſect. 39. Vide & infrà Libr. XXVI. ſect. 39.

CAP. VII. 1. *Quod Græci cæſapon.* Certè cæſapon non eſt siſarum, *le Chervi*, ut voluit eruditus Salmasius. Videtur eſſe aliqua lactucæ silveſtris ſpecies, quam determinare non ita pronum eſt. In Mſ. Reg. 1. *cæſapon*; & in Indice, *cæſapo*, *alibi geſſato*.

2. *Iſatin.* Eſt iſatis silveſtris, anguſtifolia, sive glaſtum ſpontaneum, J. B. *le Paſtel*, *la Guéde ſauvage*.

3. *Quarto infectores.* Eſt iſatis ſativa, vel latifolia, C. B. & ſativâ & silveſtri utuntur infectores, ut lanas colore cæruleo, *le Bleu*, tingant.

4. *Et ipsi*, *& foliis.* Malè recentiores editiones, *& ipſo.* Mſ. Reg. 2. *& ipſæ.* Emendandum certè fuit, *& ipsi*; nempe & ipsi cauli & foliis eſt ſcabritia.

5. *Hieraciam vocent.* Teſte Apuleio, Cap. 30. eſt lactuca silvatica, *la Laitue ſauvage.* Hieraciæ, hieraciive nomen dedit ἱέραξ, accipiter.

6. *Psimmythio excepto.* Psimmythium, *la Céruſe.*

7. *Oxypori obolis.* Oxypori obolo. Oxypora autem dicuntur, quæ aceto condita ſervantur. Talia ſunt multa apud nos, maximè in provinciis, cucumis, portulaca, brassica, aliaque legumina, quæ in hiemem ſervantur.

8. *Meconidem.* De hac lactucâ jam dixi ſuprà Libr. XIX. Cap. 8.

CAP. VIII. 1. *Sine remediis eſt.* Mſ. Reg. 1. & editio princeps.

2. *Limonium vocant.* Eſt limonium maritimum, majus, C. B.

3. *Erraticum.* Intubus erraticus eſt cichorium ſilveſtre, *la Chicorée ſauvage.*

4. *Sativum autem ſerin.* Intubus ſativus, ſeu ſeris, eſt cichorium anguſtifolium., *l'Eſcarole.*

5. *Hedypnoida.* Hedypnois eſt dens leonis, latiore folio, C. B. *le Piſſenlit.*

Cap. IX. 1. *Criſpam, quam Selinoida.* Eſt braſſica anguſto apii folio, C. B. de braſſicæ generibus jam dictum ſuprà Libr. XIX. ſect. 41.

2. *Alteram leam.* Eſt brassica alba vel viridis, C. B. *le Chou blond.* Λεῖα dicitur, id eſt lævis.

3. *Appellata crambe.* Eſt braſſica arvenſis, *le Colſa.*

4. *Utiliſſimè imponi aſſerit.* Ita quidem editio princeps. At in Mſſ. Reg. 1. & 2. deeſt verbum, *aſſerit.* Unde meliùs ſupplendum, *adſeverat.* Sic enim loquebantur antiqui.

5. *Suaviſſima eſt cyma.* Cyma eſt ipſorum braſſicæ caulium tenerior delicatiorque cauliculus.

6. *In vicem pſilothri.* Pſilothrum eſt medicamentum ad evellendos pilos, *un Dépilatoire.*

7. *Silveſtris, ſive erraticæ.* Silveſtris braſſica, *le Colſa*; de quâ modo ſuprà dixi.

8. *Lapſana eſt.* Lapſana eſt raphaniſtrum arvenſe, flore albo, ut jam dixi ſuprà Libr. XIX. ſect. 41.

9. *Sinapi ſimilis.* Ita Mſſ. Reg. & editio princeps. Malè emendatum in recentioribus editionibus, *napi ſimillimis.*

10. *Braſſica marina.* Eſt ſoldanella maritima minor, C. B. *la Soldanelle*, *le Chou de mer.*

11. *Scillarum.* De ſcillâ dictum ſuprà Libr. XIX. ſect. 30.

12. *Quadrinis diebus*. Mſſ. Reg. & editio princeps, *quadrimis*.

13. *Bulbinem*. Bulbine eſt hyacinthus comoſus, major, purpureus, C. B. Muſcari arvenſe, latifolium, purpuraſcens. Tournefort.

14. *Bulbus, quem vomitorium*. Bulbus ille vomitorius eſt hyacinthus racemoſus, moſchatus, C. B.

15. *Habet nigra*. Mſſ. & editio princeps.

Cap. X. 1. *Aſparagi*. De aſparagis dictum ſuprà Libr. XIX. ſect. 42.

Cap. XI. 1. *Apio*. Apium, *le Persil*.

2. *Diſtinguitur ſexu*. Mas eſt apium hortenſe, ſeu petroſelinum vulgò, C. B. *le Persil*. Femina eſt apium, vel petroſelinum criſpum, C. B. *le Persil friſé*.

3. *Apiastrum . . . meliſſophyllon*. Eſt meliſſa hortensis, C. B. *la Méliſſe*.

4. *Venenatum in Sardiniâ*. Apiaſtrum illud venenatum eſt ranunculus paluſtris apii folio lanuginoſus, C. B. Frequens eſt in Sardiniâ, nervoſque ita contrahit, ut eo manducato enecti ridere videantur: unde proverbium, riſus Sardonicus.

5. *Oluſatrum*. De oluſatro, oreoſelino, & helioſelino, dictum ſuprà Libr. XIX. ſect. 48.

6. *In Sole poſitum, vermes*. Ita Mſſ. Reg. & editio princeps. Fruſtra recentiores addunt, *vermes afferre*.

7. *Odoratu*. Mſſ. Reg. 1. & 2.

8. *Choleras*. Cholera, *le débordement de bile*; graviſſimuſque morbus, *le Cholera-morbus*.

Cap. XIII. 1. *Silveſtri ocimo*. Silveſtre ocimum eſt clinopodium arvenſe, ocimi facie, C. B.

2. *Stimulandâ diximus.* Suprà Libr. XIX. ſect. 44. ubi dictum de erucâ, *la Roquette.*

3. *Tria folia silveſtris erucæ.* Id ad morbum regium ſanandum referunt Plinius Valerianus II, 59. & Florentinus in Geopon. XII, 26.

4. *Ut diximus.* Suprà Libr. XIX. ſact. 44; & ibi de naſturtio, *le Creſſon de jardin* dictum.

5. *Alterum eſt nigrius.* Eſt naſturtium silveſtre, *le Creſſon ſauvage.*

6. *Cephalæa.* Cephalæa eſt inveteratus capitis dolor.

7. *Alsioſiſque.* Alsiosi dicuntur, qui ſunt naturæ frigidioris, & facilè a frigore læduntur.

8. *Cum ſtrychno.* Strychnus eſt ſolanum, *la Morelle.*

9. *Sanguiſugam exhauſerint.* Bene Mſ. Reg. 2.

Cap. XIV. 1. *Mentaſtrum.* Mentaſtrum, *la Mente ſauvage.* De mentâ dictum ſuprà Libr. XIX. ſect. 47.

2. *Pulegio.* Pulegium, *le Pouliot.*

3. *Utriſque dejectis.* Dejectis mentæ & pulegii ſurculis.

4. *Femina efficacior.* Femina eſt pulegium latifolium, C. B. menta aquatica ſeu pulegium vulgare. Tournefort. *Le Pouliot.*

5. *Mas candidum.* Mas eſt pulegium latifolium, alterum, C. B. Menta aquatica, pulegium mas dicta. Tournefort.

6. *Silveſtri ad eadem.* Pulegium silveſtre eſt calamintha pulegii odore, sive nepeta, C. B. *le Calament de montagne.*

7. *Nepetæque.* Cùm pulegium & nepetam hic clarè diſtinguat Plinius, hæc nepeta eſt nepeta vulgaris Tragi; ſeu cataria major, vulgaris. Tournefort. *l'Herbe aux Chats.*

8. *Æſtate ſedant calores.* Inde nobis nunc mos eſt æſtate paſtillos ex mentâ conficere, *les Paſtilles de mente.*

9. *Cuminum silveſtre.* Eſt cuminum silveſtre capitulis globosis, C. B. Cuminoides vulgare. Tournefort. *le Cumin ſauvage.*

10. *Sativo magnus.* Cuminum ſativum eſt cuminum ſemine longiore, C. B. Feniculum Orientale, cuminum dictum. Tournefort. *le Cumin.*

11. *In ligmate.* Ligma, vel ecligma, *un Electuaire;* quod ori impositum ſensim liqueſcit.

Cap. XV. 1. *Africano privatim.* Mſſ. Reg. & editio princeps.

2. *Ammi.* Eſt ammi parvum foliis feniculi, C. B. Feniculum annuum origani odore. Tournefort. *l'Ammi de Crete.*

3. *De cappari ſatis diximus.* Suprà Libr. XIII. ſect. 44.

4. *Stomacho inutile eſſe.* Mſſ. Reg. & editio princeps.

5. *Liguſticum aliqui panacem.* Suprà Libr. XIX. ſect. 50.

6. *Ut diximus, falsò.* Ibid. Libr. XIX. ſect. 50.

Cap. XVI. 1. *Præter ſativam.* Quæ ſatureia eſt, *la Sarriette;* ut dictum eſt ſuprà loc. cit.

2. *Quæ bubula.* Eſt origanum silveſtre, cunila bubula Plinii, C. B. *l'Origan.*

3. *Alia cunila, gallinacea.* Eſt origanum Heracleoticum, cunila gallinacea Plinii, C. B

4. *Cunilago vocatur.* Eſt conyza mas Theophraſti, major Dioſcoridis, C. B. Virga aurea major, foliis glutinosis & graveolentibus. Tournefort

5. *Quæ mollis vocatur.* Eſt conyza femina.

Theophraſti, minor Dioſcoridis, C. B. Virga aurea minor, foliis glutinosis & graveolentibus, Tournefort.

6. *Altera thuris.* Eſt conyza mas, de quâ modò ſuprà. Impropriè autem illam appellabant libanotidem.

7. *Sativa quoque.* Sativa cunila, *la Sarriette*; ut jam dictum.

8. *Suis dicentur locis* Vide ſuprà Libr. XIX. ſect. 62. infrà Libr. XXI. ſect. 32. Libr. XXIV. ſect. 59.

Cap. XVII. 1. *Piperitis, quam & ſiliquaſtrum.* De piperitide, capsicove sive siliquaſtro, *le Poivre d'Inde*, dictum ſuprà Libr. XIX. ſect. 62.

2. *Caſtor & aliter.* Altera hæc eſt capsici ſpecies.

3. *Origanum, quod in ſapore.* Eſt origanum onites, C. B. Onites dictum, quòd ab asinis præcipuè expetatur; & prasion, ob viridem foliorum colorem.

4. *Tragoriganum.* Quòd ab hircis expetatur, dictum tragoriganum. Eſt ſatureia Cretica, C. B. Thymbra legitima Clusii. Tournefort *La Sarriette de Crete.* Noſtris quoque in montibus naſcitur

5. *Quod onitin vocant.* Utilius eo, quod onitin vocant. Fortè *eo* librariorum incuriâ excidit. Plinio ſuffragatur Galenus, de Fac. simpl. med. pag. 215.

6. *Cum fico tritâ.* Bene editio princeps.

7. *Lepidium.* De lepidio, *le Paſſerage*; Gith; melanthiove, *la Poivrette*, dictum ſuprà Libr. XIX. ſect. 51. & 52.

8. *lacte mulierum.* Ita Mſſ. Reg. Antiquitus dictum *lacte* pro *lac*.

9. *Ut hyoſcyami.* De hyoſcyamo, *la Juſquiame*, dicetur infrà Libr. XXV. ſect. 17.

10. *Aneſum.* Ita Mſſ. Reg. & editio princeps. Aneſum eſt aniſum herbariis, ſemine majori, C. B. *l'Anis.*

11. *Potumque decoctum.* Mſſ. Reg. & editio princeps.

Cap. XVIII. 1. *Anethum.* Anethum, *l'Anet.*

2. *Tranſmarino alienatur.* Sacopenium Italicum in totum diſcrepat a ſacopenio ſagapenove tranſmarino. Sagapenum tranſmarinum, *la Gomme ſagapin*, *la Gomme Séraphique*, eſt liquor ferulaceæ herbæ, quæ in Mediâ naſcitur, teſte Dioſcoride, III, 95.

3. *Papaveris ſativi.* De tribus papaveris generibus dictum ſuprà Libr. XIX. ſect. 53.

4. *Opium vocant.* Mſſ. Reg.

5. *Poſtumii Licinii Cæcinæ.* Ita editio princeps. Nec aliter in Mſſ. Reg. 1. & 2. *Poſt. Licinii Cæcinæ.*

6. *In Hiſpaniâ bavili.* Ita libri omnes ſcripti & editi. Id nomen exprimere videtur, quod nos dicimus *le Bailli.* Inde fortè, ut obſervat Cl. Harduinus, legendum *bajuli.* Antiquum enim fuit eorum judicum nomen.

7. *Diacodion vocant.* Diacodion, *le Diacode* fit ex papavere albo.

8. *Collyriis addi.* Collyria, *les Collyres*, propriè medicamenta ſunt, quæ in oculorum morbis adhibentur.

9. *Lexipyretos.* Lexipyreti, *les Fébrifuges*; quòd febres fugent, ἀπὸ τῦ λήγειν πυρέτυς.

Pepticæ medicinæ, *les Digeſtifs*, *les Réſolutifs*; Cœliacæ, *les Stomachiques.*

Cap. XIX. 1. *Rhœam vocavimus.* De rhœâ, *le Ponceau*, *le Coquelicot*, dictum ſuprà Libr. XIX. ſect. 53.

2. *Ceratitin vocant nigrum.* In hortis tantùm apud nos naſcitur. Eſt papaver hortenſe, nigro ſemine, silveſtre Dioſcoridis, nigrum Plinio, C. B. *le Pavot cornu.*

3. *Alii paralion.* Paralion, id eſt maritimum; quod mari proximum maximè naſcitur.

4. *Heraclion vocatur.* Papaver illud heraclion eſt peplus, sive eſula rotunda, C. B. Tithymalus rotundis foliis, non crenatis. Tournefort, *le Reveil matin des vignes.*

5. *Tithymalon, mecona.* Tithymalus ille eſt peplis maritima, folio obtuſo, C. B. Tithymalus maritimus, folio obtuſo, aurito, rubro perinde ac caule. Tournefort. Eſt flore albo; & fortè apud Plinium librariorum incuriâ excidit, *flore.*

Cap. XX. 1. *Porcilaca.* Porcilaca, vel portulaca, *le Pourpier.*

2. *Coriandrum.* Coriandrum, *la Coriandre.*

3. *Atriplex.* Atriplex, *l'Arroche.*

4. *Panos, furunculos.* Pani, furunculi, *les Clous*, *les Furoncles.*

Cap. XXI. 1. *Malva.* Malva, *la Mauve.*

2. *Majorem Græci malopen.* Malva illa major eſt malva roſea, folio ſubrotundo flore dilutiùs rubente, C. B. *la Roſe d'Outremer*, *la Roſe de trémier.*

3. *Alteram ab emolliendo ventre.* Hæc eſt malva hortenſis, quam colebant manducabantque Romani.

Romani. Nunc quoque cibus eſt in inſulis Ægæi maris, *l'Archipel*, toto Oriente, & maximè apud Sinenſes populos; ita ut mirum ſit a nobis ita negligi.

4. *Radices albæ.* Sunt intus albæ. Dioſcorid. III, 133.

5. *Althæa vocatur.* Eſt althæa Dioſcoridis & Plinii, *la Guimauve.*

6. *Valent & contra venena.* Corruptè Mſſ. *contra phyſtim*, alii *psitim*, *venena*. Meritò opinatur eruditus Harduinus emendandum, *contra psimmithii venena.* Malvam enim decoctam cum radicibus valere contra epotum psimmithium ψιμμιθίυ δὲ ποθένlος, teſtatur Dioſcorides; II, 163. Psimmithium, *la Céruſe, le Blanc de plomb.*

7. *Permeatus ſuaves.* Ita Mſſ. Reg. 1. Colb. 2. & editio princeps. In Mſ. Colb. 1. & recentioribus editionibus, *pari meatus.* Permeatus illi, *la Tranſpiration.*

8. *Lapathum.* Lapathum, *la Patience.*

9. *Silveſtre, quod alii oxalidem.* Eſt acetoſa pratensis, C. B. Oxalis vulgaris, folio longo, J. B. *l'Oſeille.*

10. *Oxylapathon.* Eſt lapathum folio acuto, plano, C. B. *la Patience ſauvage, la Patience à feuilles pointues.* Hoc præcipuè eſt in medicinæ uſu.

11. *Hydrolapathon.* Eſt lapathum aquaticum, folio cubitali, C. B. *la Patience aquatique, la Parelle des marais.*

12. *Hippolapathon.* Eſt lapathum hortenſe, latifolium, C. B. Lapathum majus, ſive rhabarbarum Monachorum, J. B. *la Rhubarbe des*

Moines, le Rhapontic des montagnes.

13. *Si colluatur ſuccus.* In Mſ. Reg. 2. *colluatur*. Malè recentiores editiones, *coletur*. Emendandum fuit, *colluatur*. Sic enim Marcellus Empiricus, Cap. 12. *Lapathi radix in aceto acerrimo coquitur, atque eo aceto dentes conluuntur, vel foventur.* Plinius Valerianus, I, 38. *Agreſtis lapathi, quod alii rumicem dicunt, radix . . . cum aceti cyathis quinque cocta, in ore aceto tento, dolorem dentium tollit.*

14. *Bulapathon.* Bulapathum differt tantùm radice altiore longioreve. Canadensibus populis eſt quidem radix ſua longa, quam vocant, ut jam dixi ſuprà, Tsiotereſe-gôa, *la grande longue racine ;* at cùm sit aromatica, & ab Europæis, qui hîc degunt, appelletur *l'Anis ſauvage*, fortè non pertinet ad lapathum. Egregiæ ſunt ejus virtutes. In pulverem redacta, & manûs plenæ menſura in aquâ pota, maximam famem ſedat, & exhauſtas vires ſtatim reficit : optima quoque adversùs inſolationes, *les Coups de Soleil ;* & inter vulneraria medicamenta præſtantissima. De eâ vide P. Lafitau, *Mémoire ſur le Ginſeng*, pag. 83.

Cap. XXII. 1. *Sinapi, cujus . . . tria genera diximus.* Suprà Libr. XIX. ſect. 54.

2. *Comitialibus tædiis.* Bene editio princeps. In Mſſ. Reg. 1. & 2. *comitialibus tædis*. Malè emendatum in recentioribus editionibus, *comitialibus tepidum.*

3. *Suffocatos excitat.* Bene Mſſ. Reg. 1. & 2. Comitialis morbus maximè ad homines pertinet, vulvarum conversio ad feminas. Rectè ergo dictum, *ſuffocatos*. Nec fuit emendandum, *ſuffocatas*.

4. *Tordylion.* De ſeſeli Cretico, vel tordylio, jam dictum ſuprà ſect. 18.

5. *Litanicos.* Ita quidem Mſſ. Reg. & editio princeps. In recentioribus, *lithanicos.* Quid sint litanici incompertum. Videtur emendandum eſſe, ut multis placet, *tetanicos.* Tetanum, *le Spaſme des muſcles*, ſæpe memorat Plinius, ut & tetanicos.

6. *Inter silvas tacta.* Id eſt, tractata, cùm de silvis silveſtribuſque arboribus ageretur. De adarcâ jam dictum ſuprà Libr. XVI. ſect. 66.

7. *Marrubium.* Marrubium, *le Marrube.* Marrubium autem prasion eſt marrubium album, vulgare, C. B. *le Marrube blanc.*

8. *Sorberi jejunis.* Mſſ. Reg. & editio princeps.

9. *Rurſus decocto.* Mſſ. Reg. & editio pr.

10. *Nigrum, & quod magis probat, candidum.* Marrubium candidum, ut jam dixi, *le Marrube blanc.* Nigrum, eſt marrubium nigrum, fœtidum, ballote Dioſcoridis, C. B. *le Marrube noir.*

11. *Ipſumque ovum infundit melle.* De hoc medicamento Marcellus Empiricus, XVII, 125. *Ovum incoctum in calicem defunditur; & teſta ejus ſucco marrubii impletur, & in ipſum calicem defunditur, & mellis optimi deſpumati tantumdem. Omnia hæc inter ſe permiſcentur, ac tepefacta hauriuntur: miro modo vomicas rumpunt, & ad ſanitatem laborantem ſtomachum perducunt.*

12. *Serpyllum.* Serpyllum, *le Serpolet.*

13. *Siſymbrium silveſtre.* Eſt mentha silveſtris longiore folio, C. B. Menthaſtrum ſpicatum, folio longiore, candicante. J. B. *la Mente ſauvage à longues feuilles.*

14. *Quod in riguis naſcitur.* Eſt naſturtium aquaticum, ſupinum, C. B. Siſymbrium cardamine, sive naſturtium aquaticum, J. B. *le Creſſon d'eau.*

15. *Lini ſemen.* Linum, *le Lin.*

16. *Cum aneſo illitum.* Fortè emendandum, *anetho.* Sic enim ad hunc morbum habent Marcellus Empiricus, Cap. 15. & Plinius Valerianus I, 52.

17. *Blitum iners.* Blitum, *la Blete.* Nomen eſt βλιτὸν, id eſt rejiciendum, quòd olus ſit vile & insipidum.

18. *Convicium feminis.* Feminæ fatuæ dicebantur bliteæ; ut videre eſt apud Plautum in Trucul. Act. IV. ſcen. 4.

Cap. XXIII. 1. *Meum.* Eſt meum foliis anethi, C. B. *le Meum.* Adhuc apud Plinium, *aneſo* pro anetho. Alterum genus eſt meum latifolium adulterinum, C. B. Meum alterum, Italicum quibuſdam, J. B.

2. *Multis, obliquis, nigris.* Bene ed. pr.

3. *Feniculum...ut diximus.* De feniculo, *le Fenouil*, dictum ſuprà Libr. VIII. ſect. 41.

4. *Et in Sole.* Mſſ. Reg. & editio princeps.

5. *E ſemine recenti.* Mſſ. Reg.

6. *Fit & e radicibus.* Mſſ. Reg. 1. & 2.

7. *Hippomarathron.* Eſt hippomarathrum ſphærocephalon, P. Alpin. Feniculum altiſſimum, ſphærocephalon. Tournefort.

8. *Bracchiali craſsitudine.* In Mſſ. Reg. 1. & 2. *bracchioli.*

9. *Medicinæ in ſativo.* In ſativo feniculo, *le Fenouil.*

10. *Urinam ciet.* Mſ. Reg. 2.

11. *Calculos præcipuè pellit.* Eſt & crithmum,

ſive feniculum maritimum minus, C. B. *la Baſcille, le Fenouil marin:* cujus maxima vis diuretica. Vide Cl. Plumier, *Journal de Trévoux*, an. 1703. pag. 1685.

12. *Cannabis.* Cannabis, *le Chanvre.*

13. *Ferula.* Ferula, *la Férule.*

14. *Femina putatur.* Eſt ferula femina Plinii, C. B. Ferula folio feniculi, ſemine latiore & rotundiore, J. B.

15. *Vulvis utilis.* In Mſſ. Reg. & editione principe, *vultui utilis.*

16. *Et ad omnia ea vitia.* Ad omnes morbos ſuprà recensitos.

17. *Lingulæ menſurâ.* Mſſ. Reg. & editio princeps. Lingula, ut jam dixi, *une cuillerée.*

18. *Inter hortensia diximus.* De carduis dictum ſuprà Libr. XIX. ſect. 43.

19. *Unum fruticosius.* Eſt cinara silveſtris, latifolia, C. B. Carduus ſcolymos, silveſtris, J. B. Eo adhuc victitant Græci qui inſulas Ægæi maris habitant, in ſuis jejuniis.

Cap. XXIV. 1. *Ante diſceſſum ab hortensiis* In Mſſ.Reg. 1. & 2. *& diſceſſum.* In editione principe, *& ante diſceſſum.* Recentiores, *ſed diſceſſuri.*

2. *Opopanacis.* Opopanax eſt gummi ſphondylii majoris : nobis quoque dicitur *la Gomme d'opopanax.* Herba verò ipſa eſt ſphondylium majus, sive panax Heracleum quibuſdam, J. B. Panax ſphondylii folio, sive Heracleum, C. B. *la grande Berce.*

3. *Et amni.* Bene Mſſ. Reg. 1. & 2.

4. *Magnus Antiochus rex.* Antiochus III. Philometor, Syriæ rex.

5. *Omnia venenata.* Mſſ. Reg. & ed. pr.

IN LIBRUM XXI.

CAP. I. 1. *Seri & coronamenta.* Mſſ. Reg. editio princeps, & Cl. Rezzonicus.

CAP. II. 1. *Struppos appellantes.* Mſſ. Reg. 1. 2. & Camerac. Vide & Feſtum verbo, *ſtroppus*.

2. *A ſerendo ſerieve.* In Mſſ. Reg. 1. Camerac. Lang. *ſerive.* Emendandum fuit, *ſerieve;* ut conjecerat eruditus Harduinus.

CAP. III. 1. *P. Claudius Pulcher.* Conſul fuit anno Urbis conditæ DLXX.

2. *Philyræ.* Tenuis inſtar philyræ.

3. *Et hinc ſeveritas.* Mſſ. Reg. 1. & 2.

4. *Serapio cognominabatur.* De illo cognomine jam dictum ſuprà Libr. VII. ſect. 10.

5. *Suprà dictos.* Præter dictos antè ſcriptores.

CAP. IV. 1. *In rubo.* In cynosbato, de quo ſuprà Libr. XVI. ſect. 71.

2. *Homero teſte.* Iliad. ψ.' vers. 186.

3. *Ut diximus.* Suprà Libr. XIII. ſect. 2.

4. *Prænestinam.* Eſt roſa verſicolor, C. B. Roſa Præneſtina, alba & verſicolor, J. B.

5. *Campanam.* Eſt roſa alba, vulgaris major, C. B. Roſa candida plena & ſemiplena, J. B.

6. *Mileſiam.* Eſt roſa rubra, multiplex, C. B. Roſa rubra flore valde pleno & ſemipleno, J. B. *la Roſe rouge, la Roſe de Provins.*

7. *Trachiniam.* Eſt roſa purpurea, C. B. Roſa rubello flore majore, multiplicato, sive pleno; incarnata vulgò, J. B. *la Roſe couleur de chair, la Roſe de France, la Roſe pâle.*

8. *Alabandicam.* Eſt roſa ſilveſtris, flore pleno, C. B. Roſa eglantina, flore pleno, J. B. *le Rosier-églantier à fleur double.*

9. *Spineolam.* Eſt roſa odore cinnamomi, flo-

re pleno, C. B. Roſa minor, rubello multiplicato flore, aſperis ſpinis armata, J. B. *la Roſe canelle.* In Mſ. Reg. 2. & editione principe, *ſpinoſam.*

10. *Centifoliam vocant.* Eſt roſa alba, minor, C. B. Roſa lacteola, J. B. *la Roſe à cent feuilles.*

11. *A Græcis lychnis.* Roſa illa Græca & inodora eſt roſa campeſtris, ſpinis carens, biflora, C. B.

12. *Alia Græcula.* Eſt roſa silveſtris, odorata, flore albo, C. B.

13. *Extremas velut ad cardines.* Mſſ. Reg. & editio princeps Sic Granius apud Nonium dixit: *Sonat impulſa cardo regia.*

14. *Moſceuton.* Hæc certè non eſt *la Roſe muſcade.* Ex Plinii deſcriptione potiùs videtur eſſe *la Roſe d'Outremer*, de quâ jam ſuprà dixi Libr. XX. Cap. 21. not. 2.

CAP. V. 1. *Lilium.* Lilium, *le Lis.*

2. *Convolvulum.* Convolvulus, *le Liſeron.*

3. *Rubens lilium.* Eſt lilium purpurocroceum, C. B.

4. *In Phaſelide.* Convallis eſt Judææ, ut videre eſt apud Plinium, XIII. ſect. 9. Inde lilium Phaſelidis olim dictum eſt *lilium convallium*, Cantic. Cantic. II, 1.

5. *Narciſſum vocant.* Narciſſus, *le Narciſſe.* Eſt autem narciſſus albus, circulo croceo vel luteo, C. B. Narciſſos liliis junxit Plinius, quòd & narciſſus λείριον a Græcis diceretur.

6. *Alterum genus.* Eſt narciſſus albus, circulo purpureo, C. B.

7. *In radice ſunt.* Narcissi folia bulbo adhærent, non cauli.

8. *Calix herbaceus.* Theophraſto, Hiſt. Plant.

VI, 6. non calyx, ſed caulis dicitur herbaceus.

9. *Omnes ſerotini.* Nec aliter Theophraſtus, loc. cit. nempe poſt Arcturum, ſeu Arcturi occaſum, de quo dictum eſt Libr. XVIII. ſect. 74. At & vernos habemus narciſſos.

10. *Suſpenduntur in fumo.* Aliud in liliis a nobis obſervatum eſt, de quo Cl. Tournefort, Inſtit. Rei herbar. pag. 371. *Lilii albi caulis cum floribus amputatus & ſuſpenſus, auctore Geſnero, ſemen profert: quod feliciter etiam Pariſiis ſæpe expertus ſum.*

Cap. VI. 1. *Violis honos.* Violarum nomine non modò violam, *la Violette*, ſed & leucoium, *le Giroflier*, *le Violier*, intelligit Plinius.

2. *Appellatæ ia.* Viola illa, *la Violette.*

3. *Ianthina veſtis.* Color ille, *le Violet pourpre.*

4. *Luteis.* Luteæ violæ ſunt leucoium, *le Giroflier*, *le Violier.*

5. *Calatiana.* Ita Mſ. Reg. 1. & editio princeps. Calatiana autem dicta eſt a Calatiâ, oppido Italiæ. Nec eſt viola; ſed videtur eſſe digitalis lutea, magno flore, C. B. *La grande Digitale à fleurs jaunes.*

6. *Caltha.* Caltha, *le Souci.* Nec videtur eſſe leucoium, ut quidam voluit.

7. *Marinam.* Eſt leucoium maritimum.

8. *Scopam regiam.* Dalecampio aliiſque ſcopa regia videtur eſſe millefolium nobile, Trag. Tanacetum minus, album, odore camphoræ, ſive Achillæa Dioſcoridis, C. B. *le petit Millefeuille.*

9. *Bacchar quoque.* Bacchar videtur eſſe aſter luteus, radice odorâ, C. B. Juxta quoſdam ta-

men eſt conyza major, vulgaris, C. B. *la grande Coniſe.* Ejus radix cinnamomum redolet.

10. *Combretum.* Juxta Anguillaram eſt gramen hirſutum, capitulo globoſo, C. B.

11. *Aſaron.* Aſarum, *le Cabaret.* Vide ſuprà Libr. XII. ſect. 28. Aſarum autem dicitur a particulâ negativâ, α & σαίρω, orno.

12. *Crocum ſilveſtre.* Crocum, crocuſve, *le Safran.*

13. *Dein Lyciæ monte Olympo.* Mſ. Reg. 1. In Mſ. Reg. 2. & editione principe, *Lyciæ Olympo.* Fruſtra in recentioribus emendatum, *deinde Lycio, monte Olympo.* Fuit enim & Olympus mons in Lyciâ.

14. *Atteri pede, quo melius provenit.* Ita editio princeps, nec aliter Mſ. Reg. 1. licet habeat, *pedoque.* In Mſ. Reg. 2. & editionibus recentioribus, *pereundoque.*

15. *Homerus tres laudat.* Homer. Iliad. κ'. vers. 348.

CAP. VII. 1. *Abrotonum & amaracus.* Abrotonum, l'*Auronne.* Amaracus eſt majorana vulgaris, C. B. *la Marjolaine.*

2. *Iris.* Iris, *l'Iris, la Flambe.*

3. *Laudatiſſima in Illyrico.* Eſt iris Illyrica, C. B.

4. *Proxima in Macedoniâ.* Eſt iris alba, Florentina, C. B.

5. *Habet Africana.* Videtur eſſe iris Aſiatica, cærulea, polyanthos, C. B. Iris Aſiatica, cærulea, omnium iridum ampliſſima, Dalmaticæ affinis, J. B.

6. *Raphanitis.* Eſt iris biflora, flore minore, odore lilii convallium, C. B.

7. *Rhizotomos*. Eſt iris anguſtifolia, prunum redolens, minor, C. B.

8. *Subrufa*. Radix eſt, quæ intus rufa eſt.

9 *Optima*. Iris Illyrica & Macedonica; cùm tunduntur ſternutamenta movent.

10. *Saliunca*. Ruellio, Dalecampio aliiſque ſaliunca eſt nardus Celtica, quæ eſt valeriana Celtica. Tournefort.

11. *Metallum eſſe cœperit*. E Saliuncâ, ut e metallis, vectigal exigebatur.

12. *Polion*. Polium, *le Polion de montagne*, nomen habet a πολιὸς, canus; quòd teſte Dioſcoride III, 124. corymbos habet cæſariei canæ similes.

13. *Folia ejus*. Id Dioſcorides IV, 135. non de polio, ſed de tripolio tradit. Tripolium eſt aſter maritimus, paluſtris, cæruleus, ſalicis folio. Tournefort.

Cap. VIII. 1. *In cocco* Coccum, rubens eſt granum, de quo dictum ſuprà Libr. IX. ſect. 65.

2. *Ianthinum appellavimus*. Suprà ſect. 14.

3. *Amarantho*. Amaranthus, vel Amarantus, *l'Amarante*.

4. *Cyani colos*. Cyanus, *le Bluet*, *le Barbeau*.

5. *Holochryſi* Holochryſos, *le Bluet jaune*, qui & apud nos paucis ab annis jam colitur.

6. *Omnes autem hi flores*. Mſ. Reg. & editio princeps.

7. *Petilio ipſa nomen*. Petilio Italia nomen impoſuit. Petilium eſt cyclamen orbiculato folio, infernè purpureſcente, C. B. *le Cyclamen de Vérone*.

8. *Luteus & bellio*. Eſt bellis lutea, foliis profundè incisis, major, C. B. Chryſanthemum fo-

lio minùs ſecto, glauco, J. B. *la Marguerite jaune*, *la Fleur dorée.*

9. *Chryſocome.* Videtur eſſe elichryſum Orientale, C. B. Stœchas citrina, floris & magnitudine & colore ſpecioſa, J. B. *l'Immortelle jaune.*

10. *De quo plura aliàs.* Infrà Libr. XXV. ſect. 67.

11. *Colossinus.* Color eſt inter candorem & purpuram, ita dictus ab urbe Colossis in Phrygiâ, in quâ eo colore tingebantur lanæ.

12. *Abundè diximus.* Libr. XVI. ſect. 62.

13. *Melothron.* Melothron videtur eſſe bryonia aſpera sive alba, baccis rubris, C. B. *la Couleuvrée*, *la Vigne blanche.*

14. *Spiræa.* Frutex ille nomen retinet, & dicitur *le Spiræa.*

15. *Cneoron.* Non eſt casia aromatica, de quâ dictum ſuprà Libr. XII. ſect. 45. ſed altera de quâ mox infrà agitur.

16. *Cunilaginem.* De cunilagine jam dictum Libr. XX. ſect. 63.

17. *Meliſſophyllon.* Meliſſophyllon, *la Mélisse*, pabulum apibus ſuave; unde & dictum eſt apiaſtrum. Vide quoque ſuprà Libr. XX. ſect. 45.

18. *Meliloton.* Melilotus, *le Mélilot.*

19. *Minyanthes . . . alii aſphaltion.* Eſt trifolium bitumen redolens, C. B. Trifolium aſphaltites, sive bituminoſum, odoratum, J. B.

20. *Alterum acuto.* Eſt trifolium montanum, purpureum, folio acuto, crenato, C. B.

21. *Tertium ex omnibus.* Eſt trifolium parvum.

22. *Myophono.* Myophonon eſt aconitum, de quo infrà Libr. XXVII. ſect. 2.

23. *Utuntur & ferulis.* Utuntur & ferularum corymbis, ſeu umbellis.

24. *Ederæ flore.* De quo dictum Libr. XVI. ſect. 62; ut & de alio, quod ſequitur.

25. *Cneori duo genera.* Cneorum, thymelæave, *le Garou*, cujus plures novimus ſpecies.

26 *Creticum vocatur.* Eſt origanum Creticum, latifolium, tomentoſum, ſeu dictamnus Creticus. Tournefort. *le Dictame de Crete.*

27. *Et conyzæ.* De duobus conyzæ generibus dictum ſuprà Libr. XX. ſect. 63.

28. *De quâ diximus ſuprà.* Ibid. ſect. 64.

29. *Jovis flos.* Eſt pulſatilla, *la Coquelourde.*

30. *Phlox vocatur.* Eſt viola tricolor, hortenſis, repens, C. B. Jacea tricolor, sive Trinitatis flos, J. B. *la Penſée.*

31. *Helenium.* Helenium hoc Ægyptium videtur eſſe helianthemum fruteſcens, folio majoranæ incano. Tournefort. Ciſtus humilis, 1. Clus.

32. *Abrotonum.* Abrotonum, *l'Auronne.* Propagat ſe & vacuum, id eſt sine ſemine, cùm ejus cacumen radices agit, meliùs adhuc ſemine.

33. *Adonium.* Abrotonum Adonium, quod in Adonidis hortis, id eſt cadis teſtâve, *un pot*, plantatur.

34. *Leucanthemum.* Leucanthemum, sive anthemis, *la Camomille.* Vide & infrà ſect. 93. & Libr. XXII. ſect. 26.

35. *Amaracum.* Amaracus, sive ſampſuchus, eſt majorana, *la Marjolaine.*

36. *Nyctegreton.* Mſ. Reg. 2. Nyctegreton eſt lunaria, *la Lunaire*, de quâ multæ ſemper traditæ ſunt fabulæ.

37. *Anemone.* Anemone illa eſt pulſatilla, *la Coquelourde*; neque eſt bulboſa.

38. *Dicetur in medicinis.* Infrà ſect. 94.

39. *Œnanthe.* De œnanthe vide infrà ſect. 95.

40. *Anemones, quæ limonia.* Anemone illa limonia, ſeu pratensis, eſt pulſatilla crassiore folio, majore flore, C. B. *la Coquelourde.*

41. *Hyacinthum comitatur fabula.* Hyacinthus ille ſcriptus, ſeu delphinium Ajacis, eſt delphinium hortenſe, flore majore & simplici cæruleo. Tournefort. Delphinium nectariis monophyllis, caule simplici, Linn. *le Pied d'alouette.* In ejus flore inſcriptæ leguntur literæ Græcæ A I.

42. *Heliochryſos.* Eſt chryſanthemum, de quo plura infrà ſect. 96.

43. *Ex auro, quod apyron.* Aurum eſt nativum, quod ignem non expertum eſt.

44. *Alterum genus lilii.* Eſt lilium rubens, de quo dictum ſuprà ſect. 11.

45. *Tiphyon.* Juxta J. Bodæum eſt narciſſus Persicus Clusii.

46. *Pothos.* Pothos candidior eſt jaſminum vulgatius, flore albo, C. B. *le Jaſmin.* Crediderim alterum eſſe jaſminum Hiſpanicum, flore majore, externè rubente, J. B. *le Jaſmin d'Eſpagne.*

47. *Tertium genus lilii.* Eſt lilium purpureum, narciſſuſve, de quo dictum ſuprà ſect. 12.

48. *Spinæ flore.* Spina illa eſt acanthus aculeatus, de quo plura infrà Libr. XXII. ſect. 34.

49. *Spinæ albæ.* De ſpinâ albâ vide Libr. XXIV. ſect. 66.

50. *Vincapervinca.* Vincapervinca, *la Pervenche.*

51. *In modum lineæ.* Linea eſt formido, funiculuſve puniceis aliorumque colorum pennis interſtinctus, quo apri, cervique in venatione terrentur. De eo Virgilius, Georg. III, 372.

52. *Violæ albæ trimatu.* Mſ. Reg. 2. & editio princeps.

53. *Purgata ac pura ſint.* Mſſ. Reg. & editio princeps.

Cap. XII. 1. *Apiaſtrum.* Eſt apium ſilveſtre, lacteo ſucco turgens, C. B. Thyſſelinum. Tournefort. Minimè verò meliſſophyllum, *la Méliſſe*, de quo mox infrà agit Plinius.

2. *Cerinthe.* Cerinthe, *le Melinet.*

Cap. XIII. *Ægolethron.* Ægolethron juxta Cl. Tournefort eſt chamærhodendros Pontica, maxima, meſpili folio, flore luteo. Tournefort, Corollar. pag. 42. De hac plantâ, noxioque melle, ſi apes eâ paſcantur, curiosè ſcripsit Cl. Tournefort, *Mémoires de l'Académie Royale des Sciences*, an. 1704. pag. 345. & ſeqq. Aliter tamen de ægolethro ſcripsit Cl. Gleditſch, quem vide, *Mémoires de l'Académie Royale de Berlin.*

2. *Suis locis dicemus.* Infrà Libr. XXIX. ſect. 31.

Cap. XIV. 1. *Mons eſt Carma.* Ita Mſſ. Reg. 1. & 2. & Colb. 2.

2. *Ambulatorium.* Id eſt mobile, quod pro voluntate poſſit deprimi aut attolli.

3. *Deeſſe cenſeatur.* In Mſſ. Reg. 1. & 2. & editione principe, *ſentiatur.*

4. *Poſuiſſe conveniet.* Ita editio princeps.

5. *Quæ Punica.* Et candidiſſima.

6. *Propoli, de quâ diximus.* Suprà Libr. XI. ſect. 6

Cap. XV. 1. *Tamnum.* Eſt tamnus racemoſa, flore minore, luteo palleſcente. Tournefort. *le Sceau de Notre dame, la Racine vierge.*

2. *Ruſcum.* Ruſcus eſt myrtus ſilveſtris; de quo infrà Libr. XXIII. ſect. 83. & hoc Libro XXI. ſect. 100.

3. *Batin marinam.* Batis marina, *la Bacille*, eſt crithmum, ſive feniculum maritimum, majus, odore apii, C. B. Hortensia a marinâ non differt. Vide & infrà Libr. XXVI. ſect. 50.

4. *Lupum ſalictarium.* Lupus ſalictarius, ſeu lupulus, *le Houblon.*

5. *Colocasia.* Eſt arum maximum Ægyptiacum, quod vulgò colocasia, C. B. *Culcas*, faba Ægyptia, P. Alpin. Radix ejus eſt prædulcis & edulis.

6. *Araneoſo.* In fila ac veluti lanas ſequaces morſu trahitur, teſte Martiali, Epig. XIII, 57.

7. *Perſonata.* Perſonata eſt echios, *la Vipérine*, de quâ plura infrà Libr. XXV. ſect. 58.

8. *In noſtris amnibus.* In Mſſ. Reg. Colb. Thuan. & editione principe, *in noſtris manibus.* Inde emendandum videtur, *in noſtris mænibus*, ut jam monuit eruditus Harduinus. Certè perſonata non naſcitur in amnibus.

9. *Anthalium.* Juxta Dalecampium eſt Cyperus anguſtifolius, eſculentus, C. B. Italis dicitur *Tarsi.*

10. *Œtum.* Juxta Caſparem Bauhinum fortè eſt rapum Americanum bryoniæ foliis.

11. *Arachidna & aracos.* Juxta Cluſium &

Joannem Bauhinum eſt ſolanum tuberoſum, eſculentum, C. B. *la Pomme de terre.* Erravere Plinius & Theophraſtus, cùm dixere iis nec herbam, nec folium eſſe.

12. *Candryala.* Mſſ. Reg. eſt chondrilla, *la Condrile.*

13. *Hypochæris.* Eſt hieracium minus dentis leonis folio ſubaſpero, C. B.

14. *Caucalis.* Servat nomen. Eſt caucalis arvenſis, echinata, latifolia, C. B. *la grande Giroville.*

15. *Anthriſcum.* Eſt ſcandix Cretica minor, C. B. Pecten Veneris, tenuiſſimè diſſectis foliis, J. B.

16. *Scandix.* Eſt tragopogon pratenſe luteum, C. B. *la Barbe de bouc.*

17. *Parthenium, ſtrychnum.* De his infrà Plinius ſect. 105. & ſeqq.

18. *Æquinoctio naſcentes.* Mſſ. Reg. & editio princeps.

19. *Aphace.* Videtur eſſe dens leonis anguſtiore folio, C. B. *le Piſſenlit.*

20. *Acinos.* Eſt clinopodium origano ſimile, C. B. Falſum eſt acinon aut epipetron non florere.

21. *Cnicon.* Eſt carthamus officinarum, flore croceo. Tournefort. *le Cartame, le Safran bâtard.* Apud Sinas in magnam altitudinem exſurgit.

22. *Una mitior.* Eſt cnicus, ſeu atractylis lutea, C. B.

23. *Altera hirſutior.* Eſt cnicus ſilveſtris hirſutior, sive carduus benedictus, *le Chardon bénit.*

24. *Scorpio.* Vide infrà Libr. XXII. ſect. 17.

25. *Pheos.* Pheos, vel Stœbe videtur eſſe pimpinella ſpinóſa ſeu ſemper virens. Tournefort. *la Pimprenelle épineuſe.* Hodieque Græcis dicitur *ſtœbida.*

26. *Hippophaes.* Vide infrà Libr. XXII. ſect. 14.

27. *Silveſtris, quam & feminam.* Eſt urtica urens, maxima, C. B. *la Grande ortie.*

28. *Quæ dicitur, canina.* Mſ. Reg. 2. Eſt urtica urens, minor, C. B. *l'Ortie grieche.*

29. *Herculanea.* Eſt galeopsis procerior, fœtida, ſpicata. Tournefort. *la grande Ortie morte des bois à odeur puante.*

30. *Lamium.* Eſt lamium album, non fœtens, folio oblongo, C. B. *l'Ortie blanche.*

Cap. XVI. 1. *Acorna.* Eſt carlina patula, atractylidis folio & facie. Tournefort. *la Carline*; ita a nobis appellata, quòd ab Angelo monſtrata Carolo Magno ad propulſandam ab exercitu ſuo peſtem dicitur.

2. *Leucacanthos.* Eſt Carlina cauleſcens magno flore albicante, C. B.

3. *Chalceos.* Juxta Dalecampium eſt carduus ſphærocephalus latifolius.

4. *Polyacanthos.* Eſt carduus ſpinosissimus, anguſtifolius, vulgaris, polyacanthos Theophraſti, C. B.

5. *Onopyxos.* Eſt carduus tomentoſus, acanthi folio anguſtiori. Tournefort.

6. *Helixine.* Mſ. Reg. 1. Eſt carlina acaulos, magno flore, C. B.

7. *Chamæleon.* Eſt carlina acaulos, gemmifera, C. B.

8. *Cnicos.* Eſt cnicus cæruleus, aſperior, C. B.

9. *Eryngium.* Eryngium, *le Panicaut*, *le Chardon roland.*

10. *Tetralix.* Qui carduus ſit non compertum.

11. *Atractylis quoque.* Eſt carlina ſilveſtris, vulgaris, C. B.

12. *Cactos.* Eſt cinara ſpinoſa, cujus pediculi eſitantur, C. B.

13. *Uni cicerculæ folia.* Eſt tribulus terreſtris, ciceris folio, ſeminum integumento aculeato, Mor. De tribulo plura vide Libr. XXII. ſect. 12.

14. *Alteri aculeata.* Eſt tribulus aquaticus, C. B. Tribuloides. Tournefort. *la Macre*, *la Châtaigne d'eau*, *la Cornuelle.*

15. *Anonis.* Mſſ. Reg. & editio princeps. Anonis, *l'Arrête-bœuf.*

16. *Sequitur a frugibus.* Poſt fruges in arvis naſcitur.

17. *Coronopum.* Coronopus hortensis, C B. *la Corne de cerf.*

18. *Anchuſa.* De anchusâ & anthemide vide infrà Libr. XXII. ſect. 23. & 26.

19. *Phyllanthes.* Juxta Dalecampium eſt rapunculus ſcabioſæ capite cæruleo, C. B. *la Scabieuſe globulaire.*

20. *Anemone.* De anemone jam dixi ſuprà Cap. 8.

21. *Aphace.* Eſt vicia vulgaris, acutiore folio, ſemine parvo, nigro, C. B. *la Veſſe.* Differt ab aphace intubacea, de quâ dictum ſuprà ſect. 52.

22. *Crepis.* Crepis eſt ſonchus lævis, anguſtifolius, C. B. *le Laitron.*

23. *Et lotos.* Eſt melilotus officinarum, *le Mélilot.*

24. *Onochili.* Quæ ſit onochilis non novi, niſi fortè ſit onobrychis, *le Sain-foin.*

Cap. XVII. 1. *Cynops.* Eſt pſyllium majus, erectum, C. B. *l'Herbe aux puces.*

2. *Alopecuros.* Eſt gramen tomentoſum, ſpicatum, C. B.

3. *Stelephuros.* Eſt gramen typhoides, maximum, ſpicâ longiſſimâ C. B.

4. *Thryallis.* Eſt verbaſcum lychnitis, flore albo, parvo, C. B.

5. *Perdicium.* Videtur eſſe dens leonis, tuberosâ radice. Tournefort. Differt a perdicio, de quo infrà ſect. 104.

6. *Ornithogale.* Eſt ornithogalum, umbellatum, medium, anguſtifolium, C. B. *l'Ornithogale.*

7. *In lappâ.* Lappa, *la Bardane*, *le Glouteron.*

8. *Opuntia.* Eſt opuntia vulgò herbariorum, J. B. *la Raquette*, *la Cardaſſe.*

9. *Iasione.* Juxta Cluſium eſt convolvulus argenteus, altheæ folio, C. B. ni fortè ſit convolvulus minor, de quo vide infrà Libr. XXII. ſect. 39.

10. *Chondrylla.* Chondrylla, *la Condrile.*

11. *Aphace.* Aphace intubacea, de quâ dictum ſuprà ſect. 52.

12. *Picris.* Cichorium ſilveſtre, *la Chicorée ſauvage.*

13. *Ter floret, ut diximus.* Suprà Libr. XVIII. ſect. 65.

14. *Cypiri, hoc eſt gladioli.* Fortè eſt antha-

lium, ſive cyperus anguſtifolius, eſculentus, de quo dixi ſuprà Cap. 15. num. 9.

15. *Theſion.* Juxta Dalecampium eſt lactuca foliis indiviæ, C. B.

16. *Ut videtur Heſiodo.* Heſiod. Ἔργων, vers. 41. Gravi annonâ, factus eſt ex aſphodelo, *l'Aſphodele*, panis. Vide *Journal de Trévoux*, an. 1709. pag. 2206. Sunt tamen hujus panis pericula, quæ vide in Piſano diario, *Giornale de Litterati*, an. 1776. Tom. XXII. pag. 5.

17. *Homerus fecit.* Homer. Odyſſ. λ'. vers. 538. & ω'. vers. 13.

18. *Duo genera faciunt.* Sunt aſphodelus mas & femina.

19. *Piſtanam.* Piſtana eſt ſagitta aquatica major, C. B. Ranunculus paluſtris, folio ſagittato, maximo, Tournefort. *la Flêche d'eau.*

Cap. XVIII. 1. *Junco, quem mariſcon.* Eſt juncus maximus, ſive ſcirpus major, C. B.

2. *Oxyſchœnon.* Eſt juncus paniculâ ſparsâ, C. B.

3. *Melancranin.* Eſt juncus acumine reflexo, major, C. B.

4. *Holoſchœnos.* Eſt juncus acutus maritimus, capitulis rotundis, C. B.

5. *Pæne unciarum latitudinem.* Uncia eſt duodecima pars pedis Romani. Menſurâ autem noſtrâ ferme *neuf lignes de diametre.*

6. *Non aliis utiliorem.* Bene Mſ. Reg. 2.

7. *Junci trianguli.* Eſt Cyperus, *le Souchet.*

8. *Efficacissimum adversùs calculos.* In Oriente maximè commendatur juncus βρυλλόσπορος, cujus ſemen adversùs calculos fertur efficaciſſimum.

9. *Non egredi domibus.* Mſ. Reg. 2. & editio princeps.

10. *Tertia Theræo.* Ita dicto ab inſulâ Cycladum, *Thera.*

11. *Indica herba.* Herba illa Indica mihi videtur eſſe *le Bétel*, cujus adhuc maximus in Oriente uſus. Ejus iconem exhibet P. Tachard, *Voyage de Siam*, pag. 372.

12. *Largiori tanta vis.* Mſſ. Reg. & editio princeps.

13. *Odorati junci.* Juncus odoratus eſt ſchœnantum Meſue. Juncus aromaticus, C. B. *le Schénante, le Jonc odorant.*

14. *Suo loco retulimus.* Suprà Libr. XII. ſect. 48.

15. *Roſa adſtringit.* Mſ. Reg. 2.

Cap. XIX. 1. *Diximus inter genera vini.* Suprà Libr. XIV. ſect. 19.

2. *In calliblepharum.* Eſt medicamentum quo fucantur palpebræ.

3. *Vulſis proſunt.* Vulſis, id eſt convulſis. Spaſma autem, ſeu convulſio, eſt nervorum quaſi retractio & complicatio.

4. *Unum purpureum.* De quo ſuprà ſect. 12.

5. *A Narce.* Ναρκὴ, torpor. Minimè autem a Narciſſo, fabuloſo puero.

6. *Panis verò.* Pani ſunt tumores abſceſſuſve ægre matureſcentes.

7. *Ægilopis incipientibus.* Sic libri ſcripti & editi. Mallem tamen *ægilopiis*, ut passim alibi Plinius. Ægilopia, *la Fiſtule lacrymale.*

8. *Quod simile ei diximus.* Suprà ſect. 16.

Cap. XX. 1. *Quidam ut diximus.* Suprà ſect. 16.

2. *Ejus verò quod phu.* Hæc eſt nardus Cretica; ut dictum eſt ſuprà Libr. XII. ſect. 26.

3. *Subſterni, uti, potari.* Bene Mſ. Reg. 2. & editio princeps

4. *Cyanus adſtringit.* Ita Mſſ. Reg.

5. *Intumeſcant vel erumpant.* Ita Mſ. Reg. 1. In Mſ. Reg. 2. *rumpant*, quod fortè melius. Hæc enim ſunt *les Engelures, les Crevaſſes.*

Cap. XXI. 1. *Minyanthes ex eo appellavimus.* De minyanthe dictum ſuprà ſect. 30.

2. *Duo ſunt genera ejus.* Quod candidum vocat Plinius, videtur eſſe thymus ſupinus, candicans, odoratus. Tournefort.

3. *Alterum nigrius.* Eſt thymus vulgaris, *le Thim.* Flos verò ejus niger, eſt flos purpuraſcens, atque adeò in nigredinem vergens, ut & in violis.

4. *Hemerocalles.* Eſt lilium Byzantinum, miniatum, C. B.

5. *Nepenthes illud.* Vide infrà Libr. XXV. ſect. 5.

Cap. XXII. 1. *Folia ſuggillatis.* Ita Mſ. Reg. 2. & editio princeps.

Cap. XXIII. 1. *Anemonas.* De anemone jam dictum ſuprà ſect. 38.

2. *Silveſtris prima.* Hæc eſt anemone silveſtris, alba, major, C. B. *la grande Anémone des bois à fleur blanche.*

3. *Altera in cultis.* Eſt anemone hortenſis, *l'Anémone*, cujus 300. & ampliùs ſpecies in curioſorum hortis excoluntur, ſuis quæque diſtinctæ nominibus.

4. *Phœniceum florem.* Phœniceus color, *la couleur de dattes.*

5. *Flos numquam ſe aperit.* Et tranquillo cælo aperitur anemone, ſed vento ventoſiſque locis gaudet.

6. *Argemonem.* Argemone eſt papaver erraticum, de quo dicetur infrà Libr. XXV. ſect. 56. ubi de argemoniâ.

7. *Papaver quod rhœan.* De papavere rhœâ, *le Coquelicot*, dictum ſuprà Libr. XIX. ſect. 53.

8. *Diſtinctio magna.* Magna diſtinctio, quòd argemone & papaver rhœas feriùs floreant. Argemone quoque si caulis conciditur, croceum ſuccum reddit; candidum, papaver rhœas. Succos illos non reddunt anemonæ.

9. *Tertianis & quartanis.* Ad eos uſus adhuc adhibentur, maximè in medicinâ campeſtri.

CAP. XXIV. 1. *Œnanthe.* Eſt œnanthe paſtinacæ silveſtris folio, ſemine atriplicis, Magnol. Botanic. Monſp. Oenanthe autem dicitur, vel quòd cum vite floret. vel quod ejus flos odore & colore florem vitis æmulatur.

CAP. XXV. 1. *Heliochryſum.* Eſt Chriſanthemum foliis matricariæ, C. B.

CAP. XXVI. 1. *Hyacinthus in Galliâ.* Hyacinthus ille eſt vaccinium, *le Glaïeul*, quo hyſginum purpurave tingebatur, ut jam dictum ſuprà Libr. XVI. ſect. 31 De hac tincturâ vide Vitruvium Libr. VII. Cap. ult.

2. *Lychnis quoque flammea.* Eſt lychnis coronaria, Dioſcoridis ſativa, flore rubro & veluti flammeo fulgente, C. B. Flammeus color, *la Couleur rouge de feu.*

3. *Silveſtris eadem.* Eſt lychnis silveſtris, alba, simplex, C. B.

CAP. XXVII. 1. *Cochlearis menſurâ.* Mſ. Reg 2.

2. *Alvinis.* Quibus alvus eſt fluida.

3. *Ruſci.* Ruſcus ille eſt myrtus ſilveſtris foliis acutiſſimis, C. B. Vide & infrà Libr. XXIII. ſect. 83.

4. *Poſtero mane.* Mſ. Reg. 2. & editio princeps.

5. *Batis quoque alvum mollit.* De bati dictum ſuprà Libr XXI. ſect. 50. Urinam potiùs ciet, ut jam obſervavit Dalecampius. Nec aliter Cl. Plumier.

6. *Acinon.* De acino ſive epipetro dictum ſuprà ſect. 52.

7. *Ciet menſes & urinas.* Immo ſiſtit, teſte Dioſcoride III, 50.

Cap. XXVIII. 1. *Colocaſiâ.* De colocaſiâ vide ſuprà ſect. 51. de anthalio, ſect. 52.

Cap. XXIX. 1. *Anthyllion.* Eſt vulneraria ruſtica, J. B. *la Vulnéraire.*

2. *Chamæpithyi ſimilis.* Hæc videtur eſſe vulneraria flore purpuraſcente. Tournefort.

Cap. XXX. 1. *Parthenium.* Parthenium illud eſt matricaria vulgaris, ſeu ſativa, C. B. *la Matricaire.*

2. *Alii amnacum.* Apud Dioſcoridem III, 155. ἀμάρακον.

3. *Et muralem.* Celſus II, 33. *Herba muralis.* παρθένιον *vel* περδίκιον *appellant.*

4. *Odore mali.* Ita quidem libri omnes ſcripti & editi. Meliùs tamen videtur, *odore malo,* ut habet Dioſcorides.

Cap. XXXI. 1. *Trychno, quam quidam ſtrychnon.* Eſt ſolanum officinarum, acinis nigricantibus, C. B. *la Morelle à fruit noir.*

2. *Ederæ foliorum ſimilitudo.* Bene Mſ. Reg. 2. & editio princeps.

3.

3. *Quorum alterum.* Halicacabum eſt ſolanum veſicarium, C. B. *le Coqueret, l'Alkékengi.*

4. *Granoſi in folliculis.* Optimè Mſ. Reg. 2. Acini enim ejus granoſi ſunt in folliculis.

5. *Tertio folia ſunt ocimi.* Tertium illud genus eſt belladona, quod eſt ſolanum manicum, ſive belladona, J. B. *la Belladona.* Ab Italis ita dicitur, quòd eâ ad fucum utantur feminæ.

6. *Innocentiſsimi ſcriptores.* Scriptores illi innocentiam ſunt profeſsi, cùm dorycnion appellavere, nec totam veneni vim notam fecere.

7. *Halicacabon vocant, ſoporiferum.* Halicacabum ſoporiferum eſt alkekengi fructu parvo, verticillato. Tournefort. Solanum ſomniferum verticillatum, C. B.

8. *Mirâ oblivione innocentiæ.* Mirè obliti innocentiæ, quam profiteri debent medici.

9. *Qui ſunt vaticinandi callentes.* In Mſſ. Reg. 2. 5. & editione principe, *qui vaticinare gallantes.* Unde fortè meliùs emendaretur, *qui vaticinari callent.*

Cap. XXXII. 1. *Corchorum.* Videtur eſſe corchorus, ſive melochia, J. B. Melochia dicitur quoque olus Judaicum.

2. *De cnico ſive atractylide.* Vide ſuprà ſect. 53.

Cap. XXXIII. 1. *Et perſolutam.* Quæ ſit perſoluta ignoratur.

Cap. XXXIV. 1. *Drachma Attica.* Quantùm æſtimare licet ex integerrimis nummis antiquis drachma Attica fuit granorum Pariſienſium $83\frac{1}{2}$. Denarii Romani conſulares, qui ſunt ponderoſiſsimi, paululum ſuperant grana Pariſienſia 74.

Inde patet Romanos non fuiſſe in æſtimandis ponderibus menſuriſque ſcrupuloſos. Multò minùs ſcrupulosi medici, quibus drachma eſt Parisiensium granorum 60. Nunc ex communi vitæ uſu drachmam, *le Gros*, æſtimamus granis Parisiensibus 72.

IN LIBRUM XXII.

Cap. I. 1. *Glaſtum.* Glaſtum, *le Paſtel.* De iſati, vel glaſto, dictum ſuprà, Libr. XX. ſect. 25. Regius adhuc eſt in Galliâ color.

Cap. II. 1. *Tyria atque conchylia.* Mſ. Reg. 2. & editio princeps.

2. *Culpa non ablui uſu.* In eo eſt culpa, quòd si veſtes tinctæ sint coloribus qui e plantarum ſuccis exprimuntur, ablui non possint, sine colorum detrimento. De coloribus qui ex inſectis plantiſque erui poſſunt curioſa ſcripsit Cl. Plumier, *Journal de Trévoux*, an. 1703. pag. 1671.

3. *Nec omittemus.* Mſ. Reg. 2. editio princeps & Cl. Rezzonicus.

4. *Subjiciendo utiliora.* Mſ. Reg. 2. & editio princeps.

5. *Fortiùs agetur.* Non mollia muliebriaque, ſed fortia & virilia tractabimus.

6. *Sagmina.* Sagmina erant verbenæ, herbæve puræ, quæ legatis proficiſcentibus ad fœdus faciendum, bellumque indicendum, a conſule prætoreve dabantur. Vide Feſtum.

Cap. V. 1. *L. Siccius Dentatus.* De quo ſuprà, Libr. VII. ſect. 29.

2. *Imperioſò collegâ.* Anno Urbis conditæ CCCCXIV.

CAP. VII. 1. *In litoribus maris.* Eſt eryngium maritimum, C. B. *le Panicaut de mer.*

2. *Folio apii.* Veriùs folio ſcolymi. Fortè Plinius legit σελίνε pro σκολύμε; ut jam obſervavit Dalecampius.

CAP. VIII. 1. *Centum capita vocant.* Inde & eryngium nobis quoque dicitur, *le Chardon à cent têtes.*

CAP. IX. 1. *Qui & acanon.* Acanos videtur eſſe carduus ſtellatus, sive calcitrapa, J. B. *le Chardon étoilé, la Chauſſetrape.*

2. *Glycyrrhizam.* Hæc eſt glycyrrhiza capite echinato, C. B. Alia eſt, & melior, glycyrrhiza siliquoſa vel Germanica, C. B. *La Régliſſe ordinaire.*

3. *Inter aculeatas.* Inter aculeatas adnumeranda non fuit glycyrrhiza. Habet tantùm fructum echinatum.

4. *Foliis echinatis.* Glycyrrhiza non eſt foliis echini, ſed lentiſci. Legit Plinius ἐχίνε pro σχίνε.

5. *Et hæc tantùm.* Bene Mſ. Reg. 2. & editio princeps.

6. *Hac diximus.* Suprà Libr. XI. ſect. 119.

CAP. X. 1. *Tribuli unum genus.* Eſt tribulus terreſtris, ciceris folio, fructu aculeato, C. B.

2. *Alterum in fluminibus.* Eſt tribuloides, aquis innaſcens. Tournefort. *la Macre, la Châtaigne d'eau.*

CAP. XI. 1. *Stœbe, quam aliqui pheon.* Mſ. Reg. 2. & editio princeps. De ſtœbe vide ſuprà, Libr. XXI. ſect. 54.

CAP. XII. 1. *Hippophyes.* Ad carduos pertinet; & in Peloponneſo frequens reperitur, teſte Anguillarâ.

2. *Altera hippophyes.* Eſt hippophæſtum, de quo plura infrà Libr. XXVII. ſect. 66.

Cap. XIII. 1. *Lethargicos expergiſcit.* Mſ. Reg. 2. & editio princeps.

2. *Silveſtris illa.* Eſt urtica canina, de quâ ſuprà Libr. XXI. ſect. 55.

Cap. XIV. 1. *Ea quoque, quam.* Mſ. Reg. 2. & editio princeps.

2. *Appellavimus.* Suprà Libr. XXI. ſect. 55.

3. *Album habet.* Eſt lamium albâ lineâ notatum, C. B.

Cap. XV. 1. *Scorpio.* Scorpio herba eſt ſcorpioides buplevri folio, C. B. *la Chenille.* At eſt & frutex, geniſta ſpinoſa major, brevibus aculeis, C. B.

2. *Alia ejuſdem nominis.* Eſt kali ſpinoſo affine, C. B.

Cap. XVI. 1. *Leucacantham.* Eſt carlina, ut jam dixi ſuprà Libr. XXI. ſect. 56.

Cap. XVII. 1. *Helxinen.* Helxine eſt *parietaria* officinarum & Dioſcoridis, C. B. *la Pariétaire.*

2. *Helxinem dictam.* Eſt enim ἕλξις, attractio.

3. *Diximus priore libro.* Suprà Libr. XXI. ſect. 56. ubi de hac helxine, ſeu veriùs helixine, dixi.

4. *Perdicium ſive parthenium.* Perdicium illud eſt parietaria minor, ocimi folio, C. B.

Cap. XVIII. 1. *Chamæleonem.* Chamæleon candidior eſt carlina acaulos, gummifera, C. B. *La Carline blanche.*

2. *Ixia appellatur.* Viſcus enim ἰξία dicitur.

3. *Cum origani ſcopis.* Scopa manipulusve, *une Poignée.*

4. *Sueſque in polentâ.* Obſervat tamen Cl. Ray, Hiſt. Plant. Tom. I. pag. 288. radicem chamæleonis ab apris valde appeti.

5. *Ex nigris.* Eſt chamæleon niger, umbellatus, flore cæruleo hyacinthino, C. B. *la Chardonnette.*

6. *Ulophyton.* Mſ. Reg. 1. & editio princeps. Id eſt exitioſa herba.

7. *Cynoſolon.* A fœtore canis.

CAP. XIX. 1. *Anchuſæ.* Anchuſa eſt bugloſſum radice rubrâ, sive anchuſa vulgatior, floribus cæruleis, Tournefort. *l'Orcanette.*

2. *Pſeudoanchuſa.* Mſ. Reg. 2. & editio princeps. Videtur eſſe bugloſſum silveſtre, minus, C. B.

CAP. XXI. 1. *Nomine onochiles.* Videtur eſſe echium majus & aſperius, flore dilutè purpureo, Bot. Monſp.

2. *Multi anchryſan.* Sic & in Indice. In Mſ. Reg. 2. *encriſam.*

3. *Alia huic similis.* Videtur eſſe echium procumbens, floſculis atrorubentibus, annuum. Tournefort.

4. *Anthemis.* Eſt chamæmelum vulgare, leucanthemum Dioſcoridis, C. B. *la Camomille.*

5. *Odorem mali habet.* Inde dicitur chamæmelum, a χαμαὶ humi, & μῆλον, pomum, quasi humile pomum.

6. *Melanthemon.* Eſt chamæmelon nobile, flore multiplici, C. B. *la Camomille Romaine.*

7. *Loton.* Lotus eſt melilotus officinarum, C. B. *le Mélilot.*

8. *Lotometra.* Lotometra ex Plinio eſt lotus Ægyptia ſativa, de quâ dictum ſuprà Libr. XIII.

ſect. 32. Culturâ fit major; inde dicta videtur lotometra: ut ortygometra eſt coturnix major; echinometra, echinus major.

9. *Simillimo porri.* Mſſ. Reg & ed. pr.

10. *Heliotropii.* Heliotropium, *l'Héliotrope*, *l'Herbe aux puces.*

11. *Tricoccum.* Heliotropium tricoccum eſt ricinoides ex quâ paratur *Tourneſol* Gallorum. Tournefort. Magnâ diligentiâ colligitur, & paratur ineunte menſe Auguſto in pago *Gallargues*, diœcesis Nemausensis, & ibi appellatur *la Maurelle.* Cæruleum dat colorem.

12. *Semen ei eſt effigie ſcorpionis caudæ.* Effigiem illam habet caulis, cui ſemen insidet.

13. *Cortex ſeminis liventibus.* Mſ. Reg. 2. & editio princeps.

14. *Adianto.* Adiantum, *le Capillaire.*

15. *Duo ejus genera.* Candidius eſt adiantum foliis coriandri, C. B. *le Capillaire de Montpellier.* Nigrum eſt adiantum foliis longioribus, pulverulentis, pediculo nigro, C. B. *le Capillaire ordinaire.*

16. *Radix nulla.* Pro radice enim fibræ tantùm & capilli tenues, ac ferme nulli.

Cap. XXII. 1. *Picris.* De picride & thesio vide ſuprà Libr. XXI. ſect. 65.

2. *Quam heroneon.* Mſſ. Reg. 1. & 2.

3. *Panemque ex his.* Vide quæ de hoc pane dixi ſuprà Libr. XXI. Cap. 17.

4. *Medici utuntur.* Ita editio princeps.

5. *Lapides renium.* Mſſ. Reg. & editio princeps.

6. *Alimon appellari.* Dicitur ἄλιμος, a ſedandâ fame.

7. *Halimon.* Eſt halimus latifolius, ſive fruticoſus, C. B. de halimo jam dictum ſuprà Libr. XVII. ſect. 24.

8. *Olus maritimum.* Eſt halimus ſeu portulaca marina, C. B. *le Pourpier de mer*, *la Soutanelle.*

9. *Acanthi topiariæ... duo genera ſunt.* Mſſ. Reg. & editio princeps.

10. *Aculeatum & criſpum.* Eſt acanthus aculeatus, C. B. *l'Acante épineuſe.*

11. *Alterum læve.* Eſt acanthus ſativus, vel mollis Virgilii, C. B. *l'Acante.*

12. *Bupleuron.* Eſt bupleuron folio ſubrotundo, ſive vulgatissimum, C. B. *l'Oreille de lievre.* Bupleuron a dicitur βȣς, bos, & πλεῦρον, latus; quòd eâ herbâ comeſtâ boves rumpi exiſtimantur.

13. *Bupreſtin.* Si bupreſtis herba eſt, ad bupleuri ſpeciem aliquam referenda videtur. At eſt & inſectum bupreſtis, *l'Enfle-bœuf*, de quo plura vide infrà Libr. XXX. ſect. 10.

14. *Elaphoboſcon.* Eſt paſtinaca silveſtris, latifolia, C. B. *le Panais ſauvage.*

15. *Non facit eam deteriorem.* Bene Mſſ. Reg. 1. & 2. Malè in editione principe aliiſque omiſſum, *non.* Manifeſtum eſt ſuccum ejus non facere eam deteriorem contra ſerpentium ictus; ſiquidem hoc pabulo cervi resiſtunt ſerpentibus.

16. *Et sium.* Mſſ. Reg. Eſt sium sive apium paluſtre, foliis oblongis, C. B. *la Berle.*

17. *Equorum etiam ſcabiem.* Mſſ. Reg. & editio princeps.

18. *Silybum.* Videtur eſſe carduus albis maculis notatus, vulgaris, C. B. *le Chardon Marie.*

19. *Scolymon.* Eſt cinara silveſtris, latifolia,

C. B. Vide ſuprà Libr. XX. ſect. 99.

20. *Limoniam.* Id eſt, pratenſem.

21. *Et ſonchos.* Sonchus, *le Laitron.*

22. *Hecale.* Hecale fuit poema a Callimacho ſcriptum.

23. *Condrillon.* Eſt chondrilla juncea, vinoſa, arvensis, quæ prima Dioſcoridis, C. B. *la Condrille.*

24. *Caulem minùs pedalem.* Bene Mſſ. Reg. & editio princeps.

25. *Radice fabæ ſimili.* Non eſt radix fabæ similis; ſed maſtiche, quam fert proximam terræ, eſt fabæ similis. Nomen ducit a χόνδρος, grumus, quasi diceretur planta in quâ grumi concreſcunt. Circa enim ipſos ramulos, ut ait Dioſcorides II, 161. gummi reperitur maſtiches simile, fabæ magnitudine, quod quidem cum myrrhâ tritum, & in linteo olivæ inſtar appositum, menſes trahit.

26. *Et boletos.* Inter optimos boletos notisſimi, tum fungus campeſtris, albus ſupernè, infernè rubens, J. B. *le Champignon*: tum fungus poroſus, rugoſus, albicans, quasi fuligine infeſtus, C. B. *la Morille.*

27. *Cauſaque e limo.* Non e limo, pituitâque arborum naſcuntur fungi, ſed e ſemine, quod hac noſtrâ ætate feliciter deprehendit Cl. Micheli.

Cap. XXIII. 1. *Tutissimi, qui rubent.* Multi quidem ſunt fungi eſculenti & tutissimi. At ob gulam & venenis ſæpe paſcimur, nec nos deterrent infames tot mortes per singulos ferme annos.

2. *Aut cupreſſo, ut diximus.* Suprà Libr. XX. ſect. 13.

3. *Lavantur etiam, ut plumbum.* Plumbum lavari ad oculorum remedia docet Plinius XXXIV, 50.

4. *E Cyrenis, ut dictum eſt.* Suprà Libr. XIX. ſect. 15.

5. *Vitiis ſyntecticis.* Vitia ſyntectica, *la Conſomption.*

6. *Mox plura.* Infrà ſect. 56.

Cap. XXIV. 1. *Animal, ut diximus.* De apibus dictum ſuprà XI.

2. *In cicatricem cludit.* Mſſ. Reg. 1. & 2.

3. *Florum naturâ diximus.* Suprà Libr. XI. ſect. 13. & Libr. XXI. ſect. 44.

4. *Aqua mulſa.* Aqua illa *l'Hydromel.* Vide & Libr. XIV. ſect. 20.

5. *Contra halicacabum.* De quo ſuprà Libr. XXI. ſect. 105.

6. *Morbum arquatum.* Morbus ille, *la Jauniſſe.*

7. *Docuimus in ratione vini.* Suprà Libr. XIV. ſect. 11.

8. *Suis diximus locis.* Suprà Libr. XI. ſect. 8. & Libr. XXI. ſect. 49.

9. *Scripulatim.* Mſſ. Reg. 1. & 2.

Cap. XXV. 1. *Ramicum.* Ramex, morbus eſt, *l'Hernie.*

2. *Olyram arincam.* De eâ dictum ſuprà Libr. XVIII. ſect. 20.

3. *Zeæ, ex quâ alicam.* Vide ſuprà Libr. XVIII. ſect. 29.

4. *Trimeſtris.* De trimeſtri tritico dictum Libr. XVIII. ſect. 12.

5. *Ætina magis.* Farina eſt e lolio, quod Græci dicunt αἶραν.

6. *Satis diximus.* Suprà Libr. XVIII. ſect. 14.

7. *Ut ſuprà diximus.* Suprà ſect. 55.

8. *Cacoethe vocant.* Ulcera κακοήθη, ſunt ulcera maligna.

9. *Prodeſſe diximus.* De oleo ex ſeſamâ dictum ſuprà Libr. XV. ſect. 7. Vide & infrà Libr. XXIII. ſect. 49.

10. *Seſamoides.* Nomen retinet, & dicitur ſeſamoides Salmanticum, Clus.

11. *Grano ſeſamæ.* Bene Mſſ. Reg. 1. & 2.

12. *Comitialibus, podagris.* Ita Mſſ. Reg. & editio princeps.

13. *Hordeum murinum.* Eſt gramen loliaceum, anguſtiore folio & ſpicâ, C. B.

14. *Sorbitionem tamen dari totam.* Sorbitio ptiſanæ tota eſt ptiſana non colata.

15. *Autopyros.* Autopyros idem eſt ac panis cibarius, *le Pain bourgeois.*

16. *Nauticus panis.* Is bis coctus eſt, *le Biſcuit de mer.*

17. *Sitanius.* Panis sitanius eſt e tritico trimeſtri, de quo dictum ſuprà Libr. XVIII. ſect. 12.

18. *In ſaccos.* Per quos vinum colatur. Vide ſuprà Libr. XIV. ſect. 28. & Libr. XVIII. ſect. 17.

19. *Puſulas ulcerum.* Ita Mſſ. Reg. & editio princeps. Nec emendandum fuit, *cruſtulas.* Puſulas variolarum, *la petite Vérole*, lente decoctâ illinere adhuc magno eſt apud nos in uſu.

20. *Paluſtris lens.* Eſt lenticula paluſtris, vulgaris, C. B. *la Lentille d'eau.*

21. *Maximè podagris.* At cavendum eſt in collectionibus, *les Inflammations*, ac podagris, ne

humorem repercutiat ; ut monet Cl. Tournefort.

22. *Eleliſphacos.* C. Bauhino creditur eſſe vel horminum, *l'Ormin*, vel ſclarea, *l'Orvale*, *la Toute-bonne.* Eleliſphacum autem propter cognationem nominis lenti conjunxit Plinius. Lens enim φακὸς Græcis dicitur. Aliter diverſissimæ ſunt plantæ.

23. *Latinè ſalviam.* Hæc C. Bauhino putatur eſſe ſalvia major, *la grande Sauge* ; quæ tamen mentæ non eſt similis, nisi foliorum canitie.

24. *Cicer & silveſtre.* Videtur eſſe lathyrus silveſtris major, C. B. *la Geſſe ſauvage.*

25. *Cicercula.* Eſt lathyrus ſativus flore fructuque albo, C. B. *la Geſſe domeſtique.*

26. *Arietinum.* Eſt cicer ſativum, flore candido, C. B. *le Pois chiche.*

27. *Columbini.* De cicere columbino jam dictum ſuprà Libr. XVIII. ſect. 32.

28. *Nigrum autem.* Eſt cicer ſativum, ſemine nigro, C. B.

29. *De ervo... diximus.* Suprà Libr. XVIII. ſect. 38.

30. *Farina ejus varos.* Vari ſunt maculæ in facie lenti similes.

31. *Quæ cibum non ſentiunt.* Hæc eſt ἀτροφία, cùm nutritio a cibis non ſentitur ; de quâ adhuc infrà Libr. XXVIII. ſect. 33.

32. *Irionem... diximus.* Suprà Libr. XVIII. ſect. 22.

33. *Galli Velam appellant.* Manet adhuc apud nos priſcum nomen, & irionem eryſimumve dicimus *le Vélar*,

34. *Horminum . . . ut diximus.* Suprà Libro XVIII. ſect. 22.

35. *Cumino simile.* Minimè simile. Hormini ſemen ſubrotundum, cumini oblongum.

36. *Ceterò porro.* Nec porri, ſed marrubii foliis simile eſt horminum. Legit ergo Plinius πράσου pro πρασίου.

37. *A Virgilio lolium.* Virgil. Georgic. I, 153.

38. *Miliaria.* Juxta Tragum, eſt gramen paniceum, ſpicâ simplici, C. B.

39. *Bromos.* Eſt feſtuca avenacea, ſterilis, elatior, C. B.

40. *Orobanchen.* Eſt orobanche major, caryophyllum olens, C. B. *l'Orobanche.*

41. *Necantem ervum.* Et inde nomen; nempe ab ὄροβον ἄγχειν.

42. *Zythum in Ægypto.* Zythum potio eſt hordeo parata.

43. *Celia & ceria.* In Mſſ. Reg. & editione principe, *cerea.* Celia frumento triticove parabatur, ut patet ex Floro II, 18. & Orosio V, 7. Quæ sit ceria, vel cerea, non ita conſtat. Sed eadem potio fuiſſe videtur, quæ a calefaciendo dicebatur celia, teſte Orosio, loc. cit. Cervisia autem, *la Biere*, hordeo aliiſque frugibus facta.

IN LIBRUM XXIII.

PRÆF. 1. *Artes in primis.* Ita Mſſ. Reg. editio princeps, & Cl. Rezzonicus. Et bene quidem: artes enim medicas in primis natura dedit vitibus. Sine auctoritate a Cll. Gronovio & Harduino emendatum, *has in primis.*

2. *Suis locis diximus.* Suprà Libr. XII. ſect. 60. & 61.

3. *Cicatricibus marcidis.* Immo verò gingivis humore flaccidis, aut *gingivis marcidis*, ut habet Dioſcorides V, 6. οὖλα φλαδαρά. Proclive fuit Plinio errare. Eſt enim οὐλὴ cicatrix; οὖλον, gingiva; ut jam obſervavit Saracenus.

4. *Ossibus purulentè limosis.* Bene adhuc Dioſcorides, loc. cit. ὦτα πυοῤῥοῦντα. Unde patet deceptum fuiſſe Plinium, & emendandum, *auribus purulentè limosis*; quod jam monuit Harduinus.

5. *Dicta a nobis.* Suprà Libr. XII. ſect. 61.

CAP. I. 1. *Et ſpiritûs inflatione alvum turbant.* Malè quidem Mſſ. Reg. & editio princeps, *&* *ſpiritum inflatione alvum turbant.* Sed malè quoque emendatum in recentioribus editionibus, *&* *ſpiritum inflant, alvumque turbant.* Si quis velit *ſpirituum*, pro *ſpiritûs*, non reluctabor.

2. *Uva theriace.* De eâ dictum ſuprà Libr. XIV. ſect. 22.

3. *Ceria.* Ceria ſunt favi, quos vide ſuprà Libr. XX. ſect. 6.

4. *Aſtaphis agria.* Eſt delphinium platani folio, ſtaphiſagria dictum. Tournefort. *l'Herbe aux poux.*

5. *Aliqui vocant falsò.* Quos inter Celſus III, 21.

6. *Rheumatiſmum cicatricum.* Ex Dioſcoride IV, 156. emendandum, *rheumatiſmum*, ſeu fluxiones, *gingivarum*, οὖλά τε ῥευματιζόμενα. Plinius adhuc οὐλὰς pro οὖλα legit.

7. *Labruſcam.* Eſt tamnus, ſeu bryonia lævis, *le Sceau de Notre-Dame*; De quâ dictum ſuprà Libr. XXI. ſect. 50.

8. *Salicaſtrum.* Eſt ſolanum ſcandens, ſeu dulcamara, C. B. *la Morelle grimpante.*

9. *Vitis alba eſt.* Eſt bryonia aſpera sive alba, baccis rubris, C. B. *la Couleuvrée, la Vigne blanche, la Bryone.*

10. *Eſt ergo & nigra.* Eſt bryonia alba, baccis nigris, C. B. *la Couleuvrée noire.*

11. *Flemina.* Teſte Feſto, *flemina dicuntur, cùm ex labore viæ ſanguis defluit circa talos.*

12. *Contra meconium.* Meconium, sive opium.

13. *Dorycnium.* De dorycnio jam dictum ſuprà Libr. XXI. ſect. 105.

14. *Multas expoſuimus.* Suprà Libr. XIV. ſect. 8. 9. & 10.

15. *Ab eo cognominatum.* In Mſſ. Reg. 1. & 2. *cognominatus.*

16. *Ut judices.* Editio princeps, *ut indices.*

17. *Quin, ut conſtarent.* Etiamsi conſtarent ſententiæ.

18. *Non rigido potu.* Potu non adeò frigido.

19. *Orbis medius.* Regiones temperatæ, inter calidissimas & frigidissimas positæ.

20. *Novitio invento.* Id inventum ante XL. annos, extremo Tiberii principatu, ut dictum eſt ſuprà Libr. XIV. ſect. 28.

21. *Ad procinctum.* Ad ſerias graveſque res agendas tendentibus.

22. *Homerica illa Helena.* Homer. Odyſſ. δ'. vers. 19.

23. *Vino damus homines.* Mſſ. Reg. 2. & editio princeps.

24. *Meracis potionibus.* Meracæ potiones a mero vino plurimùm diſtant. In iis enim tres aquæ partes ad quartam vini accedunt; ut docet præcipitque Hesiodus, Ἔργων, vers. 594.

25. *Liberaliter genitis.* Liberaliter genitis liberaliterque educatis.

26. *Sacco viribus fractis.* Quomodo vini robur ſacco frangeretur dictum ſuprà Libr. XIV. ſect. 28.

27. *Dicta crapula.* Crapula, Græcis κραιπάλη, quòd τὸ κάρα πάλλει, caput vibrat.

28. *Picatumque appellatur.* Vide ſuprà Libr. XIV. ſect. 3.

29. *In febri.* Mſ. Reg. 2. & editio princeps.

30. *Dimidia enim pars periculi.* Periculum dimidio eſt levius noctu.

31. *Opiſthotono.* Opiſthotonus eſt morbus, quo perpetuus rigor nervorum caput ſcapulis adnectit. Tetanus, rectam & immobilem cervicem intendit. Vide Celſum IV. 3.

32. *Dyſpnœa.* Difficultas eſt ſpirandi.

33. *Genis ſtantibus.* Genæ ſtantes ſunt palpebræ rigentes, quæ non moventur.

34. *Vel si lemæ.* Humor in oculis concretus dicitur λήμη; & inde lippitudo.

35. *Cardiacorum morbo.* Verè Seneca, Epiſt. 15. *Bibere & ſudare, vita cardiaci eſt.*

36. *Et ſupervacuum.* Intellige, arbitror.

37. *Et palmeum.* De hoc vino vide ſuprà Libr. XIII. ſect. 9.

38. *Bion appellavimus.* Libr XIV. ſect. 10.

39. *Cum eâdem convaleſcentium.* Cum eâdem aquâ prodeſt ſtomacho convaleſcentium a Solis ardoribus.

40. *Foris in ſpongiâ impoſitum.* Inde videmus quomodo ſit datum Jeſu Chriſto morienti.

41. *Conglobatum.* Sànguinem in ventriculo conglobatum, lac ibidem coagulatum diſcutit; ut

docet Dioſcorides V, 21. Inde adhuc in Italiâ lac bibentibus antè bibitur acetum.

Cap. II. 1. *Quæ diximus.* Suprà Libr. XX. ſect. 39.

2. *Mellis minas decem.* Sive libras decem. Vide Plinium ſuprà Libr. XIV. ſect. 21.

3. *Oxalme.* Acetum ſalſum eſt ὀξάλμη.

4. *Ex albo hoc.* Ex albo vino melior eſt ſapa, jam memorata ſuprà Libr. XIV. ſect. 11.

5. *Mammarumque inflationi.* Bene Mſſ. Reg. 1. & 2. Sic quoque volebat Pintianus.

6. *Uſum acaciæ.* De uſu acaciæ ad perficienda coria vide infrà Plinium, Libr. XXIV. ſect. 67.

7. *Pro materiâ.* Ut acrior eſt aceti materia.

Cap. III. 1. *Spodii vicem.* De ſpodio vide infrà Libr. XXXIV. ſect. 34. & 52.

2. *Colymbades.* Colymbades, olivæ ſunt muriæ innatantes; ut dictum ſuprà Libr. XV. ſect. 4.

3. *Rhagadum.* Rhagades, ſunt ani pedumque fiſſuræ.

Cap. IV. 1. *Alienata explet.* Hiantia vulnerum carne replet.

2. *Nomas repurgant.* Nomæ, ulcera ſunt putrida, quæ errando corpus depaſcunt.

3, *Oleum cicinum.* De hoc oleo nuper prodiit curioſa diſſertatio. *Diſſertation ſur l'huile de Palma de Chriſti, ou l'huile de Ricin, que l'on appelle communément huile de Caſtor, traduite de l'Anglois de M. Canvanne.*

4. *Caldæ menſurâ.* Calidæ aquæ menſurâ.

5. *Totus modus deperit.* Id eſt, totus olei lacus, vel totum olei factum. Vide ſuprà Libr. XV. ſect. 6.

6. *Utiliſſimum acopo.* Acopum eſt remedium contra laſſitudines. Ex α particulâ negativâ, & κόπος, labor.

7. *Balaninum oleum.* De balanis dictum ſuprà Libr. XII. ſect. 46.

8. *Gingivas.* Bene Dioſcorides I, 40. ἕλων μελανίας. Perperam autem Plinius, *gingivas.* Hîc ἕλα, gingivas, pro ὠλὰς, cicatrices, accepit. Vide jam notata ſuprà ſect. 5. & 13.

9. *Cypros . . . docuimus.* Suprà Libr. XII. ſect. 51.

10. *Struthei mali ſucco.* Struthea mala, *les Coins*; ut jam dictum ſuprà Libr. XV. ſect. 11. At errat Plinius. Neque id de ſtrutheis malis, ſed de ſtruthio habet Dioſcorides I, 124. Herba autem ſtruthium, *la Saponaire*, de quâ dictum ſuprà Libr. XIX. ſect. 18.

11. *Adſtringit gleucinum.* Quomodo & quibus aromatis conficiatur oleum gleucinum docet Columella XII, 51.

12. *In unguentis diximus.* Suprà Libr. XII. ſect. 54.

13. *Malobathri . . . expoſuimus.* Suprà Libr. XII. ſect. 59.

14. *Ad tuſſim & quadrupedum.* Bene Mſ. Reg. 2. & editio princeps. De piſſino oleo vide ſuprà Libr. XV. ſect. 7.

Cap. V. 1. *Palma quæ fert.* De hac palmâ vide ſuprà Libr. XII. ſect. 47. Mihi videtur eſſe palma humilis longis latiſque foliis, *le Bananier*; cujus fructus oſſa non habet.

2. *Palma elate.* De hac palmâ jam egit Plinius Libr. XII. ſect. 62. At, ut jam ibi obſervavi, elate non eſt arbor, ſed involucrum fructûs palmæ arboris. In Mſſ. Reg. 1. & 2. *palmæ elatæ.* Unde legi poſſet, *palmæ elate*; tunc nihil peccaret.

Cap. VI. 1. *Melimela.* De malis melimelis, ſive ſapore melleo dictum ſuprà Libr. XV. ſect. 15.

2. *Victoriati pondere.* Victoriatus erat nummus Victoriâ ſignatus, & media pars denarii Romani argentei, de quo dictum ſuprà Libr. XXI. ſect. 109.

Cap. VII. 1. *Præcipuè Cruſtumina.* De piris Cruſtuminiſque vide ſuprà Libr. XV. ſect. 16.

2. *Medicatæ verò.* Hordeo, milioque terrâ mixtis ficus medicabant antiqui, maturitatis causâ: ſed inſalubres erant; ſicut & inſalubres & ingratæ ex caprificatione, ut adſeverat Cl. Tournefort.

3. *In febribus conſtrictis, quas ſtegnas.* Febres conſtrictæ, ſeu ςεγναὶ, quæ ex ſenſibilibus excretionibus impeditis, *la tranſpiration arrêtée*, oriuntur.

4. *Pythagoras exercitator.* Hic eſt Pythagoras Phliaſius, corporum exercitator, de quo Diogenes Laertius agit in vitâ Pythagoræ, Libr. VIII. ſect 46.

5. *Cyathis ſingulis aquæ.* Ad illa percuſſorum, præcipitatorum, convulſorum, ruptorum mala, cinis fici cyathis aquæ ſingulis bibitur, admixto exiguo olei. Dioſcorid. I, 186.

6. *Cum alutâ.* Aluta eſt pellis mollior, quo crumenæ fiunt, *une Bourſe de peau.*

7. *Verrucas & thymos.* Thymi verrucæ ſunt, ſeu ulcera, Ægyptiæ fabæ magnitudine, quæ thymi florem repræſentant.

8. *Caprificus.* Caprificus, *le Figuier ſauvage.*

9. *Quam Græci crineon.* Videtur eſſe hieracium fruticoſum, latifolium, hirſutum, C. B. *le Baſilic d'eau.*

10. *Pruni folia decocta*. Tonſillas molliunt pruni folia ex vino decocta & gargarizata. Gingivis autem plurimùm prodeſt eorumdem foliorum ex vino decoctorum ſuccus expreſſus & intra os retentus ; ut habet Marcellus Empiric. Cap. 11. & 15.

11. *Limus arborum, quem Græci lichena*. Lichen ille eſt muſcus cruſtæ modo arbori adnaſcens, C. B. *la Mouſſe*. Dioſcorides I, 174. id de gummi pruni, non de muſco prodit.

12. *Mora in Ægypto*. Eſt ficus ſycomorus, *le Sycomore, le Figuier de Pharaon*. Vide ſuprà Libr. XIII. ſect. 14. & 15.

13. *Summo cortice deſquamato*. Hoc quoque de noſtrate moro, *le Mûrier*, refert Plinius Libr. XVI. ſect. 72.

14. *Neque apud nos ſucco* Succo mororum, *les Mûriers*, quæ apud nos naſcuntur.

15. *Fici nigræ*. Eſt ficus ſativa, fructu longo, majori, intus purpuraſcente. Tournefort. *la Figue noire*.

16. *Ad præſens ſtomacho utilia*. Sic quoque & nos æſtate uſu experimur. Nihil ergo mutandum, licet Dioſcorides I, 180. κακοστόμαχα dixerit. *Ad præſens* autem eſt breve tempus, quo mora eduntur.

17. *In naturâ ejus diximus*. Suprà Libr. XVI. ſect. 41. Velut alicujus animalis, mori arboris obſervantur miracula, ut exactum frigus certuſque calor cognoſcantur.

18. *Ex pomo*. E moro. Panchreſtos autem, ſeu πάγχρηστος, eſt omnino utilis.

19. *Ex cupreſſo*. Cupreſſi ſucco.

Cap. VIII. 1. *Cum eleliſphaco*. De eleliſpha-

60, *l'Ormin*, dictum ſuprà Libr. XXII. ſect. 11.

2. *Nucibus Græcis.* Nuces Græcæ ſunt amygdalæ, *les Amandes.* Nuces autem amaras habet Celſus III, 24.

3. *Nuces juglandes.* De nuce juglande, *le Noyer*, dictum ſuprà Libr. XV. ſect. 24.

4. *Adverſantur cepis.* Mſ. Reg. & editio princeps.

5. *Et cum rutâ.* In Mſſ. Reg. & editione principe, *&*; non, *item.*

6. *Siliquæ.* De ſiliquâ arbore, *le Caroubier*, dictum ſuprà Libr. XV. ſect. 26.

7. *Ferrugo.* Ferri rubigo,

8 *Dipſadis.* Dipſas Lucano IX, 718. dicta *torrida dipſas*, ob urens venenum, videtur eſſe ſerpens *Leſſah*, juxta Cl. Shaw, *Voyages*, Tom. I. pag. 235.

9. *Liberant tussi : eadem ſuſpiriis.* Mſſ. Reg. 1. & 2.

10. *Nam & coquunt.* Mſſ. Reg. 1. & 2.

11. *Uvæ jacentis.* Uva, *la Luette.*

12. *Si & urantur.* Mſ. Reg. & editio princeps.

13. *Febres frigidas.* Mſſ. Reg. & editio princeps.

14. *Cetera laurorum genera.* Mſ. Reg. 2. & editio princeps.

15. *Daphnoides.* Eſt laureola, *la Lauréole.*

16. *Nominibus quæ diximus.* Suprà Libr. XV. ſect. 39.

Cap. IX. 1. *Myrtus ſativa candida.* Eſt myrtus communis, Italica, baccis albis. Tournefort.

2. *Synariſtoſæ.* Συναριςῶσαι, ſeu feminæ ſimul prandentes, fuit Menandro fabulæ argumentum.

3. *Quod liparas vocant.* Lenia emplaſtra Græcis dicuntur λιπαϱαί. Vide Celſum, V, 19.

4. *Myrtidanum diximus.* Suprà Libr. XIV. ſect. 19.

5. *Myrtus silveſtris.* Eſt myrtus silveſtris, foliis acutissimis, C. B. ſunt tamen qui velint eſſe ruſcum, & Plinium cum ruſco myrtum silveſtrem confudiſſe.

6. *Oxymyrsinen myrti foliis acutis.* Eſt ruſcus myrtifolius, aculeatus. Tournefort. *le petit Houx*, *le Houx-frelon.*

IN LIBRUM XXIV.

Cap. I. 1. *Surdis etiam.* Surdis etiam rebus, & omnis ſensûs expertibus.

2. *Philyra.* Philyra eſt tilia, *le Tilleul.* Ejus foliis adhuc involvuntur carnes ſalitæ, ut ſalſura diluatur.

3. *Quâ de causâ in ſaccos.* Mſſ. Reg. 2. & & 5. & editio princeps.

4. *Aliàs plura.* Infrà Libr. XXIX. ſect. 1.

Cap. II. 1. *Diximus ſuis locis.* Suprà Libr. XIII. ſect. 32.

2. *Lotos, quæ faba Græca.* De hac loto Africanâ, *l'Alisier d'Afrique*, dictum ſuprà Libr. XVI. ſect. 53.

Cap. IV. 1. *Eadem & ilici vis.* Ita diſtinguunt Mſſ. Reg. 1. & 2. & editio princeps.

2 *Epiphoris.* Epiphora eſt immodica oculorum defluxio, cùm oculi, humore ſeroſo acri & genas excoriante, fere continuò depluunt.

3. *Ejus genera diximus.* Suprà Libr. XVI. ſect. 12.

4. *Et vino extinctæ.* Mſſ. Reg. 1. & 2. & editio princeps.

5. *Viſcum . . . diximus.* Suprà Libr. XVI. ſect. 11. 93. & 94.

6. *Comitialibus mederi.* Quod multis recentioribus experimentis confirmatum. De viſco, *le Gui*, ejuſque vi medicâ jam dixi ſuprà Libr. XVI. Cap. 44. not. 15.

CAP. V. 1. *Cedri ſuccus ex eâ.* Vide ſuprà Libr. XVI. ſect. 21.

2. *Magni ad lumina usûs.* Ad candelas unguendas, de quibus vide ſuprà Libr. XVI. ſect. 70. Sed & cedria oculis inuncta claritatem conciliat, teſte Dioſcoride I, 105.

3. *Ob hæc.* Mſſ. Reg. 1. & 2.

4. *Phthiriaſes.* In Mſſ. Reg. 1. 2. 5. & editione principe, *ptiriasis.* Inde fortè legendum, *pityriaſes.* Nam pityriasis & porrigo morbus eſt capitis furfuraceus, in parte capillatâ vulgaris. Huic morbo ſanando utilis cedria. Utilis quoque eſt adversùs phthiriaſes, ſeu pediculares morbos.

5. *Illinunt.* Sic fuit emendandum e Mſ. Reg. 1. licet corruptè habeat, *si illinant.*

6. *De galbano diximus.* Suprà Libr. XII. ſect. 57.

7. *Similis Hammoniaci . . . diximus.* Suprà Libr. XII. ſect. 49.

8. *Nitro, utile.* Mſſ. Reg. 1. & 2. & editio princeps.

9. *Styracis naturam . . . expoſuimus.* Suprà Libr. XII. ſect. 55.

10. *Spondylion unà demonſtratum.* Suprà Libr. XII. ſect. 58.

11. *Ulceribus quæ ſerpunt.* Mſſ. Reg. 2. & 5. & editio princeps.

12. *Sphagnos ... ut indicavimus.* Suprà Libr. XII. ſect. 50.

13. *Chamæpitys.* Non eſt flore pini, ſed flore albo, vel luteo, teſte Dioſcoride III, 176. Eſt chamæpitys moſchata, foliis ſerratis, flore albo, aut flore luteo. Tournefort. *l'Ivette muſquée.*

14. *Incurvæ ſimilis.* Ramis cubitalibus, in ſpeciem ancoræ incurvatis, ut habet Dioſcorides loc. cit.

15. *Tertia eodem odore.* Odore pini. Eſt chamæpitys lutea, vulgaris, sive folio trifido, C. B. *l'Yvette à feuilles diviſées en trois.*

16. *Cauliculo digitali.* Mſſ. Reg. & editio princeps. In recentioribus, *cauliculo craſſitudine digitali.*

17. *Et pityuſa.* Eſt tithymalus foliis pini, fortè Dioſcoridis pityuſa, C. B.

18. *In balanis.* Balani, *des Suppoſitoires.*

19. *Reſinam ... gigni docuimus.* Suprà Libr. XIV. ſect. 25.

20. *Larice, lentiſco.* E lentiſco non fluit reſina liquida, ſed sicca, *le Maſtic*; de quâ vide Cl. Tournefort, *Voyage*, Tom. II. pag. 69.

CAP. VII. 1. *Pix quoque ... indicavimus.* Suprà Libr. XIV. ſect. 25.

2. *Phthiſicis cyathi menſurâ.* Mſſ. Reg. & editio princeps.

3. *Liquida pix.* De liquidâ pice dictum ſuprà Libr. XVI. ſect. 21. de piſſelæo, Libr. XV. ſect. 7.

4. *Piſſaſphaltos.* Nobis quoque dicitur, *la Piſſaſphalte naturelle.*

5. *Quædam ipſi miſcent.* Hæc autem eſt, *la Piſſaſphalte artificielle.*

6. *Zopiſſam . . . diximus.* Suprà Libr. XVI. ſect. 23,

7. *A tyrocinio navium.* A navibus primùm fluctus expertis.

8. *Tedâ decoctâ.* E pinu resinosissimâ, *le Torchepin*, *le Pin ſuffis*, fiunt tedæ.

9. *Capillum tinguunt.* Non malè recentiores editiones. Fronde enim lentiſci canos capillos nigrum colorem induere docet Q. Serenus in Carmine. Mſſ. Reg. & editio princeps, *capillum tinguit lacrima.*

Cap. VIII. 1. *Melaniaſque.* Melania eſt vitiligo nigra. Vide Celſum, V, 28.

2. *Corticis autem.* Decoctum autem corticis.

3. *Oculis inutilis.* Auribus & oculis nocet ; ut habet & Dioſcorides I, 107.

4. *Fraxinus . . . indicavimus.* Suprà Libr. XVI. ſect. 24.

5. *Populi alba . . . expoſuimus.* Suprà Libr. XII. ſect. 61.

6. *Intertrigo non metuitur.* Ita Mſſ. Reg. 2. & editio princeps. Intertrigo autem malum eſt quo femora laborant, cùm equitatu aliâve cauſâ conteruntur : eſt & herpetis genus, quo femora adultorum invaduntur.

7. *Æquè propoli.* Id eſt, æquè ac propolis.

8. *Interior tilia.* Eſt interior cortex.

9. *Uti diximus.* Suprà Libr. XVI. ſect. 74.

10. *Arbor tilia.* Tilia, *le Tilleul*, eaſdem virtutes, quas ulmus, maximè in glutinandis vulneribus habet.

11. *Decocta urinam.* Has vites & ſequentes

tes phillyreæ, *le Filaria*, tribuit Dioſcorides I, 125. Et cùm Græci tiliam appellent φίλυραν, Plinius videtur hîc tiliam cum phillyrea confudiſſe. Nos autem inter remedia antiſpaſmodica maximè utimur floribus tiliæ. Hæc eſt tilia femina, folio minore, C. B.

12. *Sambucus habet.* Sambucus, *le Sureau.* Alterum hoc ſambuci genus eſt ſambucus humilis, ſive ebulus, C. B. *l'Hieble.*

13. *Has & foliorum decocta.* Ita Mſ. Reg. 2. Decocta foliorum emolliunt vulvas feminarum inſidentium. His autem insessionibus in vulvæ, renum, coli, vesicæque morbis ſupplentur balnea, cùm hæc deſunt, aut ferri non poſſunt.

14. *Boa appellatur.* Boa morbus eſt papularum rubentium, *la Rougeole.* Teſte quoque Feſto, *crurum tumor viæ labore collectus boa appellatur.*

15. *Cedro aliàs similis.* Bene Mſ. Reg. 2. & editio princeps. Malè in recentioribus editionibus, *cedro assimilis.*

16. *Altera major, altera minor.* Major, eſt juniperus vulgaris, arbor C. B. *le Genevrier.* Minor, eſt juniperus minor, montana, folio latiore fructuque longiore, C. B.

CAP. IX. 1. *In araneam abit.* In araneoſa fila. Sunt ſpicæ ſtamina, & ſemina pappis inſtructa. De ſalice, *le Saule*, dictum Libr. XVI. ſect. 46.

2. *Amerinæ nigræ.* Eſt ſalix vulgaris, nigricans, folio non ſerrato, C. B.

3. *Vitex.* Vitex eſt *l'Agnus caſtus.*

4. *Theſmophoriis.* Theſmophoria ſunt Cereris ſacra, ut apud Romanos Cerealia.

5. *Duo ejus genera.* Major, eſt vitex latiore

folio, C. B. Minor, eſt vitex foliis anguſtioribus, cannabis modo diſpoſitis, C. B.

6. *Ericen.* Erice, *la Bruyere;* de quâ dictum ſuprà Libr. XIII. ſect. 35.

7. *Colore roriſmarini.* Mſ. Reg. 2. & ed. pr.

8. *Græci auctores ſparton.* Græcis σπάρτον dictum eſt linum, cannabis, aliaque id genus vitilia & textilia. Geniſta, *le Genêt.*

9. *Docuerim.* Suprà Libr. XIX. ſect. 2.

10. *Designaverit Homerus.* Iliad. II, 135.

11. *Tamaricen.* Eſt tamarix fruticoſa, folio craſſiore, ſive Germanica, C. B. *le Tamaris.* Rectè arbitrantur myricen eſſe tamaricen.

12. *Sine liene inveniri.* Fabulam eſſe jam obſervavit J. Bauhinus.

13. *Adſeveravit.* Mſſ. Reg. & editio princeps.

14. *Vulgus ... ut diximus.* Libr. XVI. ſect. 45.

15. *Bryam vocat.* De bryâ, *le Tamaris,* dictum ſuprà Libr. XIII. ſect. 37.

16. *Compoſitionibus, quas antheras.* Compoſitiones ἀνθηραὶ, ita dictæ vel a colore florido vel a florum mixtione, & adversùs oris ulcera, aphthas, aliaque id genus adhibentur.

17. *Sedant.* Talia remedia dicimus, *des Calmans.*

Cap. X. 1. *Virga ſanguinea.* Eſt cornus femina, C. B. *le Sanguin.* Sanguineos ejus frutices jam memoravit Plinius Libr. XVI. ſect. 30. Cur autem infelix diceretur vide ſuprà ſect. 41.

2. *Quæ præſanavere.* Quæ celeriùs quàm opus eſſet, ſanata ſunt.

3. *Sileris folia.* Siler videtur eſſe evonymus vulgaris, granis rubentibus, C. B. *le Fuſain.*

4. *Liguſtrum ſi eadem.* Liguſtrum, *le Troene*, non eſt eadem arbor ac cypros, de quâ dictum ſuprà Libr. XII. ſect. 51.

5. *Oris exulcerationi.* Mſ. Reg. 2. & ed. pr.

6. *Ederæ genera viginti.* Vide ſuprà Libr. XVI. ſect. 62.

7. *Quam ex aceto utiliſſimam.* Mſſ. Reg.

8. *Vicino vocabulo ciſton.* Græci ciſtum dixere κισθόν. Ederam, verò, κισσόν.

9. *Duo ejus genera.* Nempe ciſtus mas, & ciſtus femina.

10. *Hippociſthis ... dicemus.* Infrà Libr. XXVI. ſect. 31.

11. *Ciſſos erythranos...* De ciſſo erythrano, ſeu ederâ rubente, de ſmilace & clematide vide ſuprà Libr. XVI. ſect. 62. & ſeq.

Cap. XI. 1. *Arundinis genera.* Vide ſuprà Libr. XVI. ſect. 64. & ſeqq.

2. *Arundo Cypria.* Eſt arundo maxima & hortenſis, J. B.

3. *Vulgaris arundo.* Eſt arundo φραγμίτης, *la Canne*, *le Roſeau.*

4. *Ebenus, ut docuimus.* Libr. XII. ſect. 8.

5. *Rhododendros.* Eſt nerium, *le Laurier-roſe.*

6. *Mirum, folia ejus.* Suprà Libr. XVI. ſect. 33.

7. *Rhus.* Rhus, *le Sumac.*

8. *Herba eſt ſilveſtris.* Non herba, ſed frutex. Eſt coriaria, ſeu rhus myrtifolia Monſpelienſium, Mag. Bot. *le Coriaria.*

9. *Ut malicorio.* Malicorium eſt cortex mali Punici, *la Grenade*; ut videre eſt ſuprà Libr. XXIII. ſect. 53.

10. *Rhus, qui erythros.* Eſt rhus folio ulmi, C. B. *le Sumac à feuille d'orme.*

11. *Feminarum abundantiam.* Mſſ. Reg. & editio princeps.

12. *Erythrodanus.* Eſt rubia tinctorum, ſativa, C. B. *la Garance*; de quâ ſuprà Libr. XIX. ſect. 17.

13. *Alyſſon vocatur.* Eſt rubia silveſtris, lævis, C. B. *la Garance ſauvage.*

14. *Radicula ... quam ſtruthion.* Eſt ſaponaria major, lævis, C. B. *la Saponaire.*

15. *Sic & pleuriticos.* Optimè hæc jungit editio princeps cum ſuperiùs dictis.

16. *Semen ex aquâ.* Malè libri ſcripti & editi, *apocyni ſemen.* Quod jam monuit J. Bauhinus.

17. *Apocynum frutex eſt.* Sic fuit emendandum, ut rectè docuit J. Bauhinus. Eſt autem apocynum folio ſubrotundo, C. B. *l'Apocin.*

18. *Roſmarinum.* Roſmarinum, *le Romarin.* Vide ſuprà Libr. XIX. ſect. 62.

19. *Alterum ſterile.* Eſt roſmarinus hortensis, anguſtiore folio, C. B. Non eſt ſterilis.

20. *Alterum cui & caulis.* Eſt cachyris ſemine fungoſo, ſulcato, plano, majore, foliis peucedani anguſtis, Mor. *l'Armarinte.*

21. *Et ad vulvas cum vino.* Dioſcorid. III, 87. ait ad ictericos, ſeu morbum regium : ita ut Plinius ὑϛεριϰαῖς pro ἰϰτεριϰοῖς perperam legiſſe videatur.

22. *Cum ærina farinâ.* Cum farinâ loliaceâ.

23. *Cachrys ... ut diximus.* Suprà Libr. XVI. ſect. 11.

24. *Herba ſabina.* Non herba, ſed frutex, ſabina, *la Sabine*, *le Savinier.*

25. *Altera tamarici.* Eſt ſabina femina, *la Sabine femelle.*

26. *Altera cupreſſo.* Eſt ſabina mas, *la Sabine mâle.*

27. *Selago appellata.* Eſt camphorata hirſuta, C. B. *la Camphrée.*

28. *Legitur sine ferro.* Hinc diſcere eſt quàm ſuperſtitioſa fuerit Druidarum doctrina.

29. *Samolum herbam.* Eſt anagallis aquatica, folio rotundo, non crenato, C. B.

30. *Et calculosis.* Calculosis maximè prodeſſe ceraſorum gummim ſcribit Galenus, Libr. de Fac. simp. med. pag. 189.

31. *Vulnerum utilitatibus.* In Mſſ. Reg. & editione principe, *vulnerum inutilitatibus.*

Cap. XII. 1. *Spinæ Ægyptiæ . . . diximus.* Suprà Libr. XIII. ſect. 19.

2. *Spinæ albæ.* Juxta dalecampium eſt eryngium Alpinum, cæruleum, capitulis dipſaci, C. B.

3. *Spina illa, quam Græcis acanthion.* Eſt carduus tomentoſus, acanthi folio, vulgaris. Tournefort.

4. *Eſt & acacia.* Acacia eſt ſuccus, qui e ſpinæ Ægyptiæ, quæ ipſa eſt arbor acacia, fructu exprimitur.

5. *Deterrima.* Ita Mſ. Reg. 2. & editio princeps. In Mſ. Reg. 1. *teterrima.* Dioſcorid. III, 132. memorat quidem in Cappadociâ & Ponto acaciam teneriorem. Inde tamen non ſatis certò emendatur, *tenerrima.*

6. *Aut leucophæa.* Succus ille, ſive acacia leucophæa, eſt fuſcus, nempe ex albo nigroque mixtus.

Cap. XIII. 1. *Vulgaris quoque hæc ſpina.* Eſt hippophæſton, de quo plura infrà Libr. XXVII. ſect. 66.

2. *Radicis uſus habet.* Radix illa eſt radicula, *la Saponaire.*

3. *In Oriente, ut diximus.* Suprà Libr. XII. ſect. 52.

4. *Diatiron.* Ita Mſ. Reg. 1. & in Indice.

5. *Rubens & in purpuram vergens.* Eſt aſpalathus, *l'Aſpalath, le Bois de roſe;* de quo vide ſuprà Libr. XII. ſect. 52.

6. *Spina eſt appendix appellata.* Eſt meſpilus apii folio, silveſtris, ſpinoſa, sive oxyacantha, C. B. *l'Epine blanche, l'Aubepin.*

7. *Alvum citant.* Mſſ. Reg. & editio princeps *alvum citant.*

8. *Pyracanthæ baccæ.* Eſt oxyacantha Dioſcoridis, sive ſpina acuta, pyri folio, C. B. *le Buiſſon ardent.*

9. *Paliurus.* De paliuro, *le Porte-chapeau,* dictum ſuprà Libr. XIII. ſect. 33.

10. *Agrifolia.* In hujus arboris nomine variant Mſſ. codices. Sed certè pertinet ad aquifoliam, *le Houx;* ut patet ex ejus virtutibus.

11. *Per ſe recubitu.* Bene Mſ. Reg. 1.

12. *Taxi arboris.* Taxus, *l'If.*

13. *Nec rubos.* Rubus, *la Ronce.*

14. *Genus rubi eſt, in quo roſa.* Eſt roſa silveſtris, *le Roſier ſauvage.*

15. *Pilulam caſtaneæ similem.* Pilulam hanc Marcellus Empiricus Cap. 26. appellat ſpongiam. Nobis quoque dicitur, *l'Eponge.*

16. *Cynorrhoda.* Cynorrhoda, *l'Eglantier;* de quâ dictum Libr. XXV. ſect. 6.

Cap. XIV. 1. *Cynapanxin.* Ita Mſſ. Reg. In editione principe, *cynapaxin.*

2. *Veſtigio hominis.* Plinius legit ἰχνώδες. At

Theophraſtus, Hiſt. Plant. III, 18. habet φύλλον ἀχνῶδες, folium tenue. Quod melius.

3. *Idæus rubus.* Eſt rubus Idæus, ſpinoſus, C. B. *le Framboiſier.*

4. *Rhamnos appellatur.* Rhamnus, *le Nerprun,*

5. *Genus eſt ſilveſtre.* Eſt rhamnus tertius, flore herbaceo, baccis nigris, C. B.

6. *Pyxacanthon Chironiam.* Ad rhamnum quoque pertinet, & eſt lycium Hiſpanicum, folio buxi, C. B.

7. *In Indicis arboribus diximus.* Suprà Libr. XII. ſect. 15.

8. *Sarcocollam.* De eâ dictum ſuprà Libr. XIII. ſect. 20.

9. *Quod oporicen vocant.* Oporice eſt confectio ex fructibus, δι' ὀπωρῶν.

Cap. XV. 1. *Chamædrys.* Eſt chamædrys major, repens, C. B. *la Germandrée.*

2. *Pituitâ in gulâ cohæreſcente.* Mſ. Reg. 1.

3. *Manualibus ſcopis.* Manuales ſcopæ, *une Poignée.*

4. *Chamædaphne.* Chamædaphne, *le Laurier Alexandrin*, de quâ ſuprà Libr. XV. ſect. 39.

5. *Adnexum ſolis.* Bene Mſ. Reg. 2.

6. *Chamelæa.* Eſt Chamelæa tricoccos, C. B. *la Camélée.*

7. *Chamæſyce.* Eſt tithymalus exiguus, glaber, nummulariæ folio. Tournefort.

8. *Chamæciſſos.* Chamæciſſos ſpicata eſt bugula, Dod. Conſolida media, pratenſis, cærulea, C. B. *la Bugle.*

9. *Chamæleuce.* Eſt tuſſilago vulgaris, C. B. *le Pas d'âne.*

10. *Chamæpeuce.* Eſt ciſtus ledon, foliis ro-

roriſmarini ſubtus incanis, C. B. Quod & helianthemum foliis roriſmarini ſplendentibus ſubtus incanis. Tournefort.

11. *Laricis folio.* Mſſ. Reg. 1. & 2.

12. *Chamæcypariſſos.* Eſt ſantolina foliis teretibus. Tournefort. *la Santoline, le petit Cyprès, la Garde robbe.*

13. *Ampeloprasſon.* Eſt porrum silveſtre vinearum, C. B.

14. *Quæ ſtachys vocatur.* Quæ sit illa ſtachys, porro similis, incompertum. Stachys Dioſcoridis non habet folia porri, ſed marrubii : eſt ſcordotis, de quâ dicetur infrà Libr. XXV. ſect. 27.

15. *Clinopodion.* Eſt clinopodium arvenſe, ocimi facie, C. B. *le Basilic ſauvage.*

16. *Altitudine, in petrosis... præbentem.* Mſſ. Reg. 1. & 2.

17. *Centunculum.* Eſt gnaphalium vulgare majus, C. B.

18. *Unam quam alii echiten.* Eſt Clematitis peregrina, foliis pyri incisis, C. B.

19. *Clematis, Ægyptia cognomine.* Cl. Tournefortio clematis daphnoides eſt pervinca, *la Pervenche.* At cùm pervincam alioſque effectus memoraverit Plinius Lib. XXI. ſect. 99. hæc mihi videtur eſſe clematitis, sive flammula repens, C. B. quam obſervavit Cl. Shaw.

Cap. XVI. 1. *Aron, de quâ... diximus.* Suprà Libr. XIX. ſect. 30.

2. *Draconis convoluti modo.* Dracunculus, *la grande Serpentaire*, non habet radicem draconis convoluti modo; ſed ejus caulis anguium modo maculoſus.

3. *Aron miris laudibus.* Ari & dracunculi vir-

tutes permiſcuit Plinius; & multa habent communia.

4. *Dracunculus, quem dixi.* Suprà ſect. 91.

5. *Aiunt majorem.* Eſt dracunculus polyphyllus, C. B. *la grande Serpentaire*; cujus vis adversùs ſerpentes certiſſima.

6. *Hoc eſt simile aro.* Eſt dracunculus polyphyllus, de quo modò dixi.

7. *Radice longâ.* Eſt biſtorta major, radice minùs intortâ, C. B. *la Biſtorte.*

8. *Tertia demonſtratio.* Eſt dracunculus aquatilis, Dod.

9. *Eſt & aris.* Eſt ariſarum latifolium majus, C. B.

10. *Myriophyllon.* Eſt millefolium aquaticum foliis feniculi, ranunculi flore & capitulo, C. B.

11. *Herbam in pratis tenuem.* Eſt millefolium vulgare, album, aut purpureum, *le Milleſeuille, l'Herbe au charpentier.*

12. *Pſeubonion.* Multis eſt eruca silveſtris, major, lutea, caule aſpero, C. B.

13. *Myrrhis.* Eſt myrrhis major, vel cicutaria odorata, C. B. *le Cerſeuil muſqué.*

14. *Onobrychis.* Eſt onobrychis foliis viciæ, fructu echinato, major, floribus dilutè rubentibus, C. B. *le Sain-foin.*

CAP. XVII. 1. *Et calyciâ.* Mſ. Reg. 1.

2. *Aquam glaciari.* Id ſuprà ſect. 72. de flore aquifoliæ arboris prodidit Pythagoras.

3. *Monſtrificâ porſus naturâ.* Crediderim non fuiſſe herbam aliquam peculiarem, ſed magos venenis acerrimis illusiſſe.

4. *Aproxis appellatur.* Forte eſt dictamnus albus vulgò, sive fraxinella, C. B. *la Fraxinelle.*

Certè concipit ignes : at non radix, ſed ipſa foſſa.

5. *Ut naphtha.* Vide Libr. II. ſect. 109.

6. *Florente braſſicâ.* Mſſ. Reg. 1. & 2.

7. *Aglaophotin.* Aglaophotin dictam eſſe pæoniam, *la Pivoine*, docet Apuleius, Cap. 64. Aliæ autem ſunt herbæ, quæ noctu lucent, ut cardamindum, *la Capucine.*

8. *Marmoritin.* Mſ. Reg. 2.

9. *Achamenida.* Ex viribus patet eam herbam pertinere ad narcoticas, quales hioſcyamum, ſolanum, &c.

10. *In Taradiſtilis.* Mſ. Reg. 1.

11. *Theônbrotion.* Mſ. Reg. 1. Apud Garciam I, 3. princeps regni *Biſnagar*, cum Luſitano colloquens, aſſam fœtidam, *l'Aſſa fœtida*, deorum cibum appellabat. Et adhuc eſt in exquiſitiſſimis Indorum ſaporibus.

12. *Semnion.* Venerandam. A σεμνός.

13. *Adamantida.* Invictam, & quæ nulli materiæ cedat.

14. *Quod conteri nequeat.* Non crediderim, quòd conteri nequeat, ſed quòd artus reſolvat.

15. *Therionarcâ.* Θηριονάρκη, quòd ſerpentibus torporem inferat.

16. *Æthiopida.* Æthiopis eſt ſclarea vulgaris, lanuginoſa, ampliſſimo folio. Tournefort.

17. *Potamaucis.* Mſſ. Reg. 1. & 2. & ed. pr.

18. *Theangelida.* Multus adhuc in Perſide uſus herbarum illarum, quæ *benk*, *taſt hendi*, *mic-heh gengueli*, *mouranna* dicuntur; & ex iis fiunt pilulæ, quæ mentem movent, & ad magicas illas divinationes accendunt. Vide P. Angelum de Sancto Joſepho, *Pharmacopœa Perſica*, pag. 366. Inſignis eſt ille Plinii locus, quo ma-

gorum artes, quæ tamdiu miſeris mortalibus illuſere, perdocemur.

19. *Gelotophyllida.* Gelotophyllis, γελωτοφυλλὶς, folium riſum ciens. Hæc herba videtur eſſe, quæ adhuc in Oriente celebratissima eſt, & dicitur *Bangue*, ſimilis cannabi, *le Chanvre.* De hac herbâ ejuſque effectu vide P. Angelum de Sancto Joſepho, loc. cit.

20. *Heſtiatorida.* Heſtiatoris videtur eſſe *l'Areque*, cujus tantus adhuc eſt uſus in Perside & remotioribus Orientis partibus. Arboris iconem vide apud P. Tachard, *Voyage de Siam*, pag. 369. Ejus vim expertus eſt P. Angelus de Sancto Joſepho, ibid. pag. 368.

21. *Sed compoſitio.* Talium compoſitionum mercatores in Perside plurimi ſunt, & dicuntur *Keïf-frouſch*, id eſt ebrietatis ſtultitiæque mercatores; iiſque herbis, de quibus jam dixi, parantur.

22. *Æſchynomenen.* Αἰσχυνομένη, verecunda. Eſt mimoſa, frutex ſensibilis. Tournefort. *La Sensitive.*

23. *Œnotheridem.* Œnotheris eſt lysimachia chamænerion dicta, latifolia, C. B. De eâ plura vide infrà Libr. XXVI. ſect. 69.

24. *Anacampſerotem.* Eſt anacampſeros vulgò faba craſſa, J. B. *l'Orpin.*

25. *Celeber arte grammaticâ.* Is eſt Apion, ſæpe a Plinio laudatus.

Cap. XVIII. 1. *Eriphiam.* Eriphia ſanè dicta ab ἔριφος, hœdus. A Ruellio inter ranunculos adſcribitur.

2. *Herba lanaria.* Eſt radicula, *la Saponaire*; de quâ jam dictum ſuprà Libr. XIX. ſect. 18.

3. *Lactoris.* Eſt hieracium fruticoſum latifolium, hirſutum, C. B.

4. *Militarem vocant.* Eſt millefolium ſtratiotes, pennatum, terreſtre, J. B. ſeu millefolium vulgare, album, C. B. *le Millefeuille*; de quo jam dictum ſuprà ſect. 95.

5. *Ea in Ægypto tantum.* Eſt aloe, sive aizoon paluſtre, J. B.

CAP. XIX. 1. *Et illigata.* Ita Mſſ. Reg. 1. & 2. & editio princeps.

2. *Lingua herba.* Eſt ranunculus longifolius, paluſtris, major, C. B. *la Douve.* Maximæ eſt acrimoniæ.

3. *Rumpotinum arborem.* Ita Mſ. Reg. 2. De rumpotino, *le petit Erable des bois*, jam dictum ſuprà Libr. XIV. ſect. 3.

4. *Galli rhodoram.* Rhodora eſt barba capræ, floribus oblongis, C. B. *la Barbe de chèvre.*

5. *Herba impia.* Eſt filago, ſeu impia, Dod. *l'Herbe à coton, le Pied de chat d'Allemagne.*

6. *Veneris pectinem.* Eſt ſcandix ſemine roſtrato vulgaris, C. B.

7. *Et mularis.* In Mſ. Reg. 2. *& villaris.* Quæ ſit hæc herba, ignotum.

8. *Philanthropon.* Eſt aparine vulgaris, C. B. *le Gratteron.*

9. *Canaria appellatur lappa.* Eſt caucalis arvenſis, echinata, latifolia, C. B.

10. *In colluviem.* Colluvies eſt aqua furfuribus aliiſque, quæ ſubus dantur, mixta.

11. *Tordylon alii.* Tordylon, vel tordylium eſt ſeſeli Creticum, de quo jam dictum ſuprà Libr. XX. ſect. 18.

12. *Gramen ipſum.* Eſt gramen caninum arvenſe, C. B. *le Chien-dent.*

13. *In Parnaſſo tantùm.* Et dicitur gramen Parnassi.

14. *Aculeatum gramen.* Eſt gramen dactylon, folio arundinaceo, C. B.

15. *Altero quod eſt aizoo simile.* Eſt anthyllis maritima, alsinefolia, C. B.

16. *Tertium genus dactyli.* Eſt ſempervivum minus, vermiculatum, acre, C. B. *la petite Joubarbe.*

17. *Suo loco docuimus.* Libr. XVIII. ſect. 39.

IN LIBRUM XXV.

Cap. II. 1. *Grammaticæ artis.* Bene Mſſ. Reg. 1. Voſſ. & editio princeps. Nec addendum, *peritum.* Sic locutus eſt Plinius Libr. VII. ſect. 40. IX. ſect. 8. & Libr. XXX. ſect. 6.

2. *Eamque num.* Sic jam Plinius Libr. XXII. ſect. 16.

3. *In Marsis.* Vide ſuprà Libr. VII. ſect. 2.

4. *Ægyptus illa non eſſet.* Pars eſt inferioris Ægypti, quæ Delta dicitur. Vide ſuprà Libr. II. ſect. 87.

5. *Illud nepenthes.* De nepenthe jam dictum ſuprà Libr. XXI. ſect. 91. Juxta Cl. Barchuſen, *Hiſtoria medicinæ*, in fin. nepenthes Homericum eſt ipſum opium; quod in oratione hac de re habitâ probandum ſuſcepit.

6. *Polion herbam.* De quâ vide ſuprà Libr. XXI. ſect. 21. & 84.

7. *Ut adfirmaverit.* Mſ. Reg. 1. & ed. pr.

8. *Revocatum ad vitam.* Non a morte, ſed ab aſphyxiâ ad vitales ſenſus.

9. *Alite, quam retulimus,* Libr. X. ſect. 20.

10. *Illi, quam retulimus.* Suprà Libr. XVIII. ſect. 45.

11. *Inſanabile.* Malum inſanabile.

12. *Silveſtris roſæ.* Eſt roſa ſilveſtris vulgaris, flore odorato, incarnato, C. B.

13. *In Lacetaniâ.* Pyrenæis montibus proximâ.

14. *Dracunculum.* Eſt dracunculus caule maculis notato, *la Serpentaire.* Eſt & caule immaculato.

15. *In priore volumine.* Libr. XXIV. ſect. 93.

CAP. III. 1. *Fons erat aquæ.* Apud Friſios ex vitio aquarum multi adhuc ſtomacace, *le Scorbut*, laborant. Frequenteſque ſunt fontes, quarum aqua dentibus nocet.

2. *Sceloturben.* In Mſ. Reg. 2. *Sceloturbin.* Græcis σκελοτύρϐη dicitur a σκέλος & τύρϐη, quòd morbus ille tentet & turbet crura.

3. *Herba, quæ vocatur brittanica.* Mſ. Reg. 1. Eſt lapathum aquaticum, folio cubitali, C. B. *la Patience aquatique, la Parelle des marais.*

4. *Florem vibones.* Flos brittanicæ Friſiis dicebatur vibones, nomine, ut opinatur eruditus Langius, ducto a confirmandis dentibus.

5. *Judicavere ævi experimenta.* Mſſ. Reg.

6. *Optimi portus ſit.* In Mſ. Reg. 2. *optimis.* Vide ſuprà Libr. VII. ſect. 54. Ferdinandus Pintianus, eruditus Plinii interpres, Salmanticæ ſepulcro ſuo inſcribi juſſit: OPTIMVM VITAE BONVM MORS.

7. *Amatorio periiſſe.* Amatorium illud poculum dederat Calliſthenes libertus, ut a Lucullo magis diligeretur.

CAP. IV. 1. *Homero teſte.* Homer. Odyſſ. κ'. vers. 302.

2. *Moly.* Sunt qui exiſtiment eſſe herbam aglaophotin, de quâ dictum ſuprà Libr. XXIV, ſect. 102. Quod minimè probabile eſt. Moly Homericum eſſe rutam silveſtrem adfirmat Galenus, Libr. VIII. de Fac. simp. med. pag. 129. Quod veriùs crediderim.

3. *Dodecatheon.* Herba ita eſt appellata a duodecim diis majoribus. Eſt autem fanicula montana flore calcari donato, C. B. *la Graſſette.*

4. *Pæonia eſt.* Nomen habet a Pæone medico, qui eâ herbâ Plutonem ab Hercule vulneratum curavit, ut habet Homerus, Iliad. ε'. vers. 401. *la Pivoine.*

5. *Faunorum in quiete ludibriis.* Fauni illi, infrà Libr. XXX. ſect. 24. & nocturni dii dicti, ſunt incubus, Græcis ἐφιάλτης; *le Cochemar.*

6. *Unum quidem Aſclepion.* Ita appellatum ab Æſculapio. Eſt ferula minor, ad singulos nodos umbellifera. Tournefort.

7. *Qualem diximus.* Libr. XII. ſect. 57.

8. *Alterum genus Heraclion.* Eſt panax ſphondylii folio, sive Heracleum, C. B. *la Berce.*

9. *De quo origano diximus.* Suprà Libr. XX. ſect. 62..

10. *Tertium panaces Chironion* Eſt helenium vulgare, C. B. *l'Aunée.*

11. *Radix parva.* Immo, magna longave, teſte Theophraſto, Hiſt. Plant. IX, 12. Perperam ergo Plinius legit μικρὰ, pro μακρά.

12. *Centaurion cognominatur.* Eſt centaurium majus, *la grande Centaurée.*

13. *Alterum tenuius.* In Mſſ. Reg. & editione principe, *tenuis*: *la petite Centaurée.*

14. *Heracleon siderion.* Eſt geranium Rober-

tianum 1, viride, C. B. *le Bec de grue*, *l'Herbe à Robert.*

15. *De quâ diximus.* Eſt bryonia, de quâ dictum ſuprà Libr. XXIII. ſect. 17.

16. *Sicuti de herbâ.* Eſt parthenium, de quo dictum ſuprà Libr. XXII. ſect. 20.

17. *Hyoſcyamos.* Hyoſcyamus, *la Juſquiame.*

18. *Unum nigro ſemine.* Eſt hyoſcyamus vulgaris, vel niger, C. B.

19. *Vulgare autem candidius.* Eſt hyoſcyamus albus, vulgaris, Clus.

20. *Tertii ſemen irionis.* Eſt hyoſcyamus Creticus, luteus, C. B.

21. *Quartum genus.* Eſt hyoſcyamus albus, major, vel tertius Dioſcoridis, & quartus Plinii, C. B. *la Juſquiame blanche.*

22. *Oleum... ut diximus.* Suprà Libr. XV. ſect. 7. XXIII. ſect. 49.

Cap. V. 1. *Mercurialem.* Mercurialis, *la Mercuriale.* Maſculus, eſt mercurialis teſticulata, C. B. femina, eſt mercurialis ſpicata, C. B.

2. *Achilleos vocatur.* Achilleos, ſeu millefolia, eſt millefolium nobile, Trag. Tanacetum minus, album, odore camphoræ, sive Achillæa Dioſcoridis, C. B. *le Millefeuille.*

3. *Scapo cæruleo pedali.* Juxta Langium eſt lunaria, quæ glauca eſt, & foliis rotundis, *la Lunaire.*

4. *Alii quadrato caule.* Hæc videtur eſſe sideritis hirſuta procumbens, C. B. *la Crapaudine.*

5. *Sideritin in maceriis.* Eſt tanacetum montanum, inodorum, minore flore, C. B.

6. *Candidioribus foliis.* Eadem herba eſt. Differt tantùm foliorum candore.

7. *Aliam verò binûm cubitorum.* Juxta Dalecampium eſt sideritis altera Dioſcoridis; urtica aculeata, foliis non ſerratis, C. B.

8. *Scopas regias* Mſſ. Reg. & editio princeps. Juxta Dalecampium eſt tanacetum minus album, odore camphoræ, sive Achillæa Dioſcoridis.

9. *Hemionion vocant.* Eſt hemionitis vulgaris, C. B. *l'Emionite.*

10. *Melampodis fama.* De Melampode jam dictum ſuprà Libr. VII. ſect. 33.

11. *Candidum & nigrum.* Helleborus albus, *l'Ellébore blanc*; niger, *l'Ellébore noir.*

12. *Trahit ex alvo bilem.* Mſ. Reg. 2.

13. *Tympanicis.* Mſſ. Reg. & editio princeps. Morbum illum dicimus, *la Tympanite*, *la fauſſe Hydropisie du bas-ventre.*

14. *Spaſticis cynicis.* Eſt σπασμὸς κυνικὸς, *le Spaſme cynique*; quo de morbo, qui eſt oris diſtentio, vide Celſum IV, 2.

CAP. VI. 1. *Mithridatiam.* Eſt dens leonis latiore & rotundiore folio, Bot. Monſp. *la Dent de lion.*

2. *Scordotin.* Eſt cataria Cretica, humilis, ſcordioides. Tournefort. Corollar. pag. 13.

3. *Alterius generis.* Eſt ſcordium alterum, sive ſalvia silveſtris, C. B.

4. *Polemoniam, alii philæteriam.* Diverſum nomen, certantibus de inventione regibus, Polemone Ponti Polemoniaci, & Philætero Cappadociæ. Eſt Lychnis silveſtris, quæ been album vulgò, C. B. *le Behen blanc.*

5. *Eupatoria.* A Mithridate Eupatore appellata. Eſt eupatorium veterum, sive agrimonia, C. B. *l'Aigremoine.*

6. *Centaurio*. Eſt centaurium majus, folio in lacinias plures diviſo, C. B. *la grande Centaurée*.

7. *Alterum centaurion*. Eſt centaurium minus, C. B. *la petite Centaurée*.

8. *Tertia eſt centauris*. Hæc videtur eſſe lapathum folio acuto rubente, C. B. *le Sang-de-dragon*.

CAP. VII. 1. *Clymenus a rege*. Clymenus herba dicta eſt a Clymeno, filio Cænei, Arcadiæ rege. Videtur eſſe periclymenos, vel caprifolium, *le Chevrefeuille*, de quo plura infrà Libr. XXVII. ſect. 94. Juxta alios eſt ſcrophularia vulgaris & major J. B. *la grande Scrofulaire*, *la Scrofulaire des bois*.

2. *Gentianam*. Gentiana, *la Gentiane*.

3. *Lysimachiam*. Eſt ſalicaria vulgaris, purpurea, foliis oblongis. Tournefort. *la Salicaire*.

4. *Adoptatâ herbâ*. Eſt artemisia vulgaris, major, caule & flore purpuraſcentibus, C. B. *l'Armoiſe*.

5. *Ab Artemide Ilithyia*. Artemis Εἰλείθυια, eſt Diana, Artemiſve, parturientibus propitia.

6. *Altera tenera tenerioribus*. Ita Mſſ. Reg. & editio princeps. Hæc eſt artemisia rubra, maritima, Mentz. In recentioribus editionibus, *tenuioribus*.

7. *Quam quidam botryn*. At hi rectè eam non appellabant. Alia enim eſt botryx, quæ dicetur infrà Libr. XXVII. ſect. 31.

8. *Nymphæa*. Eſt nymphæa alba, major, C. B. *le Nénufar*, *le Blanc d'eau*.

9. *Rhopalon*. Græcis ῥόπαλον eſt clava.

10. *Alia nymphæa*. Eſt nymphæa lutea, major, C. B.

11. *Euphorbiam.* Euphorbia, *l'Euphorbe.*

12. *Sicut apud Homerum.* Iliad. χ'. vers. 444.

13. *Vis tanta eſt.* Vis inflammatoria. Inde cùm vel concretus ſuccus tunditur, magnopere cavendum ne nares, guttur, oculoſque inflammet.

14. *In Galliâ ſit.* In Galliâ Circumpadanâ.

15. *Ex herbâ chamelaea.* Eſt thymelæa, quæ chamelæa quoque vocatur, ut dictum eſt ſuprà Libr. XIII. ſect. 35.

CAP. VIII. 1. *Plantaginem.* Plantago, *le Plantain.*

2. *Minor anguſtioribus foliis.* Eſt plantago anguſtifolia, major, C. B. *le Plantain à cinq nerfs.*

3. *Altera major.* Eſt plantago latifolia, glabra, C. B. *le Plantain des marais.*

4. *Et anguloſius.* Ita vetus exemplar a Cornario laudatum.

5. *Naſcitur in humidis.* Eſt plantago aquatica, latifolia, C. B. Ranunculus paluſtris, plantaginis folio ampliore. Tournefort. *le Plantain aquatique à larges feuilles.*

6. *Denſandoque corpore.* Id eſt adſtringendo corpore.

7. *Bugloſſos.* Eſt bugloſſum latifolium, borrago flore cæruleo, C. B. *la Bourrache à fleur bleue.*

8. *Cynogloſſos.* Eſt bugloſſum ſilveſtre, caulibus procumbentibus, C. B. *la Bugloſe ſauvage.*

9. *Alia ſimilis ei.* Eſt bugloſſum anguſtifolium, ſemine echinato, C. B. *la Bugloſe à petites feuilles, & à ſemences hériſſées.*

10. *Eſt & buphthalmus.* Mſſ. Reg. & editio princeps. Eſt buphthalmum tanaceti minoris foliis, C. B. *l'Œil de bœuf.*

11. *Circa Bæotiam.* Ita quidem libri ſcripti & editi. At ex Theophraſto, Hiſt. Plant. IX, 13. ipſoque Plinio XXVII, 1. emendandum videtur, *circa Mæotin.* Scythice autem eſt glycyrrhiza, *la Régliſſe*; de quâ dictum ſuprà Libr. XXII. ſect. 14.

12. *Hippacè dicta.* A Scythis ſciri fortè adhuc poteſt quæ ſit illa herba. Fortè eſt Canadensis magna longa radix, de quâ jam dixi.

13. *Iſchæmonem.* Eſt gramen dactylon, folio latiore, C. B.

14. *Vettonica.* Eſt betonica purpurea, C. B. *la Bétoine.*

15. *Cantabrica.* Eſt ſcorzonera latifolia, sinuata, C. B. *la Scorzonere.*

16. *Vocatur consiligo.* Videtur eſſe helleborus albus, flore ſubviridi, C. B. *l'Ellebore blanc.* Certè veterinarii μάλιν, quod eſt pulmonum vitium, in veterinis ſanant helleboro albo, quod Vegetius consiligine fieri ſcribit. Obſervandum autem non in Europâ tantùm, ſed & in Asiâ ad pecudum morbos promiſcuum uſum eſſe hellebori albi & nigri. Aliis consiligo eſt helleborus niger, tenuifolius, buphthalmi flore, C. B.

17. *Demonſtrabimus ſuo loco.* Infrà Libr. XXVI. ſect. 21.

18. *Iberida.* Eſt lepidium gramineo folio, sive iberis. Tournefort.

19. *Chelidoniam.* Chelidonia, *la Chélidoine.*

20. *Canariam.* Eſt gramen caninum arvenſe, *le Chiendent.*

21. *Elaphoboſcon . . . diximus.* Suprà Libr. XXII. ſect. 37.

22. *Seſeli.* Vide ſuprà Libr. VIII. ſect. 50.

23. *Dictamnum . . . indicavimus.* Suprà Libr. VIII, ſect. 41.

24. *Flos nullus, aut ſemen.* Bene Mſ. Reg. 2. Eſt quidem dictamno flos, ſemen, & caulis; ſed nullius ſunt uſûs.

25. *Pſeudodictamnum.* Eſt pſeudodictamnus acetabulis moluccæ, C. B.

26. *Tertium genus dictamnum.* Eſt pſeudodictamnus verticillatus, inodorus, C. B.

27. *Ariſtolochiæ.* Ariſtolochia, *l'Ariſtoloche*; ita dicta quòd ἀρίςῃ λεχȣ́σαις, optima gravidis.

28. *Unum tuberibus.* Eſt ariſtolochia rotunda, flore ex purpurâ nigro, C. B.

29. *Alterum maſculæ.* Eſt ariſtolochia longa, vera, C. B.

30. *Tertium longissimæ.* Eſt ariſtolochia clematitis, recta, C. B.

31. *Et quæ pliſtolochia.* Eſt ariſtolochia polyrrhizos, J. B. Pliſtolochia autem, vel piſtolochia, dicitur quòd fida optimaque ſit puerperis.

32. *Rotunda contra ſerpentes.* In inſulâ *Cayenne*, aliâ quoque ariſtolochiâ contra ſerpentes utuntur Africani, *les Negres.* Ea eſt ariſtolochia folio hederaceo, trifido, maximo flore, radice repente, Plum. *la Liane à ſerpent.*

33. *Satyrion eſſe.* Eadem eſt Veneris concitatrix.

CAP. IX. 1. *Argemonia.* Argemone dicta ſuprà Libr. XXI. 1. ſect. 94. Eſt papaver erraticum, capite oblongo, hiſpido. Tournefort. *l'Argémone.* Alia ejus genera ſunt capite longiore, & longissimo.

2. *Agaricon.* Agaricus, *l'Agaric.* Vide ſuprà Libr. XVI. ſect. 13.

3. *Echios.* Eſt echium majus & aſperius flore albo, aut dilutè purpureo, *la Vipérine, l'Herbe aux viperes.*

4. *Altera, quæ lanugine.* Eſt echium vulgare, C. B. *la Vipérine, la Bugloſe ſauvage.*

5. *Perſonatam vocant.* Eſt lappa major, arctium Dioſcoridis, C. B. *le Glouteron, la Bardane.*

6. *Hierabotane.* Eſt verbenaca, *la Verveine.*

7. *Blattaria.* Eſt blattaria lutea, folio longo, laciniato, C. B. *l'Herbe aux mites.*

8. *Lemonium.* Videtur eſſe ſcolymus chryſanthemos, C. B. *l'Epine jaune.*

9. *Quinquefolium.* Eſt quinquefolium majus, repens, C. B. *la Quinteſeuille.*

10. *Sparganion.* Eſt ſparganium ramoſum, C. B.

11. *Probatissimi in Cretâ.* Eſt daucus tenuifolius, Creticus, radiis umbellæ longioribus. Tournefort.

12. *In ſaxosis naſcitur.* Bene Mſſ. Reg. & editio princeps. Perperam recentiores omiſere, *naſcitur.*

13. *Reliqua genera.* Eſt daucus vulgaris, Clus. Paſtinaca tenuifolia, silveſtris Dioſcoridis, vel daucus officinarum, C. B. Hujus eſt ſemen, quod in officinis dauci Cretici ſemini ſubſtituitur.

14. *Tertium genus.* Eſt paſtinaca tenuifolia, ſativa, radice luteâ, C. B. *la Carotte.*

15. *Therionarca.* Hæc videtur eſſe chamænerion anguſtifolium, Alpinum, flore purpureo. Tournefort. De magicâ dictum ſuprà Libr. XXIV. ſect. 102.

16. *Perſolata.* Eſt petasites major, vulgaris, C. B. *l'Herbe aux teigneux.*

17. *Cyclamini radix.* Eſt cyclamen orbiculato folio, infernè purpuraſcente, C. B. *le Pain de pourceau.*

18. *Cyclaminos cognomine ciſſanthemos.* Eſt bryonia lævis, ſive nigra, racemoſa, C. B. *le Sceau Notre-dame, la Racine Vierge.*

19. *Tertia cyclaminos.* Eſt Parnassia paluſtris & vulgaris. Tournefort. Gramen Parnassi albo ſimplici flore, C. B.

20. *Peucedanum.* Eſt peucedanum majus, Italicum, C. B. *la Queue de pourceau.*

Cap. X. 1. *Ebuli quoque.* De ebulo, *l'Hieble*, dictum ſuprà Libr. XXIV. ſect. 35.

2. *Polemoniæ.* De Polemoniâ dictum ſect. 28.

3. *Verbaſcum... album.* Eſt verbaſcum mas, latifolium, luteum, C. B. *la Molène, le Bouillon blanc.*

4. *Alterum nigrum.* Eſt verbaſcum nigrum flore ex luteo purpuraſcente, C. B. *le Bouillon noir.*

5. *Tertium genus.* Tertium genus, quod & silveſtre mox dicitur eſt verbaſcum latis ſalviæ foliis, C. B. Phlomis fruticoſa, ſalviæ folio latiore & rotundiore. Tournefort.

6. *Phlomides duæ.* Sunt phlomis fruticoſa, ſalviæ folio longiore & anguſtiore. Tournefort. Altera, phlomis fruticoſa, flore purpureo, foliis rotundioribus.

7. *Tertia lychnitis.* Eſt phlomis lychnitis, Clus. Verbaſcum anguſtis ſalviæ foliis; C. B.

8. *Telyphonon.* Eſt ranunculus cyclaminis folio, aſphodeli radice, major. Tournefort. Aconitum pardalianches 1, ſeu thora major, C. B.

9. *Alii poterion.* Eſt tragacantha altera, J. B. Tragacantha, *la Barbe de renard.*

10. *Bene olentibus.* Juxta Dioſcoridem III, 17. non radix, ſed fructus bene olet.

11. *Aliſma, quam alii damaſonium.* Eſt plantago aquatica, ſtellata, C. B.

12. *Alterum genus ejuſdem.* Eſt verbaſculum pratenſe, odoratum, C. B. *la Primevere.*

12. *Cynorrhodum, de quo diximus.* Suprà ſect. 6.

13. *Periſtereos.* Eſt verbena tenuifolia, C. B.

14. *Proxima his malis.* Mſ. Reg. 2. & ed. pr.

15. *Antirrhinon.* Eſt antirrhinum vulgare, J. B. *le Muſle de veau.*

16. *Similiter ea, quam eupliam vocant.* Hæc ſunt omittenda. Aliter Plinius graviſſimum in errorem incidit. Cùm enim Theophraſtus, Hiſt. Plant. IX, 21. dixerit antirrhinon conferre ad famæ commendationem, περὶ τῆς εὐκλείας καὶ εὐδοξίας: eupliam, vel potiùs euclian, pro plantâ accepit Plinius. Fortè tamen ſcripſerat: *& hoc perunctos venuſtiores fieri, nec ullo malo medicamento... arbitrantur magi: tradunt quoque eo perunctos commendationis eſſe famæ.*

17. *Pericarpum.* Eſt hyacinthus comoſus, major, purpureus, C. B.

18. *Cortice rubro alterum.* Eſt hyacinthus racemoſus, cæruleus, major, C. B.

CAP. XI. 1. *Nymphæa & heraclia.* In recentioribus editionibus, *& cicutæ*, ſine ullâ librorum auctoritate. Hìc quidem corrupti ſunt Mſſ. & editio princeps, in quibus, *nymphæa lacita.* In Indice eſt *nymphæa Heraclia.* Vide & Libr. XXVI. ſect. 28.

2. *Polythrix.* De polythrice & callitriche dictum ſuprà Libr. XXII. ſect. 30.

3.

3. *Cacalia.* Eſt cacalia tormentoſa, C. B. Lingulaca autem, eſt lingua, de quâ Libr. XXIV. ſect. 108.

4. *Ex callitriche.* Eſt trichomanes, de quo infrà Libr. XXVII. ſect. 3.

5. *Hyſſopum.* Hyſſopum, quod hîc memorat Plinius, & infrà Libr. XXVI. ſect. 70. & 76. non eſt noſtra hyſſopus, *l'Hyſope;* ſed videtur eſſe hyſſopus Græcorum, P. Alp. clinopodium Creticum, fruticoſum, foliis lanceolatis. Tournefort.

6. *Lonchitis.* Cùm Plinius lonchitin a xiphio & phaſganio diſtinguat, lonchitis multis videtur eſſe iris tuberoſa, folio anguloſo, C. B. Radices tamen prælongas non habet hæc iris.

7. *Xiphion.* Eſt gladiolus utrimque floridus.

8. *Pſyllion.* Eſt pſyllium majus, ſupinum, C. B. *l'Herbe aux Puces, vivace.*

9. *Rhyſſellium.* Ita Mſ. Reg. & ed. pr. In recentioribus, *thyſſelinum.* Eſt apium ſilveſtre, lacteo ſucco turgens, C. B.

Cap. XII. 1. *Culices, nubeculas.* Culices illi videntur eſſe ſigna apparentia, quæ ut muſcæ, araneæ, aliave id genus oculis obverſantur, & ſunt ſæpe guttæ ſerenæ naſcentis prævia indicia.

2. *Ad hypochysin.* Hypochysis, ſuffuſio, cataractave, eſt pupillæ obſtructio, ab opaco aliquo interpoſito inducta, quæ viſum minuit, aut extinguit.

Cap. XIII. 1. *Anagallida.* Anagallis eſt, altera mas, phœniceo flore, *le Mouron à fleur rouge:* altera femina, & cæruleo vel albo flore, *le Mouron à fleur blanche ou bleue.*

2. *Paracenteſis fit,* Parcenteſis, cùm cataracta acu curatur, *l'Opération de la cataracte.*

3. *Aſyla appellatur.* Quæ herba ſit, aſylá, vel ferus oculus, ignotum.

4. *Ægilops.* Eſt tumor, ſeu parvum ulcus, carunculæ majoris ad internum oculi canthum. De herbâ autem ægilope dictum ſuprà Libr. XVIII. ſect. 44.

5. *In trimeſtri farinâ.* In farinâ e trimeſtri ſemine, de quo dictum ſuprà Libr. XVIII. ſect. 12.

6. *Mandragoram.* Nobis quidem eſt mandragora mas & femina, *la Mandragore mâle & femelle.* Neutra tamen eſt Plinii ac Theophraſti mandragora, cùm noſtra ſit sine caule. Mandragoram veterum fuiſſe *le Ginſeng* opinatur P. Lafitau, *Mémoire ſur le Ginſeng*, pag. 75.

7. *Cicuta.* Eſt cicuta major, C. B. *la Ciguë.*

8. *Ad reſolvenda.* Ad diluenda medicamenta.

9. *Semper ſtaturas.* Cicuta non sinit mammas creſcere.

10. *Crethmos agrios.* Eſt halimus, ſeu portulaca marina, C. B. Atriplex maritima, anguſtissimo folio. Tournefort.

11. *Gramias tollit oculorum.* Gramia eſt pituita oculorum. Gramiosi verò oculi, teſte Cæcilio, *des Yeux chassieux.*

12. *Molybdæna, id eſt, plumbago.* Plumbago eſt lepidium dentelaria dictum, C. B. *la Dentelaire.* Nunc viget ejus uſus ad cancros, *les Cancers*, ſanandos.

13. *Folio lapathi.* Ita Mſſ. Reg. & ed. pr.

14. *Plumbum... ex oculo.* Apud Feſtum, *calces, ampullæ plumbeæ.* Videtur ergo plumbum eſſe lividas in palpebris maculas.

15. *Capnos prima.* Eſt fumaria officinarum, flore purpureo, C. B. *la Fumeterre.*

16. *Alia eſt capnos.* Eſt fumaria minor, tenuifolia, caulibus ſurrectis, flore hilari purpurâ rubente, C. B. Nomen autem a καπνὸς, fumus.

17. *Acoron.* Eſt calamus aromaticus, de quo dictum ſuprà Libr. XII. ſect. 48.

18. *Longiore pediculo.* Nec acori, nec iridis folia habent pediculos.

19. *Ructu faciles.* Quæ ructum facilem cient.

20. *Virus majus.* Virus eſt odor, ſapor.

21. *Qui oxymyrſinæ.* De oxymyrſine dictum ſuprà Libr. XV. ſect. 7.

22. *Cotyledon.* Eſt cotyledon major, C. B. *le Nombril de Vénus.*

23. *Eſt aliud genus.* Eſt ſedum majus, montanum, dentatis foliis, C. B. *la grande Joubarbe de montagne.*

24. *Sordidis foliis.* Veriùs, pinguibus foliis, ut habet Dioſcorides IV, 93. Legit ergo Plinius ῥυπαρὰ, ſordida, pro λιπαρὰ, pinguia.

25. *Quæ iris.* Meliùs, quæ aizoum; ut habet Dioſcorides IV, 92.

26. *Aizoi duo genera.* Majus, eſt ſedum majus, vulgare, C. B. *la Joubarbe.*

27. *Stergethron.* Philtrum amatorium eſt ςέργηθρον, a ςέργω, amo.

28. *Hypogeſon, quoniam in ſubgrundiis.* Subgrundia dicuntur τὰ γεῖσα. Eſt porrecta & depreſſior tecti pars, quâ imbres procul dejiciuntur a tegulis, ne parietes vitient.

29. *Amerimnon.* Curas ſedantem, ἀμέριμνον.

30. *Alterum minuſculum.* Eſt ſedum parvum, acre, C. B. *la Vermiculaire brûlante.*

31. *Andrachnen agrian.* Eſt ſedum minus, te-

retifolium, album, C. B. *la petite Joubarbe.*

32. *Erigeron . . . ſenecio.* Eſt ſenecio minor, vulgaris, C. B. *le Seneçon.*

33. *Naſcitur in tegulis.* Mſſ. Reg. & ed. pr.

34. *Vere caneſcit.* Quod græcè dicitur ἦρι γέρων.

35. *Ephemeron.* Videtur eſſe ephemerum, quod aliqui silveſtrem irin appellant, C. B. Aliis eſt polygonatum anguſtifolium, non ramoſum, C. B. *le Sceau de Salomon.*

36. *In cavis.* Mſſ. Reg. & ed. pr.

37. *Labrum Venereum.* Eſt dipſacus silveſtris, aut virga paſtoris major, C. B. *le Chardon à bonnetier.*

38. *Eſt ei vermiculus.* Viget adhuc hujus medicinæ uſus; & vermiculus ille inter medium Auguſti & Septembris colligitur.

39. *Ranunculum.* Ranunculus, *la Renoncule.*

40. *Unum pinguioribus.* Eſt ranunculus silveſtris, *le Baſſinet*; Aprili menſe floret; Maio menſe perit.

41. *Alterum foliosius.* Eſt apiaſtrum, de quo dictum ſuprà Libr. XX. ſect. 45. Ranunculus nempe paluſtris, apii folio, lanuginoſus, C. B.

42. *Tertium minimum.* Eſt ranunculus minor, & totâ æſtate floret.

43. *Quartum simile huic.* Eſt ranunculus montanus, aconiti folio, albus, flore majore, C. B.

44. *Flore lacteo.* Perperam libri ſcripti & editi, *flore luteo.* Emendandum certè eſt *lacteo.* Eſt enim flore albo, & Dioſcoridi II, 206. rectè dicitur ἄνθος γαλακτίζον.

FINIS.